

ONDERWIJSVISITATIE

Muziek

Een onderzoek naar de kwaliteit van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Muziek, de masteropleiding Music en de master-na-masteropleidingen Solist: hedendaagse muziek en Voortgezette studies muziek aan de Vlaamse hogescholen

V L H O R A

V l a a m s e H o g e s c h o l e n r a a d

8 december 2011

De onderwijsvisitatie Muziek

Ravensteingalerij 27, bus 3
1000 Brussel
tel.: 02 211 41 90
info@vlhora.be

Exemplaren van dit rapport kunnen tegen betaling verkregen worden
op het VLHORA-secretariaat.

Het rapport is ook elektronisch beschikbaar op
<http://www.vlhora.be> > evaluatieorgaan > visitatierapporten > huidige ronde

Wettelijk depot: D/2011/8696/31

voorwoord

De visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar oordelen en de daaraan ten grondslag liggende motivering, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij heeft verricht naar de onderwijskwaliteit van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Muziek en de master-na-masteropleidingen Solist: hedendaagse muziek en Voortgezette studies muziek in Vlaanderen.

De visitatiecommissie heeft hierbij de vernieuwde visitatieprocedure *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008* gevolgd, waarbij zij niet enkel aanbevelingen en suggesties formuleert in het kader van de continue kwaliteitsverbetering van het hoger onderwijs, maar ook een oordeel geeft in het kader van de accreditatie van de opleiding.

De visitatie en dit rapport passen in de werkzaamheden van de hogescholen en van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs.

Met dit rapport wordt de bredere samenleving geïnformeerd over de wijze waarop de hogescholen en meer bepaald de betrokken opleiding omgaat met de kwaliteit van haar onderwijs. Toch is het rapport in de eerste plaats bedoeld voor de hogeschool die de opleiding aanbiedt. Op basis van de bevindingen van het rapport kan de hogeschool nu en in de nabije toekomst actie nemen om de kwaliteit van het onderwijs in de opleiding te handhaven en verder te verbeteren. De lezer moet er zich echter terdege bewust van zijn dat het rapport slechts een momentopname biedt van het onderwijs in de opleiding en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De VLHORA dankt allen die meegewerkt hebben aan het welslagen van dit proces van zelfevaluatie en visitatie. De visitatie was niet mogelijk geweest zonder de inzet van al wie binnen de hogescholen betrokken was bij de voorbereiding en de uitvoering ervan. Tevens is de VLHORA dank verschuldigd aan de voorzitter, de leden en de secretaris van de visitatiecommissie voor de betrokkenheid en deskundige inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Marc Vandewalle
secretaris-generaal

Bert Hoogewijs
voorzitter

inhoudsopgave

---

voorwoord.....	3
inhoudsopgave	5
deel 1.....	7
Hoofdstuk 1 De onderwijsvisitatie Muziek	9
1.1 inleiding	9
1.2 de betrokken opleidingen	9
1.3 de visitatiecommissie	9
1.3.1 samenstelling	9
1.3.2 taakomschrijving.....	10
1.3.3 werkwijze.....	11
1.3.4 oordeelsvorming.....	12
1.4 indeling van het rapport.....	13
Hoofdstuk 2 Het domeinspecifieke referentiekader Muziek.....	15
2.1 inleiding	15
2.2 domeinspecifieke competenties	15
2.2.1 gehanteerde input	15
2.2.2 domeinspecifieke competenties	15
2.3 besluit.....	23
Hoofdstuk 3 De opleidingen Muziek in vergelijkend perspectief.....	25
Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	26
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie.....	26
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen.....	26
Onderwerp 2 Programma.....	27
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud.....	27
Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid	28
Facet 2.3 Samenhang	28
Facet 2.4 Studieomvang.....	28
Facet 2.5 Studietijd.....	29
Facet 2.6 Afstemming vormgeving - inhoud	29
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	29
Facet 2.8 Masterproef.....	30
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	30
Onderwerp 3 Inzet van personeel	31
Facet 3.1 Kwaliteit personeel.....	31
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	31
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	32
Onderwerp 4 Voorzieningen.....	32
Facet 4.1 Materiële voorzieningen.....	32
Facet 4.2 Studiebegeleiding	32
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	33
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	33
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	33
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld.....	34
Onderwerp 6 Resultaten	34
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau.....	34

Facet 6.2	Onderwijsrendement.....	34
Hoofdstuk 4	Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten Muziek.....	35
deel 2.....		39
Hoofdstuk 1	Artesis Hogeschool Antwerpen	41
Hoofdstuk 2	Erasmushogeschool Brussel.....	77
Hoofdstuk 3	Hogeschool Gent.....	113
Hoofdstuk 4	Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	151
deel 3.....		189
	Hogeschool Gent	191
deel 4.....		221
	Hogeschool voor Wetenschap & Kunst.....	223
bijlagen		255

algemeen deel

Hoofdstuk 1 De onderwijsvisitatie Muziek

1.1 inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie verslag uit van haar bevindingen over de onderwijskwaliteit van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Muziek en de master-na-masteropleidingen Muziek, die zij najaar 2010 en voorjaar 2011 in opdracht van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) heeft onderzocht.

Dit initiatief past in de werkzaamheden van de hogescholen en van de VLHORA met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen.

1.2 de betrokken opleidingen

De bachelor- en masteropleiding Muziek wordt door 4 hogescholen aangeboden. De visitatiecommissie bezocht op:

- 18, 19 en 20 mei 2011   Artesis Hogeschool Antwerpen
- 24, 25 en 26 november 2010   Erasmushogeschool Brussel
- 7, 8 en 9 december 2010   Hogeschool Gent
- 7, 8 en 9 februari 2011   Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

De masteropleiding Music en de master-na-masteropleiding Solist: hedendaagse muziek wordt door één hogeschool aangeboden. De visitatiecommissie bezocht op:

- 7, 8 en 9 december 2010   Hogeschool Gent

De master-na-masteropleiding Voortgezette studies muziek wordt door één hogeschool aangeboden. De visitatiecommissie bezocht op:

- 7, 8 en 9 februari 2011   Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

1.3 de visitatiecommissie

1.3.1 samenstelling

De visitatiecommissie werd samengesteld conform de procedure van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008*. Meer in het bijzonder werden de richtlijnen van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissieleden opgevolgd. De visitatiecommissie werd samengesteld door het bestuursorgaan van de VLHORA in haar vergadering van 1 oktober 2010 en door het bestuursorgaan van de VLIR in haar vergadering van 22 april 2010.

De visitatiecommissie die de **Artesis Hogeschool Antwerpen** bezocht heeft:

Voorzitter en domeindeskundige:	Willem Elias
Onderwijsdeskundige:	Tammy Schellens
Domeindeskundige:	Michiel Schuijjer
Domeindeskundige:	Wim Vos
Domeindeskundige:	Albert Wastiaux
Student:	Wouter Vander Veken

De visitatiecommissie die de **Erasmushogeschool Brussel** bezocht heeft:

Voorzitter en domeindeskundige:	Willem Elias
Onderwijsdeskundige:	Tammy Schellens
Domeindeskundige:	Rineke Smilde
Domeindeskundige:	Wim Vos
Domeindeskundige:	Albert Wastiaux
Student:	Herlinde Van den Bossche

De visitatiecommissie die de **Hogeschool Gent** en de **Hogeschool voor Wetenschap & Kunst** bezocht heeft:

Voorzitter en domeindeskundige:	Willem Elias
Onderwijsdeskundige:	Tammy Schellens
Domeindeskundige:	Michiel Schuijjer
Domeindeskundige:	Wim Vos
Domeindeskundige:	Albert Wastiaux
Student:	Herlinde Van den Bossche

Voor een kort curriculum vitae van de commissieleden, zie bijlage 1.

Vanuit de VLHORA werden een projectbegeleider en een secretaris aangesteld. Voor de visitatie van de opleiding Muziek waren dit:

Projectbegeleider:	Floris Lammens (tot 15 juli 2011) Dries Froyen (vanaf 16 juli 2011)
Secretaris:	Dries Froyen

De waarnemer namens de VLIR was Steven Van Luchene.

1.3.2 taakomschrijving

De commissie geeft op basis van het zelfevaluatierapport van de opleiding en de gesprekken ter plaatse:

- een oordeel over de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader van de NVAO;
- een integraal oordeel over de opleiding;
- suggesties om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering.

1.3.3 werkwijze

De visitatie van de opleiding Muziek aan de hogescholen gebeurde conform de werkwijze zoals die is vastgelegd in de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008*.

Voor de beschrijving van de werkwijze van de visitatiecommissie worden vier fasen onderscheiden.

- fase 1, de installatie van de commissie;
- fase 2, de voorbereiding;
- fase 3, het visitatiebezoek;
- fase 4, de schriftelijke rapportering.

Fase 1 De installatie van de visitatiecommissie

Op 24 september 2010 werd de visitatiecommissie officieel geïnstalleerd.

De installatievergadering stond in het kader van een kennismaking, een gedetailleerde bespreking van het visitatieproces aan de hand van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008* en een toelichting van het ontwerp van domeinspecifieke referentiekader. Daarnaast werden een aantal praktische afspraken gemaakt, onder meer met betrekking tot het bezoekschema, de bezoekdagen en de te lezen eindwerken en/of stageverslagen.

Fase 2 De voorbereiding

De visitatiecommissie heeft een domeinspecifiek referentiekader voor de opleiding opgesteld en aan de opleidingen bezorgd.

Elk commissielid heeft het zelfevaluatie rapport en de bijlagen bestudeerd, de geselecteerde eindwerken gelezen en haar/zijn argumenten, vragen en voorlopig oordeel vastgelegd in een checklist, waarvan de secretaris een synthese heeft gemaakt. De synthese werd uitvoerig besproken en beargumenteerd door de commissieleden. Op basis van de bespreking en de door de commissieleden opgestuurde vragenlijsten, inventariseerde de secretaris kernpunten en prioriteiten voor de gesprekken en het materialenonderzoek bij de visitatie.

Fase 3 Het visitatiebezoek

De VLHORA heeft een bezoekschema ontwikkeld dat desgevallend aangepast werd aan de specifieke situatie van de opleiding. De bezoekschema's werden opgenomen als bijlage 4. Tijdens de visitatie werd gesproken met een representatieve vertegenwoordiging van alle geledingen die bij de opleiding betrokken zijn. Tijdens de visitatie werd bijkomend informatiemateriaal bestudeerd en werd een bezoek gebracht aan de instelling met het oog op de beoordeling van de accommodaties en de voorzieningen voor de studenten. Tijdens de visitatie werd voor de verdere bevraging gebruik gemaakt van de synthese van de checklist en de vragenlijsten.

Binnen het bezoekprogramma werden een aantal overlegmomenten voor de commissieleden voorzien om de bevindingen uit te wisselen en te komen tot gezamenlijke en meer definitieve (tussen)oordelen. Na de gesprekken met de vertegenwoordigers van de opleiding hebben de visitatieleden hun definitief (tussen)oordeel per facet en per onderwerp gegeven.

Op het einde van het visitatiebezoek heeft de voorzitter een korte mondelinge rapportering gegeven van de ervaringen en bevindingen van de visitatiecommissie, zonder expliciete en inhoudelijk waarderende oordelen uit te spreken.

Fase 4 De schriftelijke rapportering

De secretaris heeft in samenspraak met de voorzitter en de commissieleden, op basis van het zelfevaluatierapport, de checklisten en de motiveringen een ontwerp opleidingsrapport opgesteld. Het ontwerprapport geeft per onderwerp en per facet het oordeel en de motivering van de visitatiecommissie weer. Daarnaast werden - waar wenselijk en/of noodzakelijk - aandachtspunten en eventuele aanbevelingen voor verbetering geformuleerd.

Het ontwerp opleidingsrapport werd aan de hogescholen gezonden voor een reactie. De reactie van de opleiding op het ontwerp opleidingsrapport werd door de commissie in een slotvergadering besproken. De visitatiecommissie stelde ook een vergelijkend gedeelte op. Hierin worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van de visitatie vergelijkenderwijs weergegeven. Tevens werden de oordelen per onderwerp, per facet en per hogeschool in een vergelijkende tabel weergegeven.

Het vergelijkende deel en de vergelijkende tabel werden samen met het antwoord van de visitatiecommissie op de reacties van de opleidingen en het definitieve opleidingsrapport aan de hogescholen toegezonden.

Het vergelijkende deel en de opleidingsrapporten worden samengebracht in het visitatierapport van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Muziek.

1.3.4 oordeelsvorming

De commissie legt in een eerste fase een oordeel per facet vast. Daarna legt de commissie een oordeel per onderwerp vast op basis van de oordelen van de facetten die van het onderwerp deel uitmaken.

In de oordelen per onderwerp wordt steeds een overzicht gegeven van de oordelen per facet. In geval van een compensatie van facetten, wordt het oordeel op onderwerpniveau gevolgd door een motivering en aangevuld met de weging die de commissie hanteerde in de oordeelsvorming op onderwerpniveau. In de overige gevallen wordt voor de motivering van het oordeel op onderwerpniveau verwezen naar de argumentatie bij de facetten.

De oordelen per facet en per onderwerp hebben betrekking op alle locaties, afstudeerrichtingen en varianten. Daar waar er een onderscheid in het oordeel per afstudeerrichting en/of locatie en/of variant nodig is, wordt dit aangegeven in het rapport.

De commissie houdt in haar beoordeling rekening met accenten die de opleiding eventueel zelf legt, met het domeinspecifieke referentiekader en met de benchmarking ten opzichte van de gelijkaardige opleidingen in andere instellingen van hoger onderwijs.

Alle oordelen en wegingen volgen de beslisregels zoals geformuleerd in de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008*. Op het niveau van de facetten volgen de oordelen een vierpuntenschaal: “onvoldoende”, “voldoende”, “goed” en “excellent”. Op het niveau van de onderwerpen en op het niveau van de opleiding in haar geheel geeft de commissie een antwoord op de vraag of er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn. Hierbij kan het oordeel “voldoende” of “onvoldoende” luiden.

1.4 indeling van het rapport

Het rapport bestaat uit vier delen. In het eerste deel beschrijft de visitatiecommissie in hoofdstuk 2 het domeinspecifiek referentiekader van de academische bachelor- en masteropleidingen Muziek. In hoofdstuk 3 worden de belangrijkste conclusies en bevindingen van de commissie met betrekking tot de opleiding Muziek per facet vergelijkenderwijs weergegeven en tot slot worden in hoofdstuk 4 de toegekende scores in tabelvorm samengevat. In het tweede deel bevindt zich voor elke afzonderlijke hogeschool voor de gevisitieerde opleiding academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Muziek een deelrapport. De deelrapporten bevatten de aanbevelingen die de commissie doet ten aanzien van elke afzonderlijke hogeschool en zijn gemakshalve geordend naar alfabetische volgorde van de benaming van de hogescholen. In het derde en het vierde deel vindt u respectievelijk de deelrapporten van de master-na-masteropleiding Solist: hedendaagse muziek en van de Voortgezette studies muziek.

Hoofdstuk 2 Het domeinspecifieke referentiekader Muziek

2.1 inleiding

Voor iedere (groep van) opleiding(en) wordt een domeinspecifiek referentiekader ontwikkeld dat door de commissie gebruikt wordt bij de beoordeling van opleidingen. De visitatiecommissie is verantwoordelijk voor de opmaak van het domeinspecifiek referentiekader. De VLHORA als evaluatieorgaan geeft de procedure¹ aan voor de opstelling ervan.

Het referentiekader is niet bedoeld om een ideale opleiding te schetsen. Respect voor de eigenheid van een opleiding en voor de diversiteit binnen eenzelfde opleiding over de instellingen heen, veronderstelt immers dat in de eerste plaats wordt nagegaan of elke opleiding erin slaagt haar eigen doelstellingen te realiseren en dit zowel inhoudelijk als procesmatig. Dit belet niet dat wordt nagegaan of elke opleiding aan een aantal minimumeisen voldoet, die aan de betreffende opleiding worden gesteld vanuit het vakgebied en/of de relevante beroepspraktijk.

2.2 domeinspecifieke competenties

2.2.1 gehanteerde input

referentiekaders van de opleidingen

- Artesis Hogeschool Antwerpen
- Erasmushogeschool Brussel
- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

andere brondocumenten

- Het Decreet van de Vlaamse Gemeenschap op de Structuur van het Hoger Onderwijs in Vlaanderen van 2003 (het Structuurdecreet)
- "Tuning Educational structures in Europe" The Polifonia project, AEC (July 2009)
- Framework document: Quality Assurance and Accreditation in Higher Music Education: Characteristics, criteria and procedures, AEC
- "Interartes: Tapping into the potential of higher arts education in Europe" (June, 2007)
- De basiscompetenties van de leraar, zoals vastgelegd bij Besluit van de Vlaamse Regering van 5 oktober 2007.
- Landelijk opleidingsprofiel creatieve therapie, tot stand gekomen in opdracht van het Landelijk Overleg Opleidingen Creatieve Therapie in Nederland (december 1999)

2.2.2 domeinspecifieke competenties

Academisch gerichte bacheloropleiding in de Muziek, afstudeerrichtingen: Uitvoerende muziek, Instrument/zang, Jazz/lichte muziek, Scheppende muziek, Muziektheorie/schrijftuur, Compositie, Directie, Muziekpedagogie en Instrumentenbouw

---

¹ De procedure voor het opstellen van het domeinspecifiek referentiekader is beschikbaar op de website van de VLHORA www.vlhora.be onder de rubriek visitatie & accreditatie.

Vaardigheden

- At the completion of their studies, students are expected to be able to create and realise their own artistic concepts and to have developed the necessary skills for their expression.
- At the completion of their studies, students are expected to have studied and performed representative repertoire of the area of musical study. In the process, they are expected to have had experience of a variety of appropriate styles.
- At the completion of their studies, students are expected to be able to interact musically in ensembles varied both in size and style.
- At the completion of their studies, students are expected to have acquired effective practice and rehearsal techniques for improvement through self-study. In the process, they are expected to have embedded good habits of technique and posture which enable them to use their bodies in the most efficient and non-harmful way.
- At the completion of their studies, students are expected to have acquired appropriate skills for the transmission and communication of notated musical structures, materials and ideas.
- At the completion of their studies, students are expected to have fluency in recognising by ear, memorising and manipulating the materials of music.
- At the completion of their studies, students are expected to have acquired the skills to compose and arrange music creatively within practical settings.
- At the completion of their studies, students are expected to be able to talk or write intelligently about their music making.
- At the completion of their studies, students are expected to be able to deal with the behavioural and communicative demands of public performance.
- At the completion of their studies, students are expected to be able to shape and/or create music in ways which go beyond the notated score.

Kennis

- At the completion of their studies, students are expected to know the mainstream repertoire of their area of musical study and at least some of its more specialist repertoire, together with the repertoire of associated instruments where appropriate.
- Students are expected to know the common elements and organisational patterns of music and understand their interaction.
- At the completion of their studies, students are expected to know and understand the main outlines of music history and the writings associated with it.
- Students are expected to be familiar with musical styles and their associated performing traditions.
- Students are expected to have a broad understanding of how technology serves the field of music as a whole and to be aware of the technological developments applicable to their area of specialisation.
- Students are expected to have knowledge of the key financial, business and legal aspects of the music profession.
- At the completion of their studies, students are expected to be aware of the interrelationships and interdependencies between all the elements above and between their theoretical and practical studies.
- At the completion of their studies, students are expected to understand the fundamental patterns and processes which underlie improvisation.

Attitudes

- At the completion of their studies, students are expected to be able to work independently on a variety of issues:
  - gathering, analysing and interpreting information;
  - developing ideas and arguments critically;
  - being self-motivated and selfmanaging.
- At the completion of their studies, students are expected to be able to make effective use, in a variety of situations, of
  - their imagination;
  - their intuition;

- their emotional understanding;
  - their ability to think and work creatively when problem-solving;
  - their ability to think and work flexibly, adapting to new and changing circumstances;
  - their ability to control and, where possible, prevent anxiety and stress, as well as the interaction of these with physiological demands associated with performance.
- At the completion of their studies, students are expected to be
    - critically self-aware;
    - able to apply their critical capabilities constructively to the work of others;
    - able to reflect on social, scientific or ethical issues relevant to their work.
  - At the completion of their studies, students are expected to have effective communication and social skills, including the ability to
    - work with others on joint projects or activities;
    - show skills in teamwork, negotiation and organisation;
    - integrate with other individuals in a variety of cultural contexts;
    - present work in accessible form;
    - have appropriate Information Technology (IT) skills.

Toevoeging voor afstudeerrichting Muziekpedagogie

- At the completion of their studies, students should be able to teach music at a variety of levels.
- At the completion of their studies, students should be familiar with the basic concepts and practices of pedagogy, especially as they relate to music education.

Academisch gerichte masteropleiding in de Muziek, afstudeerrichtingen: Uitvoerende muziek, Instrument/zang, Jazz/lichte muziek, Scheppende muziek, Muziektheorie/schriftuur, Compositie, Directie, Muziekpedagogie en Instrumentenbouw & Master of Music: Composing music, Performing music

Vaardigheden:

- At the completion of their studies, students are expected to emerge as well-developed personalities, having developed to a high professional level their ability to create, realise and express their own artistic concepts.
- At the completion of their studies, students are expected to have built upon their experience of representative repertoire within the area of musical study either by broadening it to a comprehensive level and/or by deepening it within a particular area of specialisation.
- Students are expected to be fluent across a range of styles and/or to have developed a distinctive and individual voice in one particular style.
- Where students have engaged in ensemble activity as part of their 2nd cycle study, at the completion of their studies they are expected to be able to take a leadership role in this activity.
- Practising, rehearsing, reading, aural, creative and re-creative skills: 2nd cycle curricula usually assume that students have already acquired these skills. At the completion of their studies, students are expected to have ensured that any areas of relative weakness have been addressed. Through independent study they are also expected to have continued to develop these skills sufficiently to support their ability to create, realise, and express their own artistic concepts.
- Where required, students are expected to be able to demonstrate their command of verbal skills in extended written or spoken presentations.
- At the completion of their studies, students are expected to be able to take responsibility for the engagement between context, audience and musical material, projecting their musical ideas fluently and with confidence in a wide variety of performance settings.
- At the completion of 2nd cycle curricula where improvisation is relevant to the specialisation, students are expected to have acquired a high level of improvisational fluency.

Kennis

- At the completion of their studies, through individual in-depth research and study, students are expected to have acquired comprehensive knowledge of repertoire within their area of musical study.
- Students are expected to be able to apply their knowledge about the common elements and organisational patterns of music to express their own artistic concepts.
- At the completion of their studies, students are expected to have extended their contextual knowledge, developing it independently in ways relevant to their area of specialisation.
- Based upon knowledge of musical styles and a critical understanding of their associated performing traditions, students are expected to be able to develop, present and demonstrate programmes that are coherent and suitable to a wide range of different performing contexts.
- At the completion of their studies, students are expected to have a profound understanding of the interrelationship between their theoretical and practical studies and to have a sense of how to use this knowledge to strengthen their own artistic development.
- Students are expected to have a comprehensive knowledge of the music profession.
- At the completion of 2nd cycle curricula where improvisation is relevant to the specialisation, students are expected to have a deep knowledge of improvisational patterns and processes that are sufficiently internalised for them to be able to apply them freely in a variety of contexts.

Algemene competenties

- Building on the skills acquired in the 1st cycle, students are expected to have become fully autonomous learners, able to integrate knowledge and to undertake in an organized manner tasks that may be:
  - extended and complex;
  - in new or unfamiliar contexts;
  - based upon incomplete or limited information.
- Building on the skills acquired in the 1st cycle, students are expected to have become self-confident and experienced in the use in a variety of situations of their psychological understanding.
- Building on the skills acquired in the 1st cycle, students are expected to have fully internalised their critical awareness.
- Building on the skills acquired in the 1st cycle, students are expected to have become confident and experienced in their communication and social skills, including the ability to
  - initiate and work with others on joint projects or activities;
  - show skills in leadership, teamwork, negotiation and organisation;
  - integrate with other individuals in a variety of cultural contexts;
  - present complex work in accessible form.

Toevoeging voor afstudeerrichting Muziekpedagogie (niet voor de Engelstalige Master of Music)

- At the completion of their studies, students should usually have demonstrated that they can deal with the theoretical and practical application of pedagogical theory at a high level.
- At the completion of their studies, students should be able to demonstrate that they have a thorough understanding of pedagogical theory at a high level.
- Functioneel geheel 1 - De leraar als begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen
  - 1.1 De leerkracht kan de beginsituatie van de leerlingen en de leergroep achterhalen.
  - 1.2 De leerkracht kan doelstellingen kiezen en formuleren.
  - 1.3 De leerkracht kan de leerinhouden en leerervaringen selecteren.
  - 1.4 De leerkracht kan de leerinhouden structureren en vertalen in leeractiviteiten.
  - 1.5 De leerkracht kan aangepaste werkvormen en groeperingsvormen bepalen.
  - 1.6 De leerkracht kan individueel en in team leermiddelen kiezen en aanpassen.
  - 1.7 De leerkracht kan een krachtige leeromgeving realiseren, met aandacht voor de heterogeniteit binnen de leergroep.
  - 1.8 De leerkracht kan observatie en evaluatie voorbereiden, individueel en indien nodig in team.
  - 1.9 De leerkracht kan proces en product evalueren met het oog op bijsturing, remediëring en differentiatie.

- 1.10 De leerkracht kan in overleg met collega's deelnemen aan zorgverbredingsinitiatieven en die laten aansluiten bij de totaalbenadering van de school.
- 1.11 De leerkracht kan het leer- en ontwikkelingsproces adequaat begeleiden in Standaardnederlands en daarbij rekening houden met en gericht inspelen op de diverse persoonlijke en maatschappelijke taalachtergronden van de leerlingen.
- 1.12 De leerkracht kan omgaan met de diversiteit van de leergroep.
- 1.13 De leerkracht kan leer- en ontwikkelingsprocessen opzetten, zowel vanuit de inhouden van zijn/haar vakgebied, als vanuit een vakoverschrijdende invalshoek.
- Functioneel geheel 2 - De leraar als opvoeder
  - 2.1 De leerkracht kan in overleg een positief leefklimaat creëren voor de leerlingen in klasverband en op school.
  - 2.2 De leerkracht kan de emancipatie van de leerlingen bevorderen.
  - 2.3 De leerkracht kan door attitudevorming leerlingen op individuele ontplooiing en maatschappelijke participatie voorbereiden.
  - 2.4 De leerkracht kan actuele maatschappelijke ontwikkelingen hanteren in een pedagogische context.
  - 2.5 De leerkracht kan adequaat omgaan met leerlingen in sociaal-emotionele probleemsituaties of met gedragsmoeilijkheden.
  - 2.6 De leerkracht kan de fysieke en geestelijke gezondheid van de leerlingen bevorderen.
  - 2.7 De leerkracht kan communiceren met leerlingen met diverse taalachtergronden in diverse talige situaties.
- Functioneel geheel 3 - De leraar als inhoudelijk expert
  - 3.1 De leerkracht beheerst de domeinspecifieke kennis en vaardigheden, en kan die verbreden en verdiepen.
  - 3.2 De leerkracht kan de verworven domeinspecifieke kennis en vaardigheden aanwenden.
  - 3.3 De leerkracht kan het eigen vormingsaanbod situeren en integreren in het geheel van het onderwijsaanbod met het oog op de begeleiding en oriëntering van de leerlingen.
- Functioneel geheel 4 - De leraar als organisator
  - 4.1 De leerkracht kan een gestructureerd werkklimaat bevorderen.
  - 4.2 De leerkracht kan een soepel en efficiënt les- en dagverloop creëren, passend in een tijdsplanning vanuit het oogpunt van de leerkracht en de leerlingen.
  - 4.3 De leerkracht kan op correcte wijze administratieve taken uitvoeren.
  - 4.4 De leerkracht kan een stimulerende en werkbare klasruimte creëren, rekening houdend met de veiligheid van de leerlingen.
- Functioneel geheel 5 - De leraar als innovator - de leraar als onderzoeker
  - 5.1 De leerkracht kan vernieuwende elementen en resultaten van onderwijsontwikkelingswerk aanwenden en aanbrengen.
  - 5.2 De leerkracht kan kennisnemen van toegankelijke resultaten van onderwijsonderzoek en van vakdidactisch en vakinhoudelijk onderzoek.
  - 5.3 De leerkracht kan het eigen functioneren ter discussie stellen en bijsturen.
- Functioneel geheel 6 - De leraar als partner van de ouders of verzorgers
  - 6.1 De leerkracht kan zich informeren over en discreet omgaan met gegevens over de leerling. De ondersteunende kennis omvat elementen van deontologie in verband met gegevens over de leerling.
  - 6.2 De leerkracht kan met ouders of verzorgers communiceren over het kind in de school op basis van overleg met collega's of externen.
  - 6.3 De leerkracht kan in overleg met het team, communiceren met de ouders of verzorgers over het klas- en schoolgebeuren, rekening houdend met de diversiteit van de ouders.
  - 6.4 De leerkracht kan met ouders of verzorgers dialogeren over opvoeding en onderwijs.
  - 6.5 De leerkracht kan in Standaardnederlands of in een ander passend register, communiceren met ouders en verzorgers met diverse taalachtergronden in diverse talige situaties.
  - 6.6 De leerkracht kan strategieën ontwikkelen om te communiceren met anderstalige ouders.

- Functioneel geheel 7 - De leraar als lid van een schoolteam
  - 7.1 De leerkracht kan overleggen en samenwerken binnen het schoolteam.
  - 7.2 De leerkracht kan binnen het team zowel vakspecifiek als vakoverschrijdend over een taakverdeling overleggen en de afspraken naleven.
  - 7.3 De leerkracht kan de eigen pedagogische en didactische opdracht en aanpak in het team bespreekbaar maken.
  - 7.4 De leerkracht kan zich documenteren over de eigen rechtspositie en die van de leerlingen.
  - 7.5 De leerkracht kan in Standaardnederlands adequaat in interactie treden met alle leden van het schoolteam.
- Functioneel geheel 8 - De leraar als partner van externen
  - 8.1 De leerkracht kan in overleg met collega's contacten leggen, communiceren en samenwerken met externe instanties die onderwijsbetrokken initiatieven aanbieden.
  - 8.2 De leerkracht kan met de hulp van collega's de nodige relaties met organisaties initiëren, uitbouwen en onderhouden en samenwerken met actoren op de arbeidsmarkt en het hoger onderwijs.
  - 8.3 De leerkracht kan, onder meer met het oog op gelijke onderwijskansen en in overleg met collega's, contacten leggen, communiceren en samenwerken met de brede sociaal-culturele sector.
  - 8.4 De leerkracht kan in Standaardnederlands adequaat in interactie treden met medewerkers van onderwijsbetrokken initiatieven en van stage- of tewerkstellingsplaatsen.
- Functioneel geheel 9 - De leraar als lid van de onderwijsgemeenschap
  - 9.1 De leerkracht kan deelnemen aan het maatschappelijke debat over onderwijskundige thema's.
  - 9.2 De leerkracht kan dialogeren over zijn beroep en zijn plaats in de samenleving.
- Functioneel geheel 10 - De leraar als cultuurparticipant
  - 10.1 De leerkracht kan actuele maatschappelijke thema's en ontwikkelingen onderscheiden en kritisch benaderen op de volgende domeinen :
    - het sociaal-politieke domein;
    - het sociaal-economische domein;
    - het levensbeschouwelijke domein;
    - het cultureel-esthetische domein;
    - het cultureel-wetenschappelijke domein.
- Attitudes (voor alle functionele gehelen):
  - A1 beslissingsvermogen : durven een standpunt in te nemen of tot een handeling over te gaan, en er ook de verantwoordelijkheid voor dragen.
  - A2 relationele gerichtheid : in contacten met anderen kenmerken van echtheid, aanvaarding, empathie en respect tonen.
  - A3 kritische ingesteldheid : bereid zijn zichzelf en zijn omgeving ter discussie te stellen, de waarde van een bewering of een feit, de wenselijkheid en haalbaarheid van een vooropgesteld doel te verifiëren, alvorens een stelling in te nemen.
  - A4 leergierigheid : actief zoeken naar situaties om zijn competentie te verbreden en te verdiepen.
  - A5 organisatievermogen : erop gericht zijn de taken zo te plannen, te coördineren en te delegeren, dat het beoogde doel op een efficiënte manier bereikt kan worden.
  - A6 zin voor samenwerking : bereid zijn om gemeenschappelijk aan eenzelfde taak te werken.
  - A7 verantwoordelijkheidszin : zich verantwoordelijk voelen voor de school als geheel en het engagement aangaan om een positieve ontwikkeling van het kind te bevorderen.
  - A8 flexibiliteit : bereid zijn zich aan te passen aan wijzigende omstandigheden, zoals middelen, doelen, mensen en procedures.

Toevoeging voor afstudeerrichting Muziektherapie

De afgestudeerde:

- bezit de nodige muzikale inzichten en vaardigheden om deze binnen een therapeutische context te hanteren;

- bezit zowel muzikale als therapeutische inzichten en vaardigheden om een therapeutische relatie aan te gaan met die patiënten in de hulpverlening bij wie de symboliseringsprocessen via het woord ontoereikend zijn (psychose, psychosomatiek, mentale handicap, verslaving, autisme enz.);
- heeft inzicht in de psychopathologie en in de specifieke psychische en muzikale processen die zich binnen diverse subjectposities afspelen;
- bezit de technische vaardigheden (muzikaal en psychotherapeutisch) om op een adequate wijze een therapeutisch proces op gang te brengen, te continueren en tot een goed eind te brengen;
- bezit de capaciteit om, gebruikmakend van verschillende instrumenten, soepel en creatief muzikaal te improviseren in functie van de therapeutische relatie, de klinische setting en de noodzakelijkheden van het proces;
- bezit de competenties om zijn klinisch werk te beschrijven, er kritisch over te reflecteren en erover te rapporteren binnen een multidisciplinair team. Hij is in staat om aan de hand van een casusvoorstelling inzicht te verwerven in de globale opzet van zijn therapeutisch werk en dit voor te leggen aan collegae en andere disciplines binnen de hulpverlening.

Uit 'Landelijke competenties Creatieve therapie'

SEGMENT 1: BEHANDELEN VAN CLIËNTEN

- Subsegment 1.3 Diagnosticeren en indiceren
  - 1.3.1 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om een voorlopige creatief therapeutische diagnose stellen, op basis van de observaties in een medium en in de relaties met creatief therapeut en eventuele groepsgenoten.
  - 1.3.2 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om een bijdrage te leveren binnen het behandelteam aan de algemene diagnose, op basis van de eigen observaties.
  - 1.3.3 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om in overleg met het behandelteam een indicatie of contra-indicatie voor creatieve therapie vast te stellen.
  - 1.3.4 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om de creatief therapeutische observaties en creatief therapeutische diagnose toegankelijk te maken voor de cliënt.
- Subsegment 1.4 Opstellen van een behandelplan
  - 1.4.1 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om behandel doelstellingen van creatieve therapie te formuleren en deze binnen het behandelteam af te stemmen op het algemene behandelplan.
  - 1.4.2 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om een creatief therapeutische behandeling te kiezen die aansluit bij de behandel doelstellingen.
  - 1.4.3 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij via een gesprek met de cliënt in staat is om het creatief therapeutische behandelplan af te stemmen op de hulpvraag van de cliënt.
- Subsegment 1.5 Behandelen
  - 1.5.1 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om de therapeutische relatie met de cliënt op te bouwen en te bestendigen, interventies te plegen in de therapeutische relatie en oog te hebben voor het effect van deze interventies.
  - 1.5.2 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om de gekozen creatief therapeutische werkwijze, methode, werkvormen, technieken en materialen te hanteren en oog te hebben voor de effecten van zijn interventies.
  - 1.5.3 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om de grenzen te bewaken ten aanzien van de mogelijkheden en beperkingen van creatieve therapie en de cliënt.
  - 1.5.4 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om via instructie de cliënt te begeleiden in het gebruik van een medium.

- 1.5.5 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om het verloop van de behandeling vast te leggen en de cliënt en het behandelteam hierover te informeren.
  - 1.5.6 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om op basis van de evaluatie de creatief therapeutische behandeling bij te stellen en af te stemmen op het algemene behandelplan.
- Subsegment 1.6 Afronden en evalueren
    - 1.6.1 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om met de verwijzer, het behandelteam en de cliënt de resultaten van de behandeling te bespreken in het licht van de gestelde behandel doelstellingen, de gekozen behandelstrategie en de tijdsplanning.
    - 1.6.2 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om het creatief therapeutisch hulpverleningsproces af te ronden.
    - 1.6.3 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om door middel van een rapportage het verloop en de resultaten van de behandeling vast te leggen en indien van toepassing- zorg te dragen voor de verwijzing en overdracht.

SEGMENT 2: WERKEN IN EN VANUIT EEN ARBEIDSOMGEVING

- 2.2 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om de op creatief therapeutische uitvoering gerichte materiële benodigdheden en accommodaties te beheren.
- 2.3 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om verantwoording af te leggen over efficiency en effectiviteit van het eigen professioneel handelen.
- 2.4 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om een bijdrage te leveren aan beleid en beheer van de organisatie.
- 2.5 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om een bijdrage te leveren aan de kwaliteitszorg van de instelling.
- 2.6 De beginnend beroepsbeoefenaar demonstreert dat hij in staat is om te functioneren vanuit de doelstellingen en het beleid van de instelling.

Master-na-Masteropleiding Solist: hedendaagse muziek

Voor deze opleiding gelden in eerste instantie ook de competenties zoals hierboven geformuleerd voor de Academisch gerichte masteropleiding in de Muziek met afstudeerrichtingen: Uitvoerende muziek, Instrument/zang, Jazz/lichte muziek, Scheppende muziek, Muziektheorie/schrijftuur, Compositie, Directie en Instrumentenbouw (zonder de afstudeerrichting Muziekpedagogie).

De afgestudeerde moet in staat zijn om

- de eigen artistieke visie en het eigen muzikaal aanvoelen met betrekking tot de hedendaagse muziek op zelfstandige, gefundeerde en hoogstaande wijze gestalte te geven in een onderzoeks- en uitvoeringsproject;
- het eigen onderzoeks- en uitvoeringsproject te onderbouwen met een kritische en kritisch duiden in een ruime historische en eigentijdse culturele en artistieke context;
- zelfstandig een inspirerende en functionele werksituatie voor zichzelf op te zetten en in stand te houden;
- zelfstandig een eigen effectieve methode voor zijn onderzoek- uitvoeringsproject te kiezen of te ontwikkelen en toe te passen;
- zich steeds diepgaander als onderzoekend musicus te ontplooiën;
- communicatieve vaardigheden aan te wenden die hem toelaten optimaal te functioneren als onderzoekend uitvoerend musicus, hun project te realiseren en dit kenbaar te maken naar hun werkveld toe of erdoor hun werkveld te verruimen;
- een wezenlijke artistieke bijdrage te leveren aan een muzikale groepsproces.

Master-na-Masteropleiding in de Voortgezette studies Muziek

Voor deze opleiding gelden in eerste instantie ook de competenties zoals hierboven geformuleerd voor de Academisch gerichte masteropleiding in de Muziek met afstudeerrichtingen: Uitvoerende muziek, Instrument/zang, Jazz/lichte muziek, Scheppende muziek, Muziektheorie/schrijftuur, Compositie, Directie en Instrumentenbouw (zonder de afstudeerrichting Muziekpedagogie).

De afgestudeerde

- beschikt op een overtuigende manier over de algemene en de specifieke competenties verbonden aan een opleiding master in de muziek.
- kan een bewuste en relevante keuze maken in zijn specialisatie: conventioneel concertrepertoire, hedendaags repertoire, compositie, directie, muziekagogiek voor een specifieke doelgroep, muziektherapie, ...
- beschikt over een virtuositeit binnen het eigen specifiek domein.
- beschikt over een opvallende artistieke binnen het eigen specifiek domein.
- heeft een kwalitatief en kwantitatief repertoire uitgebouwd waarmee hij zich kan bewijzen op nationale/internationale podia of fora.
- integreert het eigen onderzoek volledig in de artistieke of artistiek-agogische praktijk.

2.3 besluit

De commissie heeft vastgesteld dat alle vier de opleidingen in hun zelfevaluatie rapporten verwijzen naar het competentie model dat ontwikkeld werd op internationaal niveau, binnen het netwerk "Polifonia" van de European Association of Conservatories (de AEC) en onder de vleugels van het project "Tuning Educational Structures in Europe". Bij de ontwikkeling van deze domeinspecifieke competenties werd niet enkel uitgegaan van de context van muziekopleidingen in het hoger onderwijs, maar tevens van de "Dublin-descriptoren" die in het Bologna proces door de Europese ministers van onderwijs werden geadopteerd en sindsdien ook werden geïncorporeerd in het European Qualifications Framework. De brede internationale basis en bekendheid van het competentie model hebben de commissie ertoe aangezet om dit over te nemen als referentiekader. Ze vraagt dan ook dat de opleidingen tijdens het visitatiebezoek aangeven hoe ze zich tot dit model verhouden.

De algemene competenties in het voorliggend model sluiten nauw aan bij de competenties die werden geformuleerd in het Structuurdecreet. De commissie heeft deze competenties niettemin behouden gezien ze inherent deel uitmaken van het Polifonia model. Een hertaling naar het Nederlands werd onderzocht maar uiteindelijk niet wenselijk geacht gezien hierdoor verschillen in nuances zouden ontstaan die de verhoudingen tussen de verschillende competenties in het model zouden wijzigen en derhalve het model zelf zou worden aangetast.

Ook voor de afstudeerrichting instrumentenbouw vraagt de commissie dat ze de opleiding (van de Hogeschool Gent) zou aangeven hoe ze zich verhoudt tot het kader van de AEC. Instrumentenbouw is immers als een afstudeerrichting en niet als een volledig andere opleiding geconcipieerd.

Voor de afstudeerrichting Muziekpedagogie was het Polifonia model eerder beperkt. De commissie stelt dan ook voor dat de opleidingen aangeven hoe ze zich verhouden ten aanzien van de basiscompetenties van de leraar, zoals die door de Vlaamse Regering zijn vastgelegd op 5 oktober 2007. De commissie heeft de 10 functionele gehelen uit de basiscompetenties derhalve opgenomen op het niveau van de masteropleiding.

Voor de afstudeerrichting Muziektherapie heeft de commissie zich in eerste instantie gebaseerd op het profiel zoals opgesteld door de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst. Daarnaast heeft de commissie vastgesteld dat er een aantal verschillen zijn met de Nederlandse Landelijke Competenties Creatieve Therapie. Ze stelt daarom

voor dat de opleiding aangeeft hoe ze zich verhoudt ten aanzien van de in het domeinspecifieke referentiekader overgenomen competenties uit de Landelijke competenties Creatieve therapie.

Voor de master-na-masteropleidingen Solist: Hedendaags Muziek en Voortgezette studies Muziek zag de commissie zich ook genoodzaakt om een aantal specifieke elementen op te nemen. Ze heeft zich hier in eerste instantie gebaseerd op respectievelijk het profiel van de Hogeschool Gent en van de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst.

Hoofdstuk 3 De opleidingen Muziek in vergelijkend perspectief

Woord vooraf

In dit hoofdstuk geeft de visitatiecommissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de academisch gerichte bachelor-, master- en master-na-masteropleidingen Muziek in Vlaanderen. De commissie besteedt bij de vergelijking vooral aandacht aan elementen die haar het meest in het oog gesprongen zijn of die zij belangrijk acht, en aan de vaststellingen die zij in meerdere rapporten heeft gedaan. Het is niet de bedoeling van de commissie om de individuele opleidingsrapporten in detail te herhalen. Waar relevant zal de commissie voorbeelden van goede praktijk aanhalen.

De commissie heeft op de vier locaties de gelegenheid gekregen de infrastructuur te bezoeken, de documenten te raadplegen en met meestal voldoende vertegenwoordigers van de verschillende geledingen van gedachte te wisselen, nadat ze de ZER-rapporten grondig doorgenomen had, die doorgaans met veel inspanning bleken samengesteld te zijn. Geregeld kreeg de commissie ook prestaties van de studenten te horen en te zien.

De commissie meent dat het vrij goed gaat in Vlaanderen met het muziekonderwijs. De vier opleidingen zijn oorden waar gewerkt wordt. Ze bruisen van activiteit. Ze worden over het algemeen deskundig geleid door een directie met inzet, verantwoordelijkheidszin en aanstekelijk enthousiasme. Ze huizen specialisten met vaak internationale faam en docenten die hun leven aan het onderwijs gewijd hebben. Ze zijn bevolkt met leergierige en soms zeer talentrijke studenten. Kortom, ze zijn iets om fier op te zijn in het Vlaamse onderwijslandschap.

Spijtig voor de opleidingen staat deze paragraaf echter niet als laatste van het besluit, maar als eerste bij de inleiding. Hij moet gelezen worden als een teken van de wijze waarop de visitatiecommissie gekeken en geluisterd heeft, namelijk met grote welwillendheid voor de specifieke situatie en haar financiële moeilijkheden, met groot begrip voor de argumenten en de visies van het personeel. De commissie bestond daarenboven uit deskundigen van verschillende pluimage die elkaar goed verstonden. Niet dat ze altijd dezelfde mening deelden, maar er was een grote bereidheid tot dialoog, zonder vervlakking van de schakeringen, en een bereidheid tot uiteindelijke consensus na rijp beraad.

Dat wil evenwel niet zeggen dat er geen ruimte is voor verbetering. De commissie heeft een aantal algemene knelpunten te signaleren. De Vlaamse conservatoria blijven vier eilanden, met weinig 'openbaar vervoer' verbonden. Met elk hun vaandel van professionele fierheid. Vanuit dit standpunt is de defensieve houding met de ellebogen te voelen. De kilte van de bezorgdheid om minder middelen te krijgen of om het aanbod te moeten inkrimpen valt te snijden.

Een tweede aspect moet vooropgesteld worden. Een visitatie is een momentopname, een heden tussen verleden en toekomst. De geschiedenis van het muziekonderwijs bepaalt nog al teveel de actualiteit. De commissie denkt bijvoorbeeld aan het grote gezag van de hoofdvakdocent en de ambitie van de conservatoria om zoveel mogelijk virtuozen af te leveren. Het heeft volgens de commissie geen zin dat alle opleidingen alles en dus hetzelfde aanbieden. Specialisatie is aangewezen. Het oude model van het virtuozenendom is ongetwijfeld zeer aantrekkelijk om na te streven, maar het is vandaag niet langer zaligmakend.

Ook de toekomst speelt een problematische rol, wat niet gebruikelijk is – 'toekomst' heeft immers meestal een positieve connotatie. Zo was de commissie getuige van de vele strubbelingen die zich rond de 'academisering' voordoen. Dat maakte dat de visitatiecommissie niet te snel tot oordelen wou overgaan maar vóór en tegen goed afgewogen heeft. Uiteindelijk zijn de diepe gronden van stille waters nog beter te peilen dan stromende rivieren. Dat wist Heraclitus ons reeds te vertellen. Omgekeerd dan met het aanvankelijke juichen, is het wel goed dat deze paragraaf niet als laatste van het besluit staat. Hij moet gelezen worden als een teken van de zorg die de commissie koestert voor de problemen van het muziekonderwijs in Vlaanderen.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie stelt vast dat de doelstellingen een duidelijke link hebben met de vereisten van het betreffende decreet. Doorgaans zijn de nodige doelstellingen geformuleerd, en worden ze gelieerd aan begin- en eindcompetenties. De doelstellingen zijn daarenboven van een hoog niveau, academisch hoger onderwijs waardig. De tijd dat muziekonderwijs in grote mate een vorm van beroepsonderwijs was, ligt volgens de commissie duidelijk achter de rug. Er is een grote aandacht voor de theorie. Dit neemt niet weg dat men in het muziekonderwijs niet om de praktijk heen kan. Het bespelen van muziekinstrumenten blijft dan ook een zaak van studeren, studeren en nogmaals studeren. 'Studeren' is het gebruikelijke woord voor al oefenend tot een gewenste wijze van uitvoering komen. Dit maakt dat de mooiste doelstelling omtrent evenwicht tussen theorie en praktijk, vaak ten koste gaat van het theoretische. Los daarvan, stelt de commissie zich de vraag of sommige doelstellingen niet te hoog gegrepen zijn, of op zijn minst te ambitieus geformuleerd zijn.

Dit komt ook duidelijk tot uiting als het om 'academisering' gaat. Het is niet eenvoudig om een duidelijke kijk te krijgen van wat precies de doelstelling van 'onderzoek' in de muziek inhoudt. Geregeld hoort men de opvatting dat het onderzoek al lang samenvalt met de praktijk van een hoogstaande muziekuitsvoering. Nu valt de onderzoeksdimensie van de muziekpraktijk niet te onderschatten, maar dat is volgens de commissie een andere invulling van het woord 'onderzoek' dan wat met academisering wordt bedoeld. Hier moet volgens de commissie een duidelijk onderscheid gemaakt worden.

De commissie stelt na haar bezoeken twee basisvisies vast op academisering: Zij die het academiseringsproces als een uitdaging zien om er iets van te maken en het aanwenden om een nieuw élan aan het muziekonderwijs te geven, en zij voor wie het academische aspect niet hoeft zolang er maar goede muziek wordt gemaakt. Toch meent de commissie dat de doelstellingen omtrent academisering ernstig genomen worden door alle opleidingen, welke invulling men er ook aan geeft. Zeker bij de leidinggevende personen. De commissie stelt een vrij grote consensus vast over het belang van het academiseringsproces, er zijn reeds veel stappen gezet en men is bereid om het proces verder te ondersteunen.

De opleidingen formuleren ook doelstellingen omtrent internationalisering. Toch worden deze doelstellingen volgens de commissie vaak te vaag geformuleerd. Niemand is er tegen, maar soms wordt ook niet zeer duidelijk geëxpliciteerd wat nu eigenlijk concreet met internationalisering bedoeld wordt. Concrete plannen blijken zeldzamer dan het toeval.

Wat betreft de master-na-masteropleidingen worden de doelstellingen volgens de commissie vrij vaag geformuleerd, is de academisering niet expliciet aanwezig, en is er te weinig aandacht voor het opdoen van een internationale ervaring. Hoewel het belang van de theoretische reflectie erkend wordt, ligt de nadruk toch hoofdzakelijk op de artistieke praktijk. De commissie stelt zich de vraag of een master-na-masteropleiding hier wel de juiste organisatievorm is en of niet beter overgeschakeld wordt op een postgraduaatstructuur.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie stelt vast dat niet in alle opleidingen de studenten goed op de hoogte zijn van de doelstellingen en de domeinspecifieke vereisten van hun opleidingsonderdeel. Los van dit communicatieve probleem, mag gesteld worden dat de domeinspecifieke eisen op een ernstige manier vastgelegd werden, gesteund ook op internationale vergelijking en intern overleg.

Toch neemt hier ook impliciet een vrij traditionele opvatting de overhand, namelijk het klassieke model van het symfonieorkest. Nochtans wordt door het werkveld gesignaleerd dat dit niet veel toekomst heeft. Volgens de commissie wordt te weinig gedacht aan samenwerking met andere kunsten. Verder wordt de beroepsmogelijkheid als muziekdocent binnen onderwijsinstellingen volgens de commissie onvoldoende naar waarde geschat en krijgt ze daardoor te weinig aandacht. Daarenboven worden competenties die nochtans met het beroep te maken hebben te weinig ontwikkeld, zoals bijvoorbeeld het mondeling en schriftelijk rapporteren, de kritische reflectie, het opzetten van netwerken, leidinggevende vaardigheden en managementcapaciteiten. Uitzonderingen hierop is één opleiding die een zeer goede afstudeerrichting muziektherapie uitgebouwd heeft en slechts één opleiding die uitgesproken aandacht heeft voor de mogelijkheden binnen het sociaal-artistieke werkveld. De commissie moedigt alle opleidingen aan om meer aandacht te schenken aan algemene competenties.

Specifiek over de master-na-masteropleidingen moet nog gezegd worden dat de commissie positief was over de doelstelling om op te leiden tot uitmuntende muzikanten die zich kunnen handhaven op internationaal niveau. Maar de commissie is van mening dat dit erg ambitieus is en ten koste lijkt te gaan van een aantal decretaal opgelegde doelstellingen, onder andere omtrent academisering.

Onderwerp 2   Programma

Facet 2.1   Relatie doelstelling en inhoud

De commissie is over het algemeen tevreden over de vertaling van de doelstellingen naar het programma. In drie opleidingen wordt een competentiematrix opgesteld om een overzicht te krijgen van welke competenties in welke opleidingsonderdelen aan bod komen.

De programma's zijn volgens de commissie onderbouwd met een verantwoorde, gestructureerde samenhang, doorgaans opgebouwd rond een duidelijke hoofddoelstelling. De commissie stelt vast dat deze varieert tussen de twee uitersten: het ontwikkelen van een breed artistiek referentiekader of het opleiden van uitmuntende muzikanten op basis van de ontwikkeling van een muzikaal voorstellingsvermogen.

De commissie stelt vast dat in toenemende mate rekening wordt gehouden met het belang van internationalisering, maar van een echt internationaal programma is vooralsnog geen sprake, met weliswaar één opleiding die daar de facto al verder in staat.

Ook de interdisciplinaire samenwerking zou meer moeten gestimuleerd worden. De commissie denkt hierbij bijvoorbeeld aan een masterproef gitaar en dans of woord en zang, en aan samenwerking tussen conservatorium en kunstencentra.

De samenwerking onder de conservatoria moet volgens de commissie opgedreven worden, bijvoorbeeld rond oude muziek. De commissie stelt vast dat deze afstudeerrichting zowel in Brussel als in Antwerpen aangeboden wordt. De commissie is van mening dat het beter zou zijn de beste studenten van Brussel en Antwerpen bij elkaar te zetten om samen een project te realiseren.

De commissie stelt vast dat de programma's in voortdurende ontwikkeling zijn. De procedures voor curriculumherziening zijn helder en in wisselende mate participatief met de verschillende geleidingen.

Voor wat de master-na-masteropleidingen betreft moet het programma volgens de commissie concreter vastgelegd worden, om te kunnen garanderen dat de doelstellingen worden bereikt. De commissie stelt een te grote individuele vrijheid bij het samenstellen van het programma vast.

Facet 2.2   Eisen professionele en academische gerichtheid

De programma's zijn over het algemeen goed professioneel gericht. Er heerst volgens de commissie een goede traditie in het muziekonderwijs om bij het beroepenveld aan te sluiten. Zo hebben alle conservatoria formele contacten met het werkveld uitgebouwd. Een onbetwistbaar positief punt is dat veel docenten slechts deeltijds les geven en voor de rest in de praktijk staan, zodat dit meegenomen wordt naar het onderwijs. Hoewel er worden reeds enkele pogingen ondernomen om de studenten vertrouwd te maken met en te introduceren in het werkveld, worden hier nog enkele kansen gemist.

De academische gerichtheid daarentegen werd gezien de nieuwe onderwijsontwikkelingen pas recent geïntegreerd bij de verschillende opleidingen. De pogingen om deze ommekeer naar het academische te realiseren voldoen volgens de commissie. De opleidingen zijn er duidelijk mee bezig. In stijgende mate worden de vruchten geplukt van de verdere academisering van assistenten en docenten, die zelf een doctoraat behaald hebben of daarvoor met onderzoek bezig zijn. Overal valt er een stijgende interesse voor het onderzoek en de hiermee verbonden academisering in het programma te bespeuren. Tevens zijn er soms pogingen om met universitaire programma's samen te werken. Eén opleiding verdedigt echter volgens de commissie nog te sterk de opvatting dat onderzoek en praktijk samenvallen, wat een verdedigbare gedachte is die echter niet strookt met de geest van de academisering zoals die in het decreet aangegeven is. In het programma dat reeds veel inspanning vergt wat het professionele betreft, is vaak nog te weinig plaats voor het onderzoeksmatige.

De commissie stelt op basis van het ingekeken studiemateriaal vast dat de cursussen en handboeken over het algemeen actueel zijn en adequaat wat betreft vormgeving en opmaak. Afgezien van al eens een cursus waar de tijd bleef stille staan.

Wat de master-na-masteropleidingen betreft waardeert de commissie dat er een sterke professionele gerichtheid is waar te nemen, met veel mogelijkheden voor de studenten om relevante podiumervaring op te doen. Ze stelt echter vast dat de academische gerichtheid soms verwaarloosd wordt.

Facet 2.3   Samenhang

De commissie kon constateren dat over de samenhang tussen opleidingsonderdelen nagedacht is in overleg met een, van opleiding tot opleiding, wisselende vertegenwoordiging van geledingen. Wisselend omdat, door de vele informele contacten, de communicatie tussen de betrokkenen soms mank loopt. Samenhang moet daarom volgens de commissie voorwerp blijven van continu overleg.

Toch stelt de commissie vast dat duidelijke rode draden doorheen de programma's lopen, met voldoende aandacht voor de volgtijdelijkheid. Bovendien voorzien de opleidingen de nodige flexibiliteit om individuele trajecten toe te laten.

Wat betreft de master-na-masteropleidingen waardeert de commissie de grote individuele vrijheid in het samenstellen van een programma, maar maakt zich zorgen over het bewaken van de samenhang ervan. De commissie vraagt de opleidingen te zoeken naar procedures die de samenhang van ieder programma kunnen garanderen.

Facet 2.4   Studietoestand

Alle academische bacheloropleidingen bestaan uit drie studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt een opleidingsprogramma van 180 studiepunten georganiseerd. De masteropleiding bestaat uit één studiejaar van 60

studiepunten. Hiermee voldoen de opleidingen aan de formele eisen van de minimale studieomvang van de academische bachelor- en masteropleiding.

Facet 2.5   Studietijd

De studietijd is binnen alle opleidingen hoog, maar de commissie stelt vast dat de studenten muziek graag hard werken. Dit is eigen aan de sector. De studietijd draait volgens de commissie om de verhouding tussen de tijd om het hoofdinstrument onder de knie te krijgen – die in principe nooit lang genoeg kan zijn – en de tijd voor algemenere vakken – die soms meer werk vragen dan de aangegeven studiepunten laten vermoeden - aangevuld met de tijd verbonden aan onderwijsvernieuwinginitiatieven. Zo vermindert interdisciplinaire samenwerking de werklast niet, internationalisering nog minder, ook onderzoek vraagt tijd, en participatie aan projecten verstrooit de dagelijkse discipline. Hierdoor hebben studenten het soms moeilijk om het juiste werkritme te organiseren. Er wordt tijdens de gesprekken met de commissie al eens een gemiddelde studietijd voor het hoofdinstrument van vier uur per dag geopperd. De commissie vreest dat dit aan de lage kant is om tot goede resultaten te komen.

Los van dit fatum zijn studietijdmetingen binnen de opleidingen eerder uitzondering dan regel. De commissie heeft hier begrip voor gezien het enorme verschil in studietijd afhankelijk is van het talent van de student en het hoofdinstrument dat bespeeld wordt. De commissie vraagt niettemin de studietijd via formele bevestigingen en informele contacten op te volgen.

Docenten staan open voor de studieproblemen, maar aanvaarden niet dat er te weinig inspanning gedaan wordt voor het hoofdinstrument. De problematiek is onder andere verbonden met de ambitieuze programma's, alsook het aantal ruimten en de openingsuren en -dagen dat er kan geoefend worden. Alle opleidingen doen hun best om de lokalen zoveel mogelijk open te stellen voor de studenten. Mits wat reorganisatie zou de situatie volgens de commissie in sommige opleidingen toch kunnen geoptimaliseerd worden.

Facet 2.6   Afstemming vormgeving - inhoud

De commissie is in grote mate tevreden met de afstemming tussen vorm en inhoud. De wijze waarop dit gebeurt, verschilt sterk van opleiding tot opleiding. De werkvorm die in de ene opleiding in het oog springt, is soms in de andere zo goed als afwezig en omgekeerd. Eigen aan alle muziekopleidingen is het intensieve individuele onderwijs. Toch stelt de commissie vast dat in stijgende mate wordt gebruik gemaakt van nieuwe werkvormen om deze basiswerkvorm aan te vullen.

Het viel de commissie op dat de bibliotheken van de opleidingen schatten aan informatie bevatten, zowel wat de partituren als de documentatie betreft. Wat betreft organisatie en infrastructuur beantwoorden de bibliotheken niet allemaal aan de huidige visie op archivering en toegankelijkheid. Wisselend zijn ook de ICT mogelijkheden en het gebruik van nieuwe media.

Wat de master-na-masteropleidingen betreft, is het didactisch concept volgens de commissie soms niet duidelijk genoeg geformuleerd.

Facet 2.7   Beoordeling en toetsing

De commissie is globaal gezien tevreden over hoe de beoordeling en de toetsing verloopt. Het beroep van kunstenaar is nu eenmaal verbonden aan waardering door een publiek. Daarop worden de studenten onder

andere voorbereid door middel van permanente evaluatie, gezien het individuele van de werkvorm. Daarnaast zijn ook vaak tussentijdse evaluaties die voorbereiden op de eindtoets. Zo goed als altijd worden externe specialisten betrokken bij de beoordeling van belangrijke evaluaties. Naast de muzikale competenties zouden volgens de commissie echter de andere competenties nog meer voorwerp van evaluatie moeten zijn, zoals onder andere de spreekvaardigheid over het vak en het vermogen om zelf kritische verslagen aan het papier toe te vertrouwen.

Verder stelt de commissie in een aantal opleidingen de noodzaak vast om de studenten beter te informeren over de evaluatiecriteria. Daarenboven hebben de studenten, met name binnen de muziekopleidingen, nood aan meer degelijke feedback.

Opvallend was volgens de commissie het probleem van de herkansing. In sommige opleidingen is dat niet mogelijk met als argument dat de achterstand toch niet op één zomer kan worden ingehaald. Dit ervaart de commissie als vrij streng.

Wat de master-na-masteropleidingen betreft moet de evaluatie een hoog peil voor zowel het artistieke alsook het reflecterende luik bewaakt worden.

Facet 2.8   Masterproef

De commissie is niet eenduidig tevreden over de masterproef. Binnen enkele opleidingen worden volgens de commissie grote inspanningen gedaan om tot een bevredigend resultaat te komen. Op andere plaatsen ervaren de studenten de masterproef als een lastig surplus bij de artistieke prestatie. Het eventuele tekort betreft de vraag naar het kwantiteit en de kwaliteit van het schriftelijke gedeelte van de masterproef.

De verwarring over het concept van de masterproef betreft volgens de commissie de twee invullingen van de term 'onderzoek'. 'Onderzoek' als het zoeken naar een artistiek interessante wijze om muziek te produceren is één zaak. Dit vergt zelfonderzoek en onderzoek naar goede dienstbare geschreven of beluisterde voorbeelden. 'Onderzoek' zoals dat verbonden wordt aan een academiseringsproces is een andere zaak. Dat veronderstelt een systematische aanpak in een wetenschappelijke context, inclusief de methodologie. Sommige masterstudenten worden niet goed ingelicht over wat in dit verband van hen verwacht wordt. Hier is volgens de commissie meer begeleiding nodig. Het zou ook goed zijn mochten er meer onderzoeklijnen binnen de opleiding ontwikkeld worden, waaraan de studenten kunnen participeren.

Wat de master-na-masteropleidingen betreft moet het academisch-reflectief niveau van de masterproef verhoogd worden.

Facet 2.9   Toelatingsvoorwaarden

Het is de kunstopleidingen toegestaan om specifieke toelatingsvoorwaarden te hanteren. Dat gebeurt door toelatingsproeven, die volgens de commissie in alle vier de opleidingen een ernstige poging uitmaken om een degelijk instroomniveau te bewaken. De commissie stelt evenwel vast dat het instroomniveau mede afhankelijk is van de populariteit van het hoofdinstrument. Ze vraagt de opleidingen om het minimale niveau van de instroom voor de minder populaire instrumenten te bewaken.

De commissie stelt vast dat de vooropleiding van de instroom sterk kan verschillen. Naast het KSO, hetgeen over het algemeen een goede vooropleiding is, komen studenten ook uit andere secundaire opleidingen, met eventueel een opleiding binnen het DKO. De commissie moedigt samenwerking aan met het KSO en het DKO

om het niveau van de instroom te verhogen. Uit de gesprekken blijkt immers herhaaldelijk dat studenten uit het buitenland vaak reeds een betere vooropleiding hebben genoten.

De talrijke initiatieven om de kandidaten voor te bereiden op de toelatingsproef worden gewaardeerd door de commissie. Niet alleen door informatie maar ook door voorbereidende testen.

Alle opleidingen hebben volgens de commissie adequate procedures uitgewerkt voor de toekenning van EVC's en EVK's.

Onderwerp 3   Inzet van personeel

Facet 3.1   Kwaliteit personeel

Over het algemeen gezien is de commissie aangenaam verrast over de kwaliteit en vooral ook de inzet van het personeel. Vaak wordt meer gepresteerd dan verplicht is op basis van de aanstelling. De commissie stelt vast dat het personeel fier is om in de opleidingen aan de slag te mogen. Dat geldt zowel voor de vol- als de deeltijds aangestelde OP-leden.

Toch zijn er enkele verzuchtingen te horen omtrent het personeelsstatuut. Personeel met het statuut van assistent doet vaak hetzelfde werk van een docent zonder bevorderingskans in het vooruitzicht. Daarnaast blijkt de bijzondere weddenschaal, door de combinatie met de mogelijkheid tot onbeperkte cumul, de werkdruk niet ten goede te komen.

Doorgaans plannen de opleidingen in de mate van het mogelijke ook functioneringsgesprekken. Toch is er nog marge voor verbetering. Dit komt volgens de commissie onder andere omdat de verantwoordelijkheid hiervoor bij de departementshoofden ligt, die zelf nog veel andere taken op zich nemen.

De overbelasting van de directie als gevolg van het feit dat de directies in de vier opleidingen op handen gedragen worden voor het vele werk dat ze bereid zijn te verzetten, is volgens de commissie een zwak punt als schaduwzijde van hun gedrevenheid. Hoewel de functie "departementshoofd" is, worden ze bekeken en genoemd als directeurs. Hoewel ze zeker inspraak dulden en tot samenwerking oproepen blijft de organisatiestructuur binnen de meeste opleidingen volgens de commissie te veel van verticale aard. Meer delegatie is wenselijk, maar dat veronderstelt dat er ook collegae aanwezig zijn die de delegerende taken op zich willen en kunnen nemen. Slechts één opleiding slaagt er in om te werken volgens een horizontale beheersstructuur en tot een collegiaal dialogische beheersvorm te komen.

In sommige opleidingen moet volgens de commissie meer geïnvesteerd worden in didactische bijscholing en professionalisering van het personeel.

Voor de master-na-masteropleidingen mag apart nog eens benadrukt worden dat de commissie overtuigd is van de artistieke kwaliteit van de docenten.

Facet 3.2   Eisen professionele gerichtheid

De professionele gerichtheid van het personeel zit volgens de commissie goed in alle opleidingen. De opleidingen worden bevolkt door grote namen of docenten die van het onderwijs hun levenswerk hebben gemaakt. De

commissie stelt bovendien vast dat ze zich blijven herbronnen vanuit bloeiende kunstpraktijken. Slechts een klein percentage is wat minder gemotiveerd.

Meer en meer vinden de OP-leden ook de weg naar het onderzoek, en geven ze dit door aan hun studenten. Toch zou de toenemende academische gerichtheid van de OP-leden volgens de commissie nog meer overgedragen kunnen worden naar de studenten. De commissie waardeert dat een stijgend aantal OP-leden hun interesse in onderzoek omzet in een doctoraat.

Facet 3.3   Kwantiteit personeel

In grote lijnen is de kwantiteit van het personeel voldoende om het aantal studenten te kunnen begeleiden. Het ATP is bij de meeste opleidingen eerder krap bedeed. Wat betreft het OP is het moeilijk om een duidelijke kijk te krijgen, omdat er veel deeltijdse docenten zijn. De commissie stelt vast dat binnen de meeste opleidingen de werklast niet goed verdeeld wordt over alle OP-leden. Doordat de vele deeltijdse aanstellingen doorgaans minder algemene taken opnemen, worden die noodgedwongen opgenomen door de voltijds aangestelde OP-leden.

Gegeven het feit dat de studenten in vele gevallen een opleiding kiezen op basis van de faam van de docent van het hoofdinstrument, moet volgens de commissie gewaakt worden over de bezetting van sommige gegeerde docenten. De kwaliteit van het individueel onderwijs moet volgens de commissie gewaarborgd blijven.

Ook moet volgens de commissie nagedacht worden over hefboomen die een grotere internationale mobiliteit kunnen bewerkstelligen.

Onderwerp 4   Voorzieningen

Facet 4.1   Materiële voorzieningen

De gebouwen waar muziek op hogeschoolniveau wordt onderwezen in Vlaanderen zijn zeer verschillend. Het ene gebouw is dringend aan restauratie toe en het andere heeft pas een inhuldiging van een nieuwe vleugel achter de rug waar een befaamd architect zijn naam kon aan verbinden. Aan één opleiding moet volgens de commissie dringend hulp geboden worden. Deze opleiding levert reeds inspanningen, maar deze volstaan voorlopig niet.

Ook de bibliotheken vertoeven in wisselende staat en enkelen kunnen wat betreft digitalisering verbeterd worden. Het aantal oefenlokalen is binnen sommige opleidingen te gering. Daarenboven zijn een aantal oefeninstrumenten aan vervanging toe. Vaak is er ook nood aan uitbreiding van de ICT-infrastructuur.

Facet 4.2   Studiebegeleiding

Alle opleidingen besteden veel aandacht aan studiebegeleiding, overeenkomstig hun onderwijsvisie waarin de student centraal staat. De commissie is positief over de docentnabije studentenbegeleiding. Ook begeleidingsoverstijgende problemen worden goed opgevangen. De sociale diensten werken doorgaans bevredigend. Binnen alle opleidingen kunnen de studenten terecht bij een ombudspersoon. De ombudsfunctie zou volgens de commissie, binnen sommige opleidingen, beter aan minder waar belaste medewerkers moeten worden toevertrouwd.

Wat de master-na-masteropleidingen betreft moet de begeleiding volgens de commissie in één opleiding specifiek gericht zijn op de eigenheid van de opleiding. De commissie is van mening dat de master-na-masterstudenten begeleiding kunnen gebruiken bij bijvoorbeeld het bezoeken van buitenlandse ensembles, het werken aan publieksbereik, de eerste onderhandelingen met uitgeverijen omtrent rechten en opdrachten, en het werven van fondsen. Daarenboven mag de begeleiding van studenten die een internationale ervaring willen opdoen niet vergeten worden.

Onderwerp 5   Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1   Evaluatie resultaten

De interne kwaliteitszorg van de opleidingen wordt meestal op hogeschoolniveau uitgewerkt. De opleidingen trachten deze globale richtlijnen te vertalen naar het niveau van hun eigen werkzaamheid. De moeilijkheid ligt erin om het vaak formalistische karakter van de kwaliteitszorg op hogeschoolniveau op een efficiënte wijze in overeenstemming te brengen met de vaak informele werkwijze eigen aan kleinschalige artistieke opleidingen. Soms brengt de uniforme benadering van de hogeschool administratieve taken met zich mee die de werkdruk nog verhogen, wat de kwaliteit niet per se ten goede komt. Toch blijkt dat de impulsen van de hogeschooladministratie belangrijk zijn voor de aanzet tot kwaliteitszorg. Eén opleiding kan voor de bevoegdheid voor interne kwaliteitszorg onvoldoende op ondersteuning rekenen vanuit de hogeschool. Dit is problematisch omdat er te weinig expertise aanwezig is binnen het departement om dit zelf georganiseerd te krijgen.

De kwaliteitszorg verloopt in de meeste opleidingen grotendeels op informele basis. Het personeel, al dan niet georganiseerd in commissies, heeft volgens de commissie permanent oog voor de kwaliteit van de opleiding. Toch vindt de commissie dat de opleidingen meer werk zouden moeten maken van het registreren en documenteren van deze informele evaluatiemomenten. De meeste opleidingen worstelen met het opstellen, uitvoeren en verwerken van formele bevestigingen. Vanwege de kleinschaligheid zijn schriftelijke enquêtes zeker niet het enige middel om de evaluatie binnen de opleidingen te systematiseren. Het organiseren van collectieve gesprekken waarvan concluderend synthetische verslagen van gemaakt worden, kan volgens de commissie ook een goede methode zijn.

Verder vraagt de commissie ook aandacht voor de formele bevestiging van het werkveld en de alumni.

Facet 5.2   Maatregelen tot verbetering

De opleidingen hebben over het algemeen rekening gehouden met de opmerkingen van de vorige visitatie. De commissie stelt vast dat veel van de gesuggereerde verbeteringen gerealiseerd zijn, wat niet wegneemt dat er nog een aantal pijnpunten moeten weggewerkt worden of voor verbetering vatbaar zijn. In één opleiding ontbreekt het volgens de commissie aan mankracht om dit op een efficiënte manier te realiseren.

Verder moeten er duidelijkere keuzes gemaakt worden op basis van de haalbaarheid van de soms ambitieuze verbeterplannen. Binnen de meeste opleidingen gebeurt de ontwikkeling en uitvoering van verbeteringsmaatregelen te veel ad hoc, en mist ze een planmatig beleid en een systematische opvolging.

Hoewel ook de gevisiteerde master-na-masteropleidingen het vorige visitatierapport ter harte hebben genomen, heeft dit toch niet tot de gewenste resultaten geleid. Zo wordt gedacht aan het verhogen van internationale uitwisselingen en de formele bevestiging van studenten, alumni en het werkveld.

Facet 5.3   Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Doorgaans is er een grote onderlinge betrokkenheid binnen de opleidingen en ook met de buitenwereld via de externe juryleden en de stageplaatsen. Toch vindt de commissie dat vooral de structurele betrokkenheid van de alumni en het werkveld moet worden opgedreven.

De commissie stelt vast dat de interne communicatie binnen de muziekopleidingen over het algemeen moeizaam verloopt. Dit is niet per se te wijten aan de zenders van de boodschappen, maar vooral ook aan de (niet) ontvangers ervan. Veel musici zijn naast hun deeltijdse lesopdracht betrokken bij andere professionele activiteiten en houden er bijgevolg meerdere e-mailadressen op na. De opleidingen trachten hun medewerkers ervan te overtuigen om het e-mailadres van de opleiding te gebruiken, met wisselend succes. De deeltijdse aanstelling van veel medewerkers bemoeilijkt ook de betrokkenheid bij de opleiding, alsook het noodzakelijk overleg om tot een gedragen beleid te komen. Eén opleiding laat zich opmerken door de goed werkende overlegstructuur, die volgens de commissie als voorbeeld zou kunnen dienen voor de andere conservatoria.

Zeker bij de master-na-masteropleidingen moeten alumni volgens de commissie meer betrokken worden.

Onderwerp 6   Resultaten

Facet 6.1   Gerealiseerd niveau

De commissie komt tot de bevinding dat de kwaliteit van het muziekonderwijs in Vlaanderen vrij hoog is. Uit de opvolging van pas afgestudeerden blijkt dat een groot aantal afgestudeerden werk vindt op basis van hun diploma en in het verlengde van hun opleiding. Toch zou de voorbereiding op bepaalde professionele taken volgens de commissie beter kunnen.

Ook het niveau van de geschreven teksten bij de masterproef blijft volgens de commissie te wisselvallig. Onder de masterproeven vindt men zowel teksten die gelijkwaardig zijn aan het niveau van (goede) universitaire verhandelingen als teksten die dit niveau niet bereiken - en soms te subjectieve impressies zijn. De commissie beseft dat de opleidingen in een overgangsfase zitten. Ze stelt vast dat de opleidingen op de goede weg zitten.

Hoewel één opleiding uitgesproken meer internationaal gekleurd is dan de anderen, zou het gerealiseerde niveau van de internationalisering overal hoger moeten.

Wat de master-na-masteropleidingen betreft is de commissie overtuigd van het artistieke niveau, maar vindt ze dat de academische competenties te weinig verder ontwikkeld worden.

Facet 6.2   Onderwijsrendement

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied of opleiding over de jaren heen. Uit de summere gegevens die voorhanden zijn, blijkt dat het rendement voldoende tot goed is. Vaak worden de streefcijfers die de opleiding zichzelf oplegt behaald en is er sprake van een goede doorstroming.

De commissie vraagt om na te gaan hoe de slaagkansen in het eerste bachelorjaar verhoogd kunnen worden.

Hoofdstuk 4 Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten Muziek

De oordelen van de commissie op de zes onderwerpen en de daarbij horende facetten wordt in een vergelijkende tabel weergegeven. De commissieleden hebben per facet een score op een vierpuntschaal (onvoldoende, voldoende, goed, excellent) en per onderwerp een score op een tweepuntschaal (onvoldoende, voldoende) weergegeven.

De toekenning van het oordeel slaat op het geheel van het facet en het onderwerp en is onderbouwd met argumenten. De oordelen moeten gelezen worden in samenhang met de tekst in de deelrapporten per instelling. Deze tabellen dienen dan ook met de nodige omzichtigheid te worden benaderd.

Verklaring van de scores op facetniveau

- E** **Excellent:** de opleiding realiseert voor het facet een niveau waardoor de ze zowel in Vlaanderen als internationaal als een voorbeeld van goede praktijk kan functioneren.
- G** **Goed:** het niveau van de opleiding stijgt voor het facet boven de basiskwaliteit uit.
- V** **Voldoende:** de opleiding beantwoordt voor dit facet aan de basisstandaard of basisnorm voor respectievelijk een professionele bachelor, academische bachelor of master.
- O** **Onvoldoende:** de opleiding presteert voor het facet beneden de gestelde verwachting en er is voor dit punt beleidsaandacht is.
- nvt** Het facet is voor beoordeling van de opleiding **niet van toepassing**.
- OK** Wordt vermeld bij het facet studietoestand indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen omtrent de studietoestand.

Verklaring van de scores op onderwerpniveau

- V** Voldoende: de visitatiecommissie geeft hiermee aan dat de opleiding op onderwerpniveau voldoet aan de basiskwaliteit.
- O** Onvoldoende: de visitatiecommissie geeft hiermee aan dat de opleiding op onderwerpniveau niet voldoet aan de basiskwaliteit.

Verklaring van de gebruikte afkortingen in de tabel en opsomming van de gevisiteerde afstudeerrichtingen, locaties en eventuele varianten zoals brugopleiding, anderstalige opleiding, ...

Artesis Artesis Hogeschool Antwerpen

- academisch gerichte bacheloropleiding Muziek (ABA) met afstudeerrichtingen Instrument/Zang, Muziektheorie/Schriftuur: Compositie, Muziektheorie/Schriftuur: Theorie en Jazz/Lichte muziek
- masteropleiding Muziek (MA) met afstudeerrichtingen Instrument/Zang, Directie (hfabra, koor of orkest), Muziekpedagogie, Compositie en Jazz/Lichte muziek

EHB   Erasmushogeschool Brussel

- academisch gerichte bacheloropleiding Muziek met afstudeerrichtingen Muziektheorie/Schriftuur, Compositie, Directie, Instrument/Zang, Jazz/Lichte muziek
- masteropleiding Muziek met afstudeerrichtingen Muziektheorie/Schriftuur, Compositie, Directie, Instrument/Zang, Jazz/Lichte muziek

HoGent   Hogeschool Gent

- academisch gerichte bacheloropleiding Muziek met afstudeerrichtingen Muziektheorie/schriftuur, Uitvoerende muziek, Scheppende muziek en Instrumentenbouw
- masteropleiding Muziek met afstudeerrichtingen Muziektheorie/schriftuur, Uitvoerende muziek, Scheppende muziek, Instrumentenbouw en Muziekpedagogie
- masteropleiding Music (EMA)
- master-na-masteropleiding Solist: hedendaagse muziek (MnM)

W&K   Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

- academisch gerichte bacheloropleiding Muziek met afstudeerrichtingen Compositie/Directie, Muziekpedagogie, Muziektherapie, Instrument/Zang, Orgel en Bejaard, Kamermuziek en Jazz
- masteropleiding Muziek met afstudeerrichtingen Compositie/Directie, Muziekpedagogie, Muziektherapie (MAMT), Instrument/Zang, Orgel en Bejaard, Kamermuziek en Jazz
- master-na-masteropleiding Voortgezette studies muziek (MnM)

Muziek	Artesis		EhB		HoGent				WenK			
	ABA	MA	ABA	MA	ABA	MA	EMA	MnM	ABA	MA	MAMT	MnM
ONDERWERP 1	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	V	V	V	V	G	G	G	G	V	G	G	V
ONDERWERP 2	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	O
Facet 2.1: Relatie doelstellingen en inhoud	G	G	G	G	G	G	G	G	V	V	V	V
Facet 2.2: Eisen professionele en academische gerichtheid	G	G	V	V	V	V	V	O	V	V	G	O
Facet 2.3: Samenhang	E	E	G	G	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.4: Studieomvang	OK	OK	OK	OK	OK	OK	OK	OK	OK	OK	OK	OK
Facet 2.5: Studietijd	G	G	G	G	G	G	G	V	V	V	V	V
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	G	G	G	G	V	V	V	G	V	V	V	V
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	G	G	G	G	V	V	V	G	G	G	G	V
Facet 2.8: Masterproef	NVT	V	NVT	V	NVT	G	G	V	NVT	G	G	O
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G
ONDERWERP 3	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G
Facet 3.2: Eisen professionele en academische gerichtheid	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G	G
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	V	V	V	V	G	G	G	G	V	V	V	V
ONDERWERP 4	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	G	G	O	O	G	G	G	G	G	G	G	G
Facet 4.2: Studiebegeleiding	G	G	G	G	G	G	V	G	G	G	G	V
ONDERWERP 5	V	V	V	V	V	V	V	V	O	O	O	O
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	V	V	V	V	V	V	V	V	O	O	O	O
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	G	G	V	V	V	V	V	V	O	O	O	O
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	E	E	V	V	V	V	V	V	V	V	V	O
ONDERWERP 6	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	V	V	G	G	V	V	V	V	V	V	G	V
Facet 6.2: Onderwijsrendement	G	G	G	G	V	V	V	G	V	V	G	G

opleidingsrapporten

Muziek

Hoofdstuk 1 Artesis Hogeschool Antwerpen

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Muziek aan de Artesis Hogeschool Antwerpen

Het Koninklijk Conservatorium van Antwerpen, waar de te visiteren academische opleidingen bachelor en master Muziek worden aangeboden, maakt deel uit van de Artesis Hogeschool Antwerpen. Binnen het Koninklijk Conservatorium worden ook nog de academische bachelor- en masteropleiding Drama, de professionele bacheloropleiding Dans en de Specifieke Lerarenopleidingen Dans, Drama en Muziek aangeboden. Verder biedt Artesis 29 professionele bacheloropleidingen en academische bachelor- en masteropleidingen aan op de volgende zes departementen: het departement Ontwerpwetenschappen, de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, het departement Bedrijfskunde, lerarenopleiding en sociaal werk, het departement Gezondheidszorg, het departement Industriële wetenschappen en technologie en het departement Vertalers en tolken. Artesis behoort tot de Associatie Universiteit & Hogescholen Antwerpen.

Het Koninklijk Conservatorium Antwerpen werd in 1898 als eerste Nederlandstalige instelling in Vlaanderen voor muziekonderwijs door Peter Benoit opgericht. In 1993 kwam er naast de klassieke opleiding ook een optie Jazz en lichte muziek. Met het decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen werd de opleiding Muziek hervormd tot een academisch gerichte bachelor- en masteropleiding.

Het Koninklijk Conservatorium Antwerpen is gehuisvest op de Internationale Kunstcampus deSingel. In 2010 is een nieuwe vleugel geopend, waardoor ook de opleidingen Dans en Drama konden verhuizen naar dezelfde kunstcampus.

Binnen de bacheloropleiding worden de afstudeerrichtingen Instrument/Zang, Muziektheorie/Schriftuur: Compositie, Muziektheorie/Schriftuur: Theorie en Jazz/Lichte muziek aangeboden. Binnen de masteropleiding worden de afstudeerrichtingen Instrument/Zang, Directie (hafabra, koor of orkest), Muziekpedagogie, Compositie en Jazz/Lichte muziek aangeboden.

In het academiejaar 2010-2011 schreven 240 studenten zich in voor de bacheloropleiding, 174 studenten schreven zich in voor de masteropleiding.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding stelt zich tot doel om 'creatieve musici op te leiden die zichzelf kunnen situeren binnen het huidige internationale socioculturele en artistieke referentiekader'. De opleiding wil dit naar eigen zeggen realiseren door de studenten te begeleiden bij de ontwikkeling van hun nieuwsgierigheid, creativiteit, zelfstandigheid en kritische ingesteldheid.

De opleiding formuleert competenties voor de bachelor- en masteropleiding afzonderlijk. De commissie stelt vast dat de opleiding binnen de bacheloropleiding een brede basis wil meegeven op artistiek, algemeen cultureel en artistiek-wetenschappelijk gebied. Binnen de masteropleiding wil de opleiding ruimte geven aan de student om eigen keuzes te maken en zich te specialiseren. De kennis, de artistiek-technische vaardigheden en onderzoeksvaardigheden dienen verder uitgediept te worden. Het einddoel van de masteropleiding is de vorming van flexibele en polyvalente musici die op hoog niveau kunnen instappen in het beroepenveld. De commissie waardeert de continuïteit tussen de competenties in de bachelor- en in de masteropleiding, die duidelijk aanwezig is doordat ze voor de beide opleidingen rond dezelfde thema's zijn opgesteld. Verder stelt de commissie vast dat het competentieprofiel getoetst is aan het decreet en ermee overeenkomt. De opleiding heeft in een matrix de relatie tussen de competenties uit het Vlaamse Structuurdecreet en de domeinspecifieke competenties van de opleiding gevisualiseerd. De commissie waardeert dit initiatief. Ze stelt vast dat de opleiding de intentie heeft om het competentieprofiel systematisch te verfijnen en bij te sturen.

De opleiding beschrijft ook per afstudeerrichting domeinspecifieke doelstellingen voor de bachelor- en de masteropleiding. Voor de afstudeerrichting Muziekpedagogie kiest de opleiding ervoor om dertig studiepunten uit de specifieke lerarenopleiding, die ook binnen het conservatorium wordt aangeboden, te laten indalen in de masteropleiding. De commissie stelt vast dat hierbij rekening wordt gehouden met de basiscompetenties van de leraar secundair onderwijs zoals geformuleerd door de Vlaamse overheid. De commissie is van mening dat het niveau en de oriëntatie van de doelstellingen, zoals binnen iedere afstudeerrichting afzonderlijk geformuleerd, adequaat zijn.

De commissie stelt vast dat de opleiding een positieve maar realistische visie hanteert omtrent academisering. De opleiding ziet de academisering niet als een doel op zich, maar als een middel bij de vorming van de student tot volwaardig musicus. Ze streeft naar een sterke verwevenheid tussen het onderwijs, het onderzoek en de artistieke praxis. De commissie is van mening dat de opleiding in haar doelstellingen voldoende aandacht heeft voor het verwerven van academische competenties.

De opleiding neemt volgens de commissie de nodige initiatieven om de academisering ingang te doen vinden onder alle docenten. De opleiding erkent het belang van de aanwezigheid van musici met een onderzoeksingesteldheid in het docententeam (zie ook 3.2), en vraagt deze docenten hun onderzoek binnen de opleiding te organiseren. Daarnaast heeft de opleiding een aantal onderzoeksspeerpunten afgebakend rond de aanwezige expertise, en op basis van de documentatie die in de opleidingsbibliotheek aanwezig is. De commissie stelt vast dat, door de onderzoeksgerelateerde inbreng vanuit het eigen personeel, de interesse voor onderzoek bij andere personeelsleden spontaan groeit. Verder vermeldt de opleiding de goede samenwerking met academisch personeel van de Universiteit Antwerpen, en met andere culturele instellingen en kunstinstellingen. Ook het werkveld geeft tijdens de gesprekken aan de meerwaarde van de academisering te zien. Door een minder enge opleiding wordt van de student een meer complete musicus met een open geest gemaakt. De commissie stelt vast dat het academiseringsproces nog niet voltooid is, maar dat de opleiding wel een duidelijke visie heeft en al een hele weg heeft afgelegd.

In het zelfevaluatie rapport wordt herhaaldelijk verwezen naar de internationale oriëntatie van de opleiding. Als voorbeelden hiervan worden onder andere de inbedding in de Internationale Kunstcampus deSingel, het aantal internationale docenten, de masterclasses en de betrokkenheid in internationale overlegorganen genoemd. De commissie waardeert deze internationale oriëntatie, maar stelt vast dat hier niet expliciet naar verwezen wordt in het competentieprofiel. Ze vraagt aan de opleiding om de internationale gerichtheid te expliciteren in het

competentieprofiel. Hierdoor zou de bekendheid, en daarmee ook het draagvlak, voor deze doelstelling onder studenten en docenten toenemen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding de internationale gerichtheid te expliciteren in het competentieprofiel.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Bij het opstellen van de beoogde eindcompetenties heeft de opleiding zich gebaseerd op het kwalificatieraamwerk voor muziekoopleidingen in Vlaanderen, dat uit een samenwerkingsverband tussen de Vlaamse conservatoria tot stand kwam, het decreet van de Vlaamse Gemeenschap op de structuur van het hoger onderwijs in Vlaanderen van 2003 en Tuning Educational Structures in Europe' The Polifonia Project, AEC (Association Européenne des Conservatoires) (juli 2009). Vermits de commissie zich bij de opmaak van het domeinspecifieke referentiekader (DSR) sterk baseerde op het frameworkdocument van het AEC, zijn het DSR en het competentieprofiel van de opleiding automatisch in overeenstemming met elkaar.

De commissie stelt vast dat de opleiding een realistisch beeld heeft van het complexe muzieklandschap waarin afgestudeerden terecht komen. De doelstelling van de opleiding om polyvalente musici op te leiden, sluit daarbij aan. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ook zij een realistisch beeld hebben van hun toekomstperspectieven. Een groot deel van de studenten beseft dat ze weinig kans hebben op een voltijdse vaste job, en geven aan een gemengde carrière te willen uitbouwen met een wisselend aandeel van optredens, lesopdrachten en andere opdrachten. De studenten geven aan al tijdens de opleiding gestimuleerd te worden om te starten met de uitbouw van een portfolio met freelanceopdrachten en eigen projecten (zie ook 2.2). De commissie stelt verder vast dat de studenten tijdens de studie ook bewust worden gemaakt van de breedte van het werkveld. De commissie waardeert de aandacht van de opleiding voor nieuwe domeinen zoals het vormingswerk, de gezondheidssector en de kunsteducatieve sector. Anderzijds stelt de commissie zich de vraag of de opleiding voldoende hoge artistieke eisen stelt. Ze vraagt de opleiding erover te waken de ambities voldoende hoog te houden, zodat studenten gestimuleerd worden hun muzikale potentieel maximaal te ontwikkelen.

Een groot deel van de docenten is ook actief in het werkveld, waardoor de verwevenheid tussen het beroepenveld en het onderwijs hoog is. Daarnaast vindt informele benchmarking over de doelstellingen plaats tijdens het contact met externe juryleden en met mensen uit het werkveld die worden gevraagd masterclasses te geven. Verder heeft de opleiding een artistieke raad opgericht met vertegenwoordigers uit het werkveld, waar terugkoppeling mogelijk is over de doelstellingen en de visie van de opleiding. De commissie stelt echter vast dat het merendeel van het contact met het werkveld informeel plaatsvindt. Ze vraagt de opleiding om de artistieke

raad structureel te betrekken bij de systematische evaluatie en verfijning van de doelstellingen die de opleiding zichzelf voorneemt.

De commissie stelt vast dat de opleiding initiatieven neemt om te benchmarken op (inter)nationale fora, zoals het AEC, waarvan het departementshoofd sinds kort president is. Tijdens internationale congressen treedt de opleiding naar eigen zeggen in discussie met andere conservatoria over de doelstellingen van de opleiding. De commissie stelt vast dat het opleidingsprofiel van de opleiding aansluit bij de internationaal geformuleerde doelstellingen.

De doelstellingen staan in de studiegids vermeld per opleidingsonderdeel (zie ook 2.1). De studiegids kan gedownload worden via de website van de opleiding. De commissie stelt echter vast dat de studenten niet echt op de hoogte zijn van de doelstellingen. Ze vraagt de opleiding een extra inspanning te doen om de studenten vertrouwd te maken met de opleidingsdoelstellingen, bijvoorbeeld door voor iedere cursus na te gaan welke competenties aan bod zullen komen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding erover te waken voldoende hoge artistieke eisen te stellen.

De commissie vraagt de opleiding om de artistieke raad structureel te betrekken bij de evaluatie en verfijning van de doelstellingen.

De commissie vraagt de opleiding een extra inspanning te doen om de studenten vertrouwd te maken met de opleidingsdoelstellingen.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	goed
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2   Programma

Facet 2.1   Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft in overleg met de docenten een competentiematrix opgesteld om een overzicht te krijgen van welke competenties in welke opleidingsonderdelen aan bod komen. Om de competentiematrix tot stand te brengen, evalueerden de docenten binnen de vakgroepen per opleidingsonderdeel aan welke competenties gericht gewerkt wordt. Tijdens de gesprekken met de opleiding wordt duidelijk dat het opstellen van deze competentiematrix een eerste oefening was, die geleid heeft tot een bewustwording over welke competenties allemaal aan bod komen per opleidingsonderdeel. De commissie waardeert de wijze waarop de competentiematrix tot stand is gekomen. Ze stelt vast dat de matrix al een invloed heeft gehad op de reflectie over en aanpassing van het programma. De commissie is ook positief over de explicitering van de doelstellingen per opleidingsonderdeel in de studiegids.

De opleiding deelt de programma's van de verschillende afstudeerrichtingen op in drie dezelfde vakgebieden. Per afstudeerrichting worden de vakgebieden enigszins anders ingevuld. In het vakgebied 'instrumentale en vocale vorming' komt het meest ambachtelijke deel van de opleiding aan bod. Dit betreft bijvoorbeeld het bespelen van het instrument, en samenwerking in koor- en orkestprojecten en ensembles. In het vakgebied 'algemene muzikale vorming' komen alle theoretische en algemeen praktische aspecten van de muziek aan bod, zoals AML, gehoortraining, analyse enzovoort. In het vakgebied 'algemene culturele vorming' komen meer academische en contextgerichte opleidingsonderdelen aan bod, zoals muziekgeschiedenis, culturele stromingen en kunstfilosofie. Voor de afstudeerrichting Muziekpedagogie en binnen de optie muziekeducatie wordt ook een vierde vakgebied 'pedagogische en didactische vorming' aangeboden, met daarin opleidingsonderdelen uit het theoretische luik van de specifieke lerarenopleiding. De commissie stelt vast dat het programma toelaat de vooropgestelde doelstellingen te bereiken. Ze is met name positief over de aandacht binnen het programma voor het lichaamsbewustzijn. De studenten geven aan positief te zijn over de opleidingsonderdelen zichtlezen en gehoortraining. Wel vraagt de commissie meer aandacht voor elektronische ontwikkelingen. Ze stelt vast dat het opleidingsonderdeel over transcriptieprogramma's momenteel een keuzeopleidingsonderdeel is, maar is van mening dat dit in het reguliere programma moet worden opgenomen. Verder suggereert de commissie meer samenwerking met de studiowerking van Champ d'Action, een ensemble dat binnen de Internationale Kunstcampus deSingel over een elektronische studio beschikt (zie ook 4.1). De commissie stelt vast dat sommige studenten spontaan contact leggen met dit gezelschap, maar dat vanuit de opleiding geen structurele samenwerking is opgezet.

De commissie stelt vast dat de opleiding om budgettaire redenen de afdeling Oude muziek heeft afgeschaft. Nochtans heeft de opleiding heel wat expertise omtrent oude muziek in huis, en beschikt ze over een unieke verzameling aan oude toetsinstrumenten. De opleiding geeft aan dat ze samenwerkt met het Koninklijk Conservatorium van Brussel, waar er wel nog een actieve afdeling Oude muziek is. Maar uit de gesprekken leidt de commissie af dat deze samenwerking niet concreet is. De commissie vraagt deze samenwerking te

concretiseren, of te zoeken naar andere manieren om te waarborgen dat de expertise en het instrumentarium optimaal tot hun recht komen. Aansluitend hierbij is de commissie van mening dat ook op andere vlakken meer moet worden samengewerkt onder de conservatoria in Vlaanderen.

De opleiding kiest ervoor om het academische luik niet in één specifiek vakgebied onder te brengen, maar aan bod te laten komen in alle vakgebieden (zie ook 2.2).

De commissie stelt vast dat studenten vanaf het eerste jaar in interdisciplinaire projecten samenwerken met studenten van de opleidingen Dans en Drama. De commissie is positief over de dynamiek die ontstaan is sinds de cohabitatie van de drie opleidingen op één campus. Ook de studenten geven aan de interdisciplinaire projecten te waarderen.

Hoewel de opleiding een aantal initiatieven neemt op het vlak van internationalisering, kan dit volgens de commissie nog concreter worden uitgewerkt. De commissie stelt een onbalans vast tussen in- en uitgaande studenten. Ze vraagt de opleiding meer inspanning te doen om de studenten aan te sporen niet in het beschermende milieu van hier te blijven. Een zinvolle buitenlandervaring helpt volgens de commissie om een realistisch beeld te krijgen van het niveau en mogelijkheden in het werkveld. De commissie suggereert selectief te zijn in het zoeken van internationale contacten. Dit zou kunnen door het netwerk van docenten aan te spreken. Belangrijk hierbij is volgens de commissie dat de studenten een realistisch beeld meekrijgen over waar ze naartoe kunnen. Uit de gesprekken met de opleiding blijkt immers dat de studenten auditeren om bij internationaal gerenommeerde docenten les te gaan volgen. Als ze vervolgens niet worden geselecteerd, bergeen ze hun buitenlandambities op, in plaats van te kiezen voor een alternatief. De commissie is wel positief over de initiatieven rond internationalisation@home die de opleiding realiseert. De opleiding beschikt over een aantal internationale docenten, nodigt gerenommeerde internationale gasten uit voor de masterclasses, organiseert projecten in samenwerking met de conservatoria van Rotterdam en Maastricht enzovoort. Hoewel studenten op die manier in contact komen met het internationale werkveld, blijft dit volgens de commissie te zeer eenrichtingsverkeer.

De evaluatie en herziening van het programma vinden jaarlijks plaats en worden aangestuurd door het onderwijsontwikkelingsplan. De commissie waardeert het dat de bespreking en de aanpassing van het programma binnen de vakgroepen plaatsvinden. Ze stelt verder vast dat de resultaten van studententevredenheidsgesprekken en feedback van studenten worden meegenomen in curriculumhervormingen. De inbreng van het werkveld komt volgens de opleiding tot stand via docenten die actief zijn in het werkveld en via de artistieke raad. Doordat de opleiding actief betrokken is in een aantal internationale organisaties, zoals Polifonia, QAHECA, AEC en ELIA, is er gelegenheid tot internationale benchmarking.

De commissie stelt vast dat de ruimte voor keuzeopleidingsonderdelen sterk verschilt, afhankelijk van de afstudeerrichting. Over het algemeen krijgen de bachelorstudenten minder keuzevrijheid dan de masterstudenten. Uit de gesprekken met de studenten blijkt geen ongenoegen over de beschikbare keuzevrijheid. De commissie stelt echter vast dat de ruimte voor het opnemen van keuzeopleidingsonderdelen soms gebruikt wordt voor het remediëren van theoretische opleidingsonderdelen. Ze is van mening dat dit een oneigenlijk gebruik is van de keuzevrijheid, en vraagt de keuzevrijheid te waarborgen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer aandacht voor de elektronische ontwikkelingen binnen de muziek in het programma.

De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken hoe de aanwezige expertise in oude muziek en het unieke instrumentarium van de opleiding optimaal tot hun recht kunnen komen, bij voorkeur door het concretiseren van de samenwerking met het Conservatorium Brussel.

De commissie beveelt aan om de docenten actief in te schakelen bij het stimuleren van studenten om een zinvolle buitenlandervaring op te doen.

De commissie vraagt de remediëring van theoretische opleidingsonderdelen niet ten koste te laten gaan van de keuzevrijheid.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding streeft ernaar om onderzoek, onderwijs en artistieke praxis te integreren in haar programma. Tijdens de bacheloropleiding wordt vooral voorbereid op het zelfstandig leren uitvoeren van een eigen onderzoeksproject, dat in de masteropleiding moet worden uitgevoerd. De opleiding biedt naar eigen zeggen een breed contextueel kader, met de bedoeling dat dit ook teruggekoppeld wordt naar de praktijklessen. Daarnaast worden praktische onderzoeksvaardigheden aangeleerd. Studenten worden ook gestimuleerd om op eigen initiatief een onderzoek uit te voeren, en kunnen hiervoor een extra aantal studiepunten inzetten. De opleiding geeft aan dat het aantal initiatieven van de studenten om zelf een onderzoek uit te voeren, stijgt. De studenten stellen hun eigen onderzoek voor op het jaarlijkse 'Research Symposium' dat de opleiding organiseert. De commissie is positief over de doordachte integratie van opleidingsonderdelen omtrent academisering binnen het programma. Ze stelt vast dat de opleiding inspanningen levert om de link te leggen tussen theorie en praktijk. De commissie waardeert met name het opleidingsonderdeel curriculumconcerten: Studenten moeten jaarlijks negen concerten bijwonen, waarvan vijf te kiezen uit een lijst die door de opleiding is samengesteld, en hier een verslag over schrijven.

Verder stelt de commissie vast dat de opleiding inspanningen doet om het onderzoek dat in huis gebeurt tot bij de studenten te brengen. De opleiding publiceert een conservatoriumtijdschrift 'Forum', met de beschrijving van onderzoek dat de docenten uitvoeren, en ze organiseert projecten waarbij studenten betrokken worden in het onderzoek dat binnen de opleiding plaatsvindt. Onderzoek van buiten de opleiding komt ook aan bod in 'Forum' en in sommige masterclasses. De commissie stelt vast dat het onderzoek naar lichamelijk bewustzijn bij muzikanten geleid heeft tot de inrichting van een verplicht opleidingsonderdeel 'lichamelijk bewustzijn' voor studenten Klassiek instrument en Zang. Toch is de commissie van mening dat het onderzoek nog meer teruggekoppeld kan worden naar de uitvoeringspraktijk. Zo stelt ze vast dat de historisch geïnformeerde uitvoeringspraktijk nog niet voldoende geïntegreerd is in de hoofdvaklessen.

De opleiding geeft aan dat de ontwikkeling van de academische gerichtheid mede beïnvloed is door de actieve deelname aan overleg op tal van (inter)nationale fora over de academisering van het hoger kunstonderwijs. De commissie waardeert de actieve betrokkenheid van de opleiding op diverse fora.

Binnen de opleiding staan de werkgroepen Oude muziek (WOM), Hedendaagse en actuele muziek (WHAM) en Romantische muziek (Missing Link) in voor reflectie over en de uitvoering van onderzoek in de muziek, alsook de terugkoppeling ervan naar de opleiding. De commissie is positief over deze werkgroepen. Ze moedigt de opleiding aan hierin te blijven investeren. De commissie stelt echter vast dat binnen de afdeling Jazz minder wordt geïnvesteerd in onderzoek in vergelijking met de andere afstudeerrichtingen. Mogelijk kan de oprichting van een specifieke werkgroep rond jazz hiervoor de nodige impuls geven.

Om de professionele gerichtheid in het programma te waarborgen, organiseert de opleiding ensembles en projecten waarin studenten leren samenwerken. Naast het musiceren ligt binnen de projecten een groot accent op het gehele productieproces, inclusief bijvoorbeeld de audities indien solistische partijen worden uitgevoerd binnen een concertproject. Tijdens de gesprekken wordt duidelijk gemaakt dat de opleiding de organisatie van de projecten in de toekomst wil optimaliseren, zodat deze niet in conflict komen met de organisatie van de lessen. De commissie waardeert verder dat wordt geoefend op het spelen van orkesttrekken om studenten voor te bereiden op de concertpraktijk. Tijdens de gesprekken vraagt het werkveld nog meer aandacht voor de uitbouw van het orkestrepertoire van de studenten die een carrière als orkestmuzikant ambiëren. Binnen de afstudeerrichting Koördirectie worden studenten gestimuleerd om een eigen koor te dirigeren. De docenten van de afstudeerrichting Directie organiseren opvolging van het dirigeren van het eigen koor van de studenten, ook indien het koor extra muros repeteert. Voor de afstudeerrichting Compositie heeft de opleiding recent het Ensemble XXI opgericht, dat het werk van de studenten Compositie zal uitvoeren. De commissie waardeert dit initiatief, maar stelt desondanks vast dat studenten Compositie nog te weinig eigen werk uitgevoerd zien. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe studenten met als hoofdvak instrument gestimuleerd kunnen worden om bij te dragen aan het tot uitvoering brengen van composities van studenten.

Verder organiseert de opleiding een optreden van het symfonieorkest, het koor en de bigband op externe podia. De commissie waardeert dergelijke initiatieven, omdat deze toelaten dat de studenten concertervaring opdoen extra muros. Tegelijk verzekert de opleiding via maatschappelijke dienstverlening de inbedding van de opleiding in het bredere culturele leven van de regio.

Verder worden de studenten aangemoedigd om al tijdens de studie te starten met de uitbouw van een portfoliocarrière. Zo worden studenten gestimuleerd om eigen projecten op te zetten waarvoor ze studiepunten kunnen inzetten. De commissie stelt vast dat de studenten enthousiast zijn over deze mogelijkheid en er veelvuldig gebruik van maken. Tijdens de gesprekken blijkt wel dat het een uitdaging is voor de opleiding om over de didactische meerwaarde van alle projecten te waken. De opleiding heeft daarom initiatieven genomen om selectiever te zijn in het goedkeuren van projecten. De commissie is positief over de mogelijkheid dat studenten eigen projecten uitvoeren in ruil voor studiepunten. Ze moedigt de opleiding aan initiatieven te nemen om de didactische meerwaarde van de projecten te verhogen.

Afhankelijk van de afstudeerrichting worden studenten verplicht of krijgen ze de mogelijkheid een stage te doen in het werkveld of een werkplekervaring op te doen. Binnen de afstudeerrichting Jazz kan voor iedereen een werkplekervaring worden voorzien; dit is een project extra muros dat de studenten volledig zelf moeten organiseren. Ook binnen de optie muziekeducatie kan aan alle studenten een zinvolle werkplekervaring worden aangeboden, bijvoorbeeld rond culturele diversiteit of kansarmoedebestrijding. Binnen de afstudeerrichting Instrument hebben echter niet alle studenten de mogelijkheid een orkeststage te doen, door het beperkte aantal stageplaatsen binnen de orkestwereld in Vlaanderen en de concurrentie met de studenten van de andere conservatoria. De opleiding organiseert in huis audities om de beste studenten te selecteren die naar de eigenlijke auditie van de stageplaats mogen gaan. De studenten zijn positief over de organisatie van de interne audities en zien die als een waardevolle ervaring. De commissie stelt vast dat de opleiding inspanningen doet om voor zo veel mogelijk studenten werkplekervaringen bij professionele organisaties te regelen. Maar ze vraagt de opleiding toch extra inspanningen te leveren voor het realiseren van een groter en meer divers aanbod aan stageplekken voor studenten Instrument die niet slagen voor de audities, zodat voor iedereen een verplichte stage kan worden voorzien. Tijdens de gesprekken met het werkveld wordt aangegeven dat er veel mogelijkheden zijn om studenten in contact te laten treden met het werkveld. De commissie suggereert de opleiding om studenten te stimuleren ook zelf initiatief te laten nemen in het zoeken van een werkplekervaring.

Tijdens de gesprekken benadrukken de afgestudeerden immers het belang van ondernemerschap voor het tot stand brengen van een succesvolle carrière. Daarnaast vraagt ze de opleiding om de studenten te stimuleren meer open te staan voor waardevolle werkplekervaringen in de sociaal-artistieke muziekpraktijk, waar een overaanbod is.

Voor de organisatie van de stage heeft de opleiding een stagereglement opgesteld, waarin een standaard stageovereenkomst geformuleerd is. Uit de gesprekken blijken geen klachten van studenten of het werkveld over de organisatie van de stages.

De commissie is van mening dat de cursussen van een aantal muziekpedagogische omringingsvakken niet actueel zijn. De commissie vraagt de cursussen van deze omringingsvakken te actualiseren. Verder ontbreekt volgens de commissie in deze cursussen de link met de specificiteit van de opleiding. Het expliciteren van de link tussen deze omringingsvakken en de specificiteit van de opleiding zou de relevantie ervan voor de studenten verhogen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt dat het onderzoek nog meer teruggekoppeld wordt naar de uitvoeringspraktijk.

De commissie vraagt de opleiding extra inspanningen te leveren voor het realiseren van een groter en meer divers aanbod aan stageplekken voor studenten Instrument die niet slagen voor de audities, zodat voor zo veel mogelijk studenten een verplichte stage kan worden voorzien.

De commissie vraagt de opleiding de omringingsvakken waar nodig te actualiseren en ze af te stemmen op de eigen specificiteit .

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: excellent

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding een samenhangend programma aanbiedt en aandacht heeft voor de bewaking van de samenhang in dit programma. Uit de gesprekken met de docenten blijkt dat overleg plaatsvindt om de vakken op elkaar af te stemmen. De commissie waardeert de duidelijke onderverdeling van de programma's van de verschillende afstudeerrichtingen in gemeenschappelijke vakgebieden. De commissie is van mening dat de opleiding erin slaagt om de rijkdom in het programma te bewaren zonder het overzicht te verliezen.

De commissie waardeert de verticale samenhang van het academische luik doorheen de opleiding.

De commissie stelt geen problemen omtrent volgtijdelijkheid vast. Uit de gesprekken met de studenten blijkt weinig overlap. De opleiding hanteert anderzijds geen strikte scheiding tussen de bachelor- en masteropleiding. Studenten die 150 studiepunten van het bachelorprogramma hebben afgewerkt, kunnen zich al inschrijven voor opleidingsonderdelen van de master.

De werkgroepen WHAM, WOM en Missing Link waken over de samenhang tussen theorie en praktijk. De commissie is positief over het overleg tussen praktijk- en theoriëdocenten, zoals tussen docenten AML en gehoorvorming. Ze vraagt de opleiding dergelijk overleg ook binnen andere opleidingsonderdelen te stimuleren. Zo zouden theoriëdocenten volgens de commissie nog meer moeten worden betrokken bij de speelmomenten van de studenten, om de aansluiting tussen theorie en praktijk verder te versterken.

De studietrajectbegeleider bewaakt de samenhang van de individuele en flexibele leertrajecten.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.4   Studietoegang

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoegang:

- bachelor: ten minste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: ok

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoegang van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 2 studiejaar van ieder 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 120 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoegang van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5   Studietoegang

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietoegang wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studietoegang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft in het academiejaar 2003-2004 een studietijdmeting uitgevoerd. Daarnaast bevaart ze in de programma-evaluatie en de evaluatie per opleidingsonderdeel de studieduur en de studiebelasting. De opleiding stelt grote individuele verschillen in studietijd vast. Eigen aan de specificiteit van de opleiding zijn er piekmomenten in studietijd rond de voorbereiding van producties. Ondanks de complexiteit van de studietijdmeting doet de opleiding volgens de commissie inspanningen om bij de evaluatie van het curriculum rekening te houden met de resultaten ervan. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat het programma in zijn geheel niet als te zwaar wordt beoordeeld. Opvallend is dat de studenten weinig conflict ervaren tussen het studeren voor het instrument en de studietijd die ze dienen te investeren in onderzoeksgerichte opleidingsonderdelen. De commissie waardeert het dat de studenten het programma als studeerbaar ervaren, maar vraagt de opleiding de studenten te blijven stimuleren het maximum uit hun studie te halen. De opleiding geeft aan in de toekomst enkel nog gericht studietijdmetingen uit te voeren indien uit de studentenbevraging blijkt dat er zich problemen voordoen rond een bepaald opleidingsonderdeel. De commissie moedigt de opleiding aan te blijven zoeken naar manieren om, vooral voor de omringingsvakken en de artistieke projecten, betrouwbare studietijdmetingen uit te voeren.

De commissie stelt vast dat de opleiding een aantal studiebevorderende maatregelen neemt. Bij de opmaak van de uurroosters houdt de opleiding rekening met de wensen van de studenten. Lessen sluiten bijvoorbeeld, waar mogelijk, bij elkaar aan. De opleiding geeft aan de contacturen en de theoretische en praktische examens zo evenwichtig mogelijk te verdelen. Studenten kunnen ook in het weekend en in vakantieperiodes op de campus studeren. Voor studenten met een leerachterstand worden remediëringlessen ingericht.

De commissie stelt vast dat de opleiding zicht heeft op de bestaande studiebelemmerende factoren en waar mogelijk maatregelen neemt. Zo komt de opleiding tegemoet aan de klacht van studenten in verband met de omslachtige wijze waarop lokalen voor zelfstudie moeten worden gereserveerd. Vanaf volgend jaar zal het mogelijk zijn om via internet een lokaal te reserveren. Verder kunnen studenten op individuele basis aan gehoortraining doen met behulp van het programma Earmaster, dat beschikbaar is via internet. De studietrajectbegeleider volgt op of een individueel programma studeerbaar is, en adviseert indien nodig om het programma te verlichten.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de bacheloropleiding staat, zoals gebruikelijk in de muziekopleidingen, het gestuurde, individuele onderwijs centraal. Dit laat volgens de opleiding toe om onderwijs te geven op maat van het talent en de ambities van de individuele student. In de masteropleiding wordt meer zelfstandigheid van de student verwacht. Ook wordt meer nadruk gelegd op het belang van (interdisciplinair) samenwerken.

Hoewel de commissie een aantal vernieuwende elementen in het programma vaststelt, is ze van mening dat het didactische concept nog niet sterk is uitgewerkt in de lijn van de opleidingsdoelstellingen. Veel gebeurt volgens de commissie in de marge van het programma en op initiatief van de individuele docent, waardoor momenteel nog vooral de nadruk ligt op de traditionele praxis. De commissie moedigt de opleiding aan om, mede onder invloed van nieuwe werkvormen, een moderne en multidisciplinaire vorming in de kern van het programma te plaatsen en te expliciteren.

De opleiding hanteert voornamelijk werkvormen als individuele lessen en groepslessen, masterclasses, bijwonen van concerten, workshops, en deelname aan optredens en projecten. De commissie waardeert de aandacht van de opleiding voor samenwerkend leren en vakoverschrijdend werken binnen projecten. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze vragen naar een zo realistisch mogelijke aanpak van de organisatie van projecten, waarbij bijvoorbeeld te laat of onvoorbereid verschijnen niet getolereerd wordt. Verder stelt de commissie vast dat niet alle studenten van instrumentale hoofdvakken evenveel keuze hebben om aan projecten te participeren. Ze vraagt de opleiding erover te blijven waken dat alle instrumenten aan zinvolle projecten kunnen deelnemen. De commissie is wel positief over het openklassenbeleid dat binnen bepaalde opleidingsonderdelen mogelijk is. Ze vraagt de opleiding het openklassenbeleid ook binnen andere opleidingsonderdelen in te voeren. Verder stelt de commissie vast dat binnen de opleiding geen gebruik wordt gemaakt van een individuele portfolio waarop iedere student artistieke en onderzoeksgebonden ontwikkelingen en prestaties zou kunnen bijhouden. Ze is van mening dat een dergelijk instrument het uitbouwen van een portfoliocarrière alsook het academiseringsproces zou ondersteunen.

De opleiding werkt met handboeken, syllabi, partituren, vaktijdschriften en audiovisueel materiaal. Voor meer gespecialiseerde informatie worden studenten doorverwezen naar de bibliotheek of studiecetra in de buurt. De opleiding beschikt over een elektronisch leerplatform, waarop cursussen, muziekfragmenten en partituren kunnen worden geplaatst. Studenten kunnen hier ook zelf materiaal op posten. De commissie stelt echter vast dat het gebruik van ICT en het elektronische leerplatform nog te weinig ingeburgerd zijn bij de docenten. Ze vraagt de opleiding om de docenten te stimuleren actief gebruik te maken van deze middelen (zie ook 3.1).

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie moedigt de opleiding aan om, mede onder invloed van nieuwe werkvormen, een moderne en multidisciplinaire vorming in de kern van het programma te plaatsen en te expliciteren.

Facet 2.7   Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De vorm van evaluatie verschilt per opleidingsonderdeel. De opleiding hanteert open en gesloten artistieke proeven, tussentijdse toonmomenten, schriftelijke en mondelinge examens, openboekexamens en procesevaluaties in projecten en stages. In de bacheloropleiding waakt de opleiding er naar eigen zeggen over dat de toetsing in een beschermde omgeving en aan de hand van duidelijke criteria plaatsvindt. De opleiding beschrijft de frequentie en wijze van examinering per opleidingsonderdeel in de digitale studiegids. Bij aanvang van ieder opleidingsonderdeel krijgt de student informatie over de taken en de opdrachten, inclusief de deadlines,

alsook over de examens en de wijze waarop en door wie ze beoordeeld worden. De commissie is van mening dat de beoordeling en toetsing zorgvuldig gebeuren. Ze is met name positief over de toepassing van de tussentijdse en de permanente evaluatie, alsook de mogelijkheden voor peer-evaluatie tijdens toonmomenten. De commissie stelt echter vast dat de opleiding nog te weinig aandacht heeft voor het evalueren van generieke competenties en attitudes, hoewel die vermeld staan in de opleidingsdoelstellingen. Ze vraagt de opleiding daarom te onderzoeken hoe in de evaluatie meer aandacht kan worden geschonken aan de beoordeling van generieke competenties en attitudes.

Het examenreglement staat beschreven in het AOR, waarvan alle studenten in het begin van het jaar een exemplaar krijgen. Aankondiging van de examens gebeurt ad valvas, via Blackboard en via e-mail, uiterlijk 21 dagen voor het examen plaatsvindt.

Bij de evaluatie van artistieke proeven zijn bij voorkeur minstens twee juryleden aanwezig: de betrokken docenten, eventueel aangevuld met een domeindeskundige. Indien dit niet het geval is, wordt een schriftelijke neerslag gemaakt van het examen. Bij overgangsexamens is er altijd een extern jurylid en waakt een voorzitter over het niveau van de examens. Bij eindexamens zijn minstens drie stemgerechtigde juryleden betrokken, van wie minstens één niet verbonden is aan de instelling. Scores komen tot stand door een rekenkundig gemiddelde te maken van de individuele scores. Ter objectivering van de beoordelingen kiest de opleiding ervoor om alle studenten die hetzelfde instrument als hoofdvak hebben, op dezelfde dag en voor dezelfde jury examen te laten afleggen. Daarnaast wordt voorafgaand aan de examens met alle voorzitters overlegd om eenzelfde standaard van beoordeling tot stand te brengen. De commissie is positief over de organisatie en beoordeling van de artistieke proeven. Wel stelt ze vast dat de opleiding vooral solo-examens organiseert. Gezien de nadruk van de opleiding op interdisciplinair samenwerken, vraagt ze om meer inspanningen te doen ook deze vormen van samenwerking te evalueren.

De commissie waardeert het dat de opleiding een evaluatieformulier hanteert waarop de jury feedback geeft per te beoordelen competentie. Onmiddellijk na de jurybespreking van de artistieke proeven krijgt de student mondelinge feedback. Op aanvraag krijgt de student ook inzage in de schriftelijke neerslag van de jurybespreking. Van een aantal artistieke proeven worden bovendien dvd-opnames gemaakt, die de student achteraf kan bekijken. Ook de beoordeling van de schriftelijke examens kunnen de studenten inkijken op een vast tijdstip. De commissie waardeert de mogelijkheden tot feedback.

De commissie is positief over de behandeling van eventuele klachten over de examens door de ombudsdienst. Indien de relatie met de hoofdvakdocent verzuurd is, kan worden besloten dat de hoofdvakdocent geen beoordeling geeft. Bij klachten na een examen kan het schriftelijke verslag worden opgevraagd of wordt, indien mogelijk, de dvd-opname bekeken. In extremis kan het examen opnieuw plaatsvinden.

Deliberatie gebeurt door een examencommissie die bestaat uit een voorzitter, de verantwoordelijken van de opleidingsonderdelen, titularissen belast met onderwijsactiviteiten en de ombudspersoon.

De opleiding heeft criteria ter beoordeling van het onderzoeksluik van de masterproef opgesteld in het 'Vademecum onderzoeksprojecten'. De commissie stelt echter vast dat de studenten niet goed op de hoogte zijn van de beoordelingscriteria ter evaluatie van het onderzoeksluik. Ze vraagt de opleiding de criteria ter beoordeling concreter uit te werken en inspanningen te doen om de studenten hierover te informeren. Vermits de opleiding in de toekomst een geïntegreerde masterproef zal opleggen (zie ook 2.8), zal ook de beoordeling geïntegreerd gebeuren. Eén jury geeft één eindevaluatie voor het geheel van de masterproef (artistieke prestatie én onderzoeksluik).

De stage wordt beoordeeld door de interne stagebegeleider, die zich baseert op een verslag van de stagementor en dat van de student. De commissie is van mening dat de richtlijnen ter beoordeling van de stage adequaat zijn uitgewerkt.

De commissie stelt een goede mix aan soorten examenvragen vast en is van mening dat het niveau van de vragen adequaat is.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken hoe in de evaluatie meer aandacht kan worden geschonken aan de beoordeling van algemene competenties en attitudes.

De commissie vraagt de opleiding meer inspanningen te doen om ook vormen van samenwerkend leren te evalueren.

De commissie vraagt de opleiding de criteria ter beoordeling van de masterproef concreter uit te werken en inspanningen te doen om de studenten hierover te informeren.

Facet 2.8   Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding geeft aan dat de ontwikkeling van het concept masterproef nog niet voltooid is. Tot voor kort bestond de masterproef uit een artistieke eindproef en een onderzoeksproject, die onafhankelijk van elkaar konden worden uitgewerkt. De opleiding heeft vanaf het academiejaar 2010-2011 echter een geïntegreerde masterproef ingevoerd, waarbij het onderzoeksproject inhoudelijk nauw moet aansluiten bij de artistieke prestatie. De masterproef telt binnen alle afstudeerrichtingen voor 24 ECTS mee. De commissie is van mening dat een geïntegreerde masterproef het draagvlak onder de studenten voor het uitvoeren van een onderzoeksluik zal vergroten. De commissie stelt vast dat het draagvlak onder de docenten voor een geïntegreerde masterproef al aanwezig is, mede doordat in de werkgroepen overleg heeft plaatsgevonden over de concrete invulling van de masterproef per afstudeerrichting. De commissie is positief over de wijze waarop het overleg hierover heeft plaatsgevonden.

Het artistieke luik van de masterproef bestaat uit drie formats: een lecture recital en een mondelinge bevraging, beide met minimale schriftelijke neerslag, en een scriptie zonder verdere bevraging. De inhoudelijke invulling ervan verschilt per afstudeerrichting. Voor de afstudeerrichting Instrument/Zang moet de masterproef worden uitgevoerd rond het opleidingsonderdeel instrument, recital of kamermuziek. Voor de afstudeerrichting Muziekpedagogie wordt de masterproef uitgevoerd rond het opleidingsonderdeel analyse of praktische harmonie en improvisatie. De student Compositie laat een compositie uitvoeren en toont in een portfolio een representatieve selectie van een aantal werken. De student Directie toont een repetitie aan een jury, waarna een mondelinge proef volgt over de theoretische kennis, en dirigeert een publiek concert met een gevarieerd programma.

De eerste voorbereidingen voor het uitvoeren van een onderzoek worden in de bacheloropleiding getroffen, waar de onderzoeksvaardigheden en -attitudes worden aangeleerd. In het eerste masterjaar moet de student een eigen onderzoeksproject opstarten. Op initiatief van de student kan overleg plaatsvinden met de toegewezen promotor. De student houdt zelf een voortgangsverslag bij. Op basis van dit voortgangsverslag en de contacten maakt de promotor een permanente evaluatie van het onderzoeksproces. In het tweede masterjaar verwerkt de student de resultaten in de scriptie. Uit de bevraging van de masterproef onder studenten leert de opleiding dat de begeleiding van het onderzoeksluik beter kan. De opleiding nam daarom een aantal maatregelen ter verbetering. De onderzoeksprojecten zijn voor alle studenten en docenten op te volgen via het elektronische leerplatform, doordat alle documentatie (abstract en voortgangsverslag) per student hierop beschikbaar is. De scriptiebegeleider staat in voor de inhoudelijke begeleiding en is van alle projecten op de hoogte. De opleiding organiseert twee promotorenvergaderingen voor docenten die studentenonderzoek begeleiden. De student dient minstens eenmaal per trimester schriftelijk te rapporteren over de voortgang van het project. De opleiding organiseert een tweedaags Research Symposium waarop tweedejaars masterstudenten hun onderzoek voorstellen en eerstejaars masterstudenten verplicht aanwezig zijn. De opleiding heeft sjablonen voor de abstracts en voortgangsverslagen, en een handleiding over correct refereren uitgewerkt. De commissie is positief over de genomen maatregelen en vraagt de implementatie ervan op te volgen.

De commissie stelt vast dat het aandeel aan onderzoeksingesteldheid en aan kritische reflectie in het onderzoeksluik van de masterproeven variabel is. De commissie stelt vast dat de formulering van de onderzoeksvraag nogal wisselend is van niveau. Zo blijken de onderzoeksvragen niet altijd relevant voor het veld. Verder is de commissie van mening dat studenten te vaak irrelevante elementen betrekken in hun masterproef. De commissie vraagt meer aandacht voor de formulering van de vraagstelling en de praktijkrelevantie ervan voor het domein.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de maatregelen ter verbetering van de begeleiding van de masterproef op te volgen.

De commissie vraagt meer aandacht voor de formulering van de vraagstelling en de praktijkrelevantie ervan voor het domein.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het is de kunstopleidingen toegestaan om specifieke toelatingsvoorwaarden te hanteren. De opleiding heeft de procedures omtrent aanmelding, selectie en toelating opgenomen in het AOR. Alle kandidaat-studenten moeten een gehoor- en praktijkoefening AML afleggen. Tijdens een gesprek gaat de opleiding na wat de motivatie en de culturele bagage van de student zijn. Per afstudeerrichting gelden specifieke artistieke toelatingsproeven. De commissie is tevreden over de organisatie van de artistieke toelatingsproeven, met een jury en een gemotiveerde beoordeling. De opleiding laat studenten van de Kunsthumaniora van Antwerpen toe om hun geïntegreerde proef tevens te laten gelden als toelatingsproef. De commissie is positief over deze samenwerking. Ze moedigt de opleiding aan om intenser te overleggen met het DKO en KSO over de organisatie van de vooropleiding en het verwachte niveau op de toelatingsproef. Verder waardeert de commissie het dat de opleiding de mogelijkheid biedt om de toelatingsproef per dvd- of video-opname te doen, indien de student niet aanwezig kan zijn op de toelatingsproef.

De opleiding selecteert tijdens de toelatingsproeven op basis van 'een vermoeden van talent'. Daarbij is het niet mogelijk om de potentiële onderzoeksgerichtheid van kandidaat-studenten na te gaan. De opleiding geeft aan in het eerste jaar een bijkomende strenge selectie te doen om te verzekeren dat de uitstroom de nodige competenties kan bereiken (zie ook 6.2). Uit de gesprekken blijkt dat de studenten goed geïnformeerd worden over het gegeven dat ze in het eerste jaar hard moeten werken en dat ze, indien ze niet op hun plaats zitten, best heroriënteren voor het eerste semester. De commissie stelt echter vast dat binnen de afdeling Jazz en binnen sommige zeldzamere hoofdvakinstrumenten minder strenge selectiecriteria gelden dan binnen de klassieke hoofdvakinstrumenten. Anderzijds zou volgens de commissie bij zeer populaire hoofdvakinstrumenten kunnen nagedacht worden over een numerus fixus. De commissie heeft begrip voor de noden van de opleiding aan een breed spectrum aan instrumenten, maar vraagt toch om het niveau van de instroom te bewaken en de instroom zo veel mogelijk onafhankelijk van het hoofdvak te houden.

Kandidaat-studenten kunnen kennismaken met de opleiding tijdens muziekstages in de paas- en zomervakantie. Iedere student krijgt één uur per dag les van een docent naar keuze. Tijdens een eerste kennismakingssessie met de hoofdvakdocent kunnen studenten zichzelf voorstellen door wat voor te spelen. Eventueel geeft de docent een opdracht mee naar huis en een uitnodiging voor een tweede sessie. Tijdens de tweede sessie kan de docent de evolutie van de student nagaan, en zo inzicht verwerven in het potentieel van de student.

Als algemene voorwaarde geldt dat de kandidaat-studenten voor de bacheloropleiding minstens in het bezit moeten zijn van een diploma secundair onderwijs. Kandidaat-studenten voor de masteropleiding dienen in het bezit te zijn van een diploma academische bachelor Muziek. Indien een kandidaat niet voldoet aan de algemene toelatingsvoorwaarden, kan een aanvraag worden ingediend om zich in te schrijven voor afzonderlijke opleidingsonderdelen. Kandidaten van buiten de Europese Unie zonder erkend diploma kunnen een gemotiveerd verzoek tot toelating indienen.

Tijdens een initiatieweek krijgen de eerstejaarsstudenten oriënteringslessen AML, gehoorvorming, lichamelijk bewustzijn, muziekschriftuur en een koortest. Deze week dient ook deels om het niveau van de student te bepalen. Indien dit niveau laag is, biedt de opleiding remediëring aan. Verder worden studenten rondgeleid in het gebouw, maken ze kennis met de bibliotheek en krijgen ze informatie over de diensten. De commissie is positief over dit initiatief, maar suggereert tijdens deze initiatieweek tevens te werken aan de vorming van een groepsgevoel onder studenten. Tijdens de initiatieweek zouden de studenten al kunnen kennismaken met interdisciplinaire en creatieve projecten, naar het voorbeeld van het FirstYearsFestival aan het conservatorium in Den Haag.

De opleiding probeert aan de verschillen in muziektheoretisch niveau van de instroom tegemoet te komen door niveaugroepen te voorzien voor analyse en muziekschriftuur. Daar waar nodig biedt de opleiding remediëring aan. Voor anderstaligen organiseert de opleiding een cursus Nederlands in september. Verder geeft de opleiding aan te zoeken naar een juiste opvang van extreme talenten. Ze denkt momenteel aan een 'jongtalentenopleiding'. De commissie moedigt de opleiding aan te blijven zoeken naar opvang op maat van de diverse instroom. De

commissie waardeert bijvoorbeeld het schakelprogramma dat de opleiding heeft ingericht voor studenten met een professioneel bachelordiploma die een masterdiploma willen halen. Dit schakelprogramma biedt de nodige academisch gerichte opleidingsonderdelen aan. De commissie suggereert ook voor buitenlandse zij-instromers zonder academische bagage gelegenheid te bieden een echte onderzoekscultuur te verwerven. Het volgen van enkele onderzoeksgerichte opleidingsonderdelen volstaat volgens de commissie immers niet om een degelijke academische bagage te verwerven.

De commissie stelt vast dat de opleiding de procedures omtrent de aanvraag van EVK/EVC voldoende uitgebreid heeft uitgeschreven en opgenomen in het AOR (zie ook 4.2).

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om het niveau van de instroom te bewaken en de instroom zo veel mogelijk onafhankelijk van het hoofdvak te houden.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	goed
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	goed
facet 2.3, samenhang van het programma:	excellent
facet 2.4, studieomvang:	ok
facet 2.5, studietijd:	goed
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	goed
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	goed
facet 2.8, masterproef:	voldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens haar bezoek kennisgemaakt met een hecht, dynamisch team, bestaande uit energieke medewerkers. Dit team wordt volgens de commissie geleid door een sterke en gewaardeerde ploeg, bestaande uit het departementshoofd, het opleidingshoofd, de Artistieke Directie en de coördinatoren van de vakgroepen. Personeelsleden geven aan de werksfeer als positief te ervaren en graag te werken. De commissie waardeert met name de horizontale organisatie van de opleiding, waarin iedereen zo veel mogelijk betrokken wordt bij de realisatie van het beleid (zie ook 5.3).

De commissie stelt verder vast dat de opleiding beschikt over een deskundig en goed functionerend team ATP. De opleiding geeft aan dat de departementale administratie de bureaucratische last van de medewerkers tot een minimum tracht te beperken. De commissie stelt vast dat opleiding desondanks gebukt gaat onder 'overadministratie', en dat ze veel tijd verliest met allerlei rapportages naar de hogeschool en de Vlaamse administratie toe (zie ook 5.2).

De directie geeft aan het personeel als de grootste troef van de opleiding te beschouwen. Ondanks een tekort aan middelen om een adequaat loon aan te bieden, met name voor de omkaderingsfuncties, nemen personeelsleden taken onbezoldigd op die buiten hun functieomschrijving vallen (zie ook 3.3). De commissie beseft dat dit veroorzaakt wordt door de structurele onderfinanciering van de muziekopleidingen in Vlaanderen. Ze vraagt niettemin aan de opleiding om waar mogelijk maatregelen te nemen opdat de medewerkers hun motivatie om mee de kwaliteit van de opleiding te waarborgen, niet zouden verliezen.

De opleiding geeft aan voortdurend de arbeidsmarkt te verkennen naar deskundig onderwijzend personeel. De commissie waardeert het dat de opleiding bij aanwerving rekening houdt met de artistiek-pedagogische visie van de kandidaat-docent instrument/zang, een proefles organiseert en eventueel een kort recital vraagt voor te spelen. Kandidaat-docenten voor theoretische opleidingsonderdelen worden geselecteerd op basis van hun pedagogisch potentieel en hun onderzoeksgerichtheid. De opleiding geeft aan bij aanwerving ook aandacht te schenken aan de openheid van geest en de overlegbereidheid van de kandidaat-medewerkers. De commissie waardeert het dat de opleiding aandacht heeft voor meer dan alleen de muzikale reputatie van de (hoofd)vakdocenten.

Nieuwe personeelsleden worden geïnformeerd door middel van een docentenwegwijzer. Het departementshoofd en de artistiek-pedagogische leidinggevendens begeleiden en ondersteunen bij de invulling van de opdracht. De opleiding bevordert naar eigen zeggen ook de combinatie van de lesopdracht met professionele activiteiten extra muros. Docenten kunnen kiezen gebruik te maken van de bijzondere weddeschaal, die toelaat onbeperkt te cumuleren maar waarbij ze slechts 70 procent van het loon ontvangen.

Op basis van de competenties van de personeelsleden en naar aanleiding van programma-evaluaties, evaluaties van projecten en studententevredenheidsgesprekken worden functies ingevuld. De functie-invulling wordt vastgelegd in taakbelastingsfiches. De opleiding geeft aan via informele gesprekken de ontwikkeling van

individuele medewerkers op te volgen. Ter aanvulling hierop organiseert de opleiding periodieke functioneringsgesprekken, die na maximaal vijf jaar worden afgerond met een evaluatiegesprek. De commissie is positief over de combinatie van informele en formele opvolging van het functioneren van medewerkers.

Uit de gesprekken blijkt dat de studenten positief zijn over de didactische kwaliteiten van de (hoofdvak)docenten. De hoofddocent wordt als een coach ervaren, die ruimte laat voor de ontwikkeling van een eigen muzikale persoonlijkheid. De commissie stelt echter vast dat de didactische professionalisering van docenten niet heel uitgewerkt is. Er is wel aanbod vanuit de hogeschool, bijvoorbeeld de begeleiding door een didactische coach, maar hier wordt te weinig gebruik van gemaakt. De commissie vraagt de opleiding de didactische professionalisering van de docenten te stimuleren en op te volgen. Ze denkt bijvoorbeeld aan het ondersteunen van de begeleiding van de masterproef en de stages, en het gebruik van ICT en het elektronische leerplatform. Zo maken nog steeds niet alle docenten gebruik van het elektronische leerplatform, ondanks herhaaldelijke infosessies hierover.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding de didactische professionalisering van de docenten te stimuleren en op te volgen.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Doordat de meeste OP-leden ook actief zijn als uitvoerend musicus zijn de professionele gerichtheid en ervaring binnen de opleiding groot. De commissie is positief over de gerenommeerde uitvoerende muzikanten in het docentenkorps. Herhaaldelijk kwam uit de gesprekken met studenten en alumni naar voor dat ze hun keuze vooral laten afhangen van de reputatie van de hoofdvakdocent.

Voor de ontwikkeling van onderzoek spreekt de opleiding in de eerste plaats de al aanwezige onderzoekservaring en -competenties onder het personeel aan. De commissie waardeert deze aanpak, die volgens haar bijdraagt aan de acceptatie en verspreiding van het academiseringsproces onder alle personeelsleden. De opleiding geeft immers aan dat werkgroepen spontaan gevormd worden tot onderzoeksgroepen. Daarnaast heeft de opleiding ook personeel met externe onderzoekservaring aangetrokken.

Binnen de opleiding zijn think tanks opgericht, met de bedoeling om zo veel mogelijk geïnteresseerde docenten te laten participeren aan de dialoog over onderzoek en de artistieke praxis. WOM concentreert zich op oude muziek, WHAM op hedendaagse en actuele muziek en Missing Link op romantische muziek. De commissie stelt verder vast dat samenwerking met academici van de Universiteit Antwerpen goed verloopt. De commissie waardeert het enthousiasme binnen de opleiding. De commissie stelt vast dat de opleiding veel aandacht heeft voor het draagvlak, en dat ze erin slaagt het docententeam mee te nemen in het academiseringsproces. Binnen de afdeling Jazz/Lichte muziek bleek echter nog maar zeer recent aandacht voor het ontwikkelen van onderzoek, en

weinig bekendheid met het onderzoek van collega's. Tijdens de gesprekken wordt beargumenteerd dat binnen de pure creatie nog veel onzekerheid bestaat over de bijdrage die onderzoek kan leveren. De commissie is echter van mening dat juist doordat binnen de jazz veel minder is vastgelegd in notatie, het onderzoek van nature sterk geïntegreerd is in de jazzpraktijk. Zo kan volgens de commissie de vraag naar de ontwikkeling van speeltechnieken en -stijlen een interessante onderzoekslijn opleveren, die de eigen praxis goed kan ondersteunen. De commissie denkt verder bijvoorbeeld aan het onderzoeken van de verbanden tussen etnische muziek en jazz, de analyses van complexe composities of de relatie met oude muziek (spelen op akkoordschema's). De commissie vraagt de opleiding te zoeken hoe binnen de afstudeerrichting Jazz/Lichte muziek het onderzoek verder ingang kan vinden, en bredere bekendheid kan krijgen.

Doordat alle onderzoekers nog onderwijsopdrachten behouden, kan het onderzoek volgens de opleiding ontwikkelen in nauwe verbinding met het onderwijs en de artistieke praxis.

Tijdens de gesprekken met de opleiding wordt aangegeven dat ze de volgende stap in het academiseringsproces wil zetten, namelijk het onderzoek beter markeren ten opzichte van uitvoerend werk. Daarnaast wil de opleiding onderzoeksspeerpunten formuleren. Momenteel wordt onderzoek uitgevoerd in te veel verschillende projecten. De departementale onderzoeksraad heeft vier domeinen bepaald waarop het onderzoek binnen de opleiding zich concentreert: analyse en stijlonderzoek, muziekhistorisch-contextueel onderzoek, praktijkgeoriënteerde musicologie en muziek(ped)agogiek.

De opleiding geeft medewerkers de kans om vakinhoudelijk bij te scholen via deelname aan congressen, colloquia, seminaries en studiedagen. De commissie is positief over deze mogelijkheden, maar stelt vast dat hier weinig gebruik van wordt gemaakt. Ze vraagt de opleiding nog meer inspanningen te doen om medewerkers te laten participeren aan (internationale) congressen en studiedagen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding te zoeken hoe binnen de afstudeerrichting Jazz/Lichte muziek het onderzoek verder ingang kan vinden, en bredere bekendheid kan krijgen.

De commissie vraagt de opleiding nog meer inspanningen te doen om medewerkers te laten participeren aan (internationale) congressen en studiedagen.

Facet 3.3   Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In totaal telde de opleiding in het academiejaar 2009-2010 60 VTE aan onderwijzend personeel. Dit wordt ingevuld door 159 personeelsleden, van wie negentien leden voltijds in dienst zijn. Het gegeven dat 114 OP-leden deeltijds in dienst zijn, is het gevolg van de vele hooggespecialiseerde opdrachten. De opleiding tracht wel het aantal personeelsleden met een opdracht van kleiner dan 20 procent tot een minimum te beperken. Vijftig VTE's zijn betrokken in onderwijsopdrachten, wat neerkomt op een docent-studentratio van 1/7,26. De commissie is van mening dat dit op zich een correcte docent-studentratio is. Toch stelt de commissie vast dat het OP te veel op vrijwillige basis doet, en dat de opleiding te weinig middelen krijgt om de OP-leden hier adequaat voor te belonen.

Tijdens de gesprekken werd herhaaldelijk de problematiek rond het tekort aan pianobegeleiders en ensemblebegeleiders gemeld (zie ook 3.1). De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken of het beschikbare personeel efficiënter kan worden ingezet.

Binnen de opleiding zijn tien VTE's voorzien voor onderzoek en academisering. 48 van de 159 OP-leden zijn betrokken in onderzoeksactiviteiten. Negen OP-leden hebben een doctoraat, drie combineren een doctoraatstraject met een onderwijsopdracht en twee zijn uitsluitend voor een doctoraatstraject aangesteld. De commissie is positief over het relatief hoge aandeel aan OP-leden die op een of andere manier betrokken zijn bij onderzoeksprojecten.

Het ATP is op het niveau van het departement georganiseerd en bestaat uit 22 VTE's, die verdeeld worden over 27 medewerkers. De commissie is van mening dat de duidelijke en specifieke invulling van een aantal nieuwe ATP-functies, zoals departementaal coördinator Onderzoek, communicatie en publicatie, kwaliteitszorg en internationalisering, positief is. Ze stelt vast dat het ATP over voldoende medewerkers beschikt.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken hoe een aantal tekorten in de personeelsformatie intern kunnen worden gecompenseerd.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Sinds het academiejaar 2010-2011 zijn de drie opleidingen van het departement verenigd op de campus Conservatorium. Het departement gebruikt de gebouwen samen met deSingel, de studio's van Radio 2 Antwerpen en een aantal ensembles (Champ d'Action, I Solisti del Vento en het Spiegel String Quartet). De aanwezigheid van deze organisaties vergemakkelijkt volgens de opleiding het contact met (internationale) experts en bevordert interdisciplinaire uitwisselingen. De lokalen zijn op weekdays geopend van 8 tot 23 uur. In het weekend en tijdens de vakanties krijgen studenten op aanvraag toegang tot de lokalen. Uit de gesprekken met de studenten komt de vraag naar meer studielokalen naar voor, maar de commissie stelt vast dat dit probleem zich enkel op piekmomenten voordoet, en dat vroeg en laat op de dag voldoende lokalen ter beschikking worden gesteld. De opleiding geeft bovendien aan dat het huidige systeem voor de reservering van lokalen vanaf volgend academiejaar zal verbeteren. Ze zal een systeem installeren waarbij studenten via internet een lokaal kunnen reserveren.

In totaal zijn 51 lokalen beschikbaar, waaronder een orgelklas, lokalen gereserveerd voor harp, tuba, jazz (drie), klavecimbel (twee), slagwerk (drie), piano (vijf) en pianoforte. Alle lokalen beschikken over een piano. Daarnaast is een aantal lokalen voorzien voor orkest en ensemble, en beschikt de opleiding over een opnamestudio. De opleiding heeft ook overeenkomsten gesloten met de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal en de Sint-Laurentiuskerk voor het gebruik van hun orgel, en met het Museum Vleeshuis voor het gebruik van klavecimbel en pianoforte. Studenten kunnen gebruikmaken van computers in de aparte computerruimte, in de computerklas, in de leeszaal van de bibliotheek, in het lokaal voor gehoortraining en in de gang. Studenten hebben ook toegang tot het draadloze netwerk van het departement. De commissie stelt echter vast dat er te weinig voorzieningen zijn voor elektronische muziek en dat de opnamestudio verouderd is. De opleiding erkent dit, en geeft aan te onderzoeken hoe ze kan samenwerken met Champ d'Action om gebruik te maken van de faciliteiten van dit ensemble. Verder stelt de commissie vast dat ook het didactische materiaal deels nog verouderd is, en vraagt ze bijkomende investeringen te doen in ICT, multimedia en beamers. De commissie stelt vast dat de opleiding inspanningen doet om extra financiering te verkrijgen via de stad, de provincie en privéfondsen. De commissie waardeert deze inspanningen.

De bibliotheek, die op de erfgoedlijst staat, bevat tal van catalogi, encyclopedieën, naslagwerken, tijdschriften en partituren. In de leeszaal kan naar cd's en lp's geluisterd worden. Via de computers krijgen studenten toegang tot elektronische databases zoals Grove Music, RILM, RIPM en JSTOR. De oude en kostbare boeken en partituren worden bewaard in het magazijn. Deze werken zijn op aanvraag consulteerbaar. De leeszaal zal binnenkort verhuizen naar een meer toegankelijke ruimte.

De docenten beschikken over een docentenruimte met computer en internetaansluiting, en een vergaderzaal. Uit de gesprekken blijkt dat de docenten tevreden zijn over de faciliteiten. De commissie suggereert meer werkplekken voor onderzoekers te voorzien. De opleiding erkent dit, en geeft aan hieraan te kunnen verhelpen doordat de huidige leeszaal uit de bibliotheek zal verdwijnen en deze ruimte een nieuwe bestemming kan krijgen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer te investeren in faciliteiten voor elektronische muziek en in opnamemateriaal.

De commissie vraagt bijkomende investeringen te doen in ICT, multimedia en beamers.

Facet 4.2   Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding verstrekt informatie aan abiturienten op SID-inbeurzen in alle provincies, op een open dag op de campus, op informatievergaderingen in de kunsthumaniora, via de studiegidsen en via de website.

Eens de student is ingeschreven, blijkt het soms moeilijk om de studenten te bereiken. Uit de gesprekken leidt de commissie af dat de opleiding te veel verschillende communicatiekanalen gebruikt. De commissie suggereert keuzes te maken voor enkele informatiekkanalen en die consequent toe te passen.

De opleiding voorziet voor iedere student persoonlijke begeleiding bij de samenstelling van het studietraject en de opstelling van het studiecontract door een studietrajectbegeleider. Uit de gesprekken blijkt tevredenheid over de studietrajectbegeleiding. Indien relevant krijgt de student begeleiding bij de aanvraag van EVC/EVK. De studievoortgang wordt bijgehouden in BaMaFlex.

De opleiding biedt bijzondere trajecten aan voor studenten met een functiebeperking, voor werkstudenten en voor buitenlandse of anderstalige studenten. Studenten moeten daarvoor jaarlijks een speciaal statuut aanvragen, en worden hierin ondersteund door de zorgcoördinator.

Op departementaal niveau is ongeveer 20 procent van de studenten van buitenlandse afkomst. De website is daarom vertaald naar het Engels en Frans, en biedt daarnaast beperkte info aan in het Spaans, Duits en Chinees. De studenten kunnen op het secretariaat en bij de studentenbegeleider terecht voor vragen omtrent visa, formaliteiten bij aankomst, huisvesting, studiebeurzen en dergelijke. De opleiding biedt zelfs een taal cursus aan. De studietrajectbegeleider vangt studenten individueel op, en de studentenbegeleider is het hele jaar door beschikbaar. De commissie waardeert de begeleiding van anderstalige studenten. De opleiding geeft aan ernaar te streven meer informatie in het Engels beschikbaar te stellen, en de communicatie voor de anderstalige studenten beter te structureren.

De in- en uitgaande Erasmusstudenten zijn de verantwoordelijkheid van de coördinator Internationalisering. Zij behandelt de aanvragen, bespreekt de studieprogramma's en vangt studenten op bij aankomst. De commissie vraagt echter de begeleiding van uitgaande studenten te verbeteren en een actiever beleid te voeren om studenten in een Erasmustraject te krijgen. De commissie suggereert verder het uitbouwen van een netwerk van samenwerkende conservatoria met behulp van de internationale contacten van individuele docenten.

Na elk semester wordt de studievordering van iedere student besproken met de artistieke directie, de coördinatoren en de studentenbegeleider. Van dit overleg wordt een verslag gemaakt. In het eerste jaar worden

alle studenten uitgenodigd om het resultaat hiervan te bespreken. De commissie waardeert dit initiatief. Hierdoor leren studenten bovendien automatisch de weg naar de studentenbegeleiding kennen. In de latere jaren nodigt de opleiding enkel studenten uit waarbij problemen worden vastgesteld. Indien nodig biedt de opleiding de student individuele studiebegeleiding aan. De studentenbegeleider staat in voor studieadvies en hulp bij studieplanning. De studenten geven aan tevreden te zijn over de studentenbegeleiding. De commissie stelt vast dat het eerstelijnsaanspreekpunt goed functioneert. Door het individuele onderwijs ontstaat tevens een bijzondere relatie met de hoofdvakdocent. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat een deel van de studentenbegeleiding, door het laagdrempelige contact, bij de hoofdvakdocent terechtkomt. De commissie waardeert verder de aandacht voor lichaamsbewustzijn en bewegingsleer ter voorkoming van lichamelijke klachten.

Indien nodig worden studenten doorverwezen naar SOVOHA. Studenten met psychosociale problemen worden hier opgevangen door therapeuten. Studenten met financiële problemen kunnen ondersteuning vragen. De opleiding geeft aan dat de mogelijkheden om buitenlandse studenten met financiële moeilijkheden te ondersteunen, zeer beperkt zijn.

De studenten kunnen tijdens het gehele academiejaar terecht bij een ombudspersoon. De meeste klachten gaan over de examens of over een onwerkbaar student-docentrelatie. Indien nodig kan de student veranderen van hoofdvakdocent. De commissie waardeert deze mogelijkheid.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de begeleiding van uitgaande studenten te verbeteren.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	goed
facet 4.2, studiebegeleiding:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De kwaliteitszorg wordt vooral op departementaal niveau uitgewerkt onder verantwoordelijkheid van de departementale coördinator Kwaliteitszorg, bijgestaan door de departementale stuurgroep Kwaliteitszorg. Deze stuurgroep krijgt input van de opleidingsstuurgroepen Kwaliteitszorg, en communiceert met de centrale stuurgroep Kwaliteitszorg van de hogeschool.

De opleiding geeft aan dat de meest directe en frequente vorm van feedback plaatsvindt tijdens informeel overleg onder studenten, docenten, werkveld en alumni. Daarnaast wordt periodiek geëvalueerd met behulp van vragenlijsten en sterkte-zwaktegesprekken. Als streefdoel stelt de opleiding dat ieder bevroegd onderdeel minstens gemiddeld scoort.

Studenten worden jaarlijks bevroegd in de programma-evaluatie aan de hand van een vragenlijst, ontwikkeld op hogeschoolniveau. Na afronding van de bachelor- of masteropleiding volgt ook een evaluatie van het gehele programma, waarin vooral de samenhang over de opleidingsjaren heen bevroegd wordt. Workshops, masterclasses en projecten worden geëvalueerd aan de hand van een korte vragenlijst van de opleiding zelf. Daarnaast organiseert de opleiding jaarlijks studententevredenheidsgesprekken. Deze gesprekken zijn complementair aan de programma-evaluatie, en laten meer ruimte voor bedenkingen en suggesties van de studenten. De departementaal coördinator of opleidingscoördinator leidt de gesprekken. De commissie waardeert dit initiatief en de frequentie waarop de gesprekken plaatsvinden. Om de vier jaar evalueren studenten het functioneren van de docent in een docentenevaluatie, die wordt ontwikkeld op hogeschoolniveau. De studenten geven echter aan dat door het individuele onderwijs de anonimiteit bij de docentenevaluatie niet gegarandeerd kan worden. Uit de gesprekken met de alumni komt de vraag om op het eind van de studie ook de mogelijkheid te voorzien om docenten te evalueren. Dit zou deels tegemoet kunnen komen aan de bewaring van de anonimiteit.

In het academiejaar 2008-2009 werd voor het eerst een 'profielonderzoek alumni' uitgevoerd, met als doel de gegevens van alumni te updaten en te verfijnen. De opleiding erkent dat de contacten met de alumni tot nu toe enkel informeel plaatsvinden. De commissie vraagt de opleiding werk te maken van formele alumnibevragingen.

In het academiejaar 2009-2010 werd het personeel voor het eerst aan de hand van een vragenlijst van de opleiding bevroegd naar het algemene welbevinden binnen de opleiding. Daarnaast voert het departementshoofd of haar gedelegeerde (het opleidingshoofd, een lid van de Artistieke Directie of coördinator) met enige regelmaat functioneringsgesprekken met het personeel. Tijdens deze gesprekken is ruimte voor wederzijdse feedback. De commissie waardeert de combinatie van anonieme vragenlijsten en individuele functioneringsgesprekken. Ze vraagt de medewerkersbevraging regelmatig te herhalen.

De huidige competenties werden voorgelegd aan de artistieke raad, waarin ook vertegenwoordigers van het werkveld aanwezig zijn. Verder organiseerde de opleiding in het academiejaar 2009-2010 een competentiemeting bij het werkveld.

De vragenlijsten die de hogeschool aanlevert, worden centraal verwerkt. Het departement verkrijgt gedepersonaliseerde resultaten. De resultaten van de docentenevaluatie worden geanonimiseerd naar de docent zelf verstuurd, maar de opleiding ontvangt enkel gedepersonaliseerde resultaten. Hierdoor ligt de verantwoordelijkheid ter verbetering voor een groot deel bij de docent zelf. De opleiding ziet dit instrument vooral als een vorm van sensibiliseren van de docent, die kan aanzetten tot verbeteringen.

De commissie stelt vast dat de opleiding een inspanning heeft gedaan om systematischer te bevragen, maar is van mening dat het systeem van bevragingen nog in de kinderschoenen staat en nog niet door iedereen gedragen wordt. De commissie stelt bijvoorbeeld vast dat de respons op de bevragingen over het algemeen laag ligt, waardoor de analyse van de resultaten minder betrouwbaar is. De lage respons zou deels kunnen worden verklaard door het gebruik van centraal aangestuurde bevragingen die te lang en niet interessant zijn. Hoewel de meeste vragenlijsten aangepast kunnen worden door de opleiding, en de opleiding hiervan ook gebruik maakt, stelt de commissie vast dat er te weinig oog is voor de creativiteit verbonden aan deze kunstschool. Ze vraagt meer aandacht vanuit de hogeschool voor de eigenheid van de opleiding en meer mogelijkheid om de vragenlijsten aan te passen op maat van de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding werk te maken van formele alumnibevragingen.

De commissie vraagt de medewerkersbevraging regelmatig te herhalen.

De commissie vraagt meer aandacht vanuit de hogeschool voor de eigenheid van de opleiding en meer mogelijkheid om de vragenlijsten aan te passen op maat van de opleiding.

Facet 5.2   Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De resultaten van de bevragingen worden besproken in de opleidingsstuurgroep en de departementale stuurgroep Kwaliteitszorg. Deze besprekingen leiden tot het opzetten van verbeteringsacties. De opleiding geeft aan hierbij de PDCA-cyclus te volgen. De commissie stelt vast dat binnen de opleiding een groot zelfcorrigerend vermogen aanwezig is. Problemen worden over het algemeen vrij snel gedetecteerd en aangepakt. De commissie is echter van mening dat de PDCA-cyclus nog niet systematisch vervolledigd wordt. Veel maatregelen worden opgestart, maar de 'check' van de effectiviteit ervan en bijgevolg ook de 'act' ontbreken nog. De commissie vraagt de opleiding om per verbeteringsactie systematisch na te gaan wat de effectiviteit ervan is en of eventueel bijsturing nodig is.

De commissie stelt vast dat de opleiding een aantal aandachtspunten uit het vorige visitatierapport met succes heeft aangepakt. De betrokkenheid van het personeel bij de implementatie van verbeteringstrajecten is sterk toegenomen, de externe communicatie is verbeterd, de opleiding heeft stagemogelijkheden voorzien voor niet-orkestinstrumenten en de internationalisation@home is uitgewerkt. Anderzijds stelt de commissie vast dat de opleiding nog maar net is gestart met het uitwerken van een alumnibeleid, dat de betrokkenheid van de studenten

nog kan worden verhoogd en dat de studenten nog meer gestimuleerd moeten worden een buitenlandervaring op te doen.

Het werkveld geeft tijdens de gesprekken aan dat de opleiding veel ambities heeft, maar te weinig middelen en soepele structuren heeft om de ambities snel te realiseren. De commissie stelt vast dat de opleiding gebukt gaat onder 'overadministratie' vanuit de hogeschool en de Vlaamse overheid, die steeds meer rapportage en verantwoording vragen van de opleiding. De commissie vraagt de hogeschool om zo veel mogelijk rekening te houden met de eigenheid van de opleiding, en haar de nodige autonomie te geven om haar ambities waar te kunnen maken. Anderzijds vraagt de commissie aan de opleiding om duidelijke en realistische prioriteiten te stellen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om per verbeteringsactie systematisch na te gaan wat de effectiviteit ervan is en of eventueel bijsturing nodig is.

De commissie vraagt de hogeschool om zo veel mogelijk rekening te houden met de eigenheid van de opleiding, en haar de nodige autonomie te geven om haar ambities waar te kunnen maken.

Facet 5.3   Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: excellent

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft een overzicht opgesteld van welke onderwerpen wanneer en in overleg met welke betrokkenen besproken worden. De commissie waardeert dit overzicht.

Studenten zijn vertegenwoordigd in de raad van bestuur van de hogeschool, in de departementsraad en in de opleidingsstuurgroep Kwaliteitszorg. Uit de gesprekken blijkt ook tevredenheid bij de studenten over de studentenparticipatie via de studentenraad. De commissie waardeert het dat de opleiding de studentenraad ernstig neemt. De opleiding erkent zelf dat de betrokkenheid van de studenten bij de opleiding vergroot kan worden, door hen ook te informeren over de conclusies uit het overleg en de overeengekomen verbeteringsacties. De commissie moedigt de opleiding aan hier nog meer aandacht aan te schenken.

Medewerkers zijn vertegenwoordigd in de raad van bestuur, de departementsraad, de departementale stuurgroep Kwaliteitszorg, de opleidingsstuurgroep Kwaliteitszorg en de artistieke raad. De commissie stelt vast dat de betrokkenheid van de medewerkers bij de organisatie van de opleiding via verschillende werkgroepen hoog is. Uit de gesprekken met de docenten blijkt een goede relatie met de directie, die zich laat bijstaan door medewerkers bij de ontwikkeling van het beleid. Hierdoor ontstaat volgens de commissie een horizontale organisatie waarin iedereen zo veel mogelijk betrokken wordt bij de realisatie van het beleid. De commissie waardeert deze mate van betrokkenheid, temeer daar binnen de muziekopleidingen veel docenten voor een kleine, deeltijdse opdracht aangesteld zijn. Daardoor is het niet evident om een breed draagvlak te verkrijgen voor een ambitieus beleid, dat de veranderingen niet schuwt. De commissie waardeert het dat de opleiding hier toch in slaagt.

In de artistieke raad hebben naast medewerkers ook vertegenwoordigers van het werkveld zitting. De commissie waardeert de betrokkenheid van het werkveld in de, naar haar mening, sterke en evenwichtige artistieke raad. Tijdens de gesprekken geeft het werkveld zelfs aan dat het vragende partij is voor nog meer betrokkenheid. De commissie raadt aan op deze vraag in te gaan en hierbij ook oog te hebben voor het werkveld buiten Antwerpen.

Alumni kunnen repetitielokalen huren, gebruikmaken van de bibliotheek, concerten en masterclasses bijwonen, en worden uitgenodigd te publiceren in 'Forum'. Hoewel de alumni niet structureel betrokken zijn bij de opleiding, stelt de commissie vast dat de opleiding het contact met de alumni tracht te behouden door hen op de hoogte te houden en waar mogelijk te ondersteunen. De commissie moedigt de opleiding aan verder te bouwen aan een alumniwerking en aan de structurele betrokkenheid van alumni bij de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	voldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	goed
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	excellent

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de alumnibevraging komt naar voor dat 77 procent van de respondenten van mening is dat alle noodzakelijke kennis voldoende aan bod komt tijdens de opleiding. Respectievelijk 66 en 68 procent is van mening dat vaardigheden en attitudes voldoende aan bod komen tijdens de opleiding. 77 procent van de respondenten zou de opleiding ook aan anderen aanraden, en 69 procent is tevreden over de huidige tewerkstelling.

De commissie is van mening dat de kwaliteit van de gelezen scripties over het algemeen adequaat is. Ze stelt vast dat, hoewel een gemeenschappelijk niveau van academisering nog niet aanwezig is, de ontwikkeling ervan wel duidelijk aanwezig is. De commissie moedigt aan deze ontwikkeling verder vorm te geven, en vraagt daarbij extra aandacht voor de onderzoeksgerichtheid binnen de afstudeerrichting Jazz/Lichte muziek.

De kwaliteit van het artistieke luik van de masterproeven is volgens de commissie eerder wisselvallig. De commissie is van mening dat het speelniveau niet in verhouding is met wat verwacht kan worden op basis van de potentie en de omkadering binnen de opleiding. Ook vanuit het werkveld wordt aangegeven dat de lat hoger moet liggen indien de afgestudeerden willen functioneren op internationaal niveau. Het werkveld suggereert studenten vroeger in de opleiding in contact te brengen met de realiteit van het werkveld. De commissie vraagt de opleiding het minimumniveau te verhogen.

De commissie waardeert het inrichten van het opleidingsonderdeel 'inleiding tot de muziekpraktijk', waarin studenten vertrouwd raken met de verschillende werkvelden. Verder organiseert de opleiding optionele infosessies waarop deskundigen uitleg komen geven over de VDAB, het Kunstenloket en het DKO. De studenten zijn hier positief over. De studenten toonden tijdens de gesprekken met de commissie ook hun waardering voor het keuzevak rond marketing en juridische/zakelijke aspecten van het beroep. De commissie suggereert dit opleidingsonderdeel in het reguliere programma op te nemen, bij voorkeur al in het derde bachelorjaar.

De opleiding geeft aan dat de studentenmobiliteit stijgt, maar erkent dat het vooral een stijging van het aantal inkomende studenten betreft. De opleiding vermeldt hierbij dat veel van de inkomende studenten zich later inschrijven in het reguliere programma, wat getuigt van tevredenheid over de opleiding. De commissie stelt vast dat de studenten met ambities om in het buitenland te studeren, meestal kiezen voor hoogstaande conservatoria die weinig plaatsen aanbieden. Ze vraagt de opleiding meer inspanningen te doen om de studenten te stimuleren een zinvolle buitenlandervaring op te doen (zie ook 2.1).

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie moedigt aan de academisering binnen de opleiding verder vorm te geven, en vraagt daarbij extra aandacht voor de onderzoeksgerichtheid binnen de afstudeerrichting Jazz/Lichte muziek.

De commissie vraagt de opleiding het minimumniveau van de artistieke prestatie te verhogen.

De commissie vraagt de opleiding meer inspanningen te doen om de studenten te stimuleren een zinvolle buitenlandervaring op te doen.

Facet 6.2   Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding streefcijfers formuleert. Voor het eerste jaar liggen die het laagst, op 70 procent. De opleiding geeft aan dat ze wil kunnen veronderstellen dat de student die slaagt in het eerste jaar, een reële kans heeft om de uitstroomkwalificaties te behalen voor de master. Van de studenten die in het eerste jaar slagen, streeft de opleiding ernaar dat 90 procent het bachelordiploma behaalt. Verder streeft de opleiding ernaar dat 100 procent van de instroom in de masteropleiding een masterdiploma haalt. Momenteel bereikt de opleiding over het algemeen haar streefdoelen met betrekking tot de rendementsgegevens, behalve in het eerste masterjaar, waar 83 procent van de instroom het eerste masterjaar afwerkt binnen de vooropgestelde studietijd. De opleiding geeft aan dat het verbeteren van het onderzoeksluik van de masterproef mogelijk verhelpt aan de lagere slaagkansen in het eerste masterjaar. De commissie is van mening dat het studierendement hoog is. Ze is positief over de goede opvolging in het eerste jaar, met onder meer de verplichte halfjaarlijkse bespreking van de evaluatie van iedere student met de studentenbegeleiding.

De opleiding geeft aan dat een modeltraject van drie jaar nog steeds realistisch is voor de bacheloropleiding van 180 studiepunten; idem voor het modeltraject van twee jaar voor de masteropleiding van 120 studiepunten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie moedigt de opleiding aan inspanningen te blijven doen om de slaagkansen in het eerste bachelorjaar te doen toenemen, evenwel zonder het te bereiken niveau te verlagen.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie is van mening dat het ZER een goede basis bood ter voorbereiding van het bezoek. De informatie was over het algemeen betrouwbaar. Een enkele keer worden zaken rooskleuriger voorgesteld dan ze tijdens het bezoek bleken te zijn. Wel viel de commissie een aantal slordigheden op. Het ZER kon volgens de commissie helderder zijn geschreven. Een aantal passages werd onnodig herhaald. Verder is de commissie van mening dat er te veel verwijzingen naar te veel verschillende bijlagen in de tekst stonden.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

In haar reactie op het opleidingsrapport eerste terugmelding bezorgde de opleiding op een aantal aanbevelingen van de commissie de volgende reeds ondernomen verbetertrajecten. De commissie waardeert de inspanningen van de opleiding ter verbetering van de kwaliteit. Dit heeft echter niet geleid tot aanpassing van de oordelen.

Onderwerp 2, facet 2.8

Met betrekking tot de vraagstelling en de praktijkrelevantie voor het domein wil de opleiding aanbrengen dat de nieuwe geïntegreerde masterproef kan plaatsvinden in het kader van een eindexamen instrument, kamermuziek of recital, waardoor de relevantie van de artistieke onderzoeksaspecten voor de artistieke praxis verzekerd is. De onderzoeksvragen zullen steeds (en verplicht) vertrekken van het programma dat de student tijdens de masterproef brengt. Met betrekking tot de verbetering van de begeleiding van de masterproef zullen er jaarlijks twee evaluatiedagen ingericht worden waar de onderzoeksmatige aspecten van de masterproef worden geëvalueerd door de betrokken student en begeleidende docent, de vakgroepcoördinator, het opleidingshoofd Muziek en de coördinator onderzoek. Bovendien dient het onderzoeksproject gekaderd te worden binnen minstens één van de drie onderzoeksdomeinen van het Koninklijk Conservatorium (te weten: creatie, kritische uitvoeringspraktijk en agogiek van de podiumkunsten). De opleiding stelt dan ook voor van deze verbetermaatregelen gewag te maken in het rapport. (zie bijlage: vademecum geïntegreerde masterproef en onderzoeksproject 11-12)

Onderwerp 4, facet 4.2

Voor academiejaar 2011-2012 zijn de volgende infrastructurele wijzigingen doorgevoerd:

- Lokaal 58, dat voorheen als productielokaal werd gebruikt, werd voorzien van een vaste tribune, klankinstallatie, beamer, scherm en bord (60 plaatsen).
- Lokalen 161 en 163 kregen een vaste PC in afsluitbare kast, beamer, klankinstallatie en elektronisch bord (smartboard) met aansluiting voor PC of laptop. Beide lokalen bieden plaats aan ongeveer 40 studenten.
- Om meer faciliteiten op het vlak van elektronische muziek te voorzien en deze bovendien blijvend te actualiseren, is er een raamovereenkomst in wording met Champ d'Action, ensemble voor hedendaagse

muziek, dat op de conservatoriumcampus over een goed uitgeruste studio beschikt. bovendien zijn gesprekken aan de gang met het Centre de Recherches et de Formation Musicales de Wallonie te Luik.

Onderwerp 5, facet 5.1

M.b.t. kwaliteitszorg licht de opleiding graag een aantal aanvullingen/ wijzigingen toe, die reeds ten tijde van de visitatie waren gepland:

- De docentenevaluatie, waarvan de resultaten om deontologische redenen enkel naar de docent zelf konden worden verstuurd, werd vervangen door de 'evaluatie van het opleidingsonderdeel'. In de loop van 2010-2011 werd deze vragenlijst op punt gesteld (mede op basis van feedback door studenten muziek) en reeds in de Specifieke Lerarenopleidingen Dans, Drama en Muziek afgenomen. Vanaf 2011-2012 zal ieder opleidingsonderdeel minstens om de drie jaar bevroegd worden. De resultaten van deze evaluaties worden binnen de opleiding besproken.
- De personeelstevredenheidsbevraging wordt om de drie jaar afgenomen.
- De competentiemeting wordt zowel bij werkveld als alumni om de vijf jaar afgenomen.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	voldoende	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	goed	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 2.3: Samenhang	excellent	
Facet 2.4: Studieomvang	ok	
Facet 2.5: Studietijd	goed	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	goed	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	goed	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	goed	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	goed	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	goed	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	excellent	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	goed	

De oordelen zijn van toepassing voor:

Artesis Artesis Hogeschool Antwerpen

- academisch gerichte bacheloropleiding Muziek (ABA) met afstudeerrichtingen Instrument/Zang, Muziektheorie/Schriftuur: Compositie, Muziektheorie/Schriftuur: Theorie en Jazz/Lichte muziek
- masteropleiding Muziek (MA) met afstudeerrichtingen Instrument/Zang, Directie (hfabra, koor of orkest), Muziekpedagogie, Compositie en Jazz/Lichte muziek

Hoofdstuk 2 Erasmushogeschool Brussel

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bacheloropleiding/masteropleiding Muziek aan de Erasmushogeschool Brussel

De te visiteren academische opleidingen bachelor en master Muziek van het Koninklijk Conservatorium van Brussel (KCB) behoren tot de Erasmushogeschool Brussel (EhB). Naast het departement KCB behoren nog vijf andere departementen tot de EhB: Het Rits, Industriële wetenschappen & technologie, Toegepaste taalkunde, Campus Dansaert en Campus Jette. In 2003 is de samenwerking met de Vrije Universiteit Brussel (VUB) geformaliseerd in de Universitaire Associatie Brussel (UAB). Binnen het KCB worden de volgende opleidingen aangeboden: de academische bachelor- en masteropleiding Muziek, de specifieke lerarenopleiding Muziek en de professionele bacheloropleiding Musical.

De historiek van het KCB gaat terug tot 1832, met de oprichting van het Conservatoire Royal. In 1967 werden het Nederlandstalige en Franstalige deel opgesplitst. In 1995 werd het KCB, samen met andere Brusselse instituten voor hoger onderwijs, opgenomen in de nieuwe Erasmushogeschool Brussel. Eerste prijzen en hogere diploma's werden als gevolg van de groeiende internationalisering en uitwisselingsmogelijkheden vervangen door een studie in kandidatuur- en meesterjaren. Vanaf 2004 en met het nieuwe Onderwijsdecreet werd de overgang naar de bachelor-masterstructuur ingezet. In 2008 werd het eerste masterdiploma in de Muziek afgeleverd.

De opleiding heeft vijf afstudeerrichtingen: Muziektheorie/schriftuur, Compositie, Directie, Instrument/Zang en Jazz/Lichte muziek. De opleiding telt 527 studenten.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding stelt zich tot doel om 'vanuit een rijke internationale traditie getalenteerde studenten op te leiden tot excellente musici met een onderzoekende houding, die door hun openheid en bekwaamheid artistieke reflectie bieden van en voor de maatschappij'. In het streven naar de grootst mogelijke artistieke bekwaamheid zoekt de opleiding een goede balans tussen traditie en innovatie. Artistiek onderzoek is een must en een weldaad, maar kan volgens de opleiding enkel ter ondersteuning en niet ter vervanging van een excellente artistieke prestatie staan. Deze opleiding kiest daarom resoluut voor het 'Brussels Model', waarbij de 'kunstpraktijk fundamenteel ingebed wordt in een onderzoekende houding, eerder dan de artistieke praktijk aan te vullen met een aantal wetenschappelijke activiteiten'. Uit gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken blijkt volgens de commissie duidelijk de focus op het artistieke onderzoek en niet op het wetenschappelijke onderzoek. De commissie constateert een consequente visie op academisering, met een sterke focus op het te bereiken artistieke niveau. Ze is van mening dat alle decretaal bepaalde competenties aanwezig zijn, en dat de competenties doordacht zijn ingevuld. Anderzijds vraagt ze de opleiding het huidige model te blijven evalueren, en te blijven reflecteren over mogelijke alternatieve modellen waarin (wetenschappelijk) onderzoek een meerwaarde kan betekenen voor de artistieke praxis.

De opleiding heeft haar beoogde eindcompetenties voor de bachelor- en masteropleiding opgesteld volgens de opdeling uit het decreet. Onder de hoofdcompetenties formuleert de opleiding tal van deelcompetenties. De specifieke artistieke competenties heeft de opleiding per afstudeerrichting geconcretiseerd.

De opleiding is door het hoge aantal buitenlandse studenten en docenten, en haar ligging in een Europese hoofdstad naar eigen zeggen sterk internationaal georiënteerd. Er is een departementale coördinator Internationalisering, die de opleiding vertegenwoordigt in de stuurgroep Internationalisering van de Erasmushogeschool Brussel. Binnen deze stuurgroep kunnen departementale noden en initiatieven besproken worden, en kan het hogeschoolbeleid gecommuniceerd worden naar de departementen toe. Voor de opleiding heeft dit onder meer geleid tot een contactennetwerk, studenten- en docentenmobiliteit, en een actieve deelname aan netwerkverenigingen en internationale projecten. De commissie waardeert de internationale gerichtheid, die feitelijk aanwezig is. Ze merkt wel op dat er in de competenties zelf slechts zeer sporadisch naar verwezen wordt. Ze vraagt daarom de opleiding de internationale gerichtheid duidelijk te expliciteren in het competentieprofiel.

De commissie is van mening dat de doelstellingen in voldoende mate aandacht hebben voor het verwerven van academische competenties. Consequent met de filosofie van het 'Brussels Model' formuleert de opleiding enkel competenties die functioneel zijn voor de artistieke praxis en het artistieke onderzoek. In de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken wordt aangegeven dat de term 'Brussels Model' achterhaald is. Meerdere instellingen hebben het academiseringsproces immers op een gelijkaardige manier ingevuld: onderzoek ten dienste van de artistieke praxis van onderuit laten ontstaan door mensen te laten zoeken en experimenteren. Dergelijk onderzoek zal volgens de opleiding tot een betere kunstuitvoering en kunstenaar leiden. Volgens de opleiding is deze praxis in wezen niet anders dan voor het academiseringsproces. Wel nieuw is het expliciteren en formaliseren van het artistieke proces en resultaat. Dit moet de traceerbaarheid dienen, waardoor kan worden voortgebouwd op opgedane kennis.

Recent heeft een aantal docenten een doctoraat behaald. Tijdens gesprekken met de opleiding wordt duidelijk dat ze geen tweesporenbeleid wenst. Om iedereen te laten participeren aan de academisering zijn de academiseringsmiddelen wijd verspreid onder het onderwijzend personeel (OP). De commissie stelt niettemin vast dat de invulling van academisering onder de docenten sterk verschilt. Sommigen nemen een voortrekkersrol op en houden voorstellingen van hun artistieke onderzoek. Anderen houden eraan vast dat artistiek onderzoek altijd al heeft plaatsgevonden, en dat er dus eigenlijk niets hoeft te veranderen. Doordat beide visies passen binnen het artistieke onderzoek zoals door de opleiding vormgegeven, staat volgens de commissie het merendeel van de docenten achter het academiseringsproces binnen de opleiding. De commissie waardeert dit, maar vraagt de explicitering van het onderzoek te blijven stimuleren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding het 'Brussels model' te blijven evalueren en te blijven reflecteren over mogelijke alternatieve modellen waarin (wetenschappelijk) onderzoek een meerwaarde kan betekenen voor de artistieke praxis.

De commissie vraagt de opleiding haar internationale gerichtheid duidelijker te expliciteren in het competentieprofiel.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De doelstellingen werden ontwikkeld binnen de opleidingscommissies in overleg met de artistieke raad en de onderzoekscommissie. De opleiding heeft het Structuurdecreet als basis genomen, en is nagegaan hoe binnen de opleiding hieraan invulling wordt gegeven. Naast het Structuurdecreet baseerde de opleiding zich op het competentiebeprijp zoals hogeschoolbreed gedefinieerd door een ad-hocwerkgroep Competenties en op Tuning Educational Structures in Europe, The Polifonia Project en de Association Européenne des Conservatoires (AEC, juli 2009). Vermits de commissie zich bij de opmaak van het domeinspecifieke referentiekader (DSR) sterk baseerde op het frameworkdocument van de AEC, zijn het DSR en het competentieprofiel van de opleiding in overeenstemming met elkaar.

De opleiding geeft aan dat de huidige domeinspecifieke eisen gegroeid zijn vanuit een sterke traditie en de consequente missie om uitmuntende musici op te leiden. Deze duidelijke profilering, ook zichtbaar in het Brussels Model, wordt volgens de commissie sterk geapprecieerd door studenten en breed gedragen door de docenten.

In het zelfevaluatie-rapport zegt de opleiding een polyvalente algemene vorming aan te bieden om studenten voor te bereiden op alternatieve werkterreinen, waaronder het onderwijs, diverse concertverenigingen en allerlei media. Tijdens de gesprekken met de opleiding stelt de commissie echter vast dat de opleiding expliciet vooropstelt dat haar centrale uitgangspunt het artistiek functioneren is. De opleiding geeft met andere woorden aan in de eerste plaats excellente musici te willen opleiden. De commissie vraagt zich af of dit strookt met de realiteit van het werkveld. Uit de gesprekken met het werkveld blijkt immers herhaaldelijk de vraag naar meer dan een goed musicus. Het werkveld geeft aan dat het klassieke model van het symfonieorkest niet de toekomst is. Studenten moeten volgens het werkveld uitgedaagd worden nieuwe, vooruitstrevende projecten op te zetten, bijvoorbeeld in een interdisciplinaire samenwerking met andere kunsten zoals dans. Daarnaast vraagt de commissie rekening te houden met de diverse instroom, waarbij niet iedereen de specifieke talenten bezit om zich te handhaven in de concurrentiële orkestwereld. Verder vragen de vertegenwoordigers van het deeltijds kunstonderwijs (DKO) aandacht voor de realiteit dat de meeste alumni in het onderwijs terechtkomen. De commissie merkt tijdens de gesprekken met de opleiding soms een onderwaardering van het beroep van de

muziekleerkracht. De commissie vraagt de opleiding rekening te houden met de realiteit van het werkveld en om 'het streven naar excellentie' zo breed mogelijk op te vatten.

De commissie is van mening dat iedere student baat zou hebben bij het aanleren van generieke competenties die noodzakelijk zijn voor de bredere beroepsinvulling van de hedendaagse musicus. De commissie denkt hierbij aan mondeling en schriftelijk kunnen rapporteren, kritisch kunnen reflecteren, netwerken, leidinggeven, organiseren en ondernemen. De opleiding gaat er volgens de commissie te stellig van uit dat deze competenties inherent vervat zitten in de competentie 'artistiek functioneren'. Nochtans onderschrijft de opleiding het AEC-kader, waarin deze generieke competenties ook veel aandacht krijgen. De commissie vraagt de opleiding haar doelstellingen kritisch te evalueren, en af te stemmen op het steeds evoluerende en diverse werkveld.

Tijdens de gesprekken met het werkveld blijkt dat de academisering wordt gewaardeerd, omdat de explicitering van het artistieke onderzoek de nieuwsgierigheid van de studenten prikkelt. De kennisverwerving die met de academisering van de opleiding gepaard gaat, leidt volgens het werkveld tot de ontwikkeling van flexibiliteit en openheid van geest.

Het merendeel van de docenten is actief in het werkveld, waardoor de verwevenheid tussen het beroepenveld en het onderwijs hoog is. Daarnaast vindt informele benchmarking plaats door het contact met externe juryleden, deelname van studenten en docenten aan (internationale) wedstrijden, internationale contacten en uitwisselingen van studenten en docenten, en door de organisatie van masterclasses en workshops, gegeven door mensen uit het werkveld. De commissie waardeert de vele informele contacten, maar vraagt de opleiding te onderzoeken hoe daarnaast systematisch en formeel overleg met mensen uit het werkveld kan plaatsvinden, bijvoorbeeld door het installeren van een resonantiecommissie.

Tijdens internationale congressen treedt de opleiding in discussie met andere conservatoria over de doelstellingen van de opleiding. Het 'Brussels model' krijgt volgens de opleiding navolging in andere instellingen en binnen de AEC. Op enkele AEC-bijeenkomsten mochten medewerkers van de opleiding het 'Brussels model' voorstellen als een best practice. Dit geeft de opleiding de stimulans om de ingeslagen weg verder te zetten.

De doelstellingen staan vermeld op de opleidingsfiches. Toch valt het tijdens de gesprekken met de studenten op dat ze weinig bekend zijn met de doelstellingen van de opleiding. Ditzelfde geldt ook voor de docenten. Iedereen focust vooral op artistieke prestatie zonder meer. Uit de gesprekken met de studenten leidt de commissie af dat ze over het algemeen een weinig realistisch beeld hebben van het werkveld, en hoe ze daarin een plaats moeten verwerven. De alumni geven aan dat het bezitten van generieke competenties noodzakelijk is in het huidige werkveld, maar ze vinden het desondanks tijdverlies om hier tijdens de opleiding aandacht aan te moeten besteden, omdat dit ten koste gaat van het muziekonderwijs. Onder de docenten van de masteropleiding bleek er een meer realistische visie op het werkveld. Het belang van flexibiliteit en een brede visie werd benadrukt. De commissie vraagt de opleiding een extra inspanning te doen om de studenten en de docenten beter in te lichten over de doelstellingen van de opleiding. Kennis van de opleidingsdoelstellingen vergroot immers het inzicht in de realiteit van het beroepenveld en de competenties die daarbinnen van belang zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om 'het streven naar excellentie' zo breed mogelijk op te vatten.

De commissie vraagt de opleiding haar doelstellingen kritisch te evalueren en af te stemmen op het steeds evoluerende en diverse werkveld.

De commissie vraagt de opleiding een extra inspanning te doen om de studenten en de docenten beter in te lichten over de doelstellingen van de opleiding.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie: goed

facet 1.2, domeinspecifieke eisen: voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft een competentiematrix opgesteld om een overzicht te krijgen van welke competenties in welke opleidingsonderdelen aan bod komen. De commissie waardeert de opmaak van een competentiematrix. Uit gesprekken met docenten blijkt dat er veel inspanningen zijn gedaan om vakgroepverantwoordelijken, samen met de docenten zelf, te laten aangeven welke competenties in welke opleidingsonderdelen aan bod komen. Dit heeft volgens de commissie de betrokkenheid van alle medewerkers bij het competentiegericht onderwijs verhoogd. De commissie stelt anderzijds vast dat bijna alle competenties in bijna alle opleidingsonderdelen aan bod komen, wat weinig informatief is. Ze suggereert na te gaan wat de kerncompetenties zijn voor ieder opleidingsonderdeel.

De ontwikkeling van een muzikaal voorstellingsvermogen neemt volgens de opleiding een centrale plaats in alle afstudeerrichtingen in. Verder biedt de opleiding voor alle klassieke afstudeerrichtingen een gemeenschappelijke stam van opleidingsonderdelen aan, waarin een algemeen denk- en referentiekader wordt aangereikt: AMV Gehoor en theorie 1,2; Ritmiek en intonatie 1,2; Harmonie en analyse 1,2; Muziekgeschiedenis 1,2,3; Encyclopedie en onderzoek; Groepsmusiceren (koor, orkest, consort, ...); Cultuurgeschiedenis; Vormanalyse 1,2; Inleiding tot de filosofie.

De focus en het uiteindelijke doel van de opleidingsonderdelen variëren, afhankelijk van de afstudeerrichting. Binnen de afstudeerrichting Muziektheorie/Schriftuur bestaat de mogelijkheid om de gehele theoretische component van de specifieke lerarenopleiding te laten indalen in de hoofdopleiding. Hiervoor zijn dertig ECTS-punten aan keuzevakken voorzien. Binnen de afstudeerrichting Instrument/Zang neemt het instrument een centrale plaats in. Omringingsvakken staan volgens de opleiding ten dienste van wat voor en tijdens het spelen gebeurt. De studenten nemen hiernaast deel aan projecten en masterclasses. Ook binnen de afstudeerrichting Jazz/Lichte muziek neemt het instrument een centrale plaats in, en staan de omringingsvakken ten dienste van het spelen. Daarnaast neemt binnen deze afstudeerrichting improvisatie een grote plaats in, met veel aandacht voor harmonisch denken en harmonisch voorstellingsvermogen.

De commissie is over het algemeen tevreden over de vertaling van de doelstellingen in het programma. Het programma is er duidelijk op gericht uitmuntende muzikanten op te leiden. In iedere afstudeerrichting is er volgens de commissie aandacht voor de specifieke onderzoeksvaardigheden die de artistieke praxis binnen die specialisatie ondersteunen. Het valt de commissie wel op dat sommige opleidingsonderdelen traditioneler zijn ingevuld dan men op basis van de doelstellingen zou verwachten.

De opleiding heeft ervoor gekozen om in het kader van de academisering geen nieuwe cursussen toe te voegen, maar de bestaande cursussen aan te passen. Dit past binnen de visie van de opleiding op academisering, waarbij het artistieke onderzoek in wezen niets verandert aan de artistieke praxis, behalve het expliciteren ervan. Docenten geven tijdens het gesprek met de commissie aan niet te zoeken naar andere inhoud, maar naar een andere manier van lesgeven. Hierbij laten ze meer initiatief aan de student zelf, zodat de onderzoekende houding

van de student geprikkeld wordt. Docenten willen zo een kritische houding bij de studenten ontwikkelen. Bij de aanpassingen aan het curriculum wordt nauw samengewerkt met TROBADOR, de departementale onderzoekscommissie. De commissie stelt vast dat het programma goed in de pas loopt met de kortetermijndoelstellingen van het academiseringsproces. Zo zijn grote groepen docenten actief betrokken in onderzoek, en worden initiatieven genomen ter verbetering van de communicatie over onderzoek en over de masterproef.

De opleiding wil door het aanbieden van omringingsvakken verder gaan dan enkel ondersteuning bieden aan het technisch verwerken van de partituur. Sinds 2008-2009 wordt bovendien geëxperimenteerd met vakoverschrijdende projecten, waarbij orkestraties van de studenten Muziekschriftuur uitgevoerd worden door studenten Instrument/Zang, en dit onder leiding van een student hofabradirectie. Ieder jaar is er een concert waarbij werken van studenten Compositie uitgevoerd worden door studenten Instrument/Zang. Verder zijn er cross-overs tussen de klassieke en de jazz/lichte muziek-afdelingen. Dergelijke cross-genreprojecten worden door de studenten erg geapprecieerd. Het viel de commissie echter op dat niet alle studenten van deze mogelijkheid op de hoogte waren. De commissie waardeert dergelijke cross-overs, maar vraagt de opleiding ook te onderzoeken hoe er kan worden samengewerkt met andere disciplines, zoals musical, drama of dans, om tot echt interdisciplinaire uitwisselingen te komen.

De commissie stelt vast dat de student veel vrijheid krijgt in het bepalen van het studietraject. De opleiding laat toe dat studenten wisselen van instrument en zelfs van afstudeerrichting. Studenten hebben de mogelijkheid Muziektheorie/Schriftuur gedeeltelijk of integraal te volgen gelijktijdig met de afstudeerrichting Instrument/Zang. Daarnaast krijgen studenten de kans om al in de bacheloropleiding een aantal keuzevakken op te nemen uit het aanbod binnen de bachelor- of masteropleiding.

De opleiding stelt dat de internationale dimensie evident aanwezig is door de internationale student- en docentpopulatie. Daarnaast stelt de commissie vast dat docenten openstaan voor invloeden die studenten meebrengen uit hun buitenlandervaring. Ook ervaringen van docentenuitwisselingen worden teruggekoppeld naar de studenten. De commissie vraagt de opleiding evenwel te onderzoeken hoe studenten niet enkel impliciet of toevallig, maar ook expliciet kunnen kennismaken met andere culturen. Volgens de commissie liggen er bijvoorbeeld veel mogelijkheden in het ontwerpen van gemeenschappelijke programma's of intensive projects met andere Europese scholen.

Aansluitend hierbij is de commissie van mening dat ook binnen Vlaanderen meer moet worden samengewerkt onder de conservatoria. Ze stelt vast dat de conservatoria van Brussel en van Antwerpen een overeenkomst hebben voor samenwerking omtrent oude muziek, maar dat de concrete samenwerking nog niet vlot verloopt. De commissie vraagt de opleiding de samenwerking omtrent oude muziek te concretiseren, en te zoeken naar mogelijkheden tot samenwerking met de andere conservatoria.

De commissie is van mening dat de procedures voor curriculumherziening helder zijn. De opleiding evalueert jaarlijks of het curriculum de realisatie van een onderzoekshouding en de ontwikkeling van artistieke vaardigheden toelaat. Eventuele aanpassingen worden overwogen door de vakgroep, behandeld in de opleidingscommissie en ter goedkeuring voorgelegd aan de departementsraad.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt te onderzoeken hoe interdisciplinaire samenwerking met dans en theater structureel in het programma kunnen worden ingebouwd.

De commissie vraagt om internationale componenten expliciet en structureel in het programma in te bouwen.

De commissie vraagt de opleiding de samenwerking omtrent oude muziek met het conservatorium van Antwerpen te concretiseren.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding zet duidelijk in op het ontwikkelen van uitmuntende musici, in de overtuiging dat dit de beste garantie is op succes in het werkveld. De commissie ziet dit terug in het programma, met onder andere een grondige algemene muziektheoretische vorming en een sterke focus op de artistieke prestatie. Hoewel dit de getalenteerde solist zeker ten goede komt, vraagt de commissie ook rekening te houden met bredere profielen van studenten en met het werkveld waarin zij zullen terechtkomen. De commissie erkent hierbij ook de realiteit van de studenten die zelf hun kostbare studiepunten willen inzetten op het ontwikkelen van hun artistieke vaardigheden, en dus niet snel de mogelijkheid zullen benutten om keuzevakken op te nemen die afwijken van deze focus. Daarom is de commissie van mening dat de opleiding zelf verantwoordelijkheid moet opnemen, opdat ze niet enkel zou inzetten op een uitmuntende artistieke prestatie, maar ook op het optimaliseren van de kansen van alumni in een gediversifieerd en steeds evoluerend werkveld (zie ook 1.2).

De opleiding biedt voor iedere student mogelijkheden aan om te participeren in projecten, maar de commissie stelt vast dat het aanbod aan projecten waaraan studenten kunnen participeren sterk afhankelijk is van het instrument. Voor sommige studenten beperkt de praktijkervaring zich tot participatie in publieke klasconcerten, waarbij ze feedback krijgen van medestudenten. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze graag een orkest ter beschikking zouden hebben om wekelijks mee te oefenen. De opleiding geeft aan dat ze de studenten ondersteunt om zelf initiatieven te nemen, bijvoorbeeld het opzetten van een ensemble met medestudenten of externen. Docenten bereiden studenten ook voor op deelname aan externe projecten door audities te oefenen. Daarnaast heeft de opleiding een artistieke raad opgericht, samengesteld uit zeven medewerkers die ook actief zijn in het werkveld. Deze raad werkt partnerships uit met onder andere de Filharmonie, het Nationaal Orkest van België, het Brussels Philharmonic Orchestra, Oxalys, het Groot Harmonieorkest van de Gidsen, de Operastudio Gent en De Munt. De artistieke raad bepaalt de inhoud en vorm van alle podiumprestaties waaraan studenten deelnemen. De commissie waardeert deze ondersteuning. Ze heeft er begrip voor dat niet voor niet alle studenten evenredig kunnen participeren aan projecten, maar vraagt de opleiding te erover te waken dat alle studenten een zinvolle werkveldervaring kunnen opdoen.

De commissie stelt vast dat er veel kansen liggen ter intensivering van de samenwerking met het werkveld. Uit de gesprekken met het werkveld blijken immers duidelijk de motivatie van de kant van het werkveld en het vertrouwen in de opleiding. Daarom vraagt de commissie hiervan optimaal gebruik te maken en de contacten te verzilveren. De commissie wijst daarnaast ook op andere dan de voor de hand liggende mogelijkheden, zoals samenwerking met de sociale sector. Tijdens de gesprekken met de docenten kwamen enkele mooie voorbeelden hiervan ter sprake: een project slagwerk in Burkina Faso, de harmoniedocent die met studenten in een psychiatrisch ziekenhuis gaat spelen. Dergelijke persoonlijke initiatieven van docenten ziet de commissie graag ondersteund door de opleiding en uitgebreid naar andere docenten. Het netwerk van de individuele docent is immers een belangrijke brug naar het werkveld. De opleiding moet trachten hier optimaal gebruik van te maken.

De artistieke raad organiseert ook workshops en masterclasses, en staat in voor het stimuleren van de studenten om hieraan deel te nemen. De commissie waardeert dergelijke initiatieven, maar stelde tijdens gesprekken met de studenten vast dat weinigen op de hoogte waren van concrete masterclasses, en dat nog minder studenten daadwerkelijk deelnamen. Anderzijds gaven de studenten Directie en Jazz aan dat voor hen nog geen masterclasses georganiseerd waren. De studenten die wel al deelnamen aan masterclasses vonden dit een interessante en leerrijke ervaring. De commissie vraagt meer inspanningen te doen om de masterclasses bekend te maken aan de studenten.

De commissie stelt vast dat vooral tijdens de masteropleiding aandacht wordt geschonken aan de voorbereiding op de beroepspraktijk. Tijdens de opleiding worden ook andere dan artistieke vaardigheden meegegeven, en wordt benadrukt hoe belangrijk flexibiliteit is om deze vaardigheden in uiteenlopende omstandigheden optimaal in te zetten. Twee voorbeelden hiervan zijn samenwerking tussen gitaristen en componisten om het aantal composities voor gitaar te doen toenemen en de verplichting voor studenten Jazz om samen te werken met andere kunsten. De commissie stelt vast dat dergelijke initiatieven nog te zeer docentaafhankelijk zijn en vraagt hier meer structurele aandacht voor vanuit de opleiding.

De commissie stelt op basis van het ingekeken studiemateriaal vast dat de cursussen en handboeken over het algemeen actueel zijn en adequaat qua vormgeving en opmaak.

De opleiding heeft een masterplan Onderzoek opgemaakt waarin het traject ter academisering uitgezet werd in drie fasen: de initiatiefase, de implementatiefase en de consolidatiefase. De onderzoekscommissie TROBADOR, onder leiding van een onderzoekskoördinator, ondersteunt het academiseringsproces. Tot nu toe richtte TROBADOR zich vooral op het academiseren van de OP-leden, die meestal geen academische opleiding hebben doorlopen. Hoewel iedere musicus vanuit een innerlijke artistieke noodzaak aan onderzoek doet, diende dit onderzoek gecoördineerd en geformaliseerd te worden. De opleiding geeft zelf aan dat, hoewel de meeste docenten het 'Brussels Model' onderschrijven, de explicitering ervan niet voor iedereen vanzelfsprekend is.

In lijn met het 'Brussels Model' is het programma inhoudelijk niet sterk aangepast. Onderzoek, onderwijs en artistieke praxis zijn volgens de opleiding immers onlosmakelijk verbonden met elkaar. Er zijn weliswaar enkele onderzoeksgerichte vakken als 'encyclopedie en onderzoek' en 'heuristiek van de jazz' toegevoegd, maar verder zitten onderzoekscompetenties vooral verweven in de bestaande opleidingsonderdelen. Eerder dan onderzoeksgerichte leerstof aan te bieden in een aparte cursus wil de opleiding inzetten op het vormen van een onderzoekende houding. Met de artistieke praxis als uitgangspunt moet de student zelf relevante informatie vergaren. Dit wordt gestimuleerd door het geven van opdrachten en oefeningen, zoals het onderzoek naar diverse interpretaties door vergelijking van opnamen, concerten en literatuur. Tijdens het uitvoeren van dergelijke opdrachten maakt de student volgens de opleiding kennis met onderzoeksmethodieken en recente wetenschappelijk-artistieke ontwikkelingen. De commissie vraagt zich af of het traject ter verwerving van onderzoekscompetenties voldoende garandeert dat alle studenten de nodige onderzoeksvaardigheden aanleren. Het is de commissie duidelijk dat er veel aandacht is voor het aanleren van een kritische houding en de nodige nieuwsgierigheid. Ze is echter van mening dat de explicitering en valorisatie van onderzoek een aantal vaardigheden vergen, waaronder systematisch te werk gaan, en mondeling en schriftelijk kunnen communiceren, die momenteel niet veel aandacht krijgen in het huidige curriculum.

Door het individueel onderwijs en de vereniging van onderzoeker-onderwijzer-uitvoerder in de docenten is volgens de opleiding de terugkoppeling van eigen onderzoek naar het onderwijs verzekerd. Wel wordt nog gezocht naar hoe resultaten van onderzoeksprojecten van medewerkers gevaloriseerd en gecommuniceerd kunnen worden. De commissie sluit zich hierbij aan. Tijdens de consolidatiefase, die oorspronkelijk voorzien was vanaf 2009, zou de opleiding een inspanning doen om de studenten actiever te betrekken bij het lopend onderzoek. De commissie vraagt hier werk van te maken. Het van oorsprong innerlijk onderzoeksproces mag geen vrijblijvend intern proces blijven. Er gebeuren al zeer interessante onderzoeken, maar de doorstroom ervan naar het onderwijs gebeurt volgens de commissie nog slechts incidenteel.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken hoe alle studenten een zinvolle werklevenservaring kunnen opdoen of anderszins kunnen worden voorbereid op de gedifferentieerde beroepspraktijk.

De commissie vraagt aandacht voor onderzoeksvaardigheden die nodig zijn om het artistieke onderzoek te expliciteren en te valoriseren.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert een concentrisch model waarin de omringingsvakken volledig ten dienste staan van het hoofdvak. Dit brengt volgens de opleiding met zich mee dat al van in de bacheloropleiding de meeste competenties aan bod komen binnen een natuurlijk leerproces waarin onderzoek, onderwijs en beoefening van de kunsten verweven zijn. Speciale aandacht gaat naar de ontwikkeling van een onderzoekende houding en het verwerven van kennis via persoonlijk artistiek onderzoek. In de masteropleiding dient de student zelfstandiger onderzoek te verrichten en de resultaten op een hoger niveau toe te passen in de artistieke praxis. Er wordt doorheen de hele opleiding ingezet op een hoge technische bekwaamheid ten dienste van het artistieke product. De commissie is van mening dat de inhoudelijke samenhang duidelijk aanwezig is en dat de volgtijdelijkheid goed opgevolgd wordt.

De opleiding heeft in de onderwijsregeling een hoofdstuk gewijd aan flexibilisering. Hierin worden de voorwaarden voor inschrijven onder diploma-, credit- en examencontract, alsook de regels omtrent volgtijdelijkheid beschreven. Er is een trajectbegeleider die de flexibele leertrajecten in goede banen leidt. De trajectbegeleider heeft zowel op departement- als hogeschoolniveau overleg met andere trajectbegeleiders. De commissie waardeert de ruimte die studenten krijgen om een flexibel leertraject te volgen.

In principe zijn alle opleidingsonderdelen als keuzeopleidingsonderdelen te volgen. Maar opleidingsonderdelen die individueel gedoceerd worden, kunnen enkel gekozen worden als er binnen het takenpakket van de docent nog ruimte is. Als een student een tweede instrument als hoofdinstrument wil volgen, moet hij slagen in een bijkomende toelatingsproef. De studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat de hoofdvakdocent het studiecontract opvraagt om zich op de hoogte te stellen van de keuzevakken die de student volgt. De commissie waardeert de betrokkenheid van de docenten bij het individueel studietraject van de studenten.

De opleiding hanteert geen strikte scheiding tussen de bachelor- en masteropleiding. Studenten die hun bachelorprogramma nog niet volledig hebben afgewerkt, kunnen zich toch al inschrijven voor opleidingsonderdelen van de master.

Uit het voorgaande blijkt volgens de commissie dat de opleiding veel belang hecht aan de persoonlijke ontwikkeling van de student.

Er is een opleidingscommissie die de inhoudelijke samenhang van het programma bewaakt. In deze commissie hebben docenten, studenten en de coördinator Onderzoek zitting. Ook in de jaarlijkse studentenenquête komen de opbouw en de samenhang van het programma aan bod. Het blijkt echter moeilijk om studenten te laten

participeren aan dergelijke vragenlijsten. De opleiding hecht daarom veel belang aan informele feedback van studenten, onder andere tijdens het individueel onderwijs. De commissie vraagt de opleiding er echter niet van uit te gaan dat alle informatie wordt verkregen door het individuele contact tussen docent en student. Informeel overleg of feedback garandeert bovendien geen structurele opvolging. Verder valt op hoe moeizaam de interne communicatie soms verloopt met hoofdvakdocenten die slechts enkele uren per week binnen de opleiding actief zijn. De commissie vraagt daarom aandacht voor het systematiseren van het overleg.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt blijvende aandacht voor het systematiseren van overleg in verband met de inhoudelijke samenhang van de verschillende opleidingsonderdelen.

Facet 2.4   Studieomvang

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang:

- bachelor: ten minste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: ok

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 2 studiejaar van ieder 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 120 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5   Studietijd

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding organiseert geen studietijdmetingen. Ze beschrijft in het zelfevaluatie-rapport een aantal argumenten waarom studietijdmetingen per opleidingsonderdeel binnen de opleiding moeilijk en niet altijd informatief zijn: de gemotiveerde musicus studeert het hele jaar door, individueel onderwijs houdt gedeeltelijk ook studiebegeleiding in, studietijd is instrument- en talentgebonden, en er is een sterke verwevenheid tussen de verschillende opleidingsonderdelen. Hoewel in de hogeschoolbrede enquête gevraagd wordt naar de relatie tussen de begrote en reële studietijd, levert dit weinig informatie op. De commissie vraagt toch een inspanning te doen om de studietijd systematisch bij te houden, vooral van de omringingsvakken en de projecten.

Bij de opmaak van het programma is er veel aandacht besteed aan het begrenzen van de studietijd. De commissie waardeert ook de weergave van de begrote studietijd per opleidingsonderdeel in studiepunttabellen. Kunnen omgaan met deadlines en presteren onder druk ziet de opleiding als te verwerven competenties. Desondanks is volgens de commissie de druk op de studenten bij momenten hoog. Over het algemeen klagen de studenten niet over de studiedruk. Ze zijn zeer gemotiveerd en worden gestimuleerd door het enthousiasme van de docenten om hard te werken. Alleen voor het opleidingsonderdeel 'encyclopedie en onderzoek' werd tijdens de gesprekken aangegeven dat de studietijd niet in verhouding is met het aantal studiepunten dat hier tegenover staat. De opleiding geeft aan na evaluatie van de recente masterproeven en rekening houdend met de studentenenquête de verhouding studiepunten/studietijd eventueel aan te passen. De commissie vraagt hierbij het belang van dit opleidingsonderdeel in het kader van de academisering naar waarde te schatten, en dus eerder het aantal studiepunten te verhogen in plaats van de studietijd te verlagen.

Als studiebevorderende factor wordt het individueel onderwijs aangehaald, waarin er veel ruimte is voor overleg en aanpassingen op maat van de student. De studenten geven zelf ook aan dat het contact met de docenten zeer laagdrempelig is en dat de persoonlijke betrokkenheid groot is. Hierdoor is de hoofdvakdocent op de hoogte van individuele studieproblemen van zijn/haar studenten. Verder waardeert de commissie de flexibiliteit bij de opbouw van het curriculum in functie van het leerproces van de individuele student. Anderzijds stelt de commissie tijdens de rondgang door de lokalen vast dat er weinig studieruimten ter beschikking zijn en dat ze niet in een goede staat verkeren. Daarenboven zijn de lokalen tijdens het weekend niet geopend voor studenten die willen studeren (zie 4.1).

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding kiest voor competentiegericht en studentgecentreerd onderwijs. Door grotendeels individueel onderwijs aan te bieden, kan ze naar eigen zeggen volop inzetten op de ontwikkeling van excellente musici met een onderzoekende houding. Ze benadrukt verder dat slechts door de interactie tussen de diverse opleidingsonderdelen de vooropgestelde competenties bereikt kunnen worden.

Zoals al eerder aangehaald, hanteert de opleiding een concentrisch didactisch concept. Het hoofdvak neemt een centrale plaats in; de omringingsvakken staan volledig ten dienste van de artistieke prestatie, maar vormen samen een geïntegreerd geheel. Het competentiegerichte curriculum moet de alumnus toelaten in allerlei situaties een authentieke en overtuigende artistieke prestatie neer te zetten. De commissie is van mening dat, gezien de doelstellingen die de opleiding voor ogen heeft, het didactische concept hiervoor geschikt is.

De opleiding hanteert vooral artistieke werkvormen waarbij de artistieke interactie tussen de docent en student centraal staat. In de praktijk komen die veelal binnen individueel of semi-individueel onderwijs tot stand. Maar dergelijke interacties kunnen ook groepsgericht plaatsvinden, zoals binnen een orkest. Daarnaast zijn er hoorcolleges en projecten. De commissie vindt het aanbod aan werkvormen adequaat voor het muziekonderwijs. Uit gesprekken met de studenten leidt ze wel af dat sommige populaire hoofdvakdocenten zeer veel studenten aannemen, waardoor er weinig ruimte overblijft voor individueel onderwijs per student (zie ook 3.3).

Er is geen vast repertoire. Afhankelijk van de interesse en/of de ontwikkelingsfase van de student stellen de docent en de student het te bestuderen repertoire samen. Voor partituren en wetenschappelijke werken kan de student terecht in de bibliotheek of op websites als Naxos, Music Library, RIPM, RISM... Er is ook gratis toegang tot de internationale encyclopedie Grove Music Online met wetenschappelijke basisinformatie over muziek, instrumenten en biografieën. De commissie is van mening dat de studenten voldoende toegang hebben tot relevante muziekdatabases en literatuur. De commissie waardeert verder de samenwerking in het Europese Variazioni Content Enrichment Portal, een gratis toegankelijk webportaal waarop muziekinstellingen hun muzikale archieven kunnen publiceren.

De commissie stelt vast dat er sinds kort ingezet wordt op elektronische werkmiddelen, aangepast aan de eigenheid van de opleiding, ter ondersteuning van het leerproces. Zo is er een elektronische leeromgeving die toegang biedt tot muzikale databases. De studenten kunnen van thuis uit hierop inloggen. Verder heeft de opleiding recent opnamemateriaal aangekocht om de masterproeven op te nemen. De commissie suggereert dit opnamemateriaal in te zetten als hulpmiddel om feedback te geven op artistieke prestaties. Tot slot heeft de opleiding in samenwerking met de faculteit Musicologie van de Katholieke Universiteit Leuven het gehoortrainingsprogramma UniSono ontwikkeld. De studenten gebruiken dit, op aanraden van de docenten, voor individuele gehoortraining. De commissie is van mening dat er voldoende adequate werkmiddelen aanwezig zijn binnen de opleiding. Ze vraagt de opleiding te blijven nagaan hoe deze werkmiddelen optimaal kunnen worden gebruikt.

Tijdens de jaarlijkse studentenenquêtes wordt ook gevraagd naar de kwaliteit van het studiemateriaal. De commissie stelt vast dat de cursussen, de lesnota's, het audiomateriaal en de slides die in de hoorcolleges gebruikt worden, over het algemeen actueel en van goede kwaliteit zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.7   Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van mening dat de opleiding over het algemeen relevante en transparante toetsingsvormen hanteert, met veel aandacht voor de artistieke prestatie. Er zijn twee soorten evaluaties: permanente evaluatie en examens. Tot die laatste categorie behoren mondelinge en schriftelijke examens, alsook artistieke proeven en masterproeven. De meeste opleidingsonderdelen worden op jaarbasis geëvalueerd. Tijdens de artistieke prestatie worden kennis, vaardigheden en attitudes op een geïntegreerde manier geëvalueerd. Om een objectievere beoordeling te garanderen, bestaat iedere jury uit minimaal drie leden, van wie een lid bij voorkeur uit het beroepenveld komt. De commissie vraagt de waardevolle inbreng van externe juryleden bij alle belangrijke artistieke proeven te garanderen, ook als voor sommige hoofdvakken een internationaal gerenommeerde docent al als intern jurylid aanwezig is. Daarnaast vraagt de commissie aandacht te hebben voor feedback naast een beoordeling. Idealiter wordt onmiddellijk na de artistieke prestatie een moment ingelast waarop de student rechtstreeks van de jury feedback krijgt. De commissie suggereert na iedere artistieke prestatie een juryrapport op te maken, zoals nu al gebeurt voor de masterproef. In zo'n juryrapport, dat niet noodzakelijk schriftelijk hoeft te zijn, zou volgens de commissie ook ruimte moeten worden gemaakt om feedback te geven in het algemeen en op generieke competenties. De commissie denkt hierbij bijvoorbeeld aan de wijze van presenteren en het organiserend vermogen.

Voor de masterproef wordt zowel de artistieke als de mondelinge proef uitgevoerd voor en beoordeeld door een jury met minimaal drie leden, van wie bij voorkeur een extern jurylid uit het werkveld. Ieder jurylid quoteert zelfstandig, waarna een gemiddelde wordt gemaakt van de individuele beoordelingen. Er is geen tweede zitting mogelijk voor de masterproef. Er kan wel uitstel verkregen worden omwille van wettelijke redenen. De quotering op de mondelinge proef telt voor 20 procent van het eindresultaat mee. De jury schrijft per masterproef een juryrapport. De commissie is van mening dat de juryrapporten tonen dat goede vragen gesteld worden tijdens de mondelinge proef. Anderzijds is het jurycommentaar op de antwoorden veel te summier, waardoor de lerende waarde voor de student niet groot is. De opleiding geeft aan dat de mondelinge feedback uitgebreider is en dat het nieuwe concept ook bij de docenten nog meer ingang moet vinden. Niettemin vraagt de commissie het schriftelijk verslag van feedback uit te breiden.

Het viel de commissie verder op dat voor de artistieke hoofdvakken geen tweede zitting wordt ingericht. Naast de praktische bezwaren hiertegen haalde de opleiding aan dat de artistieke prestatie in het beroepsleven ook geen herkansing toelaat. Daarenboven zou het onwaarschijnlijk zijn dat iemand die geen voldoende hoog niveau behaalt in eerste zit dit op enkele weken tijd kan rechttrekken voor de tweede zitting. De commissie is echter van mening dat er in een leeromgeving ook ruimte moet zijn voor herkansingen, en vraagt de opleiding na te gaan hoe ook voor de artistieke proeven herkansingen kunnen worden georganiseerd.

De commissie stelt vast dat er binnen de opleiding ruimte is voor permanente evaluatie: tijdens voorspeelmomenten onder studenten wordt ruimte gemaakt voor feedback op elkaar. In sommige opleidingsonderdelen kan die feedback ook van medestudenten komen. De commissie vraagt dergelijke leerrijke vormen van peer assessment te systematiseren en in alle vormen van permanente evaluatie op te nemen. In de beoordeling van de permanente evaluatie worden zowel het bereikte niveau als het afgelegde traject meegenomen. De commissie waardeert het systeem van permanente evaluatie, omdat dit ruimte geeft aan het groeiproces van de individuele student.

De organisatie van alle toetsingsvormen staat beschreven in de studiegids, de examenregeling en op iedere opleidingsonderdeelfiche. De meeste docenten lichten die ook mondeling toe bij de start van ieder opleidingsonderdeel. De studenten kunnen met vragen terecht op het examensecretariaat of bij de opleidingsverantwoordelijke. Als zich problemen voordoen, kunnen ze terecht bij een ombudsman. De commissie leidt uit de gesprekken af dat de studenten en docenten goed op de hoogte zijn van het toetsingsbeleid.

Momenteel beperkt de evaluatie van het toetsingsbeleid binnen de opleidingsraad zich op basis van informele input van interne en externe juryleden. De opleiding heeft de ambitie om in de toekomst gebruik te maken van analyses van slaagpercentages en resultaten van de jaarlijkse studentenenquête.

De commissie stelt op basis van de ingekeken examenvragen vast dat de vragen van de theorie-examens in orde zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor feedback op de artistieke prestaties, inclusief de generieke competenties.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria:

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding een duidelijke keuze heeft gemaakt voor het concept van de masterproef. De masterproef bestaat uit twee onderdelen: na de openbare artistieke prestatie volgt de mondelinge proef achter gesloten deuren. De artistieke prestatie is het sluitstuk van een artistiek onderzoek. Uit de mondelinge proef moet blijken of de student onderzoek heeft gedaan op een voldoende diep niveau en ten gunste van de artistieke prestatie. Het is de bedoeling dat de student een logboek bijhoudt waarin de reflectie over het artistiek onderzoek geëxpliciteerd wordt. Deze reflectie dient dan als basis voor de mondelinge proef. Het logboek is een privédocument, maar de student wordt wel gevraagd een verslag te schrijven van het logboek. Dit verslag dient de student aan de jury te overhandigen bij de start van de masterproef en dient als grondslag voor het interview. De commissie is van mening dat het niveau van de verslagen te wisselvallig is, met soms niet ter zake doende gegevens. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe het niveau van de schriftelijke verslagen kan verhogen, bijvoorbeeld door het uitwerken van heldere criteria.

Een belangrijk element binnen de masterproef is de onderzoeksvraag. Deze dient volgens de opleiding deel uit te maken van het artistieke proces en dus mee ten dienste te staan van het artistieke product. Vragen als 'Waar wil ik naartoe, hoe kom ik op dit idee, is dit consequent met mezelf, waarom wil ik een bepaalde klank, waar ben ik mee bezig, wat is mijn persoonlijke taal en hoe krijg ik een bepaalde klank gespeeld?' kunnen aan bod komen. De commissie stelt vast dat het type onderzoeksvragen dat gesteld wordt, mede afhangt van het niveau van student.

Het concept van de masterproef is het resultaat van overleg tussen de cel Onderzoek en de opleidingscommissie Muziek. Om het concept te evalueren en indien nodig snel te kunnen bijsturen, werden in 2008-2009 alle masterproeven bijgewoond door het departementshoofd, het opleidingshoofd of de onderzoekskoördinator. Daarnaast is een systematische bevraging van alle betrokkenen gepland. De commissie waardeert dergelijke inspanningen om de masterproef te evalueren en verder te ontwikkelen. De commissie is van mening dat het concept goed doordacht en beschreven is. Op deze manier draagt academisering volgens de commissie bij tot een meer interessante en niet enkel conventionele invulling van het artistieke deel. De masterproef zoals in het 'Brussels model' uitgewerkt, waarin het 'grote, klassieke' repertoire centraal staat, leent zich volgens de

commissie goed voor een versterkte inbedding van een internationale component. De commissie is van mening dat dit de kwaliteitsborging van de masterproef ten goede komt.

Tijdens de gesprekken met de masterstudenten viel het de commissie wel op dat de studenten niet goed op de hoogte waren van wat er precies verwacht werd met betrekking tot de masterproef. Nochtans geeft de opleiding aan een handleiding te hebben opgesteld en meerdere infomomenten te organiseren. De studenten geven aan dat er infomomenten zijn geweest, maar hebben hieruit vooral informatie over het uitvoeringsaspect onthouden. Daarnaast vinden de studenten het moeilijk om het artistieke onderzoek, dat ze altijd al impliciet doen, nu in woorden te moeten vatten. Ze voelen zich ook niet erg ondersteund in hoe ze het schrijfwerk moeten aanvatten. De commissie stelt vast dat, als er al ondersteuning is, dit afhankelijk is van de betrokken docent.

Het is de commissie duidelijk dat het onderzoeksluik van de masterproef onvoldoende leeft, noch bij studenten noch bij docenten. De commissie is van mening dat het artistieke onderzoek zeer waardevol is voor de student. De studenten zullen hierdoor immers competenties verwerven die zowel tijdens het spelen in een orkest als tijdens het uitvoeren van kamermuziek en solorepertoire nuttig zijn. Ze vraagt de opleiding daarom na te denken over hoe de explicitering van het onderzoeksgedeelte in de masterproef meer ingang kan vinden bij alle betrokkenen. Mogelijk kan een meer gedeelde visie en een concreter beleid omtrent de begeleiding van de studenten hieraan bijdragen. Daarnaast zijn heldere criteria voor het schriftelijk verslag ter ondersteuning van de mondelinge proef nodig. Het schrijven en expliciteren van het onderzoeksaspect kan mogelijk nog meer ondersteund worden door omringingsvakken die hier specifiek op gericht zijn.

De commissie stelt vast dat het artistieke onderzoek binnen de opleiding nog verdere ontwikkeling behoeft. Als de opleiding het onderzoek tot zijn recht wil laten komen in de masterproef dient er van bij het begin van de opleiding voldoende aandacht te zijn voor het expliciteren van artistiek onderzoek. De commissie suggereert de studenten vanaf het eerste jaar een logboek te laten bijhouden van het artistieke proces dat ze jaarlijks doorlopen. Daarnaast vraagt de commissie duidelijke criteria voor het verslag van dit logboek. Als reflectief luik van de masterproef dient dit volgens de commissie uitgebreider te worden. Bovendien zou zowel in het verslag als in het artistieke product een zoektocht naar vernieuwing aanwezig moeten zijn. Bijvoorbeeld door nieuwe beroepspraktijken of nieuw publiek te betrekken in een masterproefproject. Ook het juryverslag dient uitgebreider te worden opgevat ter ondersteuning van het academiseringsproces binnen de opleiding. De opleiding bevestigt dat het concept van de masterproef nog niet lang bestaat. Na de geplande evaluatie van de masterproef en eventuele aanpassingen verwacht de opleiding een consolidatie van het concept.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding na te denken over hoe de explicitering van het onderzoeksgedeelte in de masterproef meer ingang kan vinden bij alle betrokkenen.

De commissie vraagt de opleiding om heldere criteria op te stellen met betrekking tot het schriftelijk verslag.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het is de kunstopleidingen toegestaan om specifieke toelatingsvoorwaarden te hanteren. In het kader van de academisering heeft de opleiding een nieuwe procedure in verband met de artistieke toelatingsproef uitgewerkt. Informatie hieromtrent is beschikbaar voor toekomstige studenten op de website, in de infobrochures, de onderwijsregeling en de studiegids. Tijdens de opendeurdag wordt meer uitleg gegeven en kunnen de kandidaten kennismaken met de docenten. De commissie is van mening dat de opleiding voldoende informeert over de opleiding en de toelatingsproef.

De toelatingsproeven vinden plaats in juni/juli en september. De proef bestaat uit een algemeen luik, dat voor alle kandidaten hetzelfde is, en een luik dat specifiek gericht is naar de afstudeerrichting en/of specialisatie. Het algemene luik bevat een voorbereide zangles, een intonatieoefening, het naspelen van fragmenten en een gesprek met de jury over muzikale kennis, algemene kennis en motivatie. De jury voor dit luik bestaat uit drie juryleden: het departementshoofd of het opleidingshoofd of de coördinator Onderzoek, een docent AMV of de vakgroepverantwoordelijke Muziektheorie en een extern jurylid. Het specifieke luik voorziet voor alle instrumentcursussen een voorspeelmoment. De jury voor dit luik bestaat uit minimaal het departementshoofd of zijn afgevaardigde en de docent van de cursus. Deze jury beschikt over de gegevens van het eerste luik en doet de einduitspraak. De commissie apprecieert het dat de jury een motivering van haar beslissing opstelt die door de kandidaat in te zien is.

De commissie vindt het lovenswaardig dat kandidaat-studenten de gelegenheid krijgen om op voorhand een opinie te vragen door een demo op video of dvd op te sturen. Deze procedure kan de (buitenlandse) studenten een nodeloze verplaatsing besparen bij manifest onvoldoende niveau. Idealiter kunnen de kandidaat-studenten voorafgaand aan de toelatingsproef al kennismaken met de docenten. De docent kan dan luisteren tijdens een voorspeelmoment en wat tips meegeven. Dit laat de docenten toe de groeimogelijkheden van de kandidaten te leren kennen. De commissie waardeert het dat ook voor kandidaat-studenten het contact met de docenten zeer laagdrempelig is. Verder apprecieert de commissie het dat de opleiding ook oog heeft voor het potentieel van de kandidaat-studenten.

Opvallend is de grote belangstelling uit het buitenland. Dankzij goede vooropleidingen in het buitenland is het aanvangsniveau van de buitenlandse kandidaat-studenten in vele gevallen hoger dan dat van leerlingen afkomstig uit het Vlaams deeltijds kunstonderwijs. De commissie stelt vast dat de opleiding, door het hoge aantal kandidaat-studenten, kan selecteren op kwaliteit. Maar om de binnenlandse instroom te blijven verzekeren, past de opleiding positieve discriminatie toe. Met het oog op de binnenlandse instroom onderhoudt de opleiding contacten met de kunsthumaniora's en de directies van het DKO. Daarnaast worden tijdens de paasvakantie en in samenwerking met Muzikamp muziekstages georganiseerd in de gebouwen van de opleiding. De commissie

adviseert de opleiding om in overleg met het DKO een visie op de artistieke vereisten van het voortraject te formuleren, ten behoeve van een kwalitatief versterkte instroom van Vlaamse studenten.

Voor studenten die later instromen dan in het eerste bachelorjaar organiseert de opleiding oriënteringsproeven om het niveau te bepalen. Kandidaten die al credits verworven hebben in het hoger muziekonderwijs krijgen vrijstelling van het muziektheoretische luik. In dat geval is enkel het specifieke luik van de reguliere toelatingsproef van toepassing. De opleiding juicht de flexibilisering van het onderwijs toe. De commissie waardeert de vrijheid die de studenten krijgen bij het opstellen van hun studietraject. De opleiding maakt hierbij ook gebruik van EVC- en EVK-procedures en examencontracten. De opleiding hanteert de EVC-procedures zoals uitgewerkt op associatieniveau.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	goed
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	voldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	goed
facet 2.4, studieomvang:	ok
facet 2.5, studietijd:	goed
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	goed
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	goed
facet 2.8, masterproef:	voldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op hogeschoolniveau is een personeelsbeleid uitgewerkt vanuit de visie dat ieder personeelslid gedurende zijn professionele loopbaan blijft evolueren, door zijn/haar competenties in verschillende takenclusters te blijven ontwikkelen. In dit personeelsbeleid staan generieke functiebeschrijvingen opgesteld per ambt. De concrete uitwerking in specifieke taken maakt deel uit van de jaarlijks op te stellen opdrachtbepaling die gebeurt op departementsniveau. De personeelsstructuur in een conservatoriumomgeving is echter zeer specifiek. Door de vele hooggespecialiseerde profielen ontstaat een gefragmenteerd personeelsbestand met veel deeltijdse aanstellingen.

De opleiding heeft bij de selectie van nieuwe kandidaten niet alleen oog voor de artistieke kwaliteiten; ook kwaliteiten met betrekking tot onderwijs, onderzoek, dienstverlening en organisatie worden mee in rekening genomen. De generieke functieomschrijving per ambt geldt als leidraad. Het initiële takenpakket waarvoor er een vacature is, bepaalt de prioriteiten. De werving gebeurt in een internationaal kader. Vaak gaat het conservatorium, in overleg met de docenten, zelf actief op zoek naar de geschikte kandidaat. Kandidaten dienen voor een examencommissie te verschijnen. Uit de gesprekken met studenten en alumni blijkt dat ze de keuze voor een conservatorium, omwille van het individueel onderwijs, vooral laten afhangen van de hoofdvakdocent bij wie ze terechtkomen. Doordat de aanstelling van een bepaalde docent rechtstreeks het aantal studenten voor een hoofdvak beïnvloedt, kiest de opleiding bij voorkeur voor gerenommeerde musici. De opleiding geeft aan dat ze de werving meer wil afstemmen op artistiek onderzoek, waarbij ze jonge docenten wil stimuleren om een artistiek doctoraat te behalen. De commissie is van mening dat de opleiding een zorgvuldig opgesteld aanstellingsbeleid hanteert.

Voor nieuwe personeelsleden is een documentatiemap voorzien en wordt een cursus over het gebruik van het elektronische leerplatform ingericht. De vakgroepverantwoordelijke staat in voor de concrete taakinfilling en -begeleiding. Door de kleinschaligheid van de opleiding verlopen veel contacten informeel. De commissie stelt een goede onderlinge samenwerking vast.

Uit de resultaten van de TRIS-enquête en uit de gesprekken die de commissie met de docenten had, blijkt een grote ontevredenheid over het personeelsstatuut. De opleiding wijt dit aan het sociaal passief dat ze meedraagt uit het verleden: het Hogescholendecreet laat slechts 25 procent benoemde assistenten toe, terwijl er door aanstellingen uit het verleden op dit moment 51,88 procent benoemde assistenten zijn binnen de EHB. Hierdoor is er voor de assistenten geen uitzicht op benoeming. Uit noodzaak nemen de assistenten meer verantwoordelijkheid op dan volgens de generieke functieomschrijving wordt opgelegd, ondanks het feit dat de salariering niet in verhouding is.

Daarbij komt nog dat de overgang van assistent naar docent niet onder de definitie van bevordering valt. Doordat iedere assistent die een docentambt ambieert zich opnieuw kandidaat moet stellen, en omdat het financieel niet haalbaar is om naast het ambt docent ook het ambt assistent te laten bestaan, bestaat de kans dat de kandidaat

met niets achterblijft als hij/zij het moet afleggen tegen een externe sollicitant. De opleiding onderzoekt momenteel de mogelijkheid om via interne vacatures te werken.

Het departementshoofd heeft in het eerste jaar van zijn aanstelling met iedere werknemer een functioneringsgesprek gehouden. Uit de gesprekken leert de commissie dat dit geen formele functioneringsgesprekken zijn, maar informele gesprekken die passen binnen de cultuur van het conservatorium. De commissie vraagt toch de waarde van beproefde methodieken voor een functioneringsgesprek niet te onderschatten en deze toe te passen in volgende functioneringsgesprekken.

Omdat er geen echt bevorderingsbeleid mogelijk is, dienen de functioneringsgesprekken deels ter motivering van de medewerkers. Ondanks de frustraties omtrent personeelsbeleid is er binnen het conservatorium redelijk weinig verloop. Uit de gesprekken met de docenten bleken dan ook een groot enthousiasme voor het lesgeven en een sterke motivatie om verder te doen. Uit de gesprekken met de studenten en uit de studentenenquête blijkt bovendien algemene tevredenheid over de begeleiding door de docenten.

Op hogeschoolniveau wordt jaarlijks ongeveer 80.000 euro aan vorming uitgegeven. Daarnaast is er ruimte voor interne vorming. Nieuw administratief personeel heeft een opleiding Office gevolgd. Het departementshoofd heeft een opleiding competentiegericht interviewen gevolgd, en de coördinator Kwaliteitszorg een tweedaagse TRIS-opleiding. De departementale beleidscel nam deel aan een reeks workshops in verband met de opmaak van een strategisch beleidsplan en van jaaractieplannen. De commissie mist evenwel didactische vorming voor het OP. De opleiding geeft aan dat dit moeilijk te organiseren is door de vele deeltijdse opdrachten en drukke professionele agenda's. De commissie vraagt toch inspanningen van de opleiding om het OP te stimuleren zich didactisch te professionaliseren.

De commissie stelt vast dat er een goede samenwerking is tussen het OP en de administratie. De opleidingsverantwoordelijken geven aan veel steun te hebben aan de administratie. Uit de gesprekken met het ATP leidt de commissie af dat binnen de administratie ook goed wordt samengewerkt. In principe heeft iedereen eigen verantwoordelijkheden, maar indien nodig helpt men elkaar.

De commissie merkt een groot gevoel voor kwaliteit, veel betrokkenheid en gedrevenheid onder alle lagen van de gemeenschap binnen de opleiding. Het departementshoofd stelt zich op als meewerkend voorman en laat motiverend voorbeeldgedrag zien. Dit komt volgens de commissie ook de sfeer zeer ten goede. De commissie vraagt zich anderzijds af hoelang het ontoereikende personeelsbeleid nog hanteerbaar is.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aandacht voor de ontevredenheid met het personeelsstatuut en de negatieve gevolgen hiervan met betrekking tot de motivatie van jonge OP-leden en de voortgang van het academiseringsproces.

De commissie vraagt aandacht voor didactische professionalisering van het OP.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Doordat de meeste OP-leden ook actief zijn als uitvoerend musicus zijn de professionele gerichtheid en ervaring groot. De commissie is vol lof over de grote namen in het docentenkorps, die veel aanzien hebben als uitvoerend musicus en als pedagoog. Herhaaldelijk kwam uit de gesprekken met studenten en alumni naar voor dat ze hun keuze vooral laten hangen van de reputatie van de hoofdvakdocent. Bijgevolg is de hoge kwaliteit van het OP de sterkte van de opleiding. De commissie waardeert verder de grote openheid naar de inbreng van collega's, hetgeen incidentele vormen van team teaching toelaat en dus een versterking van de gezamenlijke expertise. Ondanks de hoge kwaliteit van het OP stelt de commissie vast dat de meeste studenten een weinig realistisch beeld hebben van het gedifferentieerde werkveld. De commissie is van mening dat een docentenkorps dat een betere weerspiegeling is van het werkveld hieraan zou kunnen bijdragen.

De opleiding beschrijft twee vormen van onderzoek: impliciet en expliciet onderzoek. Binnen impliciet onderzoek staat het onderzoek volledig ten dienste van de artistieke praxis. De opleiding stelt daarbij dat iedereen die artistiek actief is, impliciet ook aan onderzoek doet. Gezien het OP de ervaringen vanuit het beroepsleven meeneemt in het onderwijs, vindt volgens de opleiding onderzoeksgebaseerd onderwijs plaats. Daarnaast vindt ook expliciet onderzoek plaats via academiseringsprojecten van de onderzoekscommissie TROBADOR. Binnen de opleiding is een aantal onderzoeksgroepen ingesteld met daaraan verbonden doctoraatstrajecten. De opleiding schat, op basis van de taakbelasting van het OP, dat ongeveer 10 procent van het personeel deelneemt aan een of andere vorm van expliciet onderzoek. Output kan in de vorm van publicaties, maar is vaker in de vorm van een cd of concert. De opleiding streeft ernaar om de participatie van OP in expliciet onderzoek te verhogen. Ze is momenteel op zoek naar samenwerking binnen interassociatieve werkgroepen en streeft naar hervormingen binnen het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO), zodat ook de kunsten volwaardig aan bod komen binnen het FWO. De opleiding heeft recent een FWO-beurs toegekend gekregen. Het is de commissie duidelijk dat de opleiding de ontwikkeling van doctoraten binnen het conservatorium ernstig neemt. Momenteel zou het volgens de opleiding middelen kosten om OP aan onderzoek te laten doen. Door het individueel onderwijs betekent ieder uur dat geen les gegeven wordt omwille van onderzoek een vermindering van inkomsten. De commissie is echter van mening dat dit voor alle opleidingen geldt. Ze vraagt de opleiding keuzes te maken in de besteding van de middelen en daarnaast externe financiering te zoeken.

De commissie voelt dat er onder het OP voldoende draagvlak is voor de invulling van het academiseringsproces zoals de opleiding die vooropstelt. Ze is van mening dat een aantal docenten mooi onderzoek uitvoert. Anderzijds vraagt ze erover te waken dat de explicitering van onderzoek in de kunsten voldoende ernstig genomen wordt. Uit de gesprekken met studenten blijkt dat het niet vanzelfsprekend is dat het onderzoek in en over de kunsten indaalt in het onderwijs. De academisering moet intensiever gaan leven onder alle docenten, zodat ze kan doorstromen naar het onderwijs en de studenten. Hierbij is volgens de commissie ook aandacht nodig voor de continue ontwikkeling van de onderzoeksvaardigheden bij alle docenten. Om het academiseringsproces mee te kunnen dragen, moeten docenten zich immers voldoende toegerust voelen.

De commissie stelt vast dat het OP zeer internationaal is samengesteld. Deze interculturele mix is een verrijking voor de studenten. De opleiding klaagt aan dat door de taalwetgeving de buitenlandse gastdocenten die geen Nederlands spreken, geen aanspraak maken op een volwaardig statuut en dus altijd gastdocent blijven. Verder beweegt een groot deel van de Vlaamse OP-leden zich in een internationaal werkveld, waarmee het internationale contacten onderhoudt. Mede daardoor vinden regelmatig internationale docentuitwisselingen via Erasmus plaats. Het conservatorium is verder ook partner in het Europese eContentPlus-project Harnos. Hierin worden internationale masterclasses gefilmd en via internet ter beschikking gesteld. Tot slot is het conservatorium lid van de AEC, een internationale overkoepelende organisatie van conservatoria. Uit gesprekken met de studenten blijkt ook de openheid van docenten voor inbreng van collega's uit het buitenland.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt voldoende aandacht voor het expliciteren en communiceren van het onderzoek van docenten, en meer bepaald de terugkoppeling ervan naar studenten toe.

Facet 3.3   Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In totaal telde de opleiding in academiejaar 2008-2009 103,2 VTE's aan personeel. Hiervan worden op departementaal niveau 28,65 VTE's ingevuld door administratief-technisch personeel. 72,57 VTE's worden ingevuld door OP, waarbij de ondersteunende opdrachten die sommige OP-leden uitvoeren in mindering zijn gebracht. Op een studentenpopulatie van 454,36 VTE's betekent dit dat de student-docentratio in het academiejaar 2008-2009 op 6,26 ligt. De commissie stelt vast dat er over het algemeen voldoende docenten zijn, ook voor het individueel onderwijs dat het conservatorium wil aanbieden. Uit de gesprekken met de studenten kon de commissie wel afleiden dat sommige populaire docenten te veel studenten aannemen, waardoor het individuele contact met iedere student voor het hoofdvak te laag ligt. De commissie vraagt de opleiding over het maximale toegelaten aantal studenten per docent te waken om de kwaliteit van het individuele onderwijs te garanderen. Daarnaast stelt de commissie vast dat een aantal administratief-technische diensten, zoals productieverantwoordelijke of verantwoordelijke pr, onderbemand is. Ook de beschikbare tijd voor het uitvoeren van staffuncties is volgens de commissie te laag. In hun enthousiasme compenseren vele medewerkers dit door onbetaalde overuren te presteren.

Opvallend is het lage aantal benoemde assistenten (20 procent) in verhouding met het aantal docenten (60 procent). Zoals al in facet 3.1 aangehaald, vergt de problematische doorstroom van personeel een constante goodwill van het OP. Daarnaast valt ook het hoge aantal kleine opdrachten op: 34 gastprofessoren vertegenwoordigen slechts 12,8 procent VTE's (zie 5.3).

Zes OP-leden hebben een doctoraat over of in de kunsten afgerond. De commissie merkt dat meerdere docenten geïnteresseerd zijn in onderzoek, maar dat de werkbelasting door het individuele onderwijs te hoog is. De opleiding is op zoek naar meer middelen om OP in te zetten voor onderzoek. Niettemin stelt de commissie vast dat er een toename is van het aantal promovende docenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt te waken over het maximale aantal studenten dat docenten kunnen aannemen, om de kwaliteit van het individuele onderwijs te waarborgen.

De commissie vraagt ruimte te scheppen in de onderwijsopdrachten van het OP ten voordele van onderzoeksgerichte activiteiten.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De onderwijs- en studieruimten van de opleiding zijn verspreid over het hoofdgebouw aan de Regentschapsstraat en bijgebouwen aan de Kleine Zavel. Het hoofdgebouw wordt gedeeld met het Franstalige Conservatoire Royal de Bruxelles en is eigendom van de federale overheid. De bijgebouwen zijn eigendom van de hogeschool.

Het hoofdgebouw huisvest de administratie, de bibliotheek, een kleine en een grote concertzaal en enkele klassen. De commissie heeft tijdens de rondgang vastgesteld dat de staat van het hoofdgebouw ondermaats is. Tot 30 procent van de lokalen is niet toegankelijk wegens in te slechte staat. Reden hiervoor is dat de federale overheid eigenaar is, maar de gemeenschappen verantwoordelijk zijn voor de organisatie van het onderwijs en de materiële voorzieningen die daarvoor nodig zijn. De federale overheid wil dus niet investeren omdat ze de verantwoordelijkheid bij de gemeenschappen legt, en de gemeenschappen willen niet investeren omdat ze geen eigenaar zijn. Om hiervoor een oplossing te bieden, is in 2007 de vzw Conservamus opgericht. Dit is een discussieforum voor alle betrokken partijen, met als doelstelling de restauratie van het hoofdgebouw. De vzw heeft een plan voor restauratie en voor het beheer van het gebouw opgesteld, waarover een akkoord is tussen alle partners. Vzw Conservamus wacht nu op de goedkeuring van de federale overheid.

De bijgebouwen bevatten 84 studielokalen, een docentruimte, enkele burelen, een onthaalruimte, een studentenruimte met kopieertoestel, een kleine concertruimte, een computerlokaal en een laboratorium met computerset-up, audioset-up, micro's en synthesizers. In de meeste studielokalen staat een piano. Verder beschikt de opleiding over speciale slagwerkstudio's. De commissie stelt vast dat ook de bijgebouwen in een slechte staat zijn. De akoestiek in de meeste studieruimten is ondermaats, en er is geen geluidsisolatie tussen de studieruimten. Wel zijn de eerste resultaten van de geplande verbouwingen zichtbaar. De commissie ziet een duidelijke visie en ambitie over waar de opleiding naartoe wil met het gebouw en de infrastructuur/ICT. Dit uit zich in concrete plannen voor restauratie, en in goed overleg met en begrip van de EHB. Niettemin vraagt de commissie om dringend werk te maken van de nodige verbouwingen, om een minimumaantal geschikte oefenruimtes te kunnen voorzien. Daarnaast zag de commissie vooral verouderde instrumenten en slechts een begin van de uitbouw van elektronische infrastructuur. Uit de gesprekken leert de commissie dat de opleiding op dit moment met de studenten onderhandelt over een financiële bijdrage van de studenten, die noodzakelijk is om de gebouwen in het weekend open te stellen. De commissie is van mening dat de gebouwen in het weekend toegankelijk zouden moeten zijn.

De opleiding deelt met het Conservatoire Royal de Bruxelles een wereldvermaarde bibliotheek met veel unieke stukken uit de zeventiende en achttiende eeuw. Door de enorme omvang van de collectie dienen de stukken opgevraagd te worden en is niet alles (onmiddellijk) beschikbaar. De commissie waardeert de unieke collectie die de bibliotheek bezit. De commissie stelt echter vast dat de catalogus niet volledig gedigitaliseerd is. De opleiding werkt aanvullend met kaartenbakcatalogi. In overleg met de vzw Conservamus moet ook voor de bibliotheek uitgekeken worden naar betere huisvesting. Verder viel het de commissie op dat de bibliotheek niet gezellig aandoet waardoor ze niet uitnodigt om er te studeren, en dat er onvoldoende voorzieningen zijn om ter plekke muziek te beluisteren. De opleiding erkent dit, en het is al als actiepoint geformuleerd.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om dringend werk te maken van de geplande verbouwingen van de bijgebouwen, om een minimumaantal geschikte oefenruimtes te kunnen voorzien.

De commissie vraagt te investeren in vernieuwing van de instrumenten en de infrastructuur met betrekking tot les- en oefenruimtes.

De commissie vraagt de catalogus van de bibliotheek verder te digitaliseren.

Facet 4.2   Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding informeert kandidaat-studenten via de website, infobrochures en op informatiebeurzen. Daarnaast is er een opendeurdag, waarop studenten lessen en toonmomenten kunnen bijwonen. De commissie waardeert het laagdrempelige contact met de docenten. Een kandidaat kan bijvoorbeeld een les bijwonen en zelfs een kleine test doen ter voorbereiding op de toelatingsproef. Verder is er een maandblad van het conservatorium, waarin alle projecten aandacht krijgen. Recent wordt ook samengewerkt met de vzw Muzikamp en de Kunsthumaniora Brussel.

Eens iemand student is, gebeurt de informatieverspreiding via het EhB-mailadres dat iedereen krijgt, via het elektronische leerplatform en ad valvas. Daarnaast is het persoonlijke contact met de verschillende docenten voor de meeste studenten dé informatiebron voor de dagelijkse problemen en vragen. Hoewel dit door de eigenheid van de opleiding niet vanzelfsprekend is, merkt de commissie toch aandacht voor de algemene informatieverspreiding.

De departementale werkgroep Student- en trajectbegeleiding bestaat uit de centrale coördinator, een vertegenwoordiger van de sociale voorzieningen (SOVEHB) en departementale studentenbegeleiders. Belangrijke realisaties van de werkgroep zijn de invoering van een hogeschoolbrede instroomregistratie, de ontwikkeling van een digitaal studentvolgsysteem, de ondersteuning van de bijzondere statuten 'studeren met een functiebeperking' en 'topsport en studie', en de erkenning van studentenvertegenwoordigers. In de instroomregistratie wordt gepeild naar de voorgeschiedenis van een student. Dit geeft een beeld van het profiel van de studenten. Deze gegevens worden gebruikt door de studenten- en trajectbegeleiding om acties te ondernemen tegen drop-out.

Studenten die slagen op de toelatingsproef krijgen onmiddellijk een gesprek met het opleidingshoofd, waarin praktische aspecten over de opleiding aan bod komen. Daarnaast overlegt iedere nieuwe student met de trajectbegeleider over zijn/haar studiecontract. De trajectbegeleider waakt over de studievoortgang en helpt mee bij het opstellen van flexibele leertrajecten. Uit de gesprekken met de trajectbegeleider blijkt dat de flexibiliseringsmogelijkheden voor de opleidingen Muziek zeer zinvol zijn, maar veel extra werk creëren omwille van de complexiteit van het systeem. De trajectbegeleider verwacht dat de student zelf ook een inspanning doet

om uit te zoeken wat mogelijk is en wat de wensen zijn. De student moet zijn/haar wensen voor een individueel traject ook schriftelijk motiveren.

Studenten kunnen met problemen rond studiemethode en -vaardigheden of met persoonlijke problemen terecht bij de studentenbegeleider. De commissie waardeert het verder dat de ombudsdienst het hele jaar door beschikbaar is, gezien de grote impact van een eventueel conflict tussen de student en zijn/haar hoofdvakdocent. Tot slot is door het individuele onderwijs veel aandacht voor de specifieke noden van de individuele student. De hoofdvakdocent doet volgens de opleiding tijdens het individuele onderwijs per definitie aan studie- en studentenbegeleiding. Uit de gesprekken met de studenten blijkt over het algemeen tevredenheid over de docenten. Toch houdt de grote rol die de docent in de studiebegeleiding speelt, volgens de commissie ook gevaren in. Ze vraagt daarom de docenten hierin te ondersteunen, door in te zetten op didactische professionalisering (zie ook 3.1). Niettemin doet het geheel aan inspanningen rond studiebegeleiding de commissie besluiten dat er veel aandacht is voor studiebegeleiding op maat van de student.

De studenten zijn zeer tevreden over de bijstand die SOVEHB verleent aan studenten die over weinig financiële middelen beschikken. Daarbij is er de mogelijkheid om een instrument van het conservatorium te lenen. SOVEHB organiseert ook voorzieningen voor buitenlandse studenten.

De departementale website en studiegids zijn volledig beschikbaar in het Engels. De website van de hogeschool heeft al een paar webpagina's in het Engels beschikbaar en werkt aan de vertaling van de rest. De coördinator Internationalisering verwelkomt inkomende studenten en geeft informatie. Hij is beschikbaar in het geval van vragen of problemen, en is de contactpersoon tussen de uitsturende en ontvangende instelling.

SOVEHB en de diensten Onderwijs en Communicatie hebben in het academiejaar 2008-2009 een bevraging georganiseerd, specifiek over de begeleidingsbehoefte en tevredenheid inzake student- en trajectbegeleiding en de ombudsdienst. De resultaten van deze bevraging zijn besproken binnen de betrokken werkgroepen, en er is een aantal verbeteringspunten aangepakt.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	onvoldoende
facet 4.2, studiebegeleiding:	goed

De commissie maakt een positieve afweging en stelt dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

Volgens de commissie zijn de visie en het besef van urgentie aanwezig. De opleiding heeft al goede initiatieven genomen, zoals de planning en start van de renovatie van de bijgebouwen en de oprichting van de vzw Conservamus. Deze initiatieven geven aan dat acties worden ondernomen om de problemen aan te pakken. Als voldoende middelen ter beschikking gesteld worden, heeft de commissie er vertrouwen in dat er snel verbetering zal komen in de staat van de gebouwen en de uitbouw van de nodige infrastructuur.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vanuit de hogeschool wordt het kwaliteitszorgsysteem TRIS, een voor het hoger onderwijs aangepaste versie van het EFQM-model, gebruikt om binnen alle opleidingen aan interne kwaliteitszorg te doen. Een interdepartementale stuurgroep Kwaliteitszorg bewaakt de samenhang over alle departementen en opleidingen heen. Tijdens overlegmomenten binnen deze stuurgroep leren departementen van elkaar, en wordt nagegaan wat op hogeschoolniveau georganiseerd kan worden en wat beter op het niveau van de opleiding kan blijven. Sinds 2009 is op departementsniveau een nieuwe coördinator Kwaliteitszorg aangesteld, die ambtshalve toegang heeft tot alle commissies en raden binnen het departement waar overleg plaatsvindt met kwaliteitszorgmedewerkers van andere departementen. De commissie waardeert het dat recent meer VTE's zijn vrijgemaakt voor kwaliteitszorg binnen het departement. Het is haar duidelijk dat kwaliteitszorg serieus wordt genomen en meer is dan een papieren tijger.

De opleiding heeft de TRIS-enquête overgenomen om het personeel iedere vier jaar te bevragen. Hoewel het de verdienste van de TRIS-enquête is dat zij toelaat de kwaliteit van de gehele instelling te vatten, heeft men binnen de opleiding ondervonden dat ermee werken op opleidingsniveau niet vanzelfsprekend was. Het woordgebruik is zeer abstract, en de criteria leunen sterk aan bij het bedrijfsleven. Daarom wil de opleiding werken aan een enquête op maat. Momenteel wordt IMPROVE overwogen. De commissie stelt vast dat er op hogeschoolniveau begrip is voor het specifieke karakter van de opleiding en de vraag naar een enquête op maat.

Belangrijk, gezien de eigenheid van het personeelsbestand, zijn de informele gesprekken en de functioneringsgesprekken. De motivatie om op dergelijke momenten feedback te geven en te krijgen, ligt veel hoger dan voor het invullen van enquêtes. Toch vraagt de commissie om niet enkel te vertrouwen op informele vormen van feedback en onder andere de functioneringsgesprekken te formaliseren (zie 3.1).

Voor de studenten wordt jaarlijks een hogeschoolbrede enquête georganiseerd. Ook hier ligt de participatiegraad zeer laag. Nochtans kan de enquête elektronisch worden ingevuld en worden de studenten via de studiegids, flyers, mailings en door de docenten aangespoord om deel te nemen. Gezien de lage participatiegraad wordt momenteel overwogen om met meer directe en persoonlijke focusgroepen te werken. De commissie raadt dit aan. De commissie waardeert het dat de resultaten van de studentenenquête, na analyse op departementaal niveau, besproken worden in de opleidingscommissie.

In 2009 organiseerde de opleiding een bevraging van de alumni van de laatste drie academiejaren. Ongeveer 25 procent van de aangeschreven alumni stuurde een ingevulde enquête terug. Door de geringe respons is er weinig invloed vanuit de alumniwerking op de curriculumontwikkeling. Alumni worden wel vaak gevraagd als extern jurylid; hierdoor vindt informeel overleg plaats. De commissie vraagt de opleidingen inspanningen te doen om alumni systematisch te bevragen.

Gezien de participatie van de docenten aan het werkveld en de talrijke informele contacten met het werkveld acht de opleiding het niet nodig een formele bevraging uit te voeren. Vanuit de EHB is er initiatief genomen om te werken met resonantiegroepen. De commissie is van mening dat het toch nuttig kan zijn om een forum te creëren

waar expliciet onderwerpen als de noden van het evoluerende werkveld, openbare dienstverlening en dergelijke aan bod komen. Ze raadt de opleiding aan een permanente resonantieraad op te richten.

In het departementaal jaaractieplan (JAP) zijn de departementale strategische doelstellingen omgezet in departementale strategische en operationele doelstellingen. Bij het opstellen van het JAP wordt rekening gehouden met de resultaten uit de enquêtes, en de informatie uit formele en informele contacten. De commissie stelt vast dat er een duidelijke visie is op de knelpunten en op de vraag of hier al dan niet verbeteringsacties voor kunnen worden opgesteld.

De commissie stelt vast dat veel pogingen ondernomen worden om te meten en in kaart te brengen. Tools worden aangepast aan de opleiding, en er worden plannen gemaakt om de evaluatie van de kwaliteitszorg te verbeteren. Anderzijds zijn veel plannen nog niet gerealiseerd, en is de participatie aan bevragingen vaak nog te laag om betrouwbare resultaten op te leveren. De commissie vraagt extra aandacht om van kwaliteitszorg een levend iets te maken in de hele opleiding, zowel onder docenten als studenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt te waken over de representativiteit van informele communicatie.

De commissie vraagt meer aandacht voor systematische bevragingen.

De commissie vraagt een formeel forum te creëren waarop het werkveld bevroegd wordt.

Facet 5.2   Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding de aanbevelingen uit het vorige visitatierapport ernstig heeft genomen. Zoals destijds aanbevolen, is een beleidsvisie uitgeschreven, is studentenbegeleiding uitgebouwd, heeft het alumnibeleid een start gemaakt en is interne kwaliteitszorg uitgewerkt. Desondanks is een aantal verbeteringspunten nog altijd aanwezig: interne communicatie, werkveldervaringen voor alle studenten, toestand van de gebouwen, infrastructuur en instrumenten. Maar ook hier wordt volgens de commissie aan gewerkt. Dit leidt ze af uit de verbeteringen die tussen het schrijven van het zelfevaluatierapport en de visitatie hebben plaatsgevonden.

Bij iedere operationele doelstelling van het JAP zijn actiepunten beschreven en is een verantwoordelijke aangeduid. Indicatoren en verwachte resultaten werden geformuleerd binnen een concreet tijdspad. De opleiding heeft hierbij ook aandacht voor de verdere inburgering van PDCA-cirkels binnen alle commissies en raden. De kwaliteitszorgmedewerker, die gemachtigd is aan ieder overleg deel te nemen, waakt hierover. Hoewel veel nog work in progress is, geeft de aanwezigheid van concrete plannen en streefdoelen de commissie vertrouwen dat dit positief zal evolueren. Uit gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken en de verantwoordelijken Kwaliteitszorg blijken een duidelijke missie en een intrinsieke drang tot voortdurende kwaliteitsverhoging. Ook de

studenten geven aan dat er in de mate van het mogelijke rekening wordt gehouden met hun kritiek. De commissie vraagt wel het werken volgens de PDCA-cirkel nog verder te implementeren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de PDCA-cirkel verder te implementeren in de kwaliteitsverbetering binnen de opleiding.

De commissie vraagt de vooropgestelde plannen uit te voeren.

Facet 5.3   Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft als doel iedereen te laten participeren in de verbetering van de kwaliteitszorg. Hiertoe heeft ze verschillende raden ingesteld.

Maandelijks komt de departementsraad samen, die is samengesteld uit verkozen vertegenwoordigers van het personeel, drie studenten, een secretaris, drie gecoöpteerde leden uit de sociaal-economische-culturele sector en het departementshoofd. De departementsraad heeft beslissingsbevoegdheid over onderwijsaangelegenheden, en wordt geadviseerd door de opleidings- en onderzoekscommissie en de artistieke raad. De verslagen liggen ter inzage en zijn via het elektronische leerplatform consulteerbaar.

Ook de opleidingscommissie komt maandelijks samen. Hierin ontmoeten de verantwoordelijken van de vakgroepen elkaar en zijn drie studenten vertegenwoordigd. Ze formuleren adviezen met betrekking tot onderwijsaangelegenheden. Verslagen en de agenda zijn consulteerbaar via het elektronische leerplatform, en zijn een leidraad voor de vakgroepvergaderingen. In de vakgroepvergaderingen wordt vakgebonden materie verder besproken.

Er is een onderzoekscommissie TROBADOR samengesteld uit actieve onderzoekers en een studenten-vertegenwoordiger, ter ondersteuning van artistiek en wetenschappelijk onderzoek. Verslagen van de bijeenkomsten zijn beschikbaar op het elektronische leerplatform.

De artistieke raad bestaat uit afgevaardigden van de opleiding Musical en van de verschillende afstudeer-richtingen Muziek en een student. Deze raad plant podiumactiviteiten en masterclasses.

Binnen het dagelijks bestuur is er overleg tussen het departementshoofd, het opleidingshoofd, de onderzoekscoördinator en de voorzitter van de artistieke raad.

Recent is de studentenraad geprofessionaliseerd zodat ze, naast het organiseren van ontspanningsactiviteiten, ook als adviesorgaan actief betrokken is bij het beleid van de opleiding. Uit gesprekken met de studenten blijkt dat de opleiding de vragen en het advies die hieruit voortkomen, ernstig neemt. Een onderdeel van de professionalisering van de studentenraad is het starten met een schoolkrantje om de informatiedoorstroming naar studenten toe te verbeteren. De commissie waardeert dergelijke initiatieven.

De conceptuele uitwerking van het zelfevaluatie-rapport kwam volgens de opleiding tot stand in overleg met het departementshoofd, het opleidingshoofd Muziek, de coördinatoren Onderzoek en Internationalisering, de voorzitter van de artistieke raad, de centrale kwaliteitszorgverantwoordelijke en andere betrokkenen van de centrale diensten van de hogeschool. Als input voor dit rapport dienden onder meer de resultaten van verschillende enquêtes. Tijdens het schrijven hadden alle betrokkenen toegang tot de recentste versie van het rapport via het elektronische leerplatform. De opleiding heeft een oproep gedaan aan alle commissies, inclusief de studentenvertegenwoordiging, om feedback te geven op het rapport. Deze feedback werd verwerkt en nogmaals ter advies voorgelegd aan alle betrokkenen.

De commissie is positief over de regelmatige vergaderingen die de opleiding organiseert en waarin ook studenten vertegenwoordigd zijn. Verder waardeert ze de toegankelijkheid tot de verslagen van de verschillende vergaderingen op het elektronische leerplatform. De commissie stelt vast dat de opleiding veel belang hecht aan de informele contacten met docenten, het werkveld en de studenten. Hoewel de commissie dergelijke contacten belangrijk acht, mogen ze volgens haar niet in de plaats komen van structurele, formele contacten. Ze vraagt daarom de betrokkenheid van het werkveld en de alumni te systematiseren. Verder dient de communicatie onder docenten nog te verbeteren. Het hoge aantal kleine opdrachten heeft volgens de commissie tot gevolg dat de communicatie en het overleg onder het OP moeilijk te plannen is. Veel overleg gebeurt daarom ook informeel. De opleiding geeft aan een communicatiebeleid op maat van de opleiding te willen uitwerken. De commissie beveelt aan hiervan werk te maken. Recent zijn initiatieven genomen om de communicatie te verbeteren: steeds meer info wordt ad valvas meegedeeld, de studenten worden gestimuleerd het e-mailadres van de opleiding te gebruiken en informatie staat in de studentenkrant.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de betrokkenheid van het werkveld en de alumni te systematiseren.

De commissie vraagt de opleiding een communicatiebeleid op maat uit te werken, zodat ook medewerkers met een kleine opdracht actiever betrokken worden bij de algemene werking van de opleiding.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	voldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	voldoende
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie leidt uit de gesprekken met het werkveld af dat het zeer tevreden is over het artistieke niveau van de afgestudeerden. Uit de alumni-enquête van de opleiding blijkt dat 85 procent van de respondenten, indien ze opnieuw zouden kunnen kiezen, weer voor dezelfde opleiding aan dezelfde hogeschool zou kiezen. De tevredenheid met de opleiding blijkt ook uit de gesprekken die de commissie met de alumni had. De internationale uitstraling en contacten van de docenten, alsook de openheid van de docenten voor andere invloeden, werden gewaardeerd. Studenten die ook in het buitenland hebben gestudeerd, gaven in de gesprekken met de commissie aan dat hen duidelijk werd dat ze een zeer degelijke theorieopleiding solfège hebben genoten. De commissie stelt vast dat binnen de opleiding terecht een gezond gevoel van trots aanwezig is.

De commissie is van mening dat het artistieke niveau hoog is. Binnen de context van het 'Brussels Model' behalen studenten bovendien de vooropgestelde competenties inzake onderzoeksgerichtheid. Anderzijds merkt de commissie aan de hand van de gelezen masterproeven op dat het niveau van de schriftelijke weergave van het onderzoeksaspect van de masterproef zeer wisselvallig en gemiddeld genomen laag is. De commissie vraagt het niveau van de schriftelijke weergave van de masterproef te verhogen.

Uit de alumni-enquête blijkt dat 72 procent van de afgestudeerden werkzaam is in het verlengde van de opleiding; 76 procent heeft een baan op het niveau van de gevolgde opleiding. De commissie is onder de indruk van de goede posities waarin veel afgestudeerden van deze opleiding terechtkomen. De alumni geven aan dat er weinig expliciete voorbereiding is op de instap in het werkveld. Anderzijds benadrukken ze dat ze het tijdverlies zouden vinden om andere competenties te moeten aanleren. Ze gaan ervan uit dat dergelijke competenties wel vanzelf geleerd worden gedurende de samenwerking met professionals. De alumni erkennen wel het belang van zelf initiatieven te nemen en de ondersteuning die de docenten hierin kunnen geven. Zelf een concert organiseren of een ensemble opzetten, vinden ze enorm leerrijk. Ook de noodzaak te netwerken, wordt erkend. Het netwerk van de hoofdvakdocent is hierbij cruciaal, vermits de docent de brug is naar het werkveld. De commissie is van mening dat de studenten, met het oog op een sterk evoluerend werkveld, er baat bij zouden hebben als er binnen de opleiding meer aandacht is voor het verwerven van generieke competenties.

De opleiding scoort volgens de commissie bovengemiddeld wat betreft studenten- en docentenmobiliteit. Vooral de interesse van buitenlandse studenten om via Erasmus een tijd in Brussel te studeren, is groot. Niet alle aanvragen kunnen worden ingewilligd, omwille van de extra werkdruk die dit met zich meebrengt. De commissie volgt de opleiding in de redenering dat de grote interesse uit het buitenland een indicatie is voor de kwaliteit van het artistieke niveau binnen deze opleiding. Door de aanwezigheid van tal van buitenlandse docenten en de docentmobiliteit is tevens een grote internationale component in de opleiding aanwezig. De commissie stelt vast dat het aantal uitgaande studenten niet hoog is. Ze vraagt de opleiding nog meer inspanningen te leveren om eigen studenten als uitwisselingsstudent uit te zenden naar goede buitenlandse scholen. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan momenteel te onderzoeken hoe het aantal uitgaande studenten verhoogd kan worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt het niveau van de schriftelijke weergave van de masterproef te verhogen.

De commissie vraagt de opleiding nog meer inspanningen te doen om eigen studenten als uitwisselingsstudent uit te zenden naar goede buitenlandse scholen.

Facet 6.2   Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding heeft als streefdoel dat de studenten gemiddeld genomen slagen voor 90 procent van de opgenomen studiepunten. De cijfers voor het academiejaar 2008-2009 liggen in het eerste bachelorjaar opmerkelijk lager: 64 procent van de eerstejaarsstudenten voor de afstudeerrichting Jazz/Lichte Muziek slaagt voor minstens 75 procent van de opgenomen studiepunten, voor Instrument/Zang is dat 68 procent en voor Muziekschriftuur/Theorie is dat 63 procent. Als reden hiervoor wordt de overgang naar het hoger onderwijs aangehaald. Daarnaast houdt de opleiding bij de toelatingsproeven ook rekening met de potentie van de kandidaten, met als gevolg dat een deel toch niet over de geschikte competenties beschikt. Na het eerste bachelorjaar stijgen de slaagkansen beduidend. Wie deelneemt aan de masterproef heeft een hoge slaagkans. In de afstudeerrichting Jazz/Lichte Muziek slagen in het academiejaar 2008-2009 alle studenten voor 100 procent van de opgenomen studiepunten, in de afstudeerrichting Instrument zang is dat 72 procent. Dit is volgens de opleiding het gevolg van een intense voorbereiding en de mogelijkheid om de studiepunten van de masterproef te verspreiden over twee academiejaren. Al deze cijfers gaan uit van het behalen van alle opgenomen opleidingsonderdelen.

Ondanks de inspanningen die de opleiding aangeeft te doen omtrent studentenbegeleiding, krijgt de commissie de indruk dat het eerste jaar een selectiejaar is. Ze vraagt nog meer inspanningen te doen om studenten die slagen in de toelatingsproef voor te bereiden op en te begeleiden tijdens de studie. Daarnaast stelt de commissie vast dat een hoog aantal studenten afstudeert binnen een redelijke termijn. Door de hoge kwaliteit van de vele zij-instromers met elders behaalde EVC's ligt de gemiddelde studietermijn voor de gehele bacheloropleiding lager dan het voorziene modeltraject (twee jaar en één maand in plaats van drie jaar). Bij de master ligt de studietermijn hoger. Dit kan volgens de opleiding deels verklaard worden doordat studenten in het derde bachelorjaar zich al inschrijven voor opleidingsonderdelen van het eerste masterjaar. Daarenboven spreidt een aantal studenten, zoals eerder al aangegeven, de studiepunten van de masterproef over twee jaar om meer studietijd in hun instrument te kunnen investeren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding inspanningen te doen om de slaagkansen in het eerste bachelorjaar te doen toenemen.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	goed
facet 6.2, onderwijsrendement:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie is van mening dat het ZER een goede basis bood ter voorbereiding van het bezoek. De informatie was over het algemeen nauwkeurig en betrouwbaar. Een enkele keer worden zaken rooskleuriger voorgesteld dan geconstateerd werd tijdens het bezoek. Het taalgebruik in het ZER was volgens de commissie eerder wollig. Zaken werden niet altijd concreet beschreven en bleven daardoor onduidelijk. Een aantal passages werd nodeloos herhaald.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	voldoende	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	goed	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 2.3: Samenhang	goed	
Facet 2.4: Studieomvang	ok	
Facet 2.5: Studietijd	goed	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	goed	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	goed	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	goed	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	onvoldoende	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	goed	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	voldoende	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	goed	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	goed	

De oordelen zijn van toepassing voor:

EHB Erasmushogeschool Brussel

- academisch gerichte bacheloropleiding Muziek (ABA) met afstudeerrichtingen Muziektheorie/Schriftuur, Compositie, Directie, Instrument/Zang, Jazz/Lichte muziek
- masteropleiding Muziek (MA) met afstudeerrichtingen Muziektheorie/Schriftuur, Compositie, Directie, Instrument/Zang, Jazz/Lichte muziek

Hoofdstuk 3 Hogeschool Gent

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bacheloropleiding/masteropleiding Muziek aan de Hogeschool Gent

De bachelor- en masteropleiding Muziek behoren tot de Hogeschool Gent. De hogeschool is de grootste in Vlaanderen, met meer dan 13.000 personeelsleden en 76 basisopleidingen. Ze bestaat uit dertien departementen, waaronder het Conservatorium van Gent. Binnen het Conservatorium worden naast de academische bachelor- en masteropleiding ook de master-na-masteropleiding Solist: hedendaagse muziek en de Specifieke lerarenopleiding in de muziek aangeboden.

De hogeschool behoort samen met de Universiteit Gent, de Arteveldehogeschool en de Hogeschool West-Vlaanderen tot de Associatie Universiteit Gent.

Het Conservatorium werd op 22 april 1835 gesticht naar het model van de Ecole Royale de Chant et de Déclamation van Parijs. Vanaf de jaren 1970 koos het Conservatorium voor muzikale vernieuwing. Na het decreet van 1991 werd de opleiding omgevormd tot een tweejarige opleiding tot kandidaat, gevolgd door een driejarige opleiding tot meester. In 1994 werd het Conservatorium opgenomen als departement in de Hogeschool Gent. Vanaf 2004 en met het nieuwe Onderwijsdecreet werd de overgang naar de bachelor-masterstructuur ingezet. In 2008 werd de eerste master in de Muziek afgeleverd.

De opleiding biedt binnen de bacheloropleiding de afstudeerrichtingen Muziektheorie/schriftuur, Uitvoerende muziek, Scheppende muziek en Instrumentenbouw aan. Binnen de masteropleiding wordt aan dit aanbod de afstudeerrichting Muziekpedagogie toegevoegd.

In het academiejaar 2010-2011 schreven 263 studenten zich in voor de bacheloropleiding en 161 studenten voor de masteropleiding.

Om tegemoet te komen aan het hoge aantal buitenlandse studenten, biedt de opleiding ook een Engelstalige masteropleiding aan. Hiervoor werden in het academiejaar 2010-2011 achttien studenten ingeschreven.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding stelt als doel studenten de nodige competenties te verschaffen om, met een eigen visie en werkmethode, het werkveld in te stappen. Daarbij is het volgens de opleiding belangrijk dat de afgestudeerde beseft dat een musicus nooit volleerd is, en dus ook de discipline en competenties meekrijgt om zichzelf verder te blijven ontwikkelen. De opleiding wil bovendien inspelen op de vraag naar breder opgeleide en meer flexibele musici, die de noden van een steeds evoluerend werkveld kunnen invullen. Daarnaast zet de opleiding in op hedendaagse muziek en muzikale gebeurtenissen in de periferie van het kunstenveld. Ze wil muzikanten opleiden die kunnen musiceren in of muziek scheppen voor ensembles met een gevarieerd repertoire en wisselende bezettingen. De opleiding wil verder de beïnvloeding door verschillende muziekstijlen en kunsten stimuleren. Afgestudeerden moeten kunnen samenwerken tijdens, mondeling en schriftelijk kunnen rapporteren over, en onderzoekend kunnen reflecteren op het artistieke proces. De commissie waardeert deze visie, die volgens haar getuigt van een realistische kijk op het werkveld.

De opleiding heeft haar beoogde eindcompetenties voor de bachelor- en masteropleiding opgedeeld in de volgende competentiedomeinen: creativiteit, analytisch inzicht en kritisch-reflectieve attitude, organisatievaardigheid, groei- en ontplooiingsmogelijkheden, communicatieve vaardigheden, samenwerkings-competenties, beroepsgerichte competenties en algemene theoretische vorming. De commissie waardeert de duidelijke continuïteit tussen de competenties van de bachelor- en die van de masteropleiding. De opleiding geeft aan dat in de masteropleiding meer wordt gefocust op de integratie en toepassing van de competenties. Binnen de masteropleiding komen de onderzoeksattitudes en -vaardigheden aan bod. Bij ieder competentiedomein heeft de opleiding ook indicatoren geformuleerd die de basis vormen voor de doelstellingen van de verschillende opleidingsonderdelen in het nieuwe curriculum.

Verder beschrijft de opleiding per afstudeerrichting domeinspecifieke doelstellingen voor de bachelor- en de masteropleiding. Tussen de afstudeerrichtingen Uitvoerende en Scheppende muziek zijn vanzelfsprekend veel overeenkomsten. Binnen de afstudeerrichting Uitvoerende muziek biedt de opleiding zowel klassieke muziek als jazz en pop aan, om kruisbestuiving te faciliteren. Idem voor de specialismen muziekproductie en compositie binnen de afstudeerrichting Scheppende muziek. De commissie is van mening dat de opleiding hiermee tegemoetkomt aan de huidige tijdsgeest, waarin niet langer strikt binnen een stijl wordt gemusiceerd en gecomponeerd. Binnen de afstudeerrichting Scheppende muziek is het traject muziekproductie een buitenbeentje, met veel aandacht voor de technische vorming. Voor de afstudeerrichting Instrumentenbouw, die uniek is in Vlaanderen, stelt de opleiding als specifiek doel dat de afgestudeerde in staat moet zijn een volwaardig muziekinstrument te bouwen. Voor de afstudeerrichting Muziekpedagogie kiest de opleiding ervoor om dertig studiepunten uit de Specifieke Lerarenopleiding, die ook binnen het Conservatorium wordt aangeboden, te laten indalen in de masteropleiding. De commissie stelt vast dat hierbij rekening wordt gehouden met de basiscompetenties van de leraar secundair onderwijs, de domeinspecifieke vragen vanuit het deeltijds kunstonderwijs en de Dublindescriptoren. De commissie is van mening dat het niveau en de oriëntatie van de doelstellingen binnen iedere afstudeerrichting adequaat zijn.

Tijdens de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken blijkt volgens de commissie een duidelijke en ambitieuze visie op de academisering van de opleiding. De opleiding onthaalt academisering als een middel om flexibel inzetbare musici te vormen, die meer kunnen dan een artistiek product afleveren. Ondanks de aanvankelijke scepsis onder de meeste studenten en sommige docenten en enkele opstartmoeilijkheden blijft de opleiding achter deze keuze staan. De aanvankelijke scepsis komt volgens de opleiding doordat in het traditionele muziekonderwijs het artistieke onderzoek zelden expliciet aanwezig was. De artistieke prestatie primeerde. Bijgevolg was er minder behoefte aan het mondeling of schriftelijk expliciteren van het artistieke onderzoek dat hiermee wel steeds gepaard gaat. Met de keuze voor academisering gaat de opleiding voor een grondige heroriëntering, waarbij onderzoeksvaardigheden expliciet deel gaan uitmaken van de doelstellingen. Hierbij is het volgens de opleiding evenwel belangrijk om de onderzoeksonderwerpen zo dicht mogelijk te laten aansluiten bij de artistieke praxis van de studenten. Het is dus niet de bedoeling om uitsluitend musicologisch onderzoek te verrichten, maar om de juiste balans te vinden tussen het muzikale en het academische aspect. De opleiding wil hierover waken door naast enkele opleidingsonderdelen die expliciet gericht zijn op het verwerven van

onderzoekskompetenties, ook in artistieke opleidingsonderdelen impliciet aandacht te hebben voor onderzoekskompetenties, zoals de kritische reflectie en de onderzoekende houding. De commissie waardeert de duidelijke keuze van de opleiding voor academisering en moedigt de opleiding aan haar visie op academisering te handhaven.

De commissie mist evenwel de internationale gerichtheid in de doelstellingen. Ze is van mening dat de opleiding wel aandacht heeft voor internationalisering, maar vraagt dit ook expliciet te verwoorden in haar doelstellingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding de internationale dimensie expliciet in de doelstellingen in te schrijven.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft zich bij het opzetten van het competentieprofiel gebaseerd op het domeinspecifieke referentiekader dat in 2008 tot stand kwam in het kader van een European Qualifications Framework (EQF). Bij deze oefening werden alle academische muziekopleidingen in Vlaanderen betrokken en werd het AEC-frameworkdocument Quality Assurance and Accreditation in Higher Music Education: Characteristics, Criteria en Procedures 2007 als uitgangspunt gebruikt. Vermits de commissie zich bij de opmaak van het domeinspecifieke referentiekader (DSR) sterk baseerde op het frameworkdocument van het AEC, zijn het DSR en het competentieprofiel van de opleiding in overeenstemming met elkaar. De commissie stelt vast dat de opleiding haar doelstellingen heeft afgetoetst aan het decreet.

De commissie stelt vast dat de opleiding haar doelstellingen heeft afgetoetst bij haar stakeholders, onder andere tijdens bevestigingen van studenten en bij informele contacten op internationale fora. Recent heeft de opleiding intervisiedagen georganiseerd ter reflectie op waar ze naartoe wil. De opleiding heeft ook een resonantiec ommissie in het leven geroepen, bestaande uit mensen uit het werkveld, aan wie ze jaarlijks het competentieprofiel voorlegt. Daarnaast zijn de meeste OP-leden actief in het werkveld en kan via opleidingsraden input die geïnspireerd is op het werkveld doorstromen naar de opleiding. Voor de afstudeerrichting Muziekpedagogie heeft de opleiding een aparte resonantiec ommissie geïnstalleerd met daarin vertegenwoordigers van het deeltijds kunstonderwijs, het secundair kunstonderwijs en het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG). Deze resonantiec ommissie ontwikkelde de doestellingen van de afstudeerrichting Muziekpedagogie in samenwerking met de vakgroep Onderwijskunde van de Universiteit Gent. Bij de ontwikkeling ervan waren zowel de basiscompetenties van de leraar secundair onderwijs, de aanbevelingen van het werkveld als de competenties van de masteropleiding Muziek ijkpunten. De commissie waardeert dit overleg, en is van mening dat het competentieprofiel voor de afstudeerrichting

Muziekpedagogie weldoordacht tot stand is gekomen. De commissie waardeert de aandacht voor de specificiteit van deze afstudeerrichting en moedigt aan soortgelijke initiatieven te nemen voor de andere afstudeerrichtingen.

Daarnaast werkt de opleiding samen met de conservatoria van Tilburg en Maastricht. Binnen deze samenwerking vindt ook internationale benchmarking plaats. De commissie is van mening dat de doelstellingen van de opleiding aansluiten bij internationale vereisten.

De commissie waardeert met name de sterke gerichtheid van de opleiding om muzikanten af te leveren die meer kunnen dan enkel muziek maken. De opleiding heeft volgens de commissie een realistische kijk op de dynamiek van het steeds evoluerende werkveld. De afgestudeerde is volgens de opleiding niet gebaat met een opleiding die enkel focust op de artistieke prestatie. Hoewel het niet vanzelfsprekend was om het academiseringsproces ingang te doen vinden, heeft de opleiding haar docenten en studenten stapsgewijs kunnen overtuigen van de meerwaarde ervan. Tijdens de gesprekken met de studenten bleek dat ze weinig enthousiast zijn over de opleidingsonderdelen die academische competenties moeten ontwikkelen, maar dat ze wel het belang van de competenties zelf voor hun algemene ontwikkeling erkennen. Daarnaast erkennen de studenten ook dat deze competenties de artistieke praxis ondersteunen.

De opleiding richt zich vooral op onderzoek in de kunsten. Dit betreft volgens de opleiding onderzoek waarbij de stappen en beslissingen die tot een kunstwerk leiden, geëxpliciteerd worden, zodat het mogelijk is dergelijke beslissingen te evalueren en te beoordelen op hun artistieke relevantie. Onderzoek in de kunsten kan volgens de opleiding niet gescheiden worden van de beoefening der kunsten, maar moet er wel van worden onderscheiden. Dit onderzoek is immers niet enkel gefocust op het resultaat maar ook op het proces, en richt zich niet tot een breed kunstpubliek maar tot een groep mensen die nauw betrokken is bij het maken van kunst. Daarbij erkent de opleiding de waarde van de bijdrage die dergelijk onderzoek levert aan de ontwikkeling en beoefening van de kunsten. Doordat onderzoek in de kunsten plaatsvindt binnen de opleiding, kan de student volgens de opleiding maximaal profiteren van de vernieuwingen die dit onderzoek met zich meebrengt.

Naast de focus op academisering wil de opleiding zich profileren door haar aandacht te richten op hedendaagse muziek en kamermuziek. De commissie waardeert dit, maar geeft de opleiding mee dat meerdere conservatoria hedendaagse muziek op het programma hebben staan. Als de opleiding zich hier werkelijk op wil profileren, zal ze volgens de commissie extra inspanningen moeten doen (zie ook facet 2.1).

Het competentieprofiel van de opleiding is terug te vinden in informatiebrochures, op de departementale website van het Conservatorium en op de website van de Hogeschool Gent. Daarnaast komen de visie en het competentieprofiel ter sprake tijdens informatiemomenten zoals op de jaarlijkse opendeurdag, Cons Live en de onthaalweek voor nieuwe studenten. Toch stelde de commissie tijdens de gesprekken vast dat de studenten niet goed op de hoogte waren van de doelstellingen van de opleiding. Ze vraagt de opleiding een extra inspanning te doen om de studenten vertrouwd te maken met de opleidingsdoelstellingen, bijvoorbeeld door voor iedere cursus te overlopen welke competenties aan bod zullen komen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding een extra inspanning te doen om de studenten vertrouwd te maken met de opleidingsdoelstellingen.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	goed
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft een competentiematrix opgesteld waarbij per opleidingsonderdeel van iedere afstudeerrichting aangegeven wordt welke competenties erin verworven worden. De opleiding houdt hierbij rekening met de competenties zoals geformuleerd in het omvormingsdossier, de algemeen wetenschappelijke competenties volgens het Structuurdecreet en de learning outcomes geformuleerd door het AEC. De commissie kon vaststellen dat de matrix zeer gedetailleerd is uitgewerkt. Door middel van hyperlinks wordt het verband gelegd tussen een opleidingsonderdeel, de leerinhoud, de doelstellingen en de competenties. De commissie waardeert het dat de opleiding de ontwikkeling van het nieuwe curriculum vanuit de competenties heeft laten plaatsvinden. De commissie is van mening dat het programma toelaat de vooropgestelde competenties te verwerven.

Anderzijds is ze van mening dat, gezien de ambitie van de opleiding om zich te profileren met hedendaagse muziek, deze ambitie niet in dezelfde mate terug te vinden is in het programma. De studenten hebben wel een zekere keuzevrijheid in de samenstelling van het repertoire, en er is voldoende repertoire hedendaagse muziek beschikbaar, maar in het reguliere programma is er volgens de commissie weinig aandacht voor hedendaagse muziek. Zo is de commissie van mening dat klassieke jazz niet binnen de categorie hedendaagse muziek valt. De afstudeerrichting Jazz/Lichte muziek stoelt volgens de commissie teveel op het standaardrepertoire (bebop). De commissie moedigt de opleiding daarom aan de profilering naar hedendaagse muziek door te zetten in het programma en nog meer aandacht te schenken aan recente ontwikkelingen, zoals hedendaagse kunstmuziek, jazzrock, electroakoestiek en wereldmuziek.

De opleiding verdeelt het programma in vier categorieën: ambachtelijke artistieke vorming, muziektheoretische vorming, algemene culturele vorming en de vorming van onderzoeksvaardigheden. Het zwaartepunt van de opleiding is de ambachtelijk artistieke vorming. De andere opleidingsonderdelen worden gezien als verdiepend en verbredend, maar ten dienste van de artistieke praxis. Doorheen de opleiding krijgt de student meer autonomie in de samenstelling van het repertoire of het stellen van artistieke doelen. De categorieën algemene culturele vorming en vorming van onderzoeksvaardigheden bevatten vooral vakken die gemeenschappelijk zijn voor alle afstudeerrichtingen. Binnen de categorie algemene culturele opleidingsonderdelen worden filosofie, muziekpsychologie en cultuurmanagement aangeboden. Dergelijke opleidingsonderdelen dienen volgens de opleiding kennis en inzicht in de culturele context van het scheppen en uitvoeren van muziek te verschaffen. Naast deze verplichte opleidingsonderdelen biedt het Studium Generale workshops en lezingen aan over actuele thema's. De studenten kunnen hieraan deelnemen en er een verslag over schrijven in ruil voor studiepunten binnen het pakket keuzeopleidingsonderdelen. De commissie waardeert de participatie van de opleiding aan dit initiatief en vraagt de opleiding extra inspanningen te doen om haar studenten hieraan te laten deelnemen. De opleiding biedt daarnaast de volgende opleidingsonderdelen aan die gericht zijn op de vorming van onderzoeksvaardigheden: onderzoeksmethodiek, de bachelorpaper en het portfolio, het persoonlijk artistiek project (PAP) en de scriptie. De commissie stelt verder vast dat er in de bacheloropleiding veel ruimte is voor

muziektheoretische vorming. Dit aanbod vermindert sterk in de masteropleiding. De opleiding streeft ernaar de inhoud van deze opleidingsonderdelen te laten samenvallen met de artistieke praktijk van de studenten.

Verder kunnen de studenten per jaar voor drie studiepunten aan keuzeopleidingsonderdelen kiezen. Over de twee masterjaren heen kan geopteerd worden voor een keuzeopleidingsonderdeel bestaande uit zes studiepunten. De opleiding geeft aan dat studenten eventueel nog extra opleidingsonderdelen kunnen opnemen bovenop het basisprogramma. De commissie is niettemin van mening dat de ruimte om keuzeopleidingsonderdelen op te nemen, eerder beperkt is. Ze vraagt de opleiding te onderzoeken hoe, vooral in de masteropleiding, studenten meer keuzevrijheid kunnen krijgen.

De opleiding kiest ervoor om voor dertig studiepunten aan opleidingsonderdelen uit de Specifieke lerarenopleiding te laten indalen in de afstudeerrichting Muziekpedagogie. Tijdens de gesprekken bleek dat de opleiding tracht opleidingsonderdelen uit de basisopleiding te heroriënteren, in plaats van nieuwe opleidingsonderdelen te introduceren, dit om te vermijden dat studenten Muziekpedagogie een lager musiceerniveau zouden behalen. De commissie waardeert deze ambitie.

Door klassieke muziek en jazz/pop samen binnen de afstudeerrichting Uitvoerende muziek te plaatsen en een aantal opleidingsonderdelen gemeenschappelijk aan te bieden, bevordert de opleiding naar eigen zeggen stijloverschrijdende ontmoetingen en samenwerking. Wederzijdse beïnvloeding tussen muziekproductie en compositie wordt op een soortgelijke manier gestimuleerd door beide onder de afstudeerrichting Scheppende muziek te plaatsen. Dit sluit aan bij de ambitie van de opleiding om in te spelen op het evoluerende werkveld, waar dergelijke ontmoetingen steeds vaker plaatsvinden. De commissie waardeert dergelijke vakoverschrijdende ontmoetingen, maar suggereert de opleiding ook oog te hebben voor interdisciplinaire uitwisselingen, zoals met dans of woord. De aandacht die de opleiding schenkt aan cross-overs in haar doelstellingen komt volgens de commissie niet in even sterke mate terug in het programma.

De opleiding hecht naar eigen zeggen belang aan de internationale dimensie in haar programma. Om hierover te waken, heeft ze een stuurgroep Internationalisering geïnstalleerd. Enkele medewerkers zijn aangesloten bij internationale fora en nemen actief deel aan internationale congressen, waar informele benchmarking plaatsvindt. In het programma zelf komt internationalisering terug binnen de organisatie van een jaarlijkse orkestproductie in samenwerking met de conservatoria van Tilburg en Maastricht. Verder organiseert de opleiding projecten en masterclasses waarvoor internationale gastsprekers worden uitgenodigd. De commissie is van mening dat de opleiding een aantal waardevolle projecten omtrent internationalisering organiseert, maar vraagt de opleiding te zoeken naar internationale samenwerking met partners van een hoger niveau. Anderzijds stelt ze vast dat de Erasmusuitwisselingen voor studenten niet sterk gestimuleerd worden. De opleiding ondersteunt volgens de commissie wel de initiatieven van de studenten, maar toont zelf weinig ambitie omtrent langdurige buitenlandervaringen voor studenten.

De opleidingscommissie is verantwoordelijk voor de curriculumherziening. De opleidingscommissie maakt een voorlopig dossier over aan de departementsraad met een omschrijving van de voorgestelde wijziging, motivatie en de consequenties op het niveau van personeel, financiën en infrastructuur. Wijzigingen kunnen volgens de opleiding voortkomen uit bevragingen van de studenten, de afgestudeerden of het werkveld. Verder waren de proefvisitatie voor de afstudeerrichting Instrumentenbouw en de intervisiedagen voor de afstudeerrichting Muziekproductie aanleidingen om het curriculum van die afstudeerrichtingen aan te passen. Ook de studenten mochten recent nog aanpassingen van het curriculum voorstellen. Het departementaal onderwijsontwikkelingsplan, tot stand gekomen onder impuls van de hogeschool, heeft ook bijgedragen tot aanpassingen aan het curriculum, en heeft onder andere geleid tot de introductie van het portfolio. De commissie is tevreden over de procedures ter aanpassing van het curriculum, maar vraagt het curriculum te blijven evalueren en rekening te houden met de resultaten die hieruit voortkomen.

Doordat veel OP-leden actief zijn in het werkveld en er intensieve contacten mee onderhouden, beïnvloedt de input van het werkveld op een informele manier eventuele curriculumherzieningen. De opleiding heeft een resonantiecommissie samengesteld om structurele input van het werkveld binnen de muziekopleiding te

verzekeren. Daarnaast bestaat er ook een resonantiecommissie Specifieke lerarenopleiding, met daarin vertegenwoordigers van het KSO en het DKO (zie ook facet 1.2). Deze resonantiecommissie heeft onder andere meegedacht over hoe voor dertig studiepunten opleidingsonderdelen uit de Specifieke lerarenopleiding het best zouden indalen in de afstudeerrichting Muziekpedagogie. De commissie waardeert de inspanningen van de opleiding om het werkveld op een structurele manier te betrekken bij de ontwikkeling van het programma.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie suggereert meer initiatieven te nemen om studenten te laten participeren aan een echte interdisciplinaire samenwerking.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding wil volgens de commissie in de eerste plaats het ambachtelijk artistieke aspect voldoende aan bod laten komen in het programma, maar stelt daarnaast als doelstelling om studenten af te leveren die meer kunnen dan een hoogstaande artistieke prestatie leveren. De studenten krijgen gedurende de opleiding de mogelijkheid om op te treden of hun creaties te communiceren voor een publiek. Door de studenten de artistieke praktijk te laten beleven, kan de student volgens de opleiding steeds zelfstandiger worden, leert hij/zij initiatief nemen en ontwikkelt zich een persoonlijke smaak en stijl.

Aanvankelijk speelt de student vooral voor een intern publiek, waarbij volgens de opleiding ruimte is voor feedback van medestudenten. Voorbeelden van opleidingsonderdelen waarbij studenten intra muros podiumervaring opdoen, zijn: kleine ensembles voor uitvoerende muzikanten, muziektheatrale vorming voor zangers, special combo voor jazz- en popmuzikanten en bandpracticum voor de muziekproducers. Naarmate de opleiding vordert, krijgen de studenten de kans om zich voor een extern publiek te tonen: binnen de grotere ensembles, het Conservatorium Symfonieorkest of de bigbands. De opleiding geeft zelf aan dat het ondanks deze initiatieven niet vanzelfsprekend is dat afgestudeerden aan de slag kunnen als orkestmuzikant. Ze heeft daarom het opleidingsonderdeel 'auditiepraktijk voor orkest' ingericht om studenten voor te bereiden op audities binnen orkesten. De commissie waardeert deze aandacht voor het orkestwerk, maar is van mening dat ervaring binnen een professioneel orkest cruciaal is. Ze vraagt daarom aan de opleiding om werk te maken van structurele samenwerking met professionele orkesten om werkplekervaringen aan studenten te kunnen aanbieden.

Afhankelijk van de afstudeerrichting worden studenten verplicht of krijgen ze de mogelijkheid een stage te doen in het werkveld. Stage muziekproductie is een vast programmaonderdeel van de specialisatie Muziekproductie, stage instrumentbouw is een vast opleidingsonderdeel bij de afstudeerrichting Instrumentenbouw en orkeststage

is een keuzevak bij Klassieke muziek. De commissie ziet het onderdeel stage als verplichting graag uitgebreid naar alle afstudeerrichtingen.

De commissie stelt vast dat binnen de opleiding een aantal initiatieven genomen wordt om de studenten een werkveldervaring te laten opdoen. Ze is echter van mening dat te veel aan het toeval wordt overgelaten en afhankelijk is van de docent. Docenten geven wel audities door waarop studenten zich kunnen inschrijven en begeleiden de studenten in de voorbereiding op een auditie, maar niet alle studenten krijgen hiertoe de kans. De commissie vraagt daarom structureel een werkplekervaring in het programma van alle afstudeerrichtingen in te bouwen.

De commissie waardeert de aandacht in het programma voor de ontwikkeling van kennis en vaardigheden die de afgestudeerde in staat moeten stellen voor zichzelf een stabiele werkplek op te zetten en in stand te houden. Dit ziet de commissie terug in opleidingsonderdelen als cultuurmanagement en in het PAP. De studenten worden daarnaast actief gestimuleerd om eigen projecten op te zetten. Dergelijke initiatieven kunnen worden gevaloriseerd door middel van (deel)vrijstellingen voor een verwant opleidingsonderdeel.

De commissie stelt verder vast dat de opleiding een aantal initiatieven neemt omtrent interdisciplinaire projecten. Medestudenten of docenten met als hoofdvak instrument bespelen instrumenten die tot stand zijn gekomen binnen de masterproef van de afstudeerrichting Instrumentenbouw. Een ander interessant initiatief, volgens de commissie, is het laten uitvoeren van composities van studenten Compositie door medestudenten. Dit gebeurt tijdens middagconcerten, waarbij sporadisch wordt samengewerkt met andere Vlaamse conservatoria. Aansluitend hierbij is de commissie van mening dat ook binnen Vlaanderen meer moet worden samengewerkt onder de conservatoria.

De commissie stelt vast dat de opleiding naar aanleiding van de bamahervorming het curriculum heeft aangepast met aandacht voor de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden en -attitudes. De commissie waardeert het dat de opleiding een opleidingsonderdeel omtrent onderzoeksmethodiek in het programma heeft opgenomen. Dit opleidingsonderdeel is volgens de commissie niet alleen congruent met de andere theoretische opleidingsonderdelen, maar draagt ook bij tot de kwaliteit van alle vakken die rechtstreeks te maken hebben met de uitvoeringspraktijk.

De opleiding wil een geïntegreerde onderzoekscultuur ontwikkelen waarbij onderzoekers een sterke band hebben met de onderwijsactiviteiten van het Conservatorium. Dit tracht de opleiding te realiseren door medewerkers die aan onderzoek doen, een lesopdracht te geven binnen het verplichte curriculum en hen lezingen te laten houden over hun onderzoek. De onderzoekers worden ook ingezet als coach bij het schrijven van de papers en de scriptie. Daarnaast liggen de onderzoekslijnen volgens de opleiding zo veel mogelijk in het verlengde van de afstudeerrichtingen en sluiten ze aan bij de artistieke praxis van de OP-leden, om zo het draagvlak voor de introductie van onderzoek binnen de opleiding te vergroten. Aanvankelijk gaat de voorkeur uit naar projecten die een bijdrage kunnen leveren aan het onderwijs en naar projecten die steunen op actuele muziek, of creaties die zich in de periferie van het kunstenveld bevinden. De commissie apprecieert de academische gerichtheid in de visie van de opleiding en in het programma, maar stelt vast dat in de praktijk nog geen echte integratie van het onderzoek binnen de artistieke praxis plaatsvindt. Onderzoeksresultaten worden af en toe voorgesteld aan de studenten, maar niet geïntegreerd in de lessen. De commissie moedigt de opleiding aan om echte interactie tussen onderzoekers en praktijkdocenten tot stand te brengen.

De opleiding introduceerde recent het opleidingsonderdeel portfolio, waarin studenten alle stappen van een artistiek traject dienen te beschrijven. Dit portfolio is een dynamisch en interactief instrument waar medestudenten en docenten toegang toe hebben en waarop ze kunnen reageren. Op de evaluatie van artistieke uitvoeringen moet een verslag van het portfolio worden voorgelegd aan de jury. De commissie is van mening dat het portfolio een nuttig instrument is ter explicitering van het artistieke onderzoek van de studenten. Uit de gesprekken blijkt dat de introductie ervan niet zeer vlot verliep en dat het draagvlak onder studenten aanvankelijk niet erg groot was. Het concept werd en route aangepast. Momenteel is het portfolio digitaal georganiseerd, en lijkt het systeem steeds meer ingang te vinden onder de studenten en de docenten. De commissie stelt vast een positieve evolutie

te zien in de kwaliteit van het portfolio. Toch merkt de commissie nog grote verschillen op in het gebruik van het portfolio, afhankelijk van de hoofdvakdocent. Ze vraagt de opleiding om alle hoofdvakdocenten te stimuleren om het portfolio op een zinvolle manier te gebruiken.

De commissie stelt op basis van de ingekeken cursussen en handboeken vast dat het actualiteitsgehalte en de opmaak van het studiemateriaal adequaat zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt aan de opleiding werk te maken van structurele samenwerking met professionele orkesten om werkplekervaringen aan studenten te kunnen aanbieden.

De commissie vraagt de opleiding om alle hoofdvakdocenten te stimuleren het portfolio op een zinvolle manier te gebruiken.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding streeft naar eigen zeggen naar een samenhangend programma, zodat de functionaliteit van de omringingsvakken voor de ontwikkeling van de artistieke prestatie optimaal is. Door de introductie van nieuwe opleidingsonderdelen in antwoord op de academische gerichtheid en het aansluiten bij hedendaagse internationale ontwikkelingen in de muziek, is volgens de opleiding het bewaken van de samenhang echter een steeds grotere uitdaging.

De commissie stelt vast dat de opleiding opleidingsonderdelen recent inhoudelijk heeft gewijzigd om de horizontale samenhang van theoretisch gerichte opleidingsonderdelen in de bachelor te verbeteren. Zo werd voor een centraal muziektheoretisch onderdeel als harmonie en contrapunt binnen de vakgroep afgesproken een standaardvocabulaire te hanteren. De opleiding introduceerde daarnaast een onderzoeksproject dat inhoudelijk en vormelijk aansluit bij deze muziektheoretische onderdelen. De horizontale samenhang wordt verder bewaakt door opleidingsonderdelen zoals muziekgeschiedenis en kritiek, harmonie en contrapunt en analyse sterk op elkaar af te stemmen. Ook het gebruik van het elektronische portfolio in de bachelor- en masteropleiding moet de samenhang tussen onderzoeksmethodiek, muziektheorie en ambachtelijk artistieke vakken stimuleren. De verticale samenhang komt volgens de opleiding tot uiting in de evolutie naar steeds sterker ontwikkelde artistieke vaardigheden en groeiende zelfstandigheid.

De commissie waardeert het dat het bewaken van de horizontale en verticale samenhang recent hoog op de prioriteitenlijst is komen te staan. Uit de gesprekken met de docenten bleek dat er onder de theoriëdocenten permanent aandacht is voor het opstellen van een samenhangend aanbod. Onder de praktijkdocenten wordt vooral op elkaar afgestemd tijdens informele overlegmomenten. Dit is volgens de opleiding te wijten aan de vele deeltijdse opdrachten van de praktijkdocenten. De commissie vraagt toch meer inspanningen te doen om onder praktijkdocenten en ook tussen theorie- en praktijkdocenten structureel overleg te organiseren. De commissie is immers van mening dat het onderzoek nog te zeer in de marge van de opleiding staat (zie ook facet 2.2). Nochtans is de commissie ook voorbeelden tegengekomen waarbij docenten samenwerken aan projecten. Ze

vraagt de opleiding om het aantal samenwerkingsprojecten uit te breiden, bijvoorbeeld door theorie- en praktijkdocenten gezamenlijk het opleidingsonderdeel ensemble te laten onderwijzen.

De opleiding heeft volgens de commissie veel aandacht voor de volgtijdelijkheid van het programma. Studenten die een flexibel leertraject volgen, dienen per op te nemen opleidingsonderdeel rekening te houden met de begincompetenties zoals opgenomen in de opleidingsfiche. In de departementale aanvullingen op het Onderwijs- en Examenreglement (DOER) staat per opleidingsonderdeel welke andere opleidingsonderdelen mee opgenomen dienen te worden in het creditcontract. Ter ondersteuning van het opstellen van flexibele leertrajecten heeft de opleiding een trajectbegeleider voltijds in dienst genomen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding de samenhang tussen theoretische en praktische opleidingsonderdelen te versterken.

Facet 2.4   Studietoestand

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand:

- bachelor: ten minste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: ok

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 2 studiejaar van 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 120 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5   Studietoestand

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietoestand wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studietoestand belemmeren zoveel mogelijk worden weggelaten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft in het verleden de perceptie van de studietijd bevraagd in studentenenquêtes. Recent is de opleiding ook gestart met het organiseren van studietijdmetingen via de elektronische leeromgeving. De student beschrijft via regelmatige schattingen de bestede studietijd. Dit systeem wordt ondersteund door de stafmedewerker Studietijdmetingen en bevragingen van de centrale administratie van de hogeschool. De resultaten leren dat de perceptie van de studenten sterk verschilt, afhankelijk van de programmapijler.

De ambachtelijk artistieke vorming vereist de meeste studietijd. Hoewel de studietijd zeer individu- en instrumentafhankelijk is, gaat de opleiding uit van een gemiddelde zelfstandige studietijd van vier uur per dag, zes dagen per week voor het hoofdvak instrument/zang. De commissie stelt vast dat studenten hun zelfstudietijd wel eens overschatten maar er niet over klagen. Tijdens productieperiodes ervaren de studenten een piekbelasting, onder meer doordat veel studenten ook actief zijn in projecten buiten hun studie. De commissie suggereert om de lesgebonden tijd en de projectweken op elkaar af te stemmen. Dit zou zowel de piekbelasting verminderen, alsook vermijden dat lessen voor het hoofdvak wegvallen ten voordele van een productie. Uit de studentenenquêtes blijken geen indicaties dat de studiebelasting voor de programmapijler muziektheorie groter zou zijn dan de geschatte studietijd. Hoewel de programmapijler algemene culturele vorming niet zeer populair is onder de studenten, worden ook hier geen problemen wat betreft studietijd gesignaleerd. De perceptie van de werkdruk voor de programmapijler onderzoeksvaardigheden ligt hoger. De opleiding heeft daarom de begeleiding van de opdrachten binnen deze pijler geïntensifieerd door meer onderzoeksassistenten in te zetten. Ook is het gebruik van het elektronische portfolio uitgebreid naar het begin van de opleiding, om de studenten eerder vertrouwd te maken met de explicitering van het onderzoek in de kunsten. Voor de afstudeerrichtingen Muziekproductie en Instrumentenbouw bleek uit eerdere metingen dat de studietijd te laag lag. Deze vaststelling leidde tot ingrijpende aanpassingen van het studieprogramma en wijzigingen in het personeelsbestand. De opleiding geeft aan in volgende bevragingen de perceptie van de werkdruk en de studietijd verder te blijven opvolgen. De commissie waardeert de inspanningen van de opleiding om zicht te krijgen op de studietijd per programmapijler en per afstudeerrichting.

De commissie is van mening dat de opleiding een goed inzicht heeft in de studiebelemmerende factoren en inspanningen doet om studiebevorderende maatregelen te nemen. De opleiding zet in op studiemiddelen, uitrusting en infrastructuur. Het elektronische leerplatform Dokeos wordt gebruikt om leerinhouden te verdelen onder studenten. De individuele studielokalen zijn uitgerust met pc's waarop professionele muzieksoftware staat, de studielokalen zijn tot 22 uur geopend voor zelfstudie en alle studenten ontvangen bij de start van het jaar gratis syllabi. De commissie is positief over de vele inspanningen die de opleiding doet ter bevordering van de studie. Ze suggereert om het gebruik van Dokeos nog meer ingang te doen vinden bij alle OP-leden. De commissie vraagt de studielokalen ook in het weekend open te stellen voor studenten om hen meer flexibiliteit te geven om aan zelfstudie te doen (zie ook facet 4.1).

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om de studielokalen in het weekend toegankelijk te maken voor studenten.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding geeft aan dat ze bij het uitdenken van het didactische concept niet is vertrokken vanuit een specifiek leertheoretisch kader, maar vanuit de beroepsrollen en eisen van het werkveld. Omdat de opleiding ruimte wil scheppen voor de ontwikkeling van de unieke artistieke persoonlijkheid van iedere student, hanteert ze naar eigen zeggen een pragmatische en heterocliete benadering van haar didactisch concept. De opleiding wil de student de vrijheid geven om eigen artistieke doelen te ontdekken en in aansluiting hierop eigen accenten te leggen bij zijn competentieontwikkeling.

De opleiding kiest naar eigen zeggen voor onderwijsvormen met een sterke relatie met de toekomstige beroepspraktijk. De opleiding hanteert veelal probleemgestuurd onderwijs, waarbij de student uitgedaagd wordt om actief oplossingen te zoeken en zelfstandig bij te scholen. Dit kan vooral binnen het onderwijs, dat individueel, groepsgericht individueel of in kleine groepen georganiseerd wordt. Voor de muziektheoretische vakken worden hoorcolleges georganiseerd. De commissie vindt het aanbod aan werkvormen over het algemeen adequaat voor het muziekonderwijs.

De commissie is wel van mening dat in sommige vakken, zoals harmonie, het individuele onderwijs vervangen zou kunnen worden door groepsonderwijs. De commissie stelt verder vast dat er grote verschillen zijn tussen de verschillende opleidingsonderdelen wat betreft didactische aanpak. Sommige cursussen zijn volgens de commissie nogal traditioneel kennisgericht, wat niet in overeenstemming is met het didactische concept dat de opleiding vooropstelt. De commissie vraagt de opleiding na te gaan waar werkvormen zoals traditionele hoorcolleges kunnen vervangen worden door meer activerende en creërende werkvormen.

De opleiding nodigt (buitenlandse) gastsprekers uit om een masterclass te geven. De commissie waardeert dit initiatief, maar vraagt voldoende kritisch te zijn bij het uitnodigen van gastsprekers. Tijdens de gesprekken viel ook op dat de afstudeerrichting Instrumentenbouw weinig heeft aan de onderwerpen die aan bod komen in de masterclasses. De commissie vraagt erover te waken dat alle afstudeerrichtingen zinvolle onderwerpen aangeboden krijgen.

De commissie is ook zeer positief over de mogelijkheid die studenten geboden wordt om lessen te volgen bij een andere hoofdvakdocent. Het ervaren van het verschil in benadering en aanpak van een andere hoofdvakdocent is volgens de commissie zeer waardevol. Ze vraagt deze mogelijkheid van team teaching dan ook uit te breiden naar alle instrumenten en zang, en indien mogelijk naar andere opleidingsonderdelen.

Verder is de commissie positief over de proefaudities en concerten die de opleiding organiseert om de studenten voor te bereiden op een carrière als orkestmuzikant. Ze suggereert om externen uit te nodigen als jurylid, om een zo realistisch mogelijke situatie te creëren.

De opleiding maakt gebruik van elektronische werkmiddelen zoals muzieknotatie- en opnameprogramma's, pianolab, iTunes en digitaal filmmateriaal. De studenten kunnen voor partituren en wetenschappelijke werken terecht in de bibliotheek of op databases als JSTOR, Classical Music Library, RILM enzovoort. De commissie is van mening dat de studenten voldoende toegang hebben tot relevante muziekdatabases en literatuur.

De commissie is verder zeer positief over het gebruik van het elektronische portfolio ter stimulering van de explicitering van het onderzoeksproces. Uit de gesprekken met de studenten blijken evenwel grote verschillen tussen de afstudeerrichtingen en hoofdvakdocenten over het gebruik van het portfolio. De studenten geven nochtans aan dat ze het portfolio, ondanks het vele werk dat erin kruipt, kunnen waarderen als een instrument dat helpt bij het expliciteren van het artistieke proces en het documenteren van het artistieke onderzoek (zie ook facet 2.2). Dit echter op voorwaarde dat de OP-leden hen hierin ondersteunen en relevante opdrachten met betrekking tot het portfolio formuleren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om na te gaan waar het individuele onderwijs kan worden vervangen door groepsonderwijs.

De commissie vraagt de opleiding na te gaan waar werkvormen als traditionele hoorcolleges kunnen worden vervangen door werkvormen die meer in overeenstemming zijn met het didactische concept van de opleiding.

De commissie raadt aan bij audits ook externe juryleden te betrekken.

Facet 2.7   Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de competentiematrix zijn hyperlinks ingebouwd naar de studiefiches zodat ook de evaluatievormen per opleidingsonderdeel gedetailleerd in kaart zijn gebracht. De OP-leden verschaffen de studenten per opleidingsonderdeel informatie over de doelstellingen en inhoud van de leerstof en de evaluatievorm. Ze duiden volgens de studenten tijdig aan wat tot de leerstof behoort en geven voorbeelden van de gehanteerde evaluatievorm.

De evaluatie van artistieke producten en uitvoeringen gebeurt door een jury bestaande uit interne en externe juryleden. In sommige opleidingsonderdelen wordt, ter objectivering van de evaluatie, geëxperimenteerd met een lijst van criteria ter ondersteuning van het oordeel en de rapportage. De commissie is van mening dat een lijst van criteria zowel de objectivering als de transparantie van de evaluatie verhoogt en vraagt een dergelijke ondersteuning uit te breiden naar alle opleidingen. Naarmate de studie vordert, wordt het aandeel van externe juryleden belangrijker. De commissie waardeert dat de evaluatie van artistieke producten al vroeg in de opleiding voor een jury met (deels) externe juryleden gebeurt. De organisatie van examens in de vorm van recitals en concerten gebeurt door het projectbureau en de pr-medewerker van de opleiding. De artistieke proeven zijn toegankelijk voor een extern publiek, dat actief wordt uitgenodigd. Opleidingsonderdelen muziektheoretische vorming worden getoetst door middel van oefeningen of een kennistoets. Algemene culturele vorming wordt met een kennistoets geëvalueerd, met uitzondering van muziekkritiek, waarvoor de studenten een recensie dienen te schrijven over drie bijgewoonde concerten. De vorming van onderzoeksvaardigheden wordt getoetst door middel van een paper en de realisatie van eigen projecten.

De beoordeling van de masterproef verschilt per onderdeel ervan. Een interne jury beoordeelt de scriptie en het PAP. De commissie stelt vast dat de opleiding duidelijke afspraken heeft over de aspecten waarop de scriptie en het PAP worden beoordeeld, zoals het taalgebruik, de bronnen, de methodologie en de weging van ieder aspect in het eindoordeel. Feedback gebeurt schriftelijk, maar kan aangevuld worden met mondelinge feedback op aanvraag. Uit de gesprekken bleek dat hierbij vooral gekeken werd naar het proces en veel minder naar het product zelf. De scriptie wordt beoordeeld door de promotor en één of twee medewerkers van het onderzoeksteam. Het aandeel van het reflectieve luik in de punten van de masterproef is 20 procent. Een externe jury beoordeelt de artistieke prestatie, die het zwaarst doorweegt in de beoordeling. De commissie is positief over de organisatie van de beoordeling, maar is van mening dat het niveau van de masterproeven te wisselvallig en de beoordeling van met name het artistieke deel vaak te hoog is. De commissie vraagt daarom, mede met het oog

op een objectieve beoordeling, dat de opleiding duidelijke criteria zou opstellen ter ondersteuning van de beoordeling.

Uit de gesprekken met de docenten bleek dat in sommige opleidingsonderdelen ruimte is voor peer en self assessment. Mits dit goed opgevolgd wordt door OP-leden biedt dit volgens de commissie een leerrijk alternatief voor meer traditionele vormen van evaluatie. Binnen de afstudeerrichting Instrumentenbouw telt naast het product ook de permanente evaluatie.

Hoewel de opleiding competentiegericht toetsen voorstaat, bleek uit gesprekken met docenten dat het van de docent zelf afhangt of een checklijst met te beoordelen competenties is opgesteld. De commissie vraagt, gezien de onderwijsvisie van de opleiding, de opmaak van dergelijke checklijsten te stimuleren en hierbij aandacht te schenken aan meer generieke competenties.

De algemene examenregeling staat beschreven in de Onderwijs- en Examenregeling. Departementale aanvullingen hierop, praktische regelingen en de kalender zijn minimaal vijf weken voor de aanvang van de examenperiode te vinden op het intranet van de opleiding. Het Conservatorium richt tijdens de examenperiode een permanent examensecretariaat in als centrale meldings- en informatiecel. De opleiding hanteert volgens de commissie duidelijke richtlijnen omtrent deliberatie en bekendmaking van de resultaten. Studenten met klachten kunnen bij de ombudsdienst terecht. Na iedere examenperiode krijgen de studenten gelegenheid tot een persoonlijke bespreking van de examens en inzage van de schriftelijke examens. De commissie waardeert de mogelijkheid voor studenten om feedback te vragen, maar suggereert voor de artistieke proeven al onmiddellijk na het jurymoment een feedbackmoment te voorzien om het leereffect ervan te verhogen.

Kwaliteit van toetsing wordt onder andere bewaakt door de opleidingscommissie en de examencommissie. Zowel voor schriftelijke als mondelinge examens is er een vorm van openbaarheid, enerzijds door het inzagerecht en anderzijds doordat derden onder voorwaarden aanwezig mogen zijn. Daarnaast moeten OP-leden van muziektheoretische en algemeen vormende opleidingsonderdelen voor de aanvang van de examens hun examenvragen in een gesloten omslag bij het studentensecretariaat indienen. Studenten krijgen ook de mogelijkheid zich uit te spreken over de evaluatie in de studentenenquête. De commissie is over het algemeen tevreden over het toetsingsbeleid, maar vraagt een meer realistische waardering van de artistieke prestatie te geven. Ze vond de quoteringen vaak te hoog, wat bij de student onrealistische verwachtingen naar de mogelijkheden in het werkveld teweegbrengt.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om voor alle artistieke proeven een lijst met te beoordelen criteria te hanteren.

De commissie vraagt binnen alle evaluaties aandacht te schenken aan competentiegericht toetsen.

De commissie vraagt voor de artistieke proeven al onmiddellijk na het jurymoment een feedbackmoment te voorzien, om het leereffect ervan te verhogen.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksgesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie waardeert het doordachte concept en de visie op de masterproef. De masterproef bestaat uit drie onderdelen: een scriptie, een persoonlijk artistiek project (PAP) en een artistieke prestatie, die verschilt per afstudeerrichting. Voor Uitvoerende muziek is de artistieke prestatie een recital, voor Scheppende muziek een compositie of muziekproductie, voor Muziektheorie een muziektheoretisch onderzoek en voor Instrumentenbouw een instrument. Het PAP is het artistieke onderzoek zelf, gelinkt aan de artistieke prestatie, dat voorafgaat aan de explicitering ervan in de scriptie. Ter ondersteuning van het tot stand komen van de scriptie moet de student het PAP bijhouden in het portfolio. Het onderwerp van de scriptie dient aan te sluiten bij het PAP en de artistieke prestatie. In de scriptie moet de student de artistieke onderzoeksvragen, de artistieke beslissingen en een reflectie op het artistieke zoekproces formuleren, en de culturele en maatschappelijke context van het kunstwerk duiden.

Het traject van de masterproef start al in het derde bachelorjaar, met aandacht voor de masterproef in het opleidingsonderdeel onderzoeksmethodiek, het schrijven van een bachelorpaper – waarvan het onderwerp eventueel gelinkt is aan de masterproef – en het bijhouden van het portfolio. De begeleiding gebeurt onder andere door de onderzoekscoach en de coördinator Onderzoek. In de masteropleiding staat het seminarie muziekhistorisch en -analytisch onderzoek ten dienste van de masterproef. De realisatie van het PAP is gespreid over de vier semesters van de master en wordt begeleid door een promotor. In iedere fase, per semester, moet de student een aantal opgelegde stappen gerealiseerd hebben en verzamelen in het portfolio. In de laatste fase dienen de effectieve realisatie en presentatie van het PAP plaats te vinden als onderdeel van de masterproef. De commissie is positief over de degelijke opbouw vanaf de bacheloropleiding met uitgebreide coaching door onderzoekers. Ze waardeert bovendien de initiatieven waarbij men studenten die hun masterproef afleggen, ter oefening laat beoordelen door studenten in het eerste masterjaar, aan de hand van de openbare criteria van de masterproef.

De opleiding erkent dat de inbreng van de onderzoekers binnen de opleiding aan het tot stand komen van de scripties nog kan worden verhoogd. Dit zou het artistieke onderzoek van de masterproeven ten goede komen en het niveau van de scripties doen stijgen. De aansluiting van de masterproeven bij lopende onderzoeken, en mogelijk ook onderzoekslijnen van de UGent, zou volgens de commissie de indaling van onderzoek in de onderwijspraktijk doen toenemen. Daarbij is de commissie van mening dat meer communicatie dient plaats te vinden tussen de hoofdvakdocent en de begeleiders van de scriptie en het PAP.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt aan de onderwerpen van de masterproeven te laten aansluiten bij bestaande onderzoekslijnen.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het is een kunstopleiding toegestaan om specifieke toelatingsvoorwaarden in de vorm van een toelatingsproef te stellen. De opleiding organiseert de toelatingsproeven op een gelijkaardige manier als de examens, vanwege het belang van de toelatingsproeven voor de kandidaat-studenten en ter garantie van een kwalitatieve instroom. Doelstellingen, inhoud, vorm, nazorg en kwaliteitszorg staan beschreven in het Departementaal Onderwijs- en Examenreglement (DOER). Ook de samenstelling en werking van de jury's en examencommissies worden geregeld in het DOER. De uitslagen worden openbaar geproclameerd, en de regelgeving voorziet feedback. De commissie is positief over de goede en duidelijke regelgeving omtrent de toelatingsproeven, meer bepaald over de aanwezigheid van twee externe werkveldspecialisten in de jury en de beroepsmogelijkheid zoals bij een echt examen.

De toelatingsproeven peilen vooral naar de startcompetenties van de programmapijlers ambachtelijk artistieke vorming en muziektheoretische vorming. In het gesprek dat volgt op de artistieke proef wordt ook gepeild naar de algemene culturele kennis en naar de attitude. De concrete inhoud van de proeven verschilt per afstudeerrichting. Voor alle afstudeerrichtingen, met uitzondering van Instrumentenbouw, leggen alle kandidaten een algemene test muziekleer, solfège en gehoorvorming af. Voor Instrumentenbouw zijn er een proef elementaire muziekkennis, een luisterproef, een proef stemmen, visuele omschrijving van een vreemd voorwerp en een vaardigheidstest houtbewerking. Buitenlandse kandidaten worden bovendien op hun taalvaardigheid getoetst.

De opleiding informeert kandidaat-studenten tijdens *Cons Live*. Kandidaten krijgen de kans om met de opleiding en de OP-leden kennis te maken. Ze krijgen zelfs de kans hun al verworven competenties te toetsen tijdens voorspeelmomenten.

Na een geslaagde toelatingsproef nemen studenten deel aan de onthaalweek. Studenten krijgen een opfrissingscursus muziektheorie, worden in een samenspelbad gegooid en krijgen een uitvoerige introductie over de doelstellingen, het programma en de organisatie van de opleiding. Verder organiseert de opleiding een rondleiding in de bibliotheek en op de campussen, en krijgen de studenten een introductie in studiemethodiek en omgaan met podiumvrees.

De meeste studenten hebben zich in het DKO of KSO op hun muziekstudies voorbereid. Niettemin is de instroom heterogeen. De opleiding heeft volgens de commissie oog voor de heterogeniteit van het studentenpubliek. Een studiebegeleider volgt het ontwikkelingsportfolio van de student en helpt studenten met de studiemethodiek. Ook studenten met leerstoornissen of handicaps kunnen bij de studiebegeleider terecht. Vooral voor de theoretische vakken vergt de heterogene instroom volgens de opleiding een gedifferentieerde aanpak. Studenten die tijdens

het jaar moeilijkheden ondervinden voor muziektheoretische opleidingsonderdelen kunnen terecht in inhaallessen en bij de dienst Studiebegeleiding (zie ook facet 4.2).

De commissie stelt vast dat kandidaten die een flexibel leertraject willen vanwege eerder verworven competenties (EVC's) individueel worden begeleid door een EVC-begeleider bij de opmaak van hun aanvraagdossier. De opleiding geeft aan dat de aanvrager zelf dient te bewijzen welke EVC hij/zij beheerst. Bij de procedure voor eerder verworven kwalificaties (EVK's) stelt de aanvrager een dossier op in overleg met de studietrajectbegeleider en/of de departementssecretaris om te onderzoeken in hoeverre credits die verworven werden in andere instellingen aanleiding kunnen geven tot vrijstellingen. De opleiding bepaalt dat men geen vrijstelling voor de masterproef kan verkrijgen en minimaal dertig studiepunten dient te volgen om een graad van verdienste te kunnen verwerven. De commissie is van mening dat de richtlijnen omtrent EVC's en EVK's goed zijn uitgewerkt.

Studenten kunnen een deeltijds programma volgen, meerdere opleidingen volgen, opleidingsonderdelen van verschillende opleidingen volgen of gebruikmaken van de toegekende EVC's. De studietrajectbegeleider maakt in samenspraak met de opleidingscoördinator studietrajecten op maat van studenten die dat wensen. De commissie stelt vast dat de opleiding nog geen uitgewerkte procedures heeft opgesteld omtrent het opstellen van flexibele leertrajecten. Ze raadt aan procedures uit te werken voor het opstellen van studietrajecten op maat.

De opleiding geeft aan in het eerste jaar een strengere selectie te willen doorvoeren, om te vermijden dat studenten met een te laag niveau blijven hangen binnen de opleiding en zelfs doorstromen naar de masteropleiding. De opleiding organiseert in het eerste jaar een halfjaarlijks feedbackmoment. Studenten die niet op hun plaats zitten, kunnen dan immers nog heroriënteren zonder verlies van leerkrediet. De commissie waardeert de aandacht voor snelle heroriëntering van studenten die niet op hun plaats zitten, maar stelt vast dat de studenten hiervan niet op de hoogte zijn en vraagt de opleiding om hierover duidelijk te communiceren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt aan procedures uit te werken voor het opstellen van studietrajecten op maat.

De commissie vraagt de opleiding om duidelijk te communiceren over het voornemen om, indien nodig, snel te heroriënteren in het eerste jaar.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	goed
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	voldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	voldoende
facet 2.4, studieomvang:	ok
facet 2.5, studietijd:	goed
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	voldoende
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	voldoende
facet 2.8, masterproef:	goed
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding gedragen wordt door een gedreven team met talentvolle medewerkers en een alom gewaardeerd departementshoofd. Ook de studenten geven aan dat ze over het algemeen tevreden zijn over hun docenten. De commissie is positief over het gegeven dat wisselen van hoofdvakdocent of het volgen van een les bij een andere hoofdvakdocent mogelijk is (zie ook facet 2.6). Ze is van mening dat dit de zin voor samenwerking onder docenten aantoot.

De commissie stelt vast dat de opleiding formele procedures heeft vastgelegd voor de werving, selectie, aanstelling en bevordering van onderwijzend en administratief technisch personeel. Hierbij is rekening gehouden met de verplichting tot personeelsformatieplanning, functie- en taakomschrijving, aspecten van interne en externe werving, de wijze van bekendmaking van vacatures en de modaliteiten van selectie. De departementsraad is belast met het personeelsbeleid. Over de aanwerving en de taakbelasting van het personeel wordt overlegd met de vakgroepvoorzitters, de opleidingscoördinator Muziek, de optiecoördinator Jazz/Pop en met het departementaal onderhandelingscomité.

De opleiding hanteert de ambten hoofddocent, docent, assistent en praktijkassistent. Praktijkassistenten staan docenten bij. Assistenten worden aangeworven om een doctoraal of kortlopend onderzoek te doen. Vooral voor de opleidingspijler ambachtelijk artistieke vorming stelt de commissie ook gastdocenten aan. Ze dienen gedurende enkele jaren te bewijzen dat ze succesvol zijn in het aantrekken en opleiden van studenten. Daarna kunnen ze kandideren voor het ambt docent indien dat vacant wordt verklaard. De commissie stelt vast dat recent het aantal hoofddocenten is gestegen als gevolg van het bevorderingsbeleid van de hogeschool.

De meeste personeelsleden hanteren een 'bijzondere weddenschaal', waarbij ze slechts 70 procent van het voltijdse loon ontvangen, maar de mogelijkheid krijgen om onbeperkt artistiek te cumuleren. Volgens wettelijke bepalingen kunnen deze personeelsleden niet belast worden met administratieve taken. De commissie waardeert het dat het departement geïnvesteerd heeft in goed opgeleide administratieve medewerkers, om toch de nodige randvoorwaarden voor het organiseren van onderwijs en onderzoek te garanderen. De commissie is ook positief over de mogelijkheden voor het ATP om bijscholingen te volgen. Tijdens de gesprekken met de opleiding blijkt dat recent veel energie gestoken is in de organisatie van de interne communicatie. De commissie stelt tijdens de gesprekken wel vast dat de afstemming met de centrale administratie soms moeizaam verloopt. Ze vraagt daarom begrip voor de eigenheid van de opleiding.

De opleiding heeft functieprofielen opgemaakt waaraan nieuw aan te werven OP-leden dienen te voldoen. Voeling met de hedendaagse muziek speelt hierbij een belangrijke rol. De opleiding geeft aan om in de toekomst vereisten omtrent artistieke onderzoeksattitude alsook ervaring in het werkveld en in het onderwijs in het functieprofiel op te nemen. De commissie waardeert dit voornemen en moedigt aan hier werk van te maken. Het wervingsbeleid voorziet de mogelijkheid om personeelsleden zonder het vereiste diploma maar die blijf geven van specifieke deskundigheid of nuttige beroepservaring aan te werven.

De commissie is van mening dat de opleiding een erg ambitieus plan ter professionalisering van het personeel wil invoeren. Het eerste luik bestaat uit de evaluatie van alle personeelsleden op basis van een zelfevaluatie, die op voorhand is voorbereid. De evaluaties gebeuren conform de richtlijnen van de hogeschool en worden uitgevoerd door het departementshoofd. Bij de evaluaties wordt onder andere rekening gehouden met de resultaten van studentenbevragingen en, indien relevant, de adviezen van de voorzitter van de vakgroep, de voorzitter van de opleidingscommissie of de coördinator Jazz/Pop en Muziekproductie. De onderwijsdirecteur volgt de evaluaties op in functioneringsgesprekken. De opleiding ziet de functioneringsgesprekken vooral als een vorm van coaching waarop medewerkers worden uitgenodigd indien problemen gesignaleerd worden. Bijgevolg worden de gesprekken in een informele sfeer gehouden, zonder gebruik te maken van een op voorhand vastgelegde structuur. De commissie vraagt toch de waarde van formele en structurele functioneringsgesprekken niet te onderschatten. Ze vraagt de opleiding na te gaan hoe functioneringsgesprekken op een structurele manier georganiseerd kunnen worden, zonder dat het coachende aspect ervan verloren gaat.

Het tweede luik is de uitwerking van een traject ter professionalisering op basis van de evaluatie. Als vertrekpunt voor deze professionalisering heeft de opleiding een competentieprofiel opgesteld met aandacht voor didactische competenties. Dit moet ook de praktijkdocenten aanzetten om te reflecteren over onderwijs. Verder organiseert de hogeschool seminaries onderwijskunde waaraan alle OP-leden kunnen deelnemen. OP-leden die zes seminaries gevolgd hebben, krijgen een nascholingsattest. Specifiek voor onderzoek worden binnen de hogeschool opleidingsessies en workshops georganiseerd. Daarnaast is er de mogelijkheid taallessen te volgen. Binnen het departement worden opleidingen over het gebruik van Dokeos en het portfolio georganiseerd. Een stafmedewerker Studiebegeleiding heeft een handleiding over het samenstellen van cursussen samengesteld. De commissie stelt vast dat de didactische professionalisering nog in de kinderschoenen staat, maar waardeert de ambities van de opleiding hieromtrent. Ze moedigt de opleiding aan deze ambities te realiseren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om de functioneringsgesprekken op een meer formele en structurele manier te organiseren.

De commissie vraagt de opleiding om haar didactische professionaliseringsbeleid verder vorm te geven.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat vanuit de hogeschool ondersteuning ter academisering wordt gegeven in de vorm van een onderzoeksraad en een onderzoeksfonds. Afhankelijk van de kwaliteit van de onderzoeksvoorstellen kan de onderzoeksraad jaarlijks drie à vier onderzoekers aanstellen. De toekomstige aangroei wil de opleiding inzetten in afstudeerrichtingen waar momenteel nog geen onderzoekslijn is uitgebouwd. Assistenten worden voltijds aangesteld en worden voor maximaal dertig procent ingezet in onderwijs. Docenten die zich halftijds willen wijden aan de voorbereiding van een doctoraat worden voor dat deel vrijgesteld van lesopdrachten. De commissie stelt vast dat het aantal onderzoeksactieve personeelsleden blijft groeien. De opleiding heeft

momenteel zes doctores en negen doctorandi in dienst. Om de prille onderzoeksgroepen te ondersteunen, zijn doctores aangetrokken. Daarnaast doet de hogeschool jaarlijks een oproep aan docenten om te starten met een doctoraatstraject. Onderzoeksprojecten worden geleid door een promotor van de Hogeschool Gent en een promotor van de Universiteit Gent.

De opleiding heeft een steunpunt onderzoek opgericht, dat instaat voor de coördinatie van het onderzoek aan het Conservatorium en bestaat uit medewerkers binnen het Conservatorium die ervaring hebben met onderzoek. Onder leiding van de voorzitter van het steunpunt onderzoek komen alle onderzoekers enkele keren per jaar samen om te overleggen over hun projecten. De doctoraatsonderzoekers rapporteren daarnaast regelmatig aan de doctoraatsbegeleidingscommissie en aan de departementsraad. Iedere onderzoeker maakt ook deel uit van een associatieonderzoeksgroep (AOG), meestal de AOG Muziek. Voor een aantal projecten wordt samengewerkt met Stichting Logos (het centrum voor actuele, experimentele en elektronische muziek in Gent) of IPEM (het Onderzoeksinstituut voor Psychoacoustica en Elektronische Muziek van de UGent). De commissie moedigt aan deze samenwerking uit te breiden. De commissie waardeert het dat een aantal onderzoekers binnen de opleiding deelneemt aan internationale congressen en publiceert in internationale tijdschriften.

Tijdens het academiejaar 2007-2008 werd het Kunsten Onderzoeksforum opgericht om kennis te maken met de verschillende lopende onderzoeken in de kunst en het specifieke karakter van die onderzoeken. Dit is een samenwerking tussen de dienst Onderzoek van de hogeschool en de twee kunstdepartementen, het Conservatorium en de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten. Tijdens het onderzoeksforum stelt een onderzoeker lopend onderzoek voor en wordt gediscussieerd over moeilijkheden en mogelijke oplossingen. De opleiding is ook actief in het Orpheus-instituut. De opleiding is betrokken in de organisatie van de Dag van het Artistieke Onderzoek, en onderzoekers uit het Orpheus-instituut geven lezingen voor studenten.

Tijdens de gesprekken blijkt dat de opleiding wil inzetten op de uitbouw van kleine onderzoeksgroepen waarbinnen aanverwante onderzoeken worden geclusterd. De commissie vindt het positief dat de opleiding het onderzoek probeert te stroomlijnen binnen een aantal onderzoekslijnen. Anderzijds blijft het de commissie onduidelijk hoe die onderzoekslijnen tot stand zijn gekomen. De commissie suggereert het concentreren van onderzoek binnen enkele succesvolle onderzoeksgroepen die op een duidelijke onderzoekslijn werken. Ze is immers van mening dat dit de beste garantie biedt voor succesvol onderzoek, hetgeen op zijn beurt zou bijdragen aan de (internationale) profilering van de opleiding.

Daarnaast wil de opleiding naar eigen zeggen de kritische massa van het onderzoek versterken door hoofdvakdocenten actief te betrekken bij onderzoek. De opleiding geeft aan dat de academisering van de muziekopleidingen aanvankelijk niet vanzelfsprekend was, vermits het merendeel van de OP-leden een ambachtelijke achtergrond heeft. Toch zijn volgens de opleiding vele uitvoerende docenten voortdurend op een impliciete manier bezig met onderzoek in de kunsten. De commissie stelt vast dat de meeste docenten de drijfveer voelen om bij te dragen aan de ontwikkeling van de kunsten. Hierbij maakt de commissie de kanttekening dat vakinhoudelijke professionalisering weliswaar past binnen academisering, maar geen onderzoeksactiviteit kan genoemd worden. Uit gesprekken met de docenten gaven sommigen immers aan dat ze bijscholing als een vorm van onderzoek zagen. Toch is de commissie van mening dat de meeste docenten een duidelijke en realistische visie hebben over academisering, en dat die visie door het merendeel van de docenten gedragen wordt.

Hoewel de opleiding inspanningen doet om het lopende onderzoek tot bij de studenten te krijgen, stelt de commissie vast dat dit voor het merendeel beperkt blijft tot presentaties door de onderzoekers aan de studenten. Ook de begeleidingstaak die de onderzoekers opnemen, bijvoorbeeld bij de begeleiding van scripties, is volgens de commissie zinvol maar zorgt niet echt voor de indaling van onderzoek in het onderwijs. De commissie is van mening dat de studenten nog meer betrokken kunnen worden bij het lopende onderzoek, op zo een manier dat het onderzoek invloed heeft op het onderwijs zelf. De commissie is van mening dat meer aandacht voor de correcte toepassing van het portfolio door alle docenten hieraan zou bijdragen (zie ook facet 2.2).

Het merendeel van het OP staat nog in het werkveld als actief musicus. De opleiding is van mening dat vakinhoudelijke professionalisering automatisch plaatsvindt bij een actief musicus die zichzelf artistiek wil blijven verbeteren. Uit de gesprekken blijkt interesse van de docenten om zich vakinhoudelijk te professionaliseren. De commissie stelt vast dat de opleiding hiertoe ook de nodige ruimte biedt.

De commissie is van mening dat de internationale uitwisseling van docenten zou moeten verhogen. Ze stelt vast dat internationalisering momenteel te zeer docentafhankelijk is. De opleiding erkent dit en geeft aan recent meer inspanningen te doen om de docentenmobiliteit te verhogen door de docenten beter te informeren, soepel te zijn indien lessen moeten worden verplaatst en ook kortdurende uitwisselingen te stimuleren. Dit jaar waren er acht uitgaande docenten en acht inkomende docenten. Verder valt het de commissie op dat weinig internationale (gast)docenten betrokken zijn bij de opleiding. De commissie vraagt meer inspanningen te doen om de docentenmobiliteit te verhogen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie suggereert het concentreren van onderzoek binnen enkele succesvolle onderzoeksgroepen die op een duidelijke onderzoeklijn werken.

De commissie stelt voor om de studenten nog meer te betrekken bij lopend onderzoek binnen de opleiding.

De commissie vraagt meer inspanningen te doen om de docentenmobiliteit te verhogen.

Facet 3.3   Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Sinds enkele jaren is de omvang van het personeel gestaag gegroeid, gelijklopend met het stijgende aantal studenten. In het academiejaar 2008-2009 was het aantal OP-leden 148, van wie 78,5 VTE. Het aantal ATP was 15, van wie 11,6 VTE. Dit komt volgens de opleiding neer op een student-OP-lidratio van 4,8 en een student-ATP-ratio van 32,5. De commissie is van mening dat dit comfortabele aantallen zijn. Dit wordt bevestigd tijdens de gesprekken met de opleiding, waarin niet wordt aangegeven dat de werkdruk te hoog is. Vooral het hoge aantal ATP-leden is positief. De opleiding ziet dit als een noodzakelijk gevolg van de decretale bepaling die stelt dat OP met een artistieke weddenschaal niet mag worden ingezet voor administratieve taken. OP-leden die ook belast zijn met beleidstaken of coördinatietaken kunnen de gangbare weddenschaal aanvragen, op voorwaarde dat ze afzien van hun recht op cumul.

De commissie stelt vast dat een aanzienlijk aantal OP-leden is aangesteld in het statuut van gastprofessor. Ze voldoen niet aan de wettelijke voorwaarden om tewerkgesteld te worden in een statutair ambt, maar werden aangetrokken omwille van hun artistieke faam. Het gastprofessoraat heeft echter het nadeel dat de anciënniteit na vijf jaar niet meer toeneemt. De commissie beseft dat de opleiding hier niets aan kan veranderen, maar ze vraagt de opleiding na te gaan hoe ze rekening kan houden met de nadelen van dit statuut.

Het aantal personeelsleden tussen 50 en 65 jaar is aanzienlijk. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan haar personeelsbeleid te zullen afstemmen op het hoge aantal OP-leden dat binnenkort met pensioen gaat.

Uit de gesprekken met de opleiding bleek verder dat een aantal docenten met een vaste aanstelling er niet in slaagt voldoende studenten aan te trekken. De commissie stelt vast dat dit neerkomt op leegstand, wat de opleiding veel middelen kost. Ze moedigt de opleiding dan ook aan maatregelen te nemen om dergelijke leegstand tegen te gaan.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie moedigt de opleiding aan maatregelen te nemen om leegstand bij docenten tegen te gaan.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding veel investeert in de aankoop en het onderhoud van instrumentarium. De opleiding stelt hedendaagse en historische toetsinstrumenten beschikbaar. In alle leslokalen staat een vleugel- of buffetpiano. Recent is het slagwerkinstrumentarium aangevuld, en is geïnvesteerd in elektronische instrumenten alsook randapparatuur voor onderwijs en onderzoek in jazz/pop. De opleiding beschikt volgens de commissie over een mooie concertzaal, met daarin een concertorgel en drie kwaliteitsvolle concertvleugels. De zaal is verder uitgerust met professionele opname- en audioapparatuur. De commissie is van mening dat de kwaliteit van de instrumenten over het algemeen goed is. Verder beschikt de opleiding over meerdere studielokalen waar studenten toegang hebben tot pc's met de muzieksoftware Sibelius en een pianolab met digitale piano's. De commissie was onder de indruk van de hypermoderne opnamestudio, waarin continu geïnvesteerd wordt om over het modernste materiaal te beschikken.

De ateliers Instrumentenbouw zijn gelegen op een andere campus buiten het centrum. De docenten en studenten Instrumentenbouw zijn van mening dat hun afstudeerrichting binnen de opleiding Muziek hoort, en zouden hun ateliers graag in de nabijheid van de gebouwen van de rest van de opleiding zien. Ze missen het spontane contact, waardoor interdisciplinaire uitwisselingen minder makkelijk tot stand komen. De opleiding geeft aan dat ze plannen heeft om de ateliers Instrumentenbouw dichterbij het centrum en dus dichterbij de rest van de opleiding te brengen. De commissie waardeert het dat de opleiding ondanks de verhuisplannen recent geïnvesteerd heeft in het verbeteren van de faciliteiten.

Naast de verhuis van de ateliers Instrumentenbouw overweegt de opleiding momenteel een herschikking van de verschillende diensten en afstudeerrichtingen over de verschillende campussen. Tijdens de gesprekken met de opleiding kwam ook de overweging ter sprake om de gehele muziekoopleiding in een nieuwbouw te plaatsen. De commissie is echter van mening dat de gebouwen en de lokalen waar de opleiding momenteel over beschikt, in een goede staat verkeren, dat ze goed gelegen zijn en dat voldoende ruimte voorhanden is. Ze waarschuwt dan ook voor te optimistische vooruitzichten naar een nieuwbouw, die veel kosten met zich mee zal brengen en waaraan ook nadelen verbonden zijn.

De bibliotheek van het Conservatorium van Gent is volgens de commissie een toonaangevende wetenschappelijke muziekbibliotheek. Het betreft een magazijnbibliotheek. De commissie stelde tijdens de rondgang echter vast dat de ruimte waarin de bibliotheek is ondergebracht, niet voldoet. De ruimte bevindt zich op de zolderverdieping van het hoofdgebouw en is te klein. De commissie waardeert wel de inspanningen om de catalogus te digitaliseren, en het contact met de medewerkers omtrent ontlending en advies via mail te organiseren. Een groot aantal kwetsbare stukken is in gescande vorm beschikbaar. Naast talrijke partituren en vakliteratuur zet de opleiding de laatste jaren volop in op de uitbreiding van virtuele bronnen. De bibliotheek werkt samen met tal van andere bibliotheken, musea en archieven, en staat ook open voor externen. Studenten hebben toegang tot alle bibliotheken binnen de hogeschool en de digitale diensten van de hogeschoolbibliotheek. De volledige collectie van alle bibliotheken van de Associatie Universiteit Gent is online raadpleegbaar via het managementsysteem Aleph. Binnen de Hogeschool Gent verzekert een interbibliothecair leensysteem dat alle boeken uit eender welke bibliotheek van de hogeschool binnen de twee dagen beschikbaar zijn. Via Impala

kunnen tijdschriftartikels van een groot aantal instellingen opgevraagd worden. Een digitale collectie is beschikbaar via de website van de hogeschool. Scripties worden digitaal gearchiveerd. Alle bibliotheken zijn voorzien van computers en een draadloos netwerk. Daarnaast stelt de commissie vast dat studenten kunnen scannen, printen en kopiëren tegen studentvriendelijke prijzen.

De opleiding maakt gebruik van het elektronische leerplatform Dokeos. OP-leden en de administratie communiceren via Dokeos. Iedere student beschikt over een e-mailadres van de opleiding en een eigen webruimte, die wordt beheerd door de opleiding.

De commissie vindt het positief dat de opleiding aparte lokalen met pc, internet en telefoon voorziet voor de onderzoeksmedewerkers binnen de opleiding. Dit weerspiegelt volgens de commissie de waarde die de opleiding hecht aan het onderzoek, en dit stimuleert het onderzoek zelf. De docenten beschikken over een docentenkamer met pc's en een kleine cafetaria.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om de bibliotheek in een aangepaste ruimte onder te brengen.

Facet 4.2   Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: ABA/MA: goed
EMA: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op jaarlijkse Sid-inbeurzen en de afstudeerbeurs van de Associatie Universiteit Gent worden kandidaten geïnformeerd door de studietrajectbegeleider van de opleiding. De opleiding organiseert daarnaast nog drie infodagen en een opendeurdag. Tijdens de opendeurdag worden open lessen georganiseerd, en is contact mogelijk met studenten en medewerkers van de opleiding. De commissie is verder positief over de organisatie van Cons Live. Dit is een voorbereidingsdag op de toelatingsproeven. Kandidaten kunnen kennismaken met muziektheoretische vakken en krijgen een proefles instrument of muziekproductie.

Tijdens de onthaalweek wordt informatie gegeven over de opleiding en de diensten die de opleiding aanbiedt. Informatie is ook terug te vinden in de studiegids en op Dokeos. De opleiding biedt opfrissingscursussen muziektheorie en een introductie klein ensemble aan (zie ook facet 2.9). Studenten worden uitgenodigd een vragenlijst in te vullen die peilt naar de studiemethode. Als de student laag scoort op een aspect wordt hij of zij uitgenodigd voor een gesprek met de studiebegeleider, en wordt hulp aangeboden bij het plannen en worden tips gegeven over studiemethodes. Uit de gesprekken met de opleiding blijkt dat een goede planning veel problemen voorkomt of oplost. De studiebegeleider staat ook in voor het helpen opstarten en bijhouden van het elektronische portfolio. De opleiding zet OP-leden in voor de organisatie van een monitoraat voor vakspecifieke begeleiding, indien nodig op individuele basis. Daarnaast worden workshops aangeboden over faalangst en podiumvrees. Verder hecht de opleiding veel waarde aan de individuele begeleiding door de hoofdvakdocent. Door het individuele onderwijs kan volgens de opleiding snel ingespeeld worden op de specifieke noden van de student. Uit de gesprekken met de studenten blijkt over het algemeen een goede werkrelatie met de docenten en een

laagdrempelig contact. De commissie waardeert de aandacht van de opleiding voor de individuele problematiek van de student.

Als een student onvoldoende haalt op onderzoeksmethodiek nodigt de dienst Studiebegeleiding hem/haar automatisch uit. Ook studenten met meer dan één onvoldoende op het einde van het jaar worden automatisch uitgenodigd voor een feedbackgesprek. Studenten die hun studie willen stopzetten, worden uitgenodigd voor een gesprek en worden, indien gewenst, geholpen met de heroriëntering.

De studietrajectbegeleider helpt studenten bij het opstellen van een flexibel leertraject en volgt de studievoortgang ervan op. De commissie leidt uit de gesprekken met de studiebegeleiding af dat de studenten actief moeten meewerken aan het opstellen van het dossier. Aanvragen voor studie- of examenfaciliteiten worden ook door de trajectbegeleider behandeld. De opleiding heeft een lijst met mogelijke faciliteiten, maar studenten worden in specifieke gevallen uitgenodigd zelf een voorstel omtrent faciliteiten te doen. De commissie waardeert de flexibiliteit in de toekenning van faciliteiten. Uit de gesprekken blijkt tevredenheid over de ondersteuning door en de bereikbaarheid van de studietrajectbegeleider.

De studenten kunnen indien nodig terecht bij meerdere ombudspersonen. Uit de gesprekken blijkt dat de meeste klachten met een gesprek kunnen worden opgelost. Het viel de commissie echter op dat niet alle ombudspersonen even studentgericht ingesteld waren. Bij een conflict over artistieke visie tussen een docent en een student werd bijvoorbeeld aangegeven dat een mogelijke oplossing erin bestond dat de student zou veranderen van hogeschool. Een dergelijke houding is volgens de commissie niet in overeenstemming met het didactische concept van de opleiding, dat stelt 'ruimte te willen scheppen voor de ontwikkeling van de unieke artistieke persoonlijkheid van iedere student'. De commissie vraagt de ombudsdienst om studentgericht te denken in het zoeken naar oplossingen bij conflicten.

Sociale voorzieningen worden door Sovoreg aangeboden. Voor psychotherapeutische zorg wordt doorverwezen naar Psynet. Verder baat Sovoreg studentenrestaurants uit, verhuurt het studentenkamers en fietsen, en stimuleert het sport- en cultuurparticipatie.

Uitwisselingsstudenten worden door de departementaal coördinator Internationalisering en door de studietrajectbegeleider begeleid. Studenten die naar het buitenland willen, vullen onder begeleiding van de coördinator Internationalisering een aanvraagformulier en een leerovereenkomst in. De buitenlandse instelling en de trajectbegeleider hebben inspraak in de invulling van de leerovereenkomst. Als de departementsraad en de buitenlandse instelling de kandidatuur goedkeuren, helpt de coördinator Internationalisering met de verdere afhandeling en de praktische regeling. De coördinator Internationalisering ontvangt ook het aanvraagformulier en de leerovereenkomst van inkomende studenten, en helpt met het op punt stellen van de leerovereenkomst en praktische regelingen. Eens gearriveerd in het conservatorium, ontvangt en informeert de coördinator Internationalisering de student. Op het einde van het verblijf geeft de coördinator Internationalisering de Transcript of Records mee, waarin de resultaten staan die de student aan het Conservatorium behaald heeft. De commissie is van mening dat de voorzieningen ter begeleiding van inkomende en uitgaande studenten adequaat zijn.

Uit de gesprekken blijkt volgens de commissie dat de organisatie van de stageplaatsen goed geregeld is.

De commissie stelt vast dat de opleiding en haar administratie zich onvoldoende hebben voorbereid op de introductie van de Engelstalige masteropleiding. De buitenlandse studenten die de Engelstalige masteropleiding volgen, gaven aan geconfronteerd te worden met een eentalige website en eentalige nieuwsbrieven, e-mails en informatiebrochures. Verder was het soms niet mogelijk om een les volledig in het Engels te volgen, omdat sommige docenten het Engels niet goed machtig zijn. De opleiding erkent dit probleem en geeft aan recent extra inspanningen te doen om alle informatie in het Engels aan te bieden. Zo worden de studenten apart geïnformeerd over het portfolio, is de 'Handleiding masterproeven' in het Engels vertaald, worden mails naar het Engels vertaald en worden de studenten voorgesteld aan een Engelstalig aanspreekpunt binnen de administratie. De commissie vraagt de website volledig in het Engels te vertalen, meerdere lessen in het Engels te laten doceren,

en lezingen van onderzoekers en masterclasses zo veel mogelijk in het Engels te laten plaatsvinden. Dit komt volgens de commissie niet alleen de studenten Engelstalige masteropleiding maar ook de studenten van de reguliere masteropleiding ten goede.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de ombudsdienst om studentgericht te denken in het zoeken naar oplossingen bij conflicten.

De commissie vraagt de inspanningen om een volwaardige Engelstalige masteropleiding aan te bieden, nog te verhogen.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	goed
facet 4.2, studiebegeleiding:	ABA/MA: goed
	EMA: voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Tijdens de gesprekken wordt aangegeven dat de centraal aangestuurde kwaliteitszorg een gezamenlijk kwaliteitszorgbeleid nastreeft met respect voor de eigenheid van de opleiding. Beslissingen komen volgens de opleiding tot stand in overleg met alle departementale kwaliteitszorgcoördinatoren. De commissie stelt echter vast dat kwaliteitszorg sterk vanuit de hogeschool gestuurd wordt, weliswaar met ruimte voor overleg met de opleiding. Toch is de commissie van mening dat de kwaliteitszorg nog meer dient te worden afgestemd op de eigenheid van de opleiding. Ze stelt bijvoorbeeld vast dat de enquêtes die vanuit de hogeschool naar alle studenten worden gestuurd, te algemeen zijn. De opleiding erkent dit en geeft aan in de nabije toekomst gebruik te willen maken van de mogelijkheid om eigen vragen toe te voegen aan de enquêtes.

Op opleidingsniveau is er een stuurgroep Kwaliteit, waarin onder leiding van de onderwijsdirecteur overleg plaatsvindt met de voorzitter van de opleidingscommissie, de coördinator Jazz/Lichte muziek en Muziekproductie, de voorzitter van het steunpunt Onderzoek, de kwaliteitszorgcoördinator, de kwaliteitszorgmedewerker en het departementshoofd. Resultaten uit enquêtes worden geëvalueerd en verbeteringsdoelen worden opgesteld. De stuurgroep bespreekt het jaaractieplan kwaliteit, waarna het ter goedkeuring wordt voorgelegd aan de departementsraad. De praktische organisatie van de maatregelen omtrent kwaliteitszorg is de verantwoordelijkheid van de voltijdse stafmedewerker Kwaliteitszorg. De commissie stelt vast dat recent gestart is met een kwaliteitszorgbeleid en moedigt de opleiding aan hierin te blijven investeren.

De studenten worden bevraagd aan de hand van twee enquêtes die de hogeschool ter beschikking stelt: een over de onderwijsactiviteiten binnen de opleiding, een over de opleiding als geheel. De opleiding als geheel wordt om de vier jaar bevraagd. Per jaar worden minimaal drie onderwijsactiviteiten bevraagd. De respons op deze enquêtes is zeer laag. De commissie waardeert verder het idee om focusgesprekken te organiseren in aanvulling op de enquêtes, maar stelt tijdens de gesprekken vast dat weinig studenten hiervan op de hoogte zijn. De commissie vraagt dit initiatief regelmatig te herhalen en wijd bekend te maken onder de studenten. Daarnaast vraagt de commissie ook de meerwaarde van een gestructureerde en anonieme enquête niet te onderschatten, en dus werk te maken van een aanpassing van de hogeschoolenquêtes op maat van de opleiding. De participatie aan de enquêtes kan volgens de commissie toenemen door studenten te informeren over de resultaten van die enquêtes en de verbeteringsacties die daaruit voortvloeien. De commissie vraagt na te gaan hoe de participatie aan de enquêtes kan worden verhoogd.

De resultaten van de studentenenquêtes worden besproken in de opleidingscommissie en vormen de aanleiding om een verbeteringsplan op te stellen. De cel Onderwijs wordt hiervan op de hoogte gebracht. Resultaten van de medewerkersenquête worden besproken in de stuurgroep Kwaliteit en de personeelsvergadering waar ook verbeteringsdoelen worden geformuleerd. In het jaaractieplan wordt een planning van de verbeteringsdoelen opgenomen. Verslag van de uitvoering ervan gebeurt in de corresponderende beslissingen van de departementsraad en in het departementaal jaarverslag.

De opleiding stuurt ook enquêtes naar alumni, maar de respons hierop is zeer laag. Bijgevolg heeft de opleiding nog geen zinvolle resultaten van alumni-enquêtes over het nieuwe curriculum ter beschikking. De commissie

suggereert een actief alumni-beleid te voeren (zie ook facet 5.3). Als de alumni meer betrokken worden bij de opleiding, verhoogt mogelijk de participatiegraad aan de alumni-enquêtes.

De commissie stelt vast dat de opleiding geen formele bevraging organiseert voor het werkveld. Input vanuit het werkveld komt volgens de opleiding via de contacten van de medewerkers en door uitnodigingen voor masterclasses en jury's.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de kwaliteitszorg af te stemmen op de eigenheid van de opleiding.

De commissie vraagt te blijven investeren in het recente kwaliteitszorgbeleid.

De commissie vraagt na te gaan hoe de participatie aan de enquêtes kan worden verhoogd.

Facet 5.2   Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding zich bewust is van de werkpunten en ze aanpakt. De commissie denkt hierbij aan de implementatie van het onderwijsontwikkelingsplan, het opentrekken van de lessen en de organisatie van proeflessen als onderdeel van de sollicitatieprocedure.

De commissie is van mening dat de opleiding een aantal aanbevelingen uit het vorige visitatierapport met succes heeft aangepakt. De opleiding heeft een nieuw curriculum ontwikkeld met aandacht voor samenhang en volgtijdelijkheid, de bibliotheek meer studentvriendelijk gemaakt, de producties geprofessionaliseerd, studie- en studentenbegeleiding geoptimaliseerd en onderzoek in en over de kunsten actief ontwikkeld.

Andere aanbevelingen zijn wel aangepakt, maar hebben volgens de commissie nog niet de gewenste resultaten opgeleverd. Ze denkt hierbij aan het organiseren van een verplichte stage voor alle afstudeerrichtingen, het verhogen van het aantal internationale uitwisselingen en de ontwikkeling van een levend alumni-beleid. De commissie vraagt de voorgenomen alsook de al genomen maatregelen op te volgen volgens de PDCA-cyclus. Verder is ze van mening dat de opleiding erg ambitieus is, onder andere omtrent de didactische professionalisering (zie ook facet 3.1), en suggereert ze om realistische prioriteiten te stellen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt een verdere opvolging van de verbeteringspunten volgens de PDCA-cyclus.

De commissie vraagt realistische verbeteringsdoelen te formuleren en een realistische planning te maken op basis van prioriteiten.

Facet 5.3   **Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld**

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding organiseert het overleg binnen raden en vergaderingen. Een aantal raden heeft geen beslissingsbevoegdheid, zoals de cel Onderwijs of de productieraad, maar draagt volgens de opleiding bij tot de betrokkenheid van de medewerkers en de communicatie van de beslissingen. De verslagen van iedere vergadering liggen ter inzage voor alle medewerkers. De commissie is van mening dat er nogal veel raden en vergaderingen zijn en dat bovendien vaak dezelfde mensen in verschillende raden participeren. Ze vraagt de opleiding na te gaan hoe de participatie van de medewerkers meer gestroomlijnd kan worden. De opleiding erkent de moeilijkheid om de vele deeltijdse medewerkers te betrekken bij de algemene werking. De commissie stelt vast dat een aantal initiatieven wordt genomen. Zo worden resultaten van enquêtes doorgegeven en besproken, waarbij ook aandacht wordt geschonken aan de positieve resultaten. Toch vraagt de commissie nog meer inspanningen te doen om alle medewerkers bij de algemene werking te betrekken.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de directie niet omringd is door een hecht middenkader dat een gezamenlijke visie uitdraagt naar alle medewerkers. De commissie is van mening dat het ambitieuze beleid dat de directie voor ogen heeft, de betrokkenheid van alle personeelsleden vraagt. Deze brede betrokkenheid kan volgens de commissie enkel tot stand komen als het hele middenkader op een enthousiaste manier eenzelfde visie uitdraagt. De commissie vraagt meer inspanningen te doen om met het hele middenkader een gezamenlijke visie uit te dragen naar alle medewerkers.

De commissie waardeert het dat de opleiding vereist dat alle medewerkers het e-mailadres van de opleiding gebruiken en consequent alle informatie enkel naar dat adres stuurt.

Studenten zijn vertegenwoordigd in de departementale raad. De studentenvertegenwoordigers werden recent betrokken in een TRIS-enquête voor docenten en voor stafmedewerkers. Verder zijn de studenten vertegenwoordigd in een participatieraad. De commissie stelt vast dat de studenten, omwille van het individuele onderwijs, het gevoel hebben gemakkelijk bij de docenten terecht te kunnen.

De opleiding geeft zelf aan dat de communicatie met de studenten niet altijd vlot verloopt. De commissie is van mening dat de opleiding te veel verschillende communicatiekanalen hanteert, waardoor het voor de studenten onduidelijk is welke informatie ze waar kunnen vinden. De commissie vraagt het gebruik van de verschillende informatiekanalen beter te stroomlijnen.

De opleiding heeft een aantal resonantiegroepen opgericht waarin het werkveld vertegenwoordigd is. De commissie stelt vast dat de resonantiegroep Muziekpedagogie goed functioneert en een wezenlijke bijdrage levert aan de opleiding. De opleiding geeft mee dat ook de andere resonantiegroepen betrokken worden bij het beleid van de opleiding. Ze formuleert de ambitie om per afstudeerrichting minstens jaarlijks één resonantiegroep samen te roepen, hen te informeren over aanpassingen en inhoudelijk te laten bijdragen aan de opleiding. De commissie moedigt de opleiding aan deze ambitie te realiseren.

De commissie stelt vast dat slechts recent een aanzet werd gegeven voor de uitbouw van een alumniwerking. De opleiding verspreidt een nieuwsbrief in twee talen en kondigt activiteiten aan op haar website. Verder werd een bevraging rondgestuurd per mail. De commissie vraagt de opleiding meer initiatieven te nemen om de alumni

actief te betrekken bij de organisatie van de opleiding, en om verder in te zetten op de uitbouw van een alumniwerking.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer inspanningen te doen om met het hele middenkader een gezamenlijke visie uit te dragen naar alle medewerkers.

De commissie vraagt om de resonantiegroepen regelmatig samen te roepen, hen te informeren over aanpassingen en inhoudelijk te laten bijdragen aan de opleiding.

De commissie vraagt de opleiding verder in te zetten op de uitbouw van een actieve alumniwerking.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	voldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	voldoende
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Interne kwaliteitszorg

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het werkveld is over het algemeen tevreden over het niveau van de afgestudeerden. Tijdens de gesprekken wordt opgemerkt dat het niveau ieder jaar lijkt te stijgen. Verder wordt de open geest van de afgestudeerden als positief ervaren. Ook de alumni zelf zijn tevreden over hun muzikale en technische opleiding. De commissie stelt echter vast dat het artistieke niveau te wisselvallig is. Het lijkt te zeer afhankelijk van de hoofdvakdocent en van de populariteit van het instrument. De commissie vraagt te waken over het instroomniveau en vraagt het minimumniveau van de uitstroom te verhogen.

De alumni gaven tijdens de gesprekken de indruk een realistische kijk op het werkveld te hebben. Verder ervoeren de studenten de balans tussen klassieke en hedendaagse muziek als positief. De commissie suggereert, gezien het profiel dat de opleiding zichzelf oplegt, dat binnen de masteropleiding toch een groter en meer gedurfd aanbod hedendaagse muziek zou worden aangeboden (zie ook facet 2.1). Het werkveld gaf nog het belang van profilering en zelfpromotie mee, voor de opleiding als geheel maar ook voor de individuele studenten.

De commissie is van mening dat de opleiding erin slaagt een aanvaardbare standaard neer te zetten wat betreft academisering en dat de meeste studenten die standaard halen. De focus van de opleiding op omringingsvakken ter ondersteuning van het artistieke onderzoek werpt volgens de commissie vruchten af. De commissie stelt vast dat een goede basis voor verdere ontwikkeling aanwezig is. De commissie vraagt verdere inspanningen te blijven doen om het niveau van de scripties te verhogen en minder te laten variëren.

De commissie stelt vast dat jaarlijks tussen vijf en acht studenten via Erasmus uit het buitenland naar het Conservatorium van Gent komen. Het aantal uitgaande studenten ligt doorgaans lager. De commissie vraagt de opleiding extra inspanningen te doen om het aantal uitgaande studenten en docenten te doen toenemen. Daarnaast is de commissie van mening dat ook de internationalisation@home nog moet uitgebouwd worden. Ze suggereert de opleiding meer internationale docenten aan te stellen, gastlessen en masterclasses te laten verzorgen door internationale, gerenommeerde musici en een aantal vakken in het Engels te onderwijzen. Een sterkere gerichtheid op het internationale platform zou volgens de commissie bijdragen tot de aansluiting bij het internationale niveau.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt te waken over het instroomniveau en het minimumniveau van de uitstroom te verhogen.

De commissie vraagt werk te maken van een stimulerend beleid rond internationale uitwisselingen en rond internationalisation@home.

Facet 6.2   Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding formuleert geen duidelijke streefcijfers. Ze maakt wel de analyse van de slaagcijfers. De commissie stelt vast dat de slaagcijfers dalen. In 2004-2005 was 67 procent van de generatiestudenten geslaagd voor alle opgenomen credits, in 2006-2007 was dit nog 52 procent en in 2008-2009 nog maar 36 procent. De commissie erkent dat dit deels te maken heeft met de flexibilisering van het onderwijs. De opleiding concludeert daarnaast dat veel studenten het niveau van de opleiding en meer bepaald de academische opleidingsonderdelen onderschatten. De commissie suggereert om kandidaat-studenten duidelijk te informeren over het niveau van de opleiding.

Verder valt op dat het aantal studenten dat slaagt voor alle opgenomen opleidingsonderdelen in de masteropleiding redelijk laag is. In het eerste jaar van de masteropleiding is dit iets meer dan 20 procent, in het tweede jaar ongeveer 40 procent. De commissie is van mening dat de automatische doorstroom vanuit de bacheloropleiding naar de masteropleiding niet vanzelfsprekend is. Mogelijk speelt ook de academisering van de opleiding vooral door in de master.

75 procent van de studenten behaalt het bachelordiploma binnen de basisduur van drie jaar. Studenten doen er gemiddeld 3,3 jaar over om hun bachelordiploma te halen. Van de masteropleiding zijn nog niet voldoende gegevens beschikbaar, maar lijkt de studieduur gemiddeld wat hoger. Volgens de opleiding komt dit omdat studenten ook actief zijn in projecten buiten de opleiding en soms een extra jaar opnemen om zich nog verder te kunnen specialiseren. De opleiding heeft naar eigen zeggen de ambitie om een dergelijke studievertraging te vermijden.

De opleiding nodigt studenten die de studie stopzetten uit voor een gesprek om de redenen van afhaken te achterhalen en indien gewenst mee te helpen met de heroriëntering. De commissie waardeert de opvolging van afhakers.

De opleiding houdt rendementsgegevens bij. Voor de voorbije drie jaren ligt het percentage studenten dat voor meer dan 85 procent van de opgenomen opleidingsonderdelen slaagt, gemiddeld op 89, al is een dalende trend merkbaar. Voor de masteropleiding zijn nog niet voldoende gegevens beschikbaar.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie is van mening dat het ZER de feiten op een juiste manier, maar soms enigszins verbloemend, weergeeft. Het ZER is over het algemeen zorgvuldig opgesteld. De stijl was helder en duidelijk.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	goed	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	goed	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 2.3: Samenhang	voldoende	
Facet 2.4: Studieomvang	ok	
Facet 2.5: Studietijd	goed	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	voldoende	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	voldoende	
Facet 2.8: Masterproef	goed	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	goed	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	goed	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	ABA/MA: goed EMA: voldoende	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	voldoende	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	voldoende	

De oordelen zijn van toepassing voor:

HoGent Hogeschool Gent

- academisch gerichte bacheloropleiding Muziek (ABA) met afstudeerrichtingen Muziektheorie/schrijftuur, Uitvoerende muziek, Scheppende muziek en Instrumentenbouw
- masteropleiding Muziek (MA) met afstudeerrichtingen Muziektheorie/schrijftuur, Uitvoerende muziek, Scheppende muziek, Instrumentenbouw en Muziekpedagogie
- masteropleiding Music (EMA)

Hoofdstuk 4 Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bacheloropleiding/masteropleiding Muziek aan de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

De opleiding behoort tot de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst. De Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (W&K) werd in 1995 opgericht. W&K groepeert vier toonaangevende instellingen voor hoger onderwijs in Vlaanderen: campus Lemmensinstituut (Leuven), campus Narafi (Brussel), campus Sint-Lucas Architectuur (Brussel-Gent) en campus Sint-Lucas Beeldende Kunst (Gent). Op deze campussen worden professionele en academische opleidingen in de studiegebieden Architectuur, Audiovisuele en beeldende kunsten, Industriële wetenschappen en Technologie en muziek en Podiumkunsten aangeboden. De hogeschool behoort tot de associatie KUL.

Op het Lemmensinstituut worden de academische bachelor- en masteropleidingen Drama en Muziek aangeboden, alsook de master-na-masteropleiding Voortgezette studies muziek.

Het Lemmensinstituut werd in 1879 in Mechelen opgericht in opdracht van het Belgische episcopaat. Oorspronkelijk was de focus vooral op het orgel gericht. Al snel kwamen hier muziektheorie en compositie bij. Vanaf 1918 werd grote nadruk gelegd op koorzang en koordirectie. Vanaf 1962 was er aandacht voor de vorming van musici-pedagogen, hetgeen uniek was in de conservatoriumwereld van die dagen. Dit leidde in 1971 tot de oprichting van de eerste wettelijke muziekhogeschool van het land, hetgeen uitmondde in een volledig uitgebouwd muziekconservatorium. Deze professionele muziekhogeschool bood een voltijdse, vijf jaar durende opleiding die breed en algemeen-cultureel vormde. In 1968 verhuisde de opleiding van Mechelen naar Leuven, waar een volwaardige campus werd uitgebouwd. In 1994 werden de afstudeerrichtingen Jazz en Muziektherapie opgericht.

De opleiding biedt de volgende afstudeerrichtingen aan: Compositie/Directie, Muziekpedagogie, Muziektherapie, Instrument/Zang, Orgel en Beiaard, Kamermuziek en Jazz.

De opleiding telt in het academiejaar 2010-2011 238 bachelorstudenten en 135 masterstudenten.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft als ambitie creatieve en flexibele kunstenaars op te leiden. Dit doet ze naar eigen zeggen door zowel het groepsgevoel als de individuele eigenheid aan te spreken, door oog te hebben voor zowel traditie als innovatie, en door zowel verbreding als verdieping aan te bieden. De opleiding geeft aan de artistieke professionaliteit te cultiveren, waarbij benadrukt wordt dat deze het resultaat is van een verbinding tussen motivatie, interesse, capaciteiten en attitudes. Door de reflectie op de eigen artistieke professionaliteit en de complexiteit van de beroepswereld te stimuleren, wil ze een realistische kijk op het artistieke profiel en de mogelijke plaats ervan in de samenleving tot stand brengen. De opleiding wil een veelzijdige kunstenaar afleveren die sociaal mondig is en blijk geeft van zin voor verantwoordelijkheid.

De opleiding formuleert een aantal algemene doelstellingen. Ze wil aan alle bachelorstudenten een brede basisopleiding aanbieden. Hierin is naast de artistieke praxis ook veel aandacht voor kennis en inzicht, reflectie en theoretisch denken en zelfs managementstaken. De opleiding heeft verder als doel alumni af te leveren die levenslang bijleren en oog hebben voor artistieke en maatschappelijke dienstbaarheid. Tot slot is er aandacht voor artistiek onderzoek ten dienste van de artistieke praxis, waarbij de afgestudeerde bachelor zelf onderzoek kan uitvoeren. De master in de Muziek bouwt voort op die brede basisopleiding, om op een bewuste manier kunst te beoefenen op het niveau van een beginnende kunstenaar. Tijdens de gesprekken met de commissie verklaarde de opleiding dat ze verwacht dat de pas afgestudeerde musicus zich nog moet blijven ontwikkelen, maar hiervoor tijdens de opleiding alle competenties dient te hebben verworven. De opleiding heeft verder als doel studenten aan te leren een standpunt in te nemen en hierover te communiceren met vakgenoten en leken. De master in de Muziek dient een eigen artistiek profiel te ontwikkelen en individueel alsook in groepsverband, al dan niet multidisciplinair, te leren functioneren.

De commissie stelt vast dat de opleiding haar algemene doelstellingen heeft afgetoetst met het decreet. Ze is van mening dat de doelstellingen voor de bachelor- en masteropleiding een adequaat niveau en academische oriëntatie hebben.

De commissie stelt vast dat er geen internationale component in de doelstellingen aanwezig is. Toch blijkt uit de gesprekken met de opleiding dat er wel degelijk aandacht is voor internationale aspecten (zie ook facetten 2.2 en 6.1). De commissie vraagt doelstellingen omtrent internationalisering die impliciet wel aanwezig blijken, te expliciteren.

De visie van de opleiding op onderzoek is dat het artistieke onderzoek ten dienste moet staan van de artistieke praxis. Deze visie past in de traditie van aandacht voor het reflecteren op de artistieke praxis. Uit de gesprekken met de docenten blijkt dat de aandacht voor het reflectieve luik voor de meesten als waardevol en voor velen zelfs als noodzakelijk wordt beschouwd om een goed musicus te worden. Hoewel erkend wordt dat het reflectieve luik erg belastend is voor de goede instrumentalist, die meer praktisch dan theoretisch georiënteerd is, zijn de docenten van mening dat het voor de meeste studenten een verrijking is. Zo helpt het expliciteren van de eigen inbreng in een artistiek project de vorming van het eigen profiel. Daarnaast heeft de integratie van het reflectieve met het artistieke volgens de docenten een positieve invloed op de mentaliteit van de muzikant. De commissie waardeert het dat de academisering van de opleiding breed gedragen wordt door de medewerkers.

Hoewel de opleiding vooropstelt dat het reflectieve luik ten dienste moet staan van de artistieke praxis, stelt de commissie vast dat veel aandacht geschonken wordt aan de competenties omtrent het expliciteren van de reflectie. De commissie waardeert de uitgebreide aandacht voor het verwerven van onderzoeksgerichte competenties in het competentieprofiel.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de doelstellingen omtrent internationalisering, die nu slechts impliciet in de doelstellingen aanwezig zijn, te expliciteren.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: BA: voldoende
MA: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Bij het opstellen van de doelstellingen heeft de opleiding zich op de volgende bronnen gebaseerd: het decreet van de Vlaamse Gemeenschap op de Structuur van het hoger onderwijs in Vlaanderen van 2003 en Tuning Educational Structures in Europe, The Polifonia Project, AEC.

De dienst Kwaliteitszorg bereidde de doelstellingen voor. Tijdens een vergadering werden de doelstellingen met het hele docentenkorps besproken. Opmerkingen zijn vervolgens verwerkt in een aangepaste versie, die opnieuw ter inzage beschikbaar werd gesteld. De commissie kon tijdens de gesprekken met de docenten vaststellen dat de visie en de doelstellingen van de opleiding over het algemeen breed gedragen worden door het docentenkorps.

De commissie stelt vast dat voor de bacheloropleiding geen domeinspecifieke competenties geformuleerd zijn. De opleiding geeft als reden aan dat de academische bacheloropleiding geen finaliteit heeft. De commissie vraagt toch voor de bacheloropleiding ook domeinspecifieke competenties, bij voorkeur per afstudeerrichting, te expliciteren. Enerzijds ter informatie voor docenten en studenten, en anderzijds om het nagestreefde niveau van de instroom in de masteropleiding duidelijk te stellen.

De domeinspecifieke competenties voor de masteropleiding zijn volgens de commissie ambitieus geformuleerd. De commissie stelt vast dat de opleiding niet enkel kiest voor artistieke ontplooiing maar ook voor een zeer brede vorming, met veel aandacht voor theoretische kennis. Door studenten aan te leren om het 'kunnen' te koppelen aan het 'kennen', wil de opleiding muzikanten afleveren die reflecteren over hun artistieke praxis en daardoor het instrumentaal-technische overstijgen.

Tijdens de gesprekken met de opleiding kwam naar voor dat ze oog heeft voor de steeds veranderende maatschappij en de keuzes die studenten hierin moeten maken. De commissie waardeert het dat de opleiding wil voorbereiden op een heterogeen werkveld, waarbij ook de socioculturele sector en ontwikkelingssamenwerking als opties worden meegenomen.

De afstudeerrichting Muziektherapie profileert zich volgens de opleiding ten opzichte van de professionele bacheloropleidingen Creatieve therapie in Nederland door een theoretische basis van academisch niveau te willen meegeven. Dit zou moeten toelaten dat iedere alumnus kan doctoreren. Er is veel aandacht voor de psychopathologie en de muzikale vertaling ervan door middel van muzikale improvisatie. De opleiding legt hierbij de nadruk op die psychopathologie waarbij de patiënt zich niet kan uitdrukken in woorden. Het doel is om echte therapeuten af te leveren die direct inzetbaar zijn in een multidisciplinair team. De commissie waardeert de internationale benchmarking van de doelstellingen van deze afstudeerrichting. De commissie is verder positief over de sterke professionele oriëntatie en de duidelijke ambitie om een hoog academisch niveau te bereiken.

De opleiding geeft zelf aan dat het beroepenveld niet systematisch betrokken is bij de ontwikkeling noch de actualisering van de doelstellingen. Ze ambieert het oprichten van een resonantieraad, waarin alumni en het werkveld vertegenwoordigd zijn, die zich zou buigen over de doelstellingen van de opleiding. De commissie ondersteunt dit voornemen. Uit de gesprekken met het werkveld blijkt wel dat de opleiding open staat voor de kritiek die voortkomt uit de informele contacten tijdens bijvoorbeeld de jurering van examens of het overleg over werkplekervaringen. Zo drukte het werkveld zijn bezorgdheid uit over het behoud van de artistieke competenties, gezien de breedte van de opleiding en de focus op academisering. Hoewel de opleiding de brede scholing blijft verdedigen, is recent besloten om enkele zeer getalenteerde studenten de kans te geven zich meer te focussen op hun instrument door hen vrijstelling van projectwerk, waaronder het koorwerk, toe te kennen. De commissie moedigt de opleiding aan nog meer soortgelijke initiatieven ter flexibilisering te nemen, zodat de student meer op maat van het individu keuzes kan maken.

De opleiding heeft de doelstellingen op maat van de studenten vertaald in een tekst die gepubliceerd staat in de informatiebrochure en op de website. Daarnaast staan de te verwerven competenties per opleidingsonderdeel vermeld op de studiefiches. Uit de gesprekken met de studenten bleek evenwel dat de studenten weinig geïnteresseerd waren in het competentieprofiel. Ze vermeldden wel het informatiemoment aan het begin van het academiejaar, waarin het departementshoofd de opleidingsvisie toelicht, maar gaven geen blijk van gedegen kennis van die visie. De opleiding geeft zelf aan dat haar visie en doelstellingen beter gecommuniceerd dienen te worden naar de abiturienten en de studenten. Dit wil ze doen door het uitbrengen van een vernieuwde website en een nieuwe brochure. De commissie suggereert de nagestreefde competenties aan het begin van ieder opleidingsonderdeel te overlopen. Dit zou de doelstellingen van de opleiding voor de student zeer concreet maken.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt voor de bacheloropleiding domeinspecifieke competenties, bij voorkeur per afstudeerrichting, te expliciteren.

De commissie suggereert de nagestreefde competenties aan het begin van ieder opleidingsonderdeel te overlopen. Dit zou de doelstellingen van de opleiding voor de student zeer concreet maken.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: Voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	goed
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	BA: voldoende MA: goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft geen competentiematrix opgesteld. Hoewel de commissie van mening is dat het programma ontwikkeld is in lijn met de meeste doelstellingen, adviseert ze het opstellen van een competentiematrix om een duidelijk overzicht te krijgen van welke competenties in ieder opleidingsonderdeel aan bod komen. Het programma is opgebouwd rond drie pijlers: individuele en collectieve artistieke vorming, reflectieve vorming en vorming van een breed artistiek referentiekader.

Binnen de pijler artistieke vorming is er naast aandacht voor de instrumentale ook veel aandacht voor de vocale vorming. De opleiding is van mening dat vocale vorming, onder andere tijdens koorrepetities van polyfone composities, bijdraagt aan de muzikale en instrumentale vorming. De doelstelling om een groepsgerichte dynamiek te ontwikkelen, wordt vormgegeven door het vele projectwerk in uiteenlopende bezettingen, waar iedereen jaarlijks aan deel dient te nemen. Dit kan gaan over een project met koor, symfonisch orkest, harmonieorkest, kamerkoor, klarinettenensemble, bigband en dergelijke meer. Zo staat in het eerste jaar traditioneel de Johannespassie of de Mattheuspassie en de Hohe Messe van J.S. Bach op het programma. De groepsdynamiek die eigen is aan de projectwerking zorgt er volgens de opleiding voor dat studenten competenties ontwikkelen die ze zowel beroepsmatig als maatschappelijk kunnen inzetten. De commissie waardeert de participatie van de studenten aan de projecten, maar vraagt erover te waken de instrumentale vorming voldoende aan bod te laten komen (zie ook facet 2.6). Daarnaast vraagt ze ook aandacht voor de actualiteit van de uitvoeringspraktijk. Zo is het volgens de commissie niet langer gangbaar om de Hohe Messe en de Mattheuspassie met zulke enorme koren uit te voeren.

De opleiding organiseert in het laatste jaar naast de masterproef ook nog een concertproef. Dit is een artistiek opleidingsonderdeel van vijf studiepunten dat halverwege het jaar gepland staat. Het wordt gezien als een soort aanvulling op het artistieke luik van de masterproef om tegemoet te komen aan de vraag van studenten om meer aandacht te schenken aan het hoofdinstrument.

Het reflectieve luik wordt in de bacheloropleiding op een eerder elementaire basis verbonden aan het artistieke luik. In een aantal opleidingsonderdelen worden inzichten door studenten aan elkaar gecommuniceerd en voorgesteld. Een eerste echte realisatie van de koppeling van onderzoek aan het artistieke is de bachelorproef. In de masteropleiding rapporteren de studenten over eigen onderzoek, analyses, inzichten en opgedane kennis in het reflectieve luik van de masterproef.

Tot slot schenkt de opleiding volgens de commissie veel aandacht aan de derde pijler: het breed artistieke referentiekader. De opleiding voorziet in kennisontwikkeling die verder gaat dan de professionele kennis van het gekozen vakgebied. Via muzikale (schriftuur, harmonie, praktische harmonie, muziekgeschiedenis, bibliografisch onderzoek) en niet-muzikale (psychologie, muziekpsychologie, filosofie, filosofie-esthetica, godsdienst/liturgie)

opleidingsonderdelen leert de student volgens de opleiding de artistieke, historische, maatschappelijke en filosofische context kennen.

De drie pijlers zijn al in de bacheloropleiding aanwezig. De opleiding kiest bewust voor een brede artistieke en reflectieve vorming, omdat die leidt tot een positieve wederzijdse bevruchting. De commissie waardeert deze visie en ziet deze gerealiseerd in de opbouw van het curriculum van de bacheloropleiding. De commissie stelt vast dat deze brede basis gemeenschappelijk wordt aangeboden binnen alle afstudeerrichtingen. Vanaf het derde bachelorjaar en in de masteropleiding worden meer specifieke opleidingsonderdelen per afstudeerrichting gepland. De commissie vraagt zich echter af of het zinvol is dat aanvankelijk over de verschillende afstudeerrichtingen heen hetzelfde programma aangeboden wordt. De commissie is immers van mening dat voor een aantal afstudeerrichtingen, zoals Compositie, Muziektherapie en -Pedagogie, er al eerder in de opleiding specifieke opleidingsonderdelen zouden moeten worden gepland. Ook tijdens de gesprekken met de studenten bleek dat ze graag al eerder opleidingsonderdelen specifiek voor hun afstudeerrichting zouden krijgen. De opleiding is hier recent aan tegemoetgekomen door ook al in de eerste jaren specifieke opleidingsonderdelen in te plannen. De commissie vraagt hierin nog verder te gaan. Tijdens de gesprekken met de opleiding blijkt bijvoorbeeld dat voor de afstudeerrichting Compositie het opleidingsonderdeel compositie niet in het gemeenschappelijke programma van de eerste twee bachelorjaren zit. Hierdoor komen studenten in de afstudeerrichting Compositie pas in hun derde jaar voor het eerst in aanraking met dit opleidingsonderdeel.

De opleiding ambieert de drie pijlers in de masteropleiding verder te laten samenvloeien. Het programma is zo gestructureerd en georganiseerd dat het reflectieve volledig ten dienste staat van het artistieke. In de masterproef dienen, als sluitstuk van de opleiding, het artistieke kunnen en weten, het onderzoek, het kunsthistorische inzicht en het algemeen reflectieve inzicht samen te komen.

Recent is een aantal opleidingsonderdelen hervormd of aan het programma toegevoegd: inleiding bibliografisch onderzoek, encyclopedieseminarie, het reflectieve luik van de bachelorproef en het reflectieve luik (de scriptie) van de masterproef. In het programma van de afstudeerrichting Muziektherapie is een aantal opleidingsonderdelen van de faculteit Psychologie en pedagogische wetenschappen aan de KUL ingebouwd. De studenten gaven aan dat door het drukke programma er soms overlap is tussen de verplichtingen binnen het Lemmensinstituut en de opleidingsonderdelen die aan de KUL worden gevolgd. De commissie vraagt de opleiding erover te waken dat het programma dat wordt samengesteld, ook daadwerkelijk kan gevolgd worden.

De opleiding geeft aan dat onder andere binnen de projectwerking disciplineoverschrijdend gewerkt wordt. De commissie merkt echter op dat dit beperkt blijft tot samenwerking over de afstudeerrichtingen heen. Uit gesprekken met de studenten bleek dat er ooit ruimte was voor samenwerking met afdelingen Woord, Drama en Dans, maar dat dit recent niet meer georganiseerd is. Nochtans waren de studenten die hieraan hadden geparticipeerd, er erg enthousiast over. De commissie vraagt de opleiding opnieuw dergelijke, echt interdisciplinaire projecten of ervaringen structureel te organiseren.

Op septembervergaderingen en samenkomsten op de jaarlijkse Dies Natalis worden de grote lijnen van veranderingen aan het programma uitgezet. Nieuwe inhoud wordt ontwikkeld op vergaderingen binnen de vakgroepen. Ontwikkelingen binnen de vakgroepen worden besproken op het overleg tussen het departementshoofd en de coördinatoren. De voeling met de noden van het werkveld wordt gerealiseerd via collega's die ook actief zijn in het werkveld, en via de contacten met externe juryleden bij de masterproeven. De commissie is echter van mening dat, naast de informele contacten, de betrokkenheid van het werkveld ook structureel georganiseerd dient te worden, bijvoorbeeld door het oprichten van een resonantecommissie. De studenten zijn betrokken via bevragingen en via de participatiecommissie. Docenten en studenten worden volgens de commissie wel voldoende betrokken bij curriculumherzieningen. Tijdens gesprekken met de docenten bleek dat de laatste jaren herhaaldelijk is gesleuteld aan het curriculum. Niettemin adviseert de commissie het programma nog eens kritisch te herzien (zie ook facet 2.3 en 2.5), om vervolgens een periode van consolidatie in te lassen.

De opleiding geeft aan dat de student vanaf het derde bachelorjaar ruimte krijgt voor het opnemen van een aantal keuzevakken. Ze benadrukt ook de mogelijkheden voor studenten om persoonlijke accenten te leggen via de repertoirekeuze. In de masteropleiding heeft de student de keuzemogelijkheid tussen een agogische uitdieping en een muzikaal-technische verdieping. Hierdoor kan de student eigen accenten leggen in functie van het beoogde beroepenveld. Binnen de muzikaal-technische verdieping is er veel ruimte voor het opnemen van keuzeopleidingsonderdelen. De commissie is echter van mening dat er zowel binnen de agogische uitdieping in de masteropleiding alsook binnen de eerste opleidingsjaren te weinig keuzeopleidingsonderdelen zijn. Ze is van mening dat de zelfstandigheid van de student daardoor niet gestimuleerd wordt. Ze vraagt om ook al eerder in het curriculum meer ruimte te maken voor het opnemen van keuzeopleidingsonderdelen.

De commissie stelt vast dat de opleiding weinig samenwerkt met andere conservatoria in of buiten Vlaanderen. Ze is van mening dat vooral binnen Vlaanderen meer moet worden samengewerkt onder de conservatoria en stimuleert de opleiding hiertoe initiatieven te nemen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie suggereert het opstellen van een competentiematrix om een duidelijk overzicht te krijgen van welke competenties in ieder opleidingsonderdeel aan bod komen.

De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken hoe in de eerste bachelorjaren nog meer specifieke opleidingsonderdelen kunnen worden ingepland.

De commissie vraagt interdisciplinaire projecten of ervaringen structureel te organiseren.

De commissie vraagt om ook al eerder in het curriculum meer ruimte te maken voor het opnemen van keuzeopleidingsonderdelen.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: ABA/MA: voldoende
MAMT: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De studenten worden volgens de commissie uitgebreid voorbereid op het uitvoeren van onderzoek: in de inleiding bibliografisch onderzoek, in het encyclopedieseminarie en in het reflectieve luik van de bachelor- en masterproef. Uit de gesprekken met de studenten leidt de commissie af dat het reflectieve luik op zich wel gewaardeerd wordt maar vaak wordt opgedrongen, ook waar het niet relevant lijkt voor het uit te voeren artistieke project. Studenten merken op dat ze soms erg weinig tijd over hebben voor het bespelen van hun hoofdinstrument (zie ook facet

2.5). Anderzijds geven studenten Muziektherapie en -Pedagogie aan veel te hebben aan de onderzoeksgerichte vakken. Binnen deze afstudeerrichtingen is de koppeling tussen onderzoek en het artistieke voor de studenten meer vanzelfsprekend.

De commissie stelt vast dat regelmatig een link wordt gelegd tussen de theorie en de praktijk. Doordat het Lemmensinstituut zo sterk inzet op de brede theoretische vorming ten dienste van de artistieke praxis, is dit volgens de commissie essentieel. Vooral waar (theorie)docenten ook actief zijn in het werkveld is die link aanwezig, bijvoorbeeld binnen de afstudeerrichting Muziektherapie.

De studenten worden sporadisch betrokken bij onderzoek. Ze kunnen in de master via een keuzeopleidingsonderdeel participeren aan onderzoek dat docenten verrichten. De student kan actief meewerken aan het onderzoek en wordt betrokken bij het reflectieve proces ervan. Soms is er contact met het onderzoek van ouderejaarsstudenten. De commissie stelt vast dat het onderzoek en de expertise die eruit voortkomen, worden teruggekoppeld naar het onderwijs. Zo werd muziekanalyse tot voor kort zeer traditioneel gegeven, maar door een nieuw systeem om vrije improvisatie te noteren, kan muziekanalyse nu ook toegepast worden binnen specialisaties waar improvisatie een belangrijke rol speelt, zoals muziektherapie en jazz. Verder organiseert de opleiding tweemaal per jaar een dag van het onderzoek. Studenten worden sinds kort verplicht hieraan deel te nemen en er een verslag over te schrijven. De commissie suggereert om de onderwerpen van de masterproeven zo veel mogelijk te laten aansluiten bij lopend onderzoek. Niettemin is de commissie van mening dat academisering succesvol wordt vormgegeven.

De opleiding heeft in het kader van de academisering ook werk gemaakt van een nieuwe invulling van de bachelor- en masterproef. Het reflectieve luik was altijd al aanwezig in de opleiding maar minder expliciet. Door de nieuwe uitwerking van deze beide 'eindproeven' wil de opleiding de synergie van artistieke, onderzoek en reflectie bestendigen. In de bachelorproef wordt het artistieke gekoppeld aan een begin van onderzoek. Studenten binnen de afstudeerrichting Instrument moeten een programmaboekje maken, en dienen een van de stukken die ze moeten spelen voor hun bachelorproef uit te diepen. Studenten uit de afstudeerrichting Muziekpedagogie dienen een literatuurstudie te doen en op basis hiervan een onderzoeksvraag te bedenken. Idealiter kan deze onderzoeksvraag gebruikt worden voor hun masterproef. Binnen de afstudeerrichting Muziektherapie is de bachelorproef verbonden aan de werkplekervaring. Studenten houden hun ervaringen bij in verslagen en schrijven op basis hiervan een eindverslag. De commissie waardeert de degelijke uitwerking van het reflectieve luik binnen het programma.

De commissie is van mening dat de opleiding het professionele luik van het programma nog sterker moet uitbouwen. Tot voor kort organiseerde de opleiding in samenwerking met het Brussels Philharmonic Orchestra gemeenschappelijke producties met het koor en orkest van het Lemmensinstituut, waarbij enkele studenten de kans kregen ervaring op te doen in een professionele context. Het symfonieorkest zette deze samenwerking stop, omdat het de bestaande overeenkomst geen geschikte formule vindt. Het Brussels Philharmonic Orchestra overweegt nu een systeem van peterschap op te zetten. De commissie betreurt het stopzetten van de samenwerking. Ze stelt vast dat momenteel geen structurele samenwerking met organisaties uit het werkveld aanwezig is. Nochtans blijkt uit de gesprekken met het werkveld dat de opleiding waardevolle projecten realiseert. Het werkveld geeft aan dat de opleiding hiermee meer naar buiten mag treden, en dat verschillende podia zeker interesse hebben voor samenwerking rond een aantal projecten. De commissie stimuleert de opleiding om in samenwerking met het werkveld meer naar buiten te treden met eigen producties, of meer producties gezamenlijk te organiseren in het Lemmensinstituut. De commissie stelde wel vast dat de masterstudenten van de afstudeerrichting Jazz/Lichte muziek wekelijks participeren aan jamsessies in lokale cafés.

De commissie stelt vast dat, behalve in de afstudeerrichting Muziektherapie, stages niet structureel in het curriculum zijn ingebouwd. Uit gesprekken met het werkveld blijkt nochtans dat er openheid is om werkplekervaringen aan studenten aan te bieden. Wel bleken eerdere ervaringen met studenten die een stage deden binnen het deeltijds kunstonderwijs wisselvallig. Het werkveld doet tijdens het gesprek met de commissie melding van vlotte communicatie en goede ondersteuning, maar ook van onduidelijkheid over de plaats van de werkplekervaring in het curriculum, alsook over wie verantwoordelijk is en hoe de opvolging georganiseerd is. De

commissie leidt hieruit af dat de sturing van de student sterk afhankelijk is van de hoofdvakdocent. De commissie vraagt daarom om richtlijnen en ondersteuning te voorzien ter begeleiding van studenten die een werkplekervaring opdoen.

Binnen de afstudeerrichting Muziektherapie is er wel ruimte voor werkplekervaringen en worden ze progressief opgebouwd, met al een eerste contact in het laatste bachelorjaar. In het eerste masterjaar neemt de student deel aan sessies met autistische kinderen. Het laatste jaar is volledig praktijkgericht, waarbij de student tijdens een langdurige voltijdse stage op een zelfstandige manier een echte bijdrage levert aan de diagnose en de behandeling binnen een behandelteam. Hoewel de opleidingscoördinator aangeeft graag meer middelen te hebben voor het organiseren van meer supervisie, is de commissie zeer positief over de mogelijkheden die studenten Muziektherapie krijgen om werkervaring op te doen in het werkveld. Ze vraagt de opleiding dan ook te onderzoeken of binnen alle afstudeerrichtingen structureel een dergelijke werkplekervaring kan worden georganiseerd, evenwel zonder het studieprogramma te verzwaren.

De opleiding haalt aan dat veel docenten een voet in de orkest- en ensemblewereld hebben en hun ervaringen delen met studenten. De commissie erkent het belang van de docenten die ook actief zijn in het werkveld. Precies daarom is het belangrijk dat er voldoende docenten actief zijn in de orkestwereld om studenten een netwerk te bieden dat hen helpt zelf de orkestwereld binnen te raken. De opleiding erkent dat het moeilijk is om studenten in een orkest te krijgen, waar ze een werkplekervaring kunnen opdoen. Het verkleinen van de kloof tussen de opleiding en de orkestwereld is een werkpunt dat de opleiding zelf aandraagt, maar waar ze volgens de commissie nog geen concrete oplossingen voor uitwerkt. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat docenten waar mogelijk helpen bij de uitbouw van een netwerk, deelname aan wedstrijden en projecten extra muros. Toch is de commissie van mening dat dit nog te zeer docentafhankelijk is en beter structureel in het programma zou worden ingebouwd.

De commissie stelt vast dat jaarlijks steeds meer studenten voor een uitwisseling naar het buitenland vertrekken. Naast de Erasmusprogramma's participeert de opleiding ook in UOS, een ontwikkelingssamenwerkingsprogramma waarbij vooral de studenten Muziekpedagogie en -Therapie de mogelijkheid krijgen om in weeshuizen en met gehandicapten te werken. Binnen de afstudeerrichting Muziekpedagogie bestaat een internationale samenwerking met andere conservatoria, waarbij ieder jaar een ander instituut gastheer is voor een internationale veertiendaagse. Dit jaar is het Lemmensinstituut gastheer. De commissie waardeert dergelijke initiatieven, vooral als studenten de kans krijgen om in een internationale context een werkplekervaring op te doen. Voor de studenten die geen buitenlandervaring opdoen, organiseert de opleiding masterclasses door buitenlandse gastdocenten. De commissie waardeert de hoge kwaliteit van deze masterclasses, die bijdraagt aan het leren reflecteren over de artistieke praxis.

De commissie was over het algemeen positief over de actualiteit en vormgeving van het studiemateriaal. De verwijzingen naar wetenschappelijke literatuur waren over het algemeen adequaat. De commissie is ook van mening dat voldoende literatuur aanwezig is in de bibliotheek om aan onderzoek te doen. Vermeldenswaard vond de commissie de relevante en hedendaagse literatuur over het orgel.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om in samenwerking met het werkveld meer naar buiten te treden met eigen producties, of meer producties in samenwerking met externe partners te organiseren.

De commissie vraagt om op instellingsniveau richtlijnen en ondersteuning te voorzien ter begeleiding van studenten die een werkplekervaring opdoen en te onderzoeken hoe alle studenten een zinvolle werkplekervaring kunnen opdoen zonder het studieprogramma te verzwaren.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat het curriculum van bij de aanvang samenhangend en met een duidelijke visie is opgebouwd. Vanaf het eerste bachelorjaar zijn de drie pijlers van de opleiding (het artistieke, het reflectieve en het artistieke referentiekader) aanwezig in het programma. Geleidelijk aan worden de drie pijlers geïntegreerd. Ze komen voor het eerst expliciet samen aan bod in de bachelorproef. De masterproef dient het resultaat te zijn van de symbiose van de drie pijlers. De opleiding hecht belang aan het leggen van een brede gemeenschappelijke basis, waarna afhankelijk van de afstudeerrichting specifiekere en uitdiepende opleidingsonderdelen worden aangeboden. De commissie is van mening dat er bij de ontwikkeling van het oorspronkelijke programma veel aandacht was voor de volgtijdelijkheid ervan.

De opleiding geeft aan dat de samenhang bewaakt wordt op de jaarlijkse septembervergadering en tijdens overleg binnen de vakwerkgroepen. Daarnaast is een grote rol weggelegd voor informeel overleg, mede doordat veel deeltijds aangestelde docenten niet altijd aanwezig kunnen zijn op de overlegmomenten. Nochtans is de commissie van mening dat de samenhang en de volgtijdelijkheid momenteel niet systematisch bewaakt worden. Ze stelt immers vast dat er overlap is tussen de inhoud van sommige opleidingsonderdelen en dat de volgtijdelijkheid niet altijd optimaal is. Studenten geven bijvoorbeeld aan dat tijdens de curriculumhervorming van de afstudeerrichting Muziekpedagogie nieuwe opleidingsonderdelen geïntroduceerd werden die niet samenhangen met de oude opleidingsonderdelen. De commissie suggereert daarom de installatie van een opleidingsraad, die systematisch de samenhang en de volgtijdelijkheid van het programma evalueert.

Het departementshoofd bewaakt de samenhang binnen flexibele leertrajecten. In samenwerking met collega's onderzoekt hij welk traject tegemoetkomt aan de specifieke vragen van de student en tegelijk voldoet aan criteria zoals volgtijdelijkheid, praktische haalbaarheid en omvang van het curriculum. Dit geldt ook voor studenten die hun studie willen combineren met een baan of een andere studie. De opleiding geeft aan dat waar mogelijk voor opleidingsonderdelen die een dergelijke combinatie bemoeilijken, alternatieven worden voorzien. De commissie suggereert de opleiding om de functie van studietrajectbegeleider niet bij het departementshoofd te leggen. Dit zou een mogelijke schijn van belangenvermenging wegnemen en het departementshoofd meer ruimte geven voor het uitvoeren van zijn kerntaak (zie ook facet 3.1).

De opleiding biedt twee flexibele studietrajecten aan. Met de KUL zijn afspraken gemaakt zodat studenten Musicologie de bacheloropleiding kunnen volgen in een academiejaar, mits ze slagen in de artistieke toelatingsproef. Daarnaast bestaat voor startende studenten de mogelijkheid om in de eerste opleidingsfase vrijgesteld te worden van het onderdeel 'training lezing gehoor', indien ze hierop zeer goed scoorden tijdens de toelatingsproef.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de samenhang en volgtijdelijkheid van het programma systematisch te bewaken.

Facet 2.4   Studieomvang

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang:

- bachelor: ten minste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: ok

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studie jaren van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 2 studie jaren van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 120 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5   Studietijd

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding organiseert geen structurele tijdmetingen. Ze geeft aan momenteel te onderzoeken hoe studietijdmeting, aangepast aan de specificiteit van het hoger onderwijs, kan worden ingevoerd. De commissie moedigt de opleiding aan hier werk van te maken. Wel worden de studenten na hun eerste jaar zeer uitgebreid bevraagd naar hun studietijd. Ook in de minder uitgebreide bevestigingen in het derde bachelorjaar en het tweede masterjaar komt de studietijd aan bod. Hieruit komen volgens de opleiding geen indicaties van structurele problemen naar voor. De commissie stelt echter vast dat over de jaren heen de studietijd steeds vaker als onvoldoende wordt beoordeeld. In het academiejaar 2008-2009 is 26,39 procent van alle eerstejaars van mening dat de beschikbare studietijd onvoldoende is. De commissie vraagt deze trend op te volgen en de nodige maatregelen te nemen.

Ook tijdens de gesprekken met de studenten stelt de commissie vast dat de werklast redelijk hoog ligt. Over het algemeen willen de studenten echter niet klagen. Ze geven aan hierdoor uitgedaagd te worden om het beste van zichzelf naar boven te halen, ook al blijft door de ambitieuze invulling van het curriculum weinig tijd over voor het beoefenen van het hoofdinstrument. De studenten geven aan dat hoofdvakdocenten niet altijd veel begrip tonen

voor het feit dat ze in sommige weken minder voor het instrument kunnen doen. Studenten verkiezen daarom soms om theorielessen te missen. Ook de projectwerking wordt bij momenten als te belastend ervaren. De opleiding erkent dat in een bepaald academiejaar meer projecten zijn aangenomen dan op voorhand voorzien was. Als het aantal projecten binnen de vooropgestelde studiebelasting blijft, is de reactie volgens de opleiding over het algemeen positief. Bovendien zijn naarmate de opleiding vordert, minder contacturen voorzien, waardoor meer ruimte voor individuele zelfstudie vrijkomt. De opleiding geeft aan dat ze gemiddeld vier uur studietijd per dag voor het hoofdinstrument voorziet. De commissie merkt op dat dit voor een aantal instrumenten minimaal is en vraagt zich bovendien af of dit wel gehaald wordt, gezien het drukke programma. Ze vraagt de opleiding erover te waken voldoende studietijd exclusief voor het hoofdinstrument te voorzien.

Een opmerking die vaker terugkomt, is dat een aantal kleine vakken zwaarder is dan ingeschat op basis van het aantal studiepunten. De opleiding erkent dat de vele kleine vakken de verdeling van het gelimiteerde beschikbare aantal studiepunten bemoeilijkt. De commissie merkt hierbij op dat decretaal bepaald is dat opleidingsonderdelen minimaal drie studiepunten bevatten. De opleiding lijkt deze beperking te omzeilen door 'deelopleidingsonderdelen' aan te bieden van één of anderhalf studiepunt, die samen onder een opleidingsonderdeel passen van drie studiepunten. De commissie stelt vast dat deelopleidingsonderdelen behorende tot één opleidingsonderdeel gedoceerd worden door verschillende docenten en inhoudelijk soms weinig met elkaar te maken hebben. Ze is van mening dat het grote aanbod van kleine (deel)opleidingsonderdelen de studietijd verhoogt, en vraagt de opleiding coherente opleidingsonderdelen aan te bieden van minimaal drie studiepunten.

De commissie is van mening dat het programma erg ambitieus is. Ze is van mening dat de opleiding volop heeft ingezet op academisering, maar geen fundamentele keuze ten koste van het luik 'breed artistiek referentiekader' heeft willen maken. De opleiding erkent dat het rijk gevulde curriculum met veel contacturen belastend kan zijn. Toch wil ze hieraan vasthouden. Het is de commissie duidelijk dat niet nog meer beknipt kan worden op de artistieke vorming, noch op de reflectieve vorming. Ze vraagt daarom om na te gaan hoe het programma ter vorming van het artistieke referentiekader doelmatiger kan worden ingericht.

De opleiding tracht de studietijd te beperken door een aantal studiebevorderende maatregelen te voorzien. Studielokalen en materiaal staan dagelijks ter beschikking van 7.30 tot 22 uur. Lessenroosters worden aangepast aan projectweken en examens, opdat contacturen optimaal kunnen worden benut. Opleidingsonderdelen worden per semester georganiseerd, zodat de leerinhouden overzichtelijk blijven. Het examenrooster wordt tijdig bekendgemaakt via het elektronische leerplatform en ad valvas. Tijdens de examenperiode kunnen studenten individuele contacturen met de docent afspreken. De continue aanwezigheid van studenten op één campus werkt volgens de commissie motiverend. Door het individuele onderwijs is er ruimte voor een gedifferentieerde aanpak, waarin een aangepaste studieplanning of -methode mogelijk is.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt erover te waken dat de projecten niet meer studietijd vergen dan oorspronkelijk begroot.

De commissie vraagt de opleiding coherente opleidingsonderdelen aan te bieden van minimaal drie studiepunten.

De commissie vraagt om na te gaan hoe het programma ter vorming van het artistieke referentiekader doelmatiger kan worden ingericht.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding geeft aan een integraal en multidisciplinair onderwijsconcept voor ogen te hebben, waarbij de student bewust wordt van zijn/haar identiteit als veelzijdig musicus. De opleiding hanteert het Angelsaksische opleidingsmodel, met aandacht voor het vocale element en voor basiskennis van een polyfoon instrument. De uitwerking van grotere projecten in teamverband om een groepsgevoel te creëren, is een basisgegeven in de opleiding. De hogeschoolcampus, waar studenten vaak hele dagen verblijven, draagt bij tot dat groepsgevoel. De commissie stelt vast dat het onderwijs- en studiesysteem bewust de combinatie van een individuele begeleiding met een groepsgerichte dynamiek exploreert. Het samen musiceren onder deskundige leiding ontwikkelt volgens de opleiding andere competenties dan de competenties die bereikt worden via een totaal geïndividualiseerde aanpak. De breedheid aan inzichten en ervaringen is een belangrijke pijler van de opleiding.

In de bacheloropleiding wordt veel begeleide studie georganiseerd. In de masteropleiding wordt meer verantwoordelijkheid bij de student gelegd. Naast individuele coaching en begeleiding worden werkvormen zoals hoorcollege, praktijkoefening, interactief college, lezing, paper en podiumuitvoering gehanteerd. Voor zover organisatorisch haalbaar worden aan een student vanaf de derde opleidingsfase in de bacheloropleiding twee hoofdvakdocenten toegewezen. De opleiding past deze vorm van team teaching ook toe binnen de opleidingsonderdelen harmonie en encyclopedieseminarie vanaf de tweede opleidingsfase. Het samenwerken van verschillende docenten aan een opleidingsonderdeel leert de studenten vanuit verschillende invalshoeken kijken. De commissie waardeert dit initiatief om een alternatief te bieden voor het negentiende-eeuwse idee van individueel onderwijs en de daaruit voortvloeiende almacht van de hoofdvakdocent. Ze vraagt om alle studenten de kans te geven dergelijk onderwijs te volgen.

Een zeer belangrijke en steeds terugkerende werkvorm is de projectwerking. Samen projecten uitvoeren binnen ensemble, kamermuziek, koor en orkest is volgens de opleiding belangrijk voor het ontwikkelen van een groepsdynamiek. Alle studenten moeten tijdens de opleiding meermaals deelnemen aan de talrijke projecten die de opleiding organiseert. Afhankelijk van de specialiteit doet de student mee in koor- of orkestprojecten die uitgevoerd worden op de campus. De opleiding organiseert zowel grote groepsprojecten als projecten met kleinere ensembles, bijvoorbeeld bigbands of combo's voor de afstudeerrichting Jazz/Lichte muziek. De commissie waardeert het feit dat leerkrachten meewerken aan de projecten. Bovendien plant de opleiding tijdens de projectweken geen theorielessen, waardoor studenten zich ten volle kunnen richten op het project. Tijdens de gesprekken met de studenten bleek dat sommige instrumenten, bijvoorbeeld de pianisten, minder kansen krijgen om aan orkestprojecten deel te nemen. Ze moeten daarom noodgedwongen deelnemen aan koorprojecten, die niet rechtstreeks bijdragen aan de instrument-technische competenties van deze studenten. Het merendeel van de studenten beschouwt de koorprojecten als waardevol door de intense samenwerking en het gezamenlijk bereiken van het einddoel. De commissie waardeert de projectwerking, maar vraagt de opleiding erover te waken om voor iedereen zo veel mogelijk relevante projecten te organiseren. Zo dient volgens de commissie nagedacht te worden over projecten specifiek voor de instrumenten die minder aan bod komen in een orkest en voor muziektherapeuten en -pedagogen.

Een aantal studenten is betrokken in projecten buiten de opleiding. Door het drukke programma is dit echter geen evidentie. De commissie vraagt daarom te onderzoeken hoe de projecten die de studenten zelf organiseren, indien waardevol voor hun ontwikkeling, kunnen gevaloriseerd worden met studiepunten ter vervanging van één of enkele verplichte projecten binnen de opleiding.

De commissie stelt vast dat de opleiding voldoende leermiddelen en degelijk studiemateriaal ter beschikking stelt. Geluidsdragers worden geselecteerd met zorg voor de kwaliteit van de uitgave. De opleiding stelt meerdere versies van een uitgave beschikbaar, zodat de student het inzicht in de partituur kan verruimen. Syllabi voor de hoorcolleges worden beschikbaar gesteld via een elektronisch leerplatform. De commissie is echter van mening dat het elektronische leerplatform nog te zeer als communicatiekanaal en te weinig als leermiddel gebruikt wordt. De commissie suggereert meer gebruik te maken van digitale leermiddelen, bijvoorbeeld voor het bijhouden van een portfolio.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding erover te waken dat ze voor iedereen zo veel mogelijk relevante projecten organiseert, en vraagt de opleiding na te gaan of verplichte deelname aan meerdere koorproducties voor alle studenten zinvol is.

De commissie vraagt te onderzoeken hoe de projecten die de studenten zelf organiseren, indien waardevol voor hun ontwikkeling, kunnen gevaloriseerd worden met studiepunten ter vervanging van verplichte projecten binnen de opleiding.

De commissie suggereert meer gebruik te maken van digitale leermiddelen, bijvoorbeeld voor het bijhouden van een portfolio.

Facet 2.7   Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding geeft aan de toetsvormen aan te passen naargelang de aard van het opleidingsonderdeel en de te toetsen competenties. De gehanteerde toetsvormen zijn het schriftelijk examen met gerichte vragen of open opdrachten, mondeling examen, paper, praktijkexamen, openboekexamen, permanente evaluatie en voorstelling. Sporadisch vindt een vorm van peer assessment plaats. De individuele evaluatie tijdens grote projecten gebeurt op basis van de inzet en aanwezigheid; tijdens kleinere projecten wordt ook rekening gehouden met de muzikale prestatie. Voor de schriftelijke examens bij de opleidingsonderdelen schriftuur wordt een beoordelingscommissie samengesteld met OP-leden. De schriftelijke examens van de andere theoretische opleidingsonderdelen worden in de regel verbeterd door de betreffende docent.

Voor de praktijkvakken vindt altijd een praktijkexamen plaats. De beoordeling gebeurt door collega's, eventueel aangevuld door externen. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat voldoende ruimte voorzien is voor feedback na de evaluatie. De commissie waardeert dit, maar stelt vast dat de vorm en omvang ervan erg docentafhankelijk is, en vraagt de opleiding feedback structureel in te bouwen. De commissie stelt vast dat voor de afstudeerrichting Muziektherapie al structureel een feedbackmoment wordt ingepland. Bij praktijkvakken telt altijd ook de permanente evaluatie mee in het eindcijfer. De hoofdvakdocent dient de permanente evaluatie schriftelijk bij te houden en te bespreken met de student. De commissie waardeert het dat zowel het proces als het product geëvalueerd worden, en dat ook aandacht geschonken wordt aan generieke competenties. De studenten gaven wel aan dat het hen niet voor alle opleidingsonderdelen duidelijk is aan de hand van welke

criteria het dagelijkse werk wordt beoordeeld en voor hoeveel het meetelt. De commissie vraagt de ruimte voor subjectieve beoordelingen te verkleinen door per opleidingsonderdeel duidelijke criteria omtrent de permanente beoordeling en het gewicht ervan op de eindbeoordeling in het examenreglement in te schrijven.

Bij de masterproef weegt geen permanente evaluatie mee. De masterproef wordt beoordeeld op verschillende elementen die in de beoordelingscriteria zijn opgenomen: artistiek, inhoudelijk, onderzoeksmatig, voorstelling en communicatie. Om de beoordeling duidelijk te maken voor zowel jury als student, is ervoor geopteerd om de masterproef op te splitsen in een artistiek luik en een reflectief luik. Het staat de student vrij om tijdens de presentatie beide luiken meer of minder van elkaar te scheiden of in elkaar te laten overvloeien. Achteraf volgt nog een verdediging van het reflectieve luik achter gesloten deuren. Bij de beoordeling van de masterproef zijn altijd externe juryleden betrokken. De opleiding heeft een handleiding voor externe juryleden opgesteld. De commissie is van mening dat de criteria ter beoordeling duidelijk zijn. De commissie stelt met genoeg vast dat binnen de afstudeerrichting Muziekpedagogie de masterproef sinds kort in een professionele context plaatsvindt.

De examencommissie wordt voorgezeten door het departementshoofd of zijn gemandateerde. Tot het academiejaar 2009-2010 waren alle OP-leden automatisch lid van de examencommissie. Nu worden de OP-leden gevraagd zich kandidaat te stellen. Het voordeel van een kleinere examencommissie is dat ze sneller kan worden samengeroepen. In het geval van geschillen kunnen andere docenten om advies gevraagd worden, maar enkel de leden van de examencommissie hebben stemrecht. Bij de deliberaties worden wel nog alle docenten betrokken.

De opleiding hanteert volgens de commissie duidelijke deliberatieregels, waarbij de student mee kan bepalen om gedelibereerd te worden op een klein opleidingsonderdeel met niet te veel buispunten. De student kan dan de studie voortzetten, maar krijgt geen ECTS voor het betreffende opleidingsonderdeel. De commissie stelt echter vast dat de deliberatieregels omtrent deelopleidingsonderdelen (zie ook facet 2.5) niet conform de decretale bepalingen zijn. Als een student minder dan een acht op twintig heeft op een deelopleidingsonderdeel, 'wordt van de voor de deelopleidingsonderdelen behaalde resultaten geen gewogen gemiddelde berekend, en wordt het laagste resultaat in de reeks examenresultaten voor de deelopleidingsonderdelen overgenomen als globaal eindresultaat. ... Bij herneming in een volgend academiejaar moet de student zich opnieuw inschrijven voor het volledige opleidingsonderdeel. In dat geval worden geen overdrachten van deelresultaten toegekend en dient de student elk deelopleidingsonderdeel te hernemen, zelfs indien hij hiervoor in het voorafgaande academiejaar een voldoende heeft behaald.' (uit de DOER)

De commissie stelt vast dat deelopleidingsonderdelen in dit geval niet als zodanig worden behandeld, want dan zou een gewogen gemiddelde worden berekend. De commissie vraagt de opleiding om het examenreglement aan te passen conform de decretale bepalingen.

Aanpassingen aan het examenreglement komen tot stand in overleg met het OP, zodat het door alle OP-leden gekend is en gedragen wordt. Het examenreglement is beschikbaar voor studenten en docenten via het elektronische leerplatform. Bij het eerste onderwijscontact licht de betrokken docent de studenten in over wat en hoe geëxamineerd zal worden.

Het opstellen van de examenroosters gebeurt door het diensthoofd Onderwijsorganisatie. Door de vele flexibele leertrajecten en de vaak kleine opdrachten van de docenten is dit geen sinecure. Zowel docenten als studenten kunnen een eerste voorstel van examenrooster inkijken. De commissie waardeert het dat de opleiding in de mate van het mogelijke rekening houdt met eventuele opmerkingen.

In het eerste jaar organiseert de opleiding profexamens om de studenten te laten kennismaken met de manier van examineren. De opleiding voorziet ook voorbereiding op praktijkexamens. De studenten geven tijdens de gesprekken met de commissie aan dat het duidelijk is wat van hen verwacht wordt.

De ombudspersoon is het hele jaar door beschikbaar. Tijdens de examenperiode wordt een aantal extra ombudspersonen aangesteld. De commissie stelde vast dat opvallend weinig klachten omtrent de beoordeling geregistreerd waren, wat volgens haar indiceert dat de beoordeling over het algemeen als correct wordt ervaren.

Elke student heeft het recht zijn examens in te kijken. De beoordeling van de praktijkexamens komt tot stand via een consensus onder de juryleden. Doordat altijd meerdere OP-leden als jurylid aanwezig zijn, vindt volgens de opleiding automatisch een interne controle op de jurering plaats. Het proces van jurering wordt bewaakt door de voorzitter van de jury's, het departementshoofd of zijn gemandateerde.

De commissie stelt vast dat theoretische opleidingsonderdelen over het algemeen schools worden geëvalueerd. Gezien de gerichtheid van deze opleidingsonderdelen op de vorming van onder andere onderzoeksvaardigheden, is de commissie van mening dat de toetsing te veel gericht is op kennisreproductie en te weinig op productie van nieuwe/eigen inzichten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om het examenreglement in verband met deelopleidingsonderdelen aan te passen conform de decretale bepalingen.

De commissie vraagt in de toetsing van de theoretische opleidingsonderdelen meer aandacht te schenken aan inzicht en minder aan kennisreproductie.

Facet 2.8   Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masterproef bestaat uit dertig studiepunten, waarvan twintig voor het artistieke luik en tien voor het reflectieve luik. In het artistieke luik dient de student zijn/haar artistieke kwaliteiten op het niveau van een beginnende kunstenaar te bewijzen. In het reflectieve luik voert de student een onderzoek uit dat gerelateerd is aan het artistieke luik en beschreven wordt in een scriptie. De student stelt dit onderzoek ook tijdens de masterproef voor. Dit kan in de vorm van een lecture performance, een muzikaal geïllustreerde lezing of een gewone voorstelling. De commissie stelt vast dat het concept van de masterproef duidelijk is voor studenten en docenten, en gedragen wordt door de docenten.

De student wordt geen repertoire of onderzoeksvraag opgelegd. De zoektocht naar een interessant werk en een geschikte onderzoeksvraag maakt volgens de opleiding deel uit van het leerproces. Zowel de voorkeur voor een bepaald repertoire als voor een onderzoeksvraag kan eerst bepaald worden en aanleiding geven tot het zoeken naar respectievelijk een bijpassende onderzoeksvraag of repertoire. De begeleiders van de masterproef geven tijdens het gesprek met de commissie aan dat het leerproces van de student vooropstaat. Het onderzoek hoeft geen vernieuwend onderzoek te zijn, maar zal door de nieuwe blik van de student toch een toegevoegde waarde hebben voor het veld. De commissie is van mening dat het nagestreefde niveau van de masterproef en de scriptie redelijk hoog ligt.

De hoofdvakdocent begeleidt het artistieke luik tijdens de wekelijkse contactmomenten. De student wordt op het reflectieve luik voorbereid in de opleidingsonderdelen encyclopedie en reflectief luik. In januari van het eerste masterjaar stelt de student een onderzoeksvraag en een eerste ontwerp voor aan de begeleidingscommissie. De begeleidingscommissie staat in voor het coachen van de studenten en bestaat uit de promotor van de scriptie, de docent(en) hoofdvak instrument/zang, de vaste seminarieleider verbonden aan het instrument of de instrumentengroep en eventueel een copromotor. In juni is een opvolgingsmoment voorzien. De coaching van het reflectieve luik gebeurt door scriptiepromotoren die ook de beoordeling doen van de scripties. Deze vorm van samenwerking is nieuw en wordt opgevolgd door de coördinator Encyclopedieseminarie. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de communicatie tussen de promotor en de hoofdvakdocent over het algemeen goed verloopt. Als de achtergrond van beiden sterk verschilt, dient volgens de commissie gewaakt te worden over de communicatie. Uit de gesprekken met de docenten blijkt dat in sommige gevallen de begeleiding van het reflectieve luik spontaan wordt opgenomen door de hoofdvakdocent, wat dan ten koste gaat van de oefentijd voor het hoofdinstrument. De commissie is van mening dat de tandem hoofdvakdocent-promotor over het algemeen naar behoren functioneert, maar vraagt de opleiding hierover te blijven waken.

Op het elektronische leerplatform is een brochure beschikbaar met richtlijnen omtrent het schrijven van een scriptie. Eerstejaarsmasterstudenten van de afstudeerrichting Muziekpedagogie worden ook uitgenodigd om de scriptieverdediging van medestudenten te gaan bijwonen, om zo meer voeling te krijgen met het concept. De commissie waardeert dergelijke initiatieven en moedigt de opleiding aan dit ook binnen andere afstudeerrichtingen te organiseren.

Het artistieke luik van de masterproef binnen de afstudeerrichting Muziektherapie bestaat uit een stage aan de campus Kortenberg in het Universitair Psychiatrisch Centrum KUL. Studenten verzorgen zelfstandig sessies groepstherapie en individuele therapie, participeren aan wekelijkse teamvergaderingen en werken samen in een multidisciplinair team, onder begeleiding van een klinische supervisor en de hoofddocent van de opleiding. Het reflectieve luik bestaat uit een verslag van de stage.

Tijdens gesprekken met docenten stelt de commissie vast dat de verschillende vakgroepen redelijk vrij worden gelaten betreffende de opzet van de masterproef. Ze vraagt erover te waken dat binnen soortgelijke afstudeerrichtingen de masterproeven op een gelijkaardige manier worden ingevuld.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Kunstopleidingen mogen een artistieke toelatingsproef organiseren. De opleiding doet dit begin juni en in de tweede helft van augustus. Tijdens de toelatingsproef wordt gepeild naar de motivatie en de basiscompetenties. De student legt een proef algemene muzikale vorming af, waarin leesvaardigheids- en gehoorstesten, zichtlezing a capella in sol- en fasleutel, en ritmisch en melodisch dictee aan bod komen. Daarnaast is er voor iedereen een instrumentale/vocale proef. Wie een tweede instrument bespeelt, legt daarvan ook een proef af, maar dit is enkel om het potentieel van de kandidaat te peilen. De commissie stelt vast dat de opleiding sterk gericht is op het potentieel van de kandidaten. De opleiding heeft als motto 'kunstenaar kun je worden'. De commissie waardeert de openheid voor de potentie van kandidaten, maar vraagt te waken over de kwaliteit van de instroom door een balans te vinden tussen studenten die een hoog niveau hebben en studenten die mogelijk een hoog niveau kunnen bereiken.

Het merendeel van de studenten komt uit het deeltijds kunstonderwijs (DKO) of kunsthumaniora. Maar studenten stromen ook in vanuit het ASO, TSO of BSO. Bijgevolg is de vooropleiding niet voor iedere student hetzelfde. De opleiding probeert hierop in te spelen met een aantal maatregelen. In de paasvakantie organiseert de opleiding elk jaar een muziekstage om te werken rond instrument, kamermuziek, notenleer, samenspel, samenzang, compositie en harmonie. Daarnaast kunnen studenten met een overbrugbare achterstand zich inschrijven in het voorbereidende jaar. Dit is een zevende jaar KSO met cursussen verzorgd door docenten van het conservatorium. Tijdens de eerste drie projectweken van het eerste jaar krijgen de eerstejaars een aantal inleidende cursussen om hen vertrouwd te maken met het specifieke karakter van het hoger onderwijs. De commissie waardeert de inspanningen van de opleiding om de overstap naar het hoger kunstonderwijs te faciliteren.

Studenten die ondanks de toelatingsproef niet op de juiste plaats blijken te zitten, worden zo snel mogelijk aangespoord de studie stop te zetten. Door binnen het eerste jaar te heroriënteren, verliest de student immers geen leerkrediet. Studenten voelen zich over het algemeen gesteund door de opleiding, mits ze zelf voldoende motivatie vertonen.

De commissie stelt vast dat het beleid omtrent eerder verworven competenties/eerder verworven kwalificaties (EVC/EVK) binnen de opleiding is gestoeld op het beleid van de associatie. De opleiding hanteert dezelfde geijkte procedures voor aanvragen. Na een intakegesprek met het departementshoofd wordt contact opgenomen met de coördinator EVC/EVK en wordt een portfolio samengesteld met de aangetoonde competenties. Binnen het departement hebben twee medewerkers een opleiding tot assessor gevolgd aan de KUL. Zij behandelen de aanvragen, en nemen in samenspraak met de coördinatoren en met collega's die expert zijn op het gebied van de aangevraagde EVC/EVK's een beslissing. Na positief advies krijgt de student vrijstellingen.

De opleiding voorziet ook in deeltijdse modeltrajecten, die vermeld staan bij de studieroosters. Daarnaast is een specifiek persoonlijk traject bespreekbaar met het departementshoofd. Dit kan de vorm aannemen van gecoachte zelfstudie tot flexibele leertrajecten voor werkstudenten. Waar mogelijk realiseert de opleiding aanpassingen voor studenten met een slechte gezondheid of een handicap.

De commissie stelt vast dat de instroom van een aantal instrumenten erg laag is. De opleiding geeft aan weinig invloed te hebben op de precieze instroom van studenten. De commissie is echter van mening dat de opleiding wel degelijk initiatieven kan nemen, bijvoorbeeld het uitnodigen van internationaal aansprekende namen voor het geven van gastlessen of workshops, het scouten van jong talent, het organiseren van een dag van het instrument voor specifieke instrumenten en het organiseren van vooropleidingen in samenwerking met het amateurveld.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	voldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	ABA/MA: voldoende MAMT: goed
facet 2.3, samenhang van het programma:	voldoende
facet 2.4, studieomvang:	ok
facet 2.5, studietijd:	voldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	voldoende
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	goed
facet 2.8, masterproef:	goed
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding beschikt over een team met veel gemotiveerde medewerkers, van wie een deel meer op zich neemt dan binnen hun functieprofiel omschreven is. Docenten hebben het gevoel veel vertrouwen en vrijheid te krijgen om hun vak in te vullen. Ze geven aan dat er mogelijkheden zijn om bij te scholen. Docenten vermelden tijdens de gesprekken met de commissie herhaaldelijk de goede werksfeer. De commissie stelt vast dat het campusgevoel ook onder docenten leeft. Tijdens de gesprekken met de studenten kon de commissie vaststellen dat ze over het algemeen tevreden zijn over hun docenten, die ze als een soort coach beschouwen. De commissie waardeert de studentgerichtheid van de docenten. De studenten gaven wel aan dat er voor een specifiek instrument lange tijd geen hoofdvakdocent aangesteld was. De commissie vraagt dergelijke situaties sneller op te volgen.

De opleiding geeft aan te worden geconfronteerd met een afkalvende basisfinanciering die ten koste gaat van een adequaat personeelsbeleid. Daarbij komt een historische erfenis van een groep vastbenoemde docenten die veel kost en daardoor de aanwerving van jonge mensen belemmert. Ook de regelgeving omtrent de bijzondere weddeschaal, die bepaalt dat geen andere dan onderwijstaken kunnen worden opgelegd, verhoogt de werklast voor de personeelsleden die wel (vrijwillig) andere taken opnemen. De commissie stelt vast dat de werklast voor enkele personeelsleden te hoog is.

De opleiding houdt bij de aanwerving van nieuw personeel rekening met de artistieke, vakdeskundige en onderwijskundige noden. Voor specifieke opleidingsonderdelen tracht de opleiding voor de juiste expert te kiezen, vaak met een zeer specifieke en bijgevolg kleine opdracht. Doordat deze experts actief zijn in het beroepenveld is dat beroepenveld vertegenwoordigd binnen de opleiding. De commissie stelt vast dat de opleiding bij de opmaak van het lessenrooster rekening houdt met de buitenschoolse activiteiten van de OP-leden, om hen toe te laten deze activiteiten verder te zetten.

Bij het aanwerven staan de competenties voorop. Dat betekent dat de opleiding een gelijkkansenbeleid hanteert, zoals ingeschreven in de diversiteitverklaring van het hoger onderwijs. Het viel de commissie op dat een groot deel van de personeelsleden alumnus is van het Lemmensinstituut. De commissie raadt aan bij de aanwerving van nieuwe personeelsleden oog te hebben voor de waarde van iemand met een andere achtergrond.

Nieuwe personeelsleden bespreken met het departementshoofd de invulling van hun opdracht. De opleiding stelt een onthaalbrochure ter beschikking. Het diensthoofd Communicatie of de personeelsadministratie maakt hen wegwijs in het gebouw en de structuur van het departement. De vakgroepverantwoordelijken staan in voor het informeren over en ondersteunen van de onderwijstaak. Daarnaast zijn er de talrijke informele contacten met collega's. Voor alle administratieve vragen kunnen ze terecht bij de personeelsadministratie. De commissie is van mening dat de opleiding voldoende initiatieven neemt om nieuwe personeelsleden te verwelkomen.

De opleiding geeft aan dat het OP om de vijf jaar wordt geëvalueerd. Ieder personeelslid vult op een individuele fiche, het 'dossier professionele activiteiten', zijn of haar persoonlijke initiatieven in verband met de beoefening en

ontwikkeling van de kunsten, onderzoek in de kunsten, maatschappelijke dienstverlening en het engagement binnen de organisatie in. Deze en andere aspecten komen tijdens het functioneringsgesprek aan bod. Indien in de beoordeling het advies tot remediëring uitgesproken wordt, volgt na drie maanden een evaluatie, die desgevallend gevolgd kan worden door een nieuwe remediëringsperiode van drie maanden. Bij een beoordeling 'onvoldoende' wordt de procedure na een jaar herhaald. Tegen de onvoldoende kan beroep aangetekend worden binnen de vijftien kalenderdagen. De commissie is positief over het gedegen evaluatiesysteem.

Hoewel de studenten over het algemeen tevreden zijn over de docenten, bleek uit de gesprekken die de commissie met de studenten had dat een aantal docenten minder goed functioneert. De commissie vraagt de klachten van studenten hierover ernstig te nemen, en indien nodig didactische professionalisering op te leggen aan docenten die niet adequaat presteren.

De commissie waardeert het dat een ombudspersoon ter beschikking staat van de docenten.

De opleiding geeft aan te zoeken naar een efficiëntere organisatiestructuur. Door de vele kleine opdrachten verloopt de interne communicatie moeizaam, en worden veel omkaderende opdrachten ingevuld door steeds dezelfde geëngageerde collega's. De opleiding denkt aan de uitbouw van een middenkader en meer bevoegdheden voor vakvergaderingen en coördinatoren, waardoor het beleid breder gedragen wordt door het volledige personeelsbestand. De commissie stelt inderdaad een gebrekkige organisatiestructuur vast, waardoor de efficiëntie niet optimaal is. Tijdens de gesprekken wordt herhaaldelijk aangegeven dat het contact met het departementshoofd zeer laagdrempelig is, maar medewerkers erkennen ook de keerzijde van deze medaille: namelijk dat het departementshoofd te veel betrokken is bij de alledaagse werking. Blijkbaar is de installatie van een middenkader al jaren geleden aangekondigd. Er zijn nu wel coördinatoren per vakgroep aangesteld, maar het mandaat ervan is nog niet omschreven. De commissie vraagt prioriteit te geven aan het opzetten van een organisatiestructuur waarin het departementshoofd meer kan delegeren en tijd kan vrijmaken voor het echte beleidswerk.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt prioriteit te geven aan het opzetten van een organisatiestructuur waarin het departementshoofd meer kan delegeren en tijd kan vrijmaken voor het echte beleidswerk.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hecht naast de artistieke en vakgebonden kwaliteiten veel belang aan de onderzoekscompetenties en -ambities van personeelsleden. Om het onderzoek en onderwijs met elkaar te verweven, geven doctorerende personeelsleden les. Anderzijds worden docenten die aan onderzoek willen doen, deels lesvrij gemaakt om ruimte te creëren voor dat onderzoek. De commissie betreurt het gegeven dat momenteel geen financiële ruimte beschikbaar is voor een degelijk bevorderingsbeleid. Anderzijds stelt ze vast dat het academiseringsproces breed

wordt gedragen en blijkt uit de gesprekken met de opleiding dat docenten een positieve invloed verwachten van hun doctorerende collega's. De commissie waardeert de inspanningen die geleverd zijn door het OP, en stelt vast dat het OP achter de visie op academisering van de opleiding staat. De commissie merkt ook op dat de resultaten uit onderzoek teruggekoppeld worden in het onderwijs.

De commissie stelt vast dat de opleiding waar mogelijk jonge mensen de kans geeft te doctoreren. De opleiding gaat ook actief op zoek naar expertise om onderzoeksgerichte opleidingsonderdelen mee in te vullen, bijvoorbeeld over bibliografisch onderzoek, een paper leren schrijven en literatuurstudie uitvoeren. Anderzijds is de opleiding zich ervan bewust dat ze een goed evenwicht dient te bewaren tussen onderzoekskwaliteiten en artistieke en didactische kwaliteiten.

De opleiding geeft aan dat het onderzoek ten dienste van de artistieke praktijk gestaag groeit. Een aantal onderzoeksprojecten is op dit moment lopende in samenwerking met de KUL. Resultaten hiervan worden in het tijdschrift ADEM gepubliceerd. Een aantal docenten geeft internationale masterclasses in binnen- en buitenland. Hoofdvakdocenten worden gevraagd deel te nemen aan internationale jury's. Docenten Muziektherapie participeren aan internationale conferenties. De commissie stelt vast dat de opleiding een actieve politiek voert om onderzoek te stimuleren en te ondersteunen. In het 'dossier professionele activiteiten' wordt aan de hand van een meetsleutel de output per docent bijgehouden. Alle persoonlijke initiatieven in verband met de beoefening en ontwikkeling van de kunsten, onderzoek in de kunsten, maatschappelijke dienstverlening en het engagement binnen de organisatie worden mee in rekening gebracht. De commissie waardeert dit initiatief om personeelsleden te stimuleren in hun productiviteit, maar vraagt de opleiding te blijven waken over de juiste weging van verschillende professionele activiteiten. Momenteel telt een herhaalde uitvoering van een concert immers slechts voor één concert mee. De commissie vraagt te onderzoeken hoe herhaalde uitvoeringen kunnen worden gevaloriseerd.

Doordat een aantal docenten zelf ook actief is in het beroepenveld, is volgens de commissie de actuele link met het werkveld gewaarborgd. Docenten zijn onder meer actief in ensembles, orkesten, het deeltijds kunstonderwijs (DKO), de culturele sector en de gezondheidssector. Anderzijds zou de opleiding volgens de commissie meer inspanningen kunnen doen ter vakinhoudelijke professionalisering van alle docenten.

Het ATP geeft in het gesprek met de commissie aan dat er voorzieningen zijn ter professionalisering, maar dat het hier weinig gebruik van maakt. De commissie stelt vast dat als een nieuw systeem wordt ingevoerd, dit steeds gepaard gaat met de nodige informatieverstrekking.

Docenten met een internationale reputatie onderhouden individuele internationale contacten, en participeren aan internationale congressen en colloquia. De commissie is echter van mening dat de opleiding de docenten nog meer zou kunnen stimuleren om aan internationale uitwisselingen te doen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding kan volgens de commissie meer inspanningen doen ter vakinhoudelijke professionalisering van alle docenten.

De commissie vraagt de opleiding om docenten nog meer te stimuleren aan internationale uitwisselingen te doen.

Facet 3.3   Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: Voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding bestaat uit 191 OP-leden, veertien ATP-leden en drie HOP-leden (hulpopvoedend personeel). In voltijdse eenheden omgerekend zijn 104,05 VTE voorzien voor OP, 8,6 voor ATP en 2,8 voor HOP. De student-docentratio is 1,95. De commissie is van mening dat binnen de opleiding meer dan voldoende docenten aanwezig zijn.

Anderzijds is de commissie van mening dat het aantal ATP-leden te weinig is. Tijdens gesprekken met het ATP werd aangegeven dat ze niet over een reserve beschikken voor het geval iemand zou wegvallen. Ook werd het ontbreken van een middenkader aangekaart. Hierdoor moet het ATP op drie niveaus tegelijk actief zijn. De commissie vraagt daarom een herstructurering en uitbouw van het ATP. Niettemin stelt de commissie vast dat de collegiale verstandhouding onder het ATP groot is.

De commissie stelt vast dat de opleiding recent veel geïnvesteerd heeft in personeelsleden die betrokken zijn in onderzoek. In 2009 zijn negen doctorandi aangesteld. De commissie waardeert de samenhang tussen het onderzoeksbeleid en de personeelsformatie.

De verhouding voltijdsen/deeltijdsen is ongeveer één op vier, met in 2009-2010 52 voltijdsen op de 191 personeelsleden. De commissie is van mening dat het aantal deeltijdsen hoog is (zie ook facet 5.3).

Door de onderfinanciering kunnen maar weinig nieuwe aanstellingen gebeuren. Hierdoor stijgt het aandeel vijftigplussers in het lerarenkorps jaar na jaar. De commissie deelt de bezorgdheid van de opleiding omtrent de veroudering van het lerarenkorps en vraagt te onderzoeken hoe hiertegen maatregelen te nemen.

Uit de gesprekken met de docenten blijkt dat de hoge werklast in combinatie met een weinig efficiënt beleid, waarbij veranderingen moeizaam en langzaam gerealiseerd worden, demotiverend werkt (zie ook facet 3.1). De commissie vraagt de opleiding daarom erg waakzaam te zijn voor de verdeling van de werklast over de personeelsleden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding meer ATP-leden aan te nemen.

De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken hoe ze het aandeel vijftigplussers in het lerarenkorps kan verkleinen ten voordele van nieuwe aanwervingen.

De commissie vraagt de opleiding waakzaam te zijn voor de verdeling van de werklast over de personeelsleden.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De campus ligt in een groene omgeving net buiten de ring rond Leuven en is toegankelijk voor mindervaliden. De ruime openingsuren laten toe dat de campus een echte studie- en werkplek is. De opleiding beschikt volgens de commissie over een mooie bibliotheek, die ten dele is opengesteld voor de studenten en docenten. De commissie kon vaststellen dat de bibliotheek is uitgerust met veel banden. Een beschrijving van de collectie werd ondergebracht in de Libis-catalogus, zodat iedereen online opzoekingen kan doen. De commissie is echter van mening dat de openingsuren van de bibliotheek te beperkt zijn om er optimaal gebruik van te maken. Ze vraagt de opleiding daarom de openingsuren te verruimen.

De opleiding beschikt over een grote concertzaal met 750 zitplaatsen, een kamermuziekzaal met 350 plaatsen, een kapel met 250 plaatsen en een theaterzaal met 145 plaatsen. De commissie is positief over het opnamemateriaal dat ter beschikking staat in de zalen. De grote ruimtes worden tijdens de projectweken aan de verschillende projecten toebedeeld. Buiten deze momenten kunnen ook andere docenten via een onlinesysteem grote of kleine ruimtes reserveren om hun studenten beter voor te bereiden op de concert- of examenperiode. De commissie stelt vast dat de studenten toegang hebben tot een ruim aantal studie- en leslokalen, waarvan sommige zijn uitgerust met een geluidsinstallatie, een projector/beamer en audiovisueel materiaal. De opleiding heeft een aantal specifieke leslokalen: een slagwerklokaal, orgelklassen, een beiaardlokaal, een jazzlokaal, een muziekpedagogielokaal, een muziektherapielokaal, een klavecimbelklas en een pianoforteklas. De commissie merkt tijdens de rondgang het ontbreken van een elektronische studio op. Ze vraagt de opleiding te onderzoeken hoe de studenten kunnen kennismaken met elektronische muziek. Daarnaast stelt de commissie vast dat de studenten van de afstudeerrichting Muziektherapie slechts één lokaal ter beschikking hebben, dat bovendien niet erg goed is uitgerust. Ze vraagt de opleiding meer inspanningen te doen om de studenten Muziektherapie een aangepaste studieomgeving te bieden.

Docenten hebben inspraak in de uitbouw van de lokalen, waar naar vermogen aan wordt tegemoetgekomen. De opleiding beschikt over een pianoforte, een beiaardklavier, acht orgels, een harp, een klavecimbel en een arsenaal slagwerk. De commissie was onder de indruk van het ruime aanbod aan orgels en de investering die de opleiding hierin doet. Verder beschikken de meeste lokalen over een piano. Tijdens de gesprekken met studenten en docenten komt herhaaldelijk de klacht naar voor dat de piano's niet gestemd zijn. De commissie vraagt maatregelen te nemen zodat de piano's met een grotere regelmaat gestemd worden.

In de inkomhal hangt een informatiescherm, en zijn de receptie en de drukkerij gelegen. In de cafetaria kunnen de studenten 's middags soep, broodjes en drank kopen. Na avondconcerten of producties wordt de bar van de cafetaria geopend. In de foyer staan computers ter beschikking. Wireless internet is beschikbaar in de foyer en de cafetaria. De studenten kunnen een individuele locker huren om instrumenten en materiaal in op te bergen.

De opleiding wil de ruimtes voor onderzoek, die nu verspreid liggen in het gebouw, centraliseren. De commissie vraagt de opleiding te blijven zoeken naar voorzieningen die het onderzoek zowel voor studenten als docenten kunnen faciliteren. Zo bleek uit gesprekken met studenten dat ze graag aanvullende licenties voor databases zoals JSTOR, RILM, RISM en RIPM ter beschikking zouden hebben.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding de openingsuren van de bibliotheek te verruimen en meer licenties aan te schaffen.

De commissie vraagt de opleiding meer inspanningen te doen om de studenten Muziektherapie een aangepaste studieomgeving te bieden.

Facet 4.2   Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding verstrekt informatie aan abituriënten via de website van het instituut, de SID-inbeurzen, de opendeurdag en de infobrochure. In het begin van het eerste academiejaar worden studenten toegesproken door het departementshoofd, de ombudspersoon en de algemeen secretaris. Op het elektronische leerplatform staan de infobrochure en de studieroosters, met gedetailleerde informatie over elk opleidingsonderdeel, ter beschikking. Uurroosters hangen ook ad valvas.

De studenten kunnen bij het studentenloket terecht voor hun inschrijvingen, studiegelden, studiecontracten, huur van instrumenten, Kotnet en dergelijke. Met andere vragen kunnen de studenten terecht bij de studentenadministratie en de verschillende coördinatoren. Het departementshoofd heeft een wekelijks spreekuur, waar in theorie alle studenten gebruik van kunnen maken. De commissie is echter van mening dat dit geen efficiënt systeem is, en suggereert een filter te installeren waar studenten met kleinere klachten terecht kunnen. Door het individuele onderwijs is daarnaast veel laagdrempelig informeel contact met de hoofdvakdocent mogelijk. De opleiding ziet het individuele onderwijs als een vorm van permanente studiebegeleiding.

De begeleiding van eerstejaars gaat volgens de opleiding vooral over studieplanning. Voor hen worden initiatieweken en proefexamens georganiseerd, zodat studie(plannings)problemen snel kunnen worden opgespoord en aangepakt. Bovendien maken docenten op het einde van het eerste semester per student een evaluatie over zijn/haar aanwezigheid in de les, het artistieke niveau, het technische niveau, de inzet en de vorderingen. Deze informatie wordt samen met de resultaten van de proefexamens en de eerste echte examens in een database ondergebracht. Op dit meldpunt kunnen docenten studieproblemen van studenten melden. Dit kan leiden tot een informeel gesprek. Indien nodig wordt een persoonlijke studiebegeleider ingeschakeld. De commissie waardeert het studentgerichte onderwijsbeleid binnen de opleiding.

De opleiding houdt per student een dossier bij met de studieresultaten, het studiecontract en eventuele gesprekken met de studieadviseur. Dit dossier is toegankelijk voor de student en de studieadviseur. Studenten die hun studies stopzetten, worden gevraagd een vragenlijst in te vullen. De commissie waardeert een dergelijk systeem om de voortgang van studenten bij te houden. Wel stelt de commissie zich vragen bij het feit dat de studieadviseur tegelijk ook het departementshoofd is. De commissie is van mening dat iemand die het beleid van een opleiding moet uitdragen, niet dezelfde persoon kan zijn als iemand die advies op maat van de student moet geven.

De commissie kon tijdens de gesprekken vaststellen dat de dienst Studiebegeleiding een dossier bijhoudt per student die meer dan één contact heeft met de dienst. De meeste studenten volstaan met enkele contacten, enkele studenten worden regelmatig opgevolgd. Studenten met medische of psychische problemen worden doorverwezen naar professionele hulpverlening via de diensten van de KUL. De commissie is van mening dat de studiebegeleiding adequaat georganiseerd is.

Uit de gesprekken met het werkveld leidt de commissie echter af dat de begeleiding van studenten buiten de muren van de opleiding niet altijd optimaal verloopt. Er is soms onduidelijkheid over wat wiens verantwoordelijkheid is. De commissie vraagt meer aandacht voor de begeleiding van stages en activiteiten buiten de muren.

De coördinator Internationalisering ontvangt de inkomende studenten. Ze spoort via infosessies en persoonlijke contacten de studenten aan om een buitenlandervaring op te doen.

De commissie waardeert het dat de ombudsdienst ook buiten de examenperiode beschikbaar is. Ze leidt uit de gesprekken met de opleiding en de studenten af dat de ombudsdienst goed functioneert. De dienst is laagdrempelig, en het aantal casussen is de laatste jaren toegenomen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding de rol van studieadviseur niet te combineren met die van departementshoofd.

De commissie vraagt meer aandacht voor de begeleiding van stages en activiteiten buiten de muren.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	goed
facet 4.2, studiebegeleiding:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De bevoegdheid voor interne kwaliteitszorg ligt volledig op het departementale niveau. De opleiding vermeldt wel overleg op hogeschoolniveau binnen een werkgroep, maar verder is er geen ondersteuning vanuit de hogeschool naar de verschillende departementen toe. De commissie is van mening dat te weinig expertise aanwezig is binnen het departement om zelfstandig de interne kwaliteitszorg te organiseren. De opleiding erkent dit, en geeft aan te streven naar een andere organisatie op hogeschoolniveau om expertise in verband met kwaliteitszorg te bundelen. Ze vermeldt ook al contact te zoeken met kwaliteitszorgmedewerkers van de andere conservatoria. De commissie moedigt de opleiding aan in het zoeken naar samenwerking rond interne kwaliteitszorg.

De opleiding verzamelt naar eigen zeggen veel informatie via informele contacten, maar organiseert ook enquêtes en formele overlegmomenten. De doelstellingen, het curriculum en het reflectieve luik van de bachelor- en masterproef werden recent in werkgroepen van medewerkers besproken.

Alle eerstejaarsstudenten worden op het eind van het eerste semester bevestigd over hun ervaringen met studietijd en de moeilijkheidsgraad van de verschillende opleidingsonderdelen. In 2008 werden studenten uit het derde bachelorjaar en het tweede masterjaar bevestigd over alle opleidingsonderdelen. De bevestiging vindt altijd plaats tijdens een college, waardoor deelname eraan hoog is. De opleiding heeft recent een cyclus opgesteld waarin ze aangeeft alle opleidingsonderdelen minstens één keer in de drie jaar te bevestigd. De commissie moedigt de opleiding aan deze cyclus in de praktijk te brengen.

Enquêtes worden opgevolgd met focusgesprekken. De resultaten van de enquêtes zijn richtingaangevend voor deze gesprekken. De medewerkers Kwaliteitszorg hechten veel belang aan de focusgesprekken ter verduidelijking van de resultaten van de enquêtes. De uitnodigingen voor een focusgesprek worden redelijk goed beantwoord. De commissie stelt echter vast dat nog maar recent verslagen worden bijgehouden van de focusgesprekken. Ze acht dit noodzakelijk voor het systematisch aanpakken van pijnpunten, en moedigt de opleiding aan dit te blijven doen.

Alumni worden sinds 2009 om de vier jaar bevestigd. Pas afgestudeerden krijgen in het jaar na afstuderen een enquête toegestuurd.

De commissie stelt vast dat de medewerkers en het werkveld niet structureel worden bevestigd. De opleiding verwijst hierbij naar de vele informele en formele overlegmomenten waarin de medewerkers en/of het werkveld de kans krijgen om hun mening te geven (zie ook 5.3). De commissie suggereert deze vormen van overleg aan te vullen met formele bevestigingen.

De commissie mist de uitwerking van een structureel kwaliteitszorgbeleid met visie waarin toetsbare streefdoelen worden geëxpliciteerd. De kwaliteitszorgmedewerkers geven blijk van engagement, maar geven tijdens een gesprek met de commissie zelf aan dat ze de juiste expertise missen om enquêtes op te stellen en te analyseren. De commissie stelt vast dat resultaten van bevestigingen niet op een zinvolle manier worden verwerkt, noch duidelijk gepresenteerd. De commissie is van mening dat het binnen de opleiding aan een gefundeerde visie

omtrent de kwaliteitsverbetering ontbreekt. De commissie vraagt werk te maken van de professionalisering van de kwaliteitszorgmedewerkers, opdat de verwerking en interpretatie van de resultaten van de bevestigingen op een meer systematische en betrouwbare manier verloopt.

De commissie stelt bovendien vast dat de werkdruk bij de medewerkers Kwaliteitszorg te hoog ligt. Ze vraagt de opleiding dus niet enkel te investeren in professionalisering van de huidige medewerkers, maar ook in het binnenhalen van externe expertise. Dit laatste kan natuurlijk ook door schaalvergroting van de kwaliteitszorg op bijvoorbeeld hogeschoolniveau, of in samenwerking met andere conservatoria.

Recent heeft de opleiding een medewerker een deeltijdse opdracht gegeven om te onderzoeken hoe kwaliteitszorg structureel kan worden geïmplementeerd. De commissie vraagt prioriteit te geven aan deze opdracht en de nodige actie te ondernemen vanaf het moment dat dit onderzoek duidelijke resultaten heeft opgeleverd.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt na te gaan hoe de analyse en interpretatie van de resultaten van bevestigingen meer systematisch en betrouwbaar kan verlopen.

De commissie vraagt de opleiding te investeren in de professionalisering van de huidige medewerkers, maar ook in het binnenhalen van externe expertise.

De commissie vraagt het onderzoek naar hoe kwaliteitszorg structureel kan worden geïmplementeerd, op te volgen en de nodige acties te ondernemen zodra dit onderzoek is afgelopen.

Facet 5.2   Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding geeft aan systematisch de kwaliteit van het onderwijs te willen bevorderen en verder te ontwikkelen. Ze hecht daarom aan de opvolging van de evaluaties. Tijdens de gesprekken met de commissie geeft ze echter zelf aan dat de opvolging door een tekort aan middelen en mankracht momenteel niet op punt staat. De commissie stelt inderdaad vast dat veel ad-hocopvolging van (kleine) pijnpunten plaatsvindt, maar dat systematische opvolging en planmatig beleid ontbreekt. De organisatie van de interne kwaliteitszorg staat nog in de startblokken. De commissie ziet veel enthousiasme, maar ook de nood aan meer mankracht en expertise. De commissie is van mening dat door het gebrek aan systematiek de opvolging van verbeteringsacties volgens een verbeteringscyclus niet gegarandeerd is.

De commissie is van mening dat geen duidelijke streefdoelen, noch haalbare verbeteringsplannen klaarliggen. De opleiding toont zich zeer ambitieus, maar mist volgens de commissie een realistische visie op waar ze precies naartoe wil. De commissie mist ook transparantie over de plannen die gemaakt worden. Zo is sprake van de aankoop van nieuwe piano's, restauratie van orgels, aankoop van smartboards, restauratie van kleine oefenlokalen en dergelijke meer. Maar de commissie krijgt geen duidelijk beeld van de juiste aantallen van de

geplande aankopen en de termijn waarop de opleiding dit zal realiseren. De commissie vraagt om plannen zo concreet mogelijk voor te stellen en te zoeken naar een efficiënte manier van bekendmaking van de plannen, zodat iedereen hiervan op de hoogte is en erbij betrokken wordt.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de middelen en expertise van de dienst Interne kwaliteitszorg te verhogen, zodat de opvolging van verbeteringspunten systematisch en volgens een verbeteringscyclus kan plaatsvinden.

De commissie vraagt om alle verbeteringsplannen zo concreet mogelijk voor te stellen en te zoeken naar een efficiënte manier van bekendmaking van de plannen, zodat iedereen hiervan op de hoogte is.

Facet 5.3   Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hecht sterk aan het groepsgevoel. Dit wordt versterkt door de enigszins afgelegen campus, waar studenten meestal van 's ochtends tot 's avonds studeren en les volgen. Tijdens de gesprekken met zowel de studenten als de medewerkers werd herhaaldelijk gesproken over een familiale sfeer. De commissie stelt vast dat als mensen betrokken willen worden bij de opleiding hiertoe kansen worden geboden. De studenten hebben over het algemeen het gevoel dat hun vragen en opmerkingen ernstig worden genomen. Het departementshoofd heeft een wekelijks spreekuur voor alle studenten, en heeft daarnaast wekelijks overleg met de participatieraad. De studenten waarderen ook het laagdrempelig contact met andere medewerkers binnen de opleiding.

Structureel overleg met medewerkers is volgens de commissie nog volop in ontwikkeling. De opleiding geeft aan dat veel overleg heeft plaatsgevonden over de opmaak van het zelfevaluatie rapport. Tegelijk erkent ze ook de moeilijkheden met de interne communicatie. Het hoge aantal deeltijdsen bemoeilijkt de interne communicatie en vermindert de betrokkenheid bij de algemene werking van de opleiding. Hierdoor verloopt veel overleg en communicatie volgens de commissie nog te zeer informeel. Het formele overleg moet volgens de commissie transparanter verlopen en er dienen duidelijke verslagen te worden opgemaakt, die voor iedereen beschikbaar zijn.

De commissie stelt vast dat er geen structurele opvolging is van de alumni. De opleiding geeft zelf aan dat het contact met alumni te weinig systematisch is onderhouden. Alumni houden slechts op individuele basis contact met hun voormalige hoofdvakdocent. Sporadisch verwijst de opleiding door naar een alumnus wanneer externen uit het werkveld op zoek zijn naar een specifiek profiel. De opleiding heeft recent de alumnibevinging omgezet naar een onlineversie, maar ook hierop is weinig respons gekomen. Momenteel speelt de opleiding met het idee om mensen die deel hebben uitgemaakt van de participatieraad te contacteren, omdat dit de meest gemotiveerde mensen zijn. De commissie vraagt daarnaast blijvend inspanningen te doen om ook de andere alumni te betrekken bij de opleiding om een zo representatief mogelijke groep te bereiken.

Het ontbreekt volgens de commissie ook aan structureel overleg met het beroepenveld. Tijdens de gesprekken die de commissie had met het werkveld bleek een positieve houding tegenover de opleiding. Maar er werd

gesteld dat de opleiding te weinig naar buiten treedt om zichzelf te verkopen. Volgens het werkveld worden interessante producties gerealiseerd binnen het Lemmens, maar is het werkveld hier zelden bij betrokken. De commissie raadt de oprichting van een resonantieraad aan, waarin dergelijke verbeteringspunten via een formele weg de opleiding kunnen bereiken.

Tijdens de gesprekken blijkt wel een goede samenwerking met de KUL. Via de commissie Cultuur binnen de universiteit is er een actieve participatie op beleidsniveau. De opleiding voorziet herhaaldelijk in het cultuuraanbod binnen de universiteit. Ook op het vlak van onderzoek is de opleiding gestart met samen te werken, onder andere met de faculteit Musicologie. De commissie waardeert deze samenwerking.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding het overleg met de medewerkers transparanter te laten verlopen en duidelijke verslagen te maken, die voor iedereen beschikbaar zijn.

De commissie vraagt blijvend inspanningen te doen om zo veel mogelijk alumni te betrekken bij de opleiding.

De commissie raadt de oprichting van een resonantieraad aan, waarin verbeteringspunten via een formele weg de opleiding kunnen bereiken.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: onvoldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	onvoldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	onvoldoende
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

De visitatiecommissie maakt een negatieve afweging en stelt dat de opleiding onvoldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

De commissie is van mening dat structurele maatregelen noodzakelijk zijn om de interne kwaliteitszorg substantieel te verbeteren. De commissie stelt vast dat de medewerkers binnen de dienst Interne kwaliteitszorg hard werken, maar de nodige expertise missen om adequate bevragingen te ontwikkelen, resultaten hieruit te analyseren en om te zetten in concrete verbeteringsdoelen die systematisch kunnen worden aangepakt. De weinig efficiënte organisatiestructuur, mede door het ontbreken van een middenkader, bemoeilijkt de implementatie van veranderingen, waardoor de (kwaliteitszorg)medewerkers gedemotiveerd raken. De commissie acht het noodzakelijk dat geïnvesteerd wordt in de professionalisering van de huidige medewerkers Kwaliteitszorg en in het binnenhalen van externe expertise ter ontlasting van de hoge werkdruk binnen de dienst Kwaliteitszorg.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

**Oordeel van de visitatiecommissie: ABA/MA: voldoende
MAMT: goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De afgestudeerden die de opleiding kon spreken, hadden allemaal werk gevonden binnen de sector. Voor een groot deel bestond dit uit lesgeven. Binnen de koorwereld is er volgens het werkveld een snelle doorstroming naar de amateurgroepen en -kunsten. Tijdens de gesprekken met het werkveld bleek waardering voor de brede kijk en degelijke basis die de afgestudeerden meekrijgen. Het werkveld sprak vol lof over het niveau van de recente uitstroom, en in het bijzonder van de afgestudeerden Muziektherapie. Ook de commissie is van mening dat de resultaten aansluiten bij de doelstellingen en de profilering van de opleiding. De commissie stelde vast dat het niveau van de studenten binnen de afstudeerrichting Jazz/Lichte muziek over het algemeen redelijk hoog is, maar vraagt zich af waarom dat niet afstraalt op de reputatie van deze afstudeerrichting. Ze adviseert de opleiding om de afstudeerrichting Jazz/Lichte muziek meer te promoten.

De commissie stelt vast dat door de brede basis van de opleiding de afgestudeerden breed inzetbaar zijn. Toch is de commissie van mening dat de voorbereiding op een instap in het werkveld nog beter kan worden uitgewerkt. Zo geven de alumni aan dat de kloof tussen de orkesten die binnen de opleiding worden georganiseerd en de professionele orkesten te groot is. Ze stellen vast dat de muzikant zichzelf moet kunnen verkopen en ook moet bezig zijn met de zakelijke kant van de opleiding. Anderzijds geven alumni toe dat ze tijdens de opleiding weinig interesse hadden in het opleidingsonderdeel organisatie muziekleven, dat beoogt hierop voor te bereiden. De opleiding erkent dat er een kloof bestaat met de orkest- en ensemblewereld. De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken hoe studenten beter voorbereid kunnen worden op de instap in de professionele orkestwereld.

De opleiding geeft aan graag haar identiteit te willen bewaren maar het niveau te verhogen. De commissie waardeert deze ambitie.

De commissie is van mening dat de scripties van een degelijk niveau zijn. Ze was vooral onder de indruk van de scripties van studenten binnen de afstudeerrichting Muziektherapie. Ook de masterproeven zijn volgens de commissie van een adequaat niveau.

Het aantal studenten dat jaarlijks op een internationale uitwisseling vertrekt, neemt sinds kort weer toe. In het academiejaar 2009-2010 waren er dertien inkomende en twaalf uitgaande studenten. De commissie stelt vast dat uitgaande studenten meestal terugkomen met hoge scores, wat een indicatie is voor de waardering van de gastinstelling voor deze studenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan om de afstudeerrichting Jazz/Lichte muziek meer te promoten.

De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken hoe studenten beter voorbereid kunnen worden op de instap in de professionele orkestwereld.

Facet 6.2   Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

**Oordeel van de visitatiecommissie: ABA/MA: voldoende
MAMT: goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen de 45 en de 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding zichzelf geen streefcijfers oplegt. De commissie is echter van mening dat het opstellen van streefcijfers nodig is om het gerealiseerde onderwijsrendement te kunnen kaderen.

De opleiding houdt wel het onderwijsrendement bij. In het eerste bachelorjaar slagen veel studenten slechts in minder dan 25 procent van het aantal studiepunten dat ze opnemen. Naarmate ze vorderen in de studie neemt dit aantal af. Volgens de opleiding heeft dit deels te maken met het feit dat ze veel oog heeft voor het potentieel van de instroom. Opvallend is dat er in het eerste masterjaar opnieuw redelijk veel studenten zijn die slagen in minder dan 25 procent van het aantal opgenomen studiepunten. De commissie stelt dat dit mogelijk het gevolg is van de grotere zelfstandigheid die in de masterjaren gevraagd wordt. Ze vraagt de opleiding hier blijvend aandacht aan te schenken.

De commissie waardeert dat de opleiding de studie-uitval bijhoudt. De meeste uitval gebeurt in het eerste bachelorjaar. Uit de vragenlijst die afhakers invullen, blijkt dat de meesten zich heroriënteren en een alternatieve studiekeuze hebben. Uit de gesprekken met de studenten kan de commissie afleiden dat de studenten die afhaken, dit meestal uit eigen beweging doen en om de juiste redenen. De opleiding kan wel een advies geven, maar dit is niet bindend. Toch zijn er ook studenten die later uitvallen, of instromen in de masteropleiding zonder een adequaat niveau. De commissie vraagt in het eerste bachelorjaar nog meer op te volgen of studenten op de juiste plaats zitten. Verder stelt de commissie vast dat er binnen de afstudeerrichting Muziektherapie opvallend weinig uitval is. Ze vraagt de opleiding na te gaan op welke manier binnen deze afstudeerrichting uitval wordt beperkt, om hieruit conclusies te trekken met betrekking tot de andere afstudeerrichtingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt streefcijfers te formuleren.

De commissie vraagt de opleiding na te gaan waarom veel eerstejaarsmasterstudenten slagen in minder dan 25 procent van de opgenomen studiepunten.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	ABA/MA: voldoende MAMT: goed
facet 6.2, onderwijsrendement:	ABA/MA: voldoende MAMT: goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie is van mening dat het ZER zorgvuldig werd opgesteld en voldoende zelfkritisch was.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	onvoldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

In haar reactie op het opleidingsrapport eerste terugmelding bezorgde de opleiding op een aantal aanbevelingen van de commissie de volgende reeds ondernomen verbetertrajecten. De commissie waardeert de inspanningen van de opleiding ter verbetering van de kwaliteit.

Onderwerp 5, facet 5.1

De commissie vraagt het onderzoek naar hoe kwaliteitszorg structureel kan worden geïmplementeerd, op te volgen en de nodige acties te ondernemen zodra dit onderzoek is afgelopen.

Een medewerker heeft, in het kader van zijn opdracht om de kwaliteitszorg structureel te implementeren, een organigram ontwikkeld waarbinnen de interne kwaliteitszorg een duidelijke functie krijgt.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	ABA: voldoende MA: goed	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	ABA/MA: voldoende MAMT: goed	
Facet 2.3: Samenhang	voldoende	
Facet 2.4: Studieomvang	ok	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	voldoende	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	goed	
Facet 2.8: Masterproef	goed	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	goed	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	goed	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		onvoldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	onvoldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	onvoldoende	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	ABA/MA: voldoende MAMT: goed	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	ABA/MA: voldoende MAMT: goed	

De oordelen zijn van toepassing voor:

W&K Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

- academisch gerichte bacheloropleiding Muziek (ABA) met afstudeerrichtingen Compositie/Directie, Muziekpedagogie, Muziektherapie, Instrument/Zang, Orgel en Bejaard, Kamermuziek en Jazz
- masteropleiding Muziek (MA) met afstudeerrichtingen Compositie/Directie, Muziekpedagogie, Muziektherapie (MAMT), Instrument/Zang, Orgel en Bejaard, Kamermuziek en Jazz

opleidingsrapport
Solist: hedendaagse muziek

Hogeschool Gent

Algemene toelichting bij de master-na-masteropleiding Muziek aan de Hogeschool Gent

De bachelor- en masteropleiding Muziek behoren tot de Hogeschool Gent. De hogeschool is de grootste in Vlaanderen met meer dan 13.000 personeelsleden en 76 basisopleidingen. Ze bestaat uit dertien departementen, waaronder het Conservatorium van Gent. Binnen het Conservatorium worden naast de academische bachelor- en masteropleiding ook de master-na-masteropleiding Hedendaagse muziek en de specifieke lerarenopleiding in de Muziek aangeboden.

De hogeschool behoort samen met de Universiteit Gent, de Arteveldehogeschool en de Hogeschool West-Vlaanderen tot de Associatie Universiteit Gent.

Het Conservatorium werd op 22 april 1835 gesticht naar het model van de Ecole Royale de Chant et de Déclamation van Parijs. Vanaf de jaren zeventig koos het Conservatorium voor muzikale vernieuwing. Na het decreet van 1991 werd de opleiding omgevormd tot een tweejarige opleiding tot kandidaat, gevolgd door een driejarige opleiding tot meester. In 1994 werd het Conservatorium opgenomen als departement in de Hogeschool Gent. Vanaf 2004 en met het nieuwe Onderwijsdecreet werd de overgang naar de bachelor-masterstructuur ingezet. De opleiding biedt op dat moment meerdere master-na-masteropleidingen aan. Vanaf 2009-2010 wordt enkel nog de master-na-masteropleiding Solist: hedendaagse muziek ingericht.

In het academiejaar 2010-2011 schreven tien studenten zich in voor de master-na-masteropleiding.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de master

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding stelt als doel de student op te leiden tot een zelfstandige virtueuze vertolker van de nieuwste muziek, die zich actief en flexibel integreert in het werkveld. In dit werkveld moet de afgestudeerde in staat zijn de rol van solist op te nemen. De opleiding stelt zich verder als doel dat de afgestudeerde onderzoek in de kunsten kan verrichten, met een focus op hedendaagse muziek en muzikale gebeurtenissen in de periferie van het kunstenveld. De student moet volgens de opleiding een houding van constante reflectie en zin tot levenslang leren verwerven. De commissie is van mening dat de opleiding duidelijk de visie heeft om op te leiden tot een gespecialiseerde musicus van internationaal niveau.

De opleiding heeft haar beoogde eindcompetenties opgedeeld in de volgende competentiedomeinen: creativiteit, analytisch inzicht en kritisch-reflectieve attitude, organisatievaardigheid, groei- en ontplooiingsmogelijkheden, communicatieve vaardigheden en samenwerkingscompetenties. De commissie waardeert het dat de eindcompetenties van de master-na-masteropleiding in het verlengde liggen van die van de masteropleiding. De opleiding geeft aan de kennis en vaardigheden van de al behaalde masteropleiding verder te willen verdiepen op het vlak van de meest recente hedendaagse muziek en muzikale gebeurtenissen in de periferie van het kunstenveld. Bij ieder competentiedomein heeft de opleiding ook indicatoren geformuleerd die de basis vormen voor de doelstellingen van de verschillende opleidingsonderdelen in het curriculum.

Tijdens de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken blijkt volgens de commissie een duidelijke focus op het artistieke. De opleiding beoogt geen voorbereiding op een doctoraat te organiseren, maar een voorbereiding op een internationale carrière als solist. Bijgevolg is de visie op academisering enigszins verschillend van die in de bachelor- en masteropleiding. Binnen de master-na-masteropleiding staat het onderzoek volledig ten dienste van het artistieke. Hierbij is het volgens de opleiding belangrijk om de onderzoeksonderwerpen zo dicht mogelijk te laten aansluiten bij de artistieke praxis van de studenten. Het is dus niet de bedoeling om musicologisch onderzoek te verrichten. De commissie waardeert de duidelijke keuze van de opleiding voor artistiek onderzoek, maar vraagt de opleiding erover te waken dat deze keuze niet leidt tot te vrijblijvend of te impliciet onderzoek. De commissie vraagt de academische oriëntatie in de doelstellingen te blijven bewaken.

De commissie mist een internationale gerichtheid in de doelstellingen. Ze is van mening dat de opleiding in de praktijk wel aandacht heeft voor internationalisering, maar vraagt dit ook expliciet te verwoorden in haar doelstellingen. Temeer gezien de opleiding aangeeft musici te willen afleveren die kunnen wedijveren op internationaal niveau.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de academische oriëntatie in de doelstellingen te blijven bewaken.

De commissie vraagt de opleiding de internationale dimensie expliciet in de doelstellingen in te schrijven.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft zich bij het opzetten van het competentieprofiel gebaseerd op het domeinspecifieke referentiekader dat in 2008 tot stand kwam in het kader van een European Qualification Framework (EQF). Bij deze oefening werden alle academische muziekopleidingen in Vlaanderen betrokken, en werd het AEC-frameworkdocument Quality Assurance and Accreditation in Higher Music Education: Characteristics, Criteria and Procedures 2007' als uitgangspunt gebruikt. Vermits de commissie zich bij de opmaak van het domeinspecifieke referentiekader (DSR) sterk baseerde op het frameworkdocument van het AEC, zijn het DSR en het competentieprofiel van de opleiding in overeenstemming met elkaar. De commissie stelt vast dat de opleiding haar doelstellingen heeft afgetoetst met het decreet.

De opleiding heeft haar doelstellingen naar eigen zeggen afgetoetst tijdens bevragingen van studenten en bij informele contacten op internationale fora. Recent heeft de opleiding intervisiedagen georganiseerd ter reflectie op de toekomst van de opleiding.

Daarnaast werkt de opleiding samen met de conservatoria van Tilburg en Maastricht. Binnen deze samenwerking vindt ook internationale benchmarking plaats. De commissie is van mening dat de doelstellingen van de opleiding aansluiten bij internationale vereisten.

De meeste OP-leden zijn actief in het werkveld. Via de opleidingsraden stroomt volgens de opleiding de interactie die OP-leden met collega's uit het werkveld hebben, door naar de gehele opleiding. De commissie vraagt echter ook op een meer formele manier het werkveld te betrekken in het evalueren en aanpassen van de doelstellingen. Zo stelt de commissie vast dat voor de bachelor- en masteropleiding een resonantiec commissie is opgericht, waaraan jaarlijks het competentieprofiel wordt voorgelegd. De commissie suggereert binnen deze resonantiec commissie specifiek aandacht te schenken aan de master-na-masteropleiding, of een resonantiec commissie specifiek voor de master-na-masteropleiding op te richten.

De commissie waardeert de doorgedreven profilering van de opleiding door exclusief in te spelen op actuele muziek en muzikale gebeurtenissen in de periferie van het kunstenveld. Ze stelt evenwel vast dat deze hedendaagse muziek slechts een beperkt publiek aantrekt. Ze vraagt de opleiding na te gaan of, binnen de hedendaagse muziek, de studenten breder moeten worden opgeleid om hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten, bijvoorbeeld door het aanbieden van pedagogische opleidingsonderdelen, opleidingsonderdelen over community art en opleidingsonderdelen over kunst en marketing.

De opleiding richt zich vooral op onderzoek 'in de kunsten'. Dit betreft volgens de opleiding onderzoek waarbij de stappen en beslissingen die tot een kunstwerk leiden, geëxpliciteerd worden, zodat het mogelijk is dergelijke beslissingen te evalueren en te beoordelen op hun artistieke relevantie. Onderzoek in de kunsten kan volgens de opleiding niet gescheiden worden van de beoefening der kunsten, maar moet er wel van worden onderscheiden. Dit onderzoek is immers niet enkel resultaatgericht maar ook procesgericht, en richt zich niet tot een breed kunstpubliek maar tot een groep mensen die nauw betrokken is bij het maken van kunst. Daarbij erkent de opleiding de waarde van de bijdrage die dergelijk onderzoek levert aan de ontwikkeling en beoefening van de kunsten. Doordat onderzoek in de kunsten plaatsvindt binnen de opleiding, kan de student volgens de opleiding maximaal profiteren van de vernieuwingen die dit onderzoek met zich meebrengt.

Het competentieprofiel van de opleiding is terug te vinden in informatiebrochures, op de departementale website van het Conservatorium en de website van de Hogeschool Gent. Daarnaast komen de visie en het competentieprofiel ter sprake tijdens informatiemomenten, zoals op de jaarlijkse opendeurdag, Cons Live en de onthaalweek voor nieuwe studenten. Toch stelde de commissie tijdens de gesprekken vast dat de studenten niet goed op de hoogte waren van de doelstellingen van de opleiding. Ze vraagt de opleiding een extra inspanning te doen om de studenten vertrouwd te maken met de opleidingsdoelstellingen, bijvoorbeeld door voor iedere cursus te overlopen welke competenties aan bod zullen komen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding een extra inspanning te doen om de studenten vertrouwd te maken met de opleidingsdoelstellingen.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	goed
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2   Programma

Facet 2.1   Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft een competentiematrix opgesteld waarbij per opleidingsonderdeel van iedere afstudeerrichting aangegeven wordt welke competenties erin verworven worden. De opleiding houdt hierbij rekening met de competenties zoals geformuleerd in het omvormingsdossier, de algemeen-wetenschappelijke competenties volgens het Structuurdecreet en de learning outcomes, geformuleerd door het AEC. De commissie kon vaststellen dat de matrix zeer gedetailleerd is uitgewerkt. Door middel van hyperlinks wordt het verband gelegd tussen een opleidingsonderdeel, de leerinhoud van het opleidingsonderdeel, de doelstellingen van het opleidingsonderdeel en de competenties. De opleiding heeft de ontwikkeling van het nieuwe curriculum naar eigen zeggen vanuit de competenties laten plaatsvinden. De commissie is van mening dat het programma toelaat de vooropgestelde competenties te verwerven, en dat de relatie tussen de doelstellingen en het programma sterk aanwezig is.

De opleiding verdeelt het programma in drie categorieën. De ambachtelijk-artistieke vorming met de opleidingsonderdelen solopraktijk, masterproef en concertpraktijk omvat 75 procent van het programma. De algemeen-culturele vorming (22,5 procent) omvat participatie aan workshops en lezingen, alsook voor vijftien studiepunten aan keuzeopleidingsonderdelen. De vorming van onderzoeksvaardigheden omvat met het portfolio-ontwikkelingsplan en de planning van de scriptie slechts 2,5 procent. Het zwaartepunt van de opleiding is duidelijk de ambachtelijk-artistieke vorming. De andere opleidingsonderdelen worden gezien als verdiepend en verbredend, maar ten dienste van de artistieke praxis (zie ook 2.2).

De studenten ontwerpen in overleg met de mentor een persoonlijk ontwikkelingsplan, waarin ze beschrijven op welke vlakken ze zich verder willen ontplooiën, welke keuzeopleidingsonderdelen ze hiertoe willen volgen en welke stukken de examenrecitals zullen bevatten. De commissie is positief over de vrijheid die studenten krijgen bij de samenstelling van het programma, maar vraagt erover te waken dat de opleiding meer is dan een specialistisch opleidingstraject dat wordt bepaald door de individuele mogelijkheden en de eigen visie van de student. Ze vraagt de opleiding te benchmarken met soortgelijke initiatieven in het buitenland en de decretaal bepaalde minimumvereisten voor een masteropleiding te waarborgen.

De commissie is positief over het relevante aanbod aan keuzeopleidingsonderdelen, zoals experimenteel theater, live electronics, klankrealisatie, experimentele pop, experimentele improvisatie, kleine ensembles hedendaagse muziek, inleiding compositie, posttonale compositietechnieken en analysemodellen. Maar tijdens de gesprekken bleek dat studenten volledig vrij zijn om te kiezen uit het aanbod van de hele hogeschool, en zelfs opleidingsonderdelen uit de bacheloropleiding mogen opnemen. De commissie vraagt de opleiding om een zinvol maar gelimiteerd aanbod aan keuzeopleidingsonderdelen samen te stellen, om de relevantie van de gekozen onderdelen voor het individuele programma te garanderen.

De opleiding hecht naar eigen zeggen belang aan de internationale dimensie in haar programma. Om hierover te waken, heeft ze een stuurgroep Internationalisering geïnstalleerd. Enkele medewerkers zijn aangesloten bij internationale fora en nemen actief deel aan internationale congressen, waar informele benchmarking plaatsvindt. In het programma zelf komt internationalisering terug in de organisatie van een jaarlijkse orkestproductie in samenwerking met de conservatoria van Tilburg en Maastricht. Daarnaast organiseert de opleiding projecten, zoals de Week van de Hedendaagse Muziek, en masterclasses waarop internationale gastsprekers worden uitgenodigd. Verder stimuleert de opleiding studenten en docenten om een buitenlandervaring op te doen, waaronder zomerkampen. De commissie is van mening dat de opleiding een aantal waardevolle projecten omtrent internationalisering organiseert, maar vraagt de opleiding nog meer ambitie te hebben omtrent zinvolle buitenlandervaringen voor studenten (zie ook 6.1).

De commissie stelt vast dat de opleiding weinig samenwerkt met andere conservatoria in Vlaanderen. Ze is van mening dat binnen Vlaanderen meer moet worden samengewerkt onder de conservatoria, en stimuleert de opleiding hiertoe initiatieven te nemen.

De opleidingscommissie is verantwoordelijk voor de curriculumherziening. De opleidingscommissie maakt een voorlopig dossier over aan de departementsraad met een omschrijving van de voorgestelde wijziging, motivatie en de consequenties op het niveau van personeel, financiën en infrastructuur. Na goedkeuring door de departementsraad wordt het dossier overgemaakt aan de algemeen directeur, die in samenspraak met het sectorhoofd Onderwijs, onderzoek en dienstverlening het dossier ter goedkeuring voorlegt aan het bestuurscollege.

Wijzigingen zijn volgens de opleiding het resultaat van besprekingen met de docenten, stafleden, studenten en de opleidingscommissie. Overleg gebeurt vaak informeel. De commissie suggereert ook na te gaan hoe formeel overleg over het curriculum kan plaatsvinden.

Doordat veel OP-leden actief zijn in het werkveld of hiermee intensieve contacten onderhouden, beïnvloedt de input van het werkveld op een informele manier eventuele curriculumherzieningen. De commissie vraagt na te gaan hoe het werkveld op een formele manier kan betrokken worden bij de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt een zinvol maar gelimiteerd aanbod aan keuzeopleidingsonderdelen samen te stellen.

De commissie vraagt het werkveld en de medewerkers op een formele manier te betrekken bij het tot stand komen en aanpassen van het curriculum.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding in de eerste plaats het ambachtelijk-artistieke aspect voldoende aan bod wil laten komen in het programma, maar daarnaast ook als doelstelling stelt om studenten af te leveren die meer kunnen dan een hoogstaande artistieke prestatie leveren. De studenten krijgen gedurende de opleiding de mogelijkheid om op te treden en te communiceren voor publiek tijdens het opleidingsonderdeel concertpraktijk. De opleiding geeft aan van de student te verwachten zelf concertgelegenheden te creëren als solist, in kamermuziekverband of als orkestmusicus. De student kan ook een ensemble stichten. De commissie waardeert het dat de student de gelegenheid krijgt om praktijkervaring op te doen, en om ook de zakelijke kanten van het vak te leren kennen. De commissie is van mening dat een sterke professionele gerichtheid in het programma aanwezig is.

De commissie is van mening dat studenten nog meer bewust moeten worden van de moeilijkheid om nieuwe muziek te verkopen. De commissie suggereert het portfolio (zie verder) nog sterker te ontwikkelen als marketinginstrument. Ook zouden musici uit het werkveld kunnen worden ingeschakeld om producten van studenten te becommentariëren. De commissie is van mening dat, specifiek voor de kleine niche van de hedendaagse muziek, het cruciaal is dat de studenten ook in aanraking komen met omringingsvakken omtrent budgetten, publiciteit, sponsors en het organiseren van evenementen voor een ander dan het bestaande publiek. De commissie vraagt meer aandacht in het programma voor het ontwikkelen van cultureel ondernemerschap.

De commissie stelt vast dat de vorming van onderzoeksvaardigheden een te klein deel van het programma uitmaakt. Tijdens de gesprekken wordt aangegeven dat de onderzoeksvaardigheden al in de masteropleiding werden verworven. De commissie is echter van mening dat de master-na-masterstudenten de onderzoekscompetenties moeten blijven onderhouden en ontwikkelen. Anderzijds dient de opleiding ook rekening te houden met de instroom uit buitenlandse masteropleidingen, waar onderzoeksgerichte competenties mogelijk minder aandacht hebben gekregen. De commissie vraagt opleidingsonderdelen in het programma op te nemen waarin aandacht is voor de explicitering van het onderzoeksproces. De opleiding zou bijvoorbeeld het opleidingsonderdeel portfolio-ontwikkelingsplan kunnen uitbreiden tot een portfolio waarin studenten alle stappen van een artistiek traject dienen te beschrijven, zoals die momenteel gebruikt wordt binnen de bachelor- en masteropleiding. De commissie is van mening dat dit een nuttig instrument zou zijn ter explicitering van het artistieke onderzoek van de studenten.

Tijdens de gesprekken wordt aangegeven dat er binnen de praktijklessen ook aandacht is voor theoretische aspecten. Dit past volgens de opleiding in een geïntegreerde onderzoekscultuur waarbij onderzoekers een sterke band hebben met de onderwijsactiviteiten van het Conservatorium. De opleiding tracht dit te realiseren door medewerkers die aan onderzoek doen een lesopdracht te geven binnen het verplichte curriculum, en hen lezingen te laten houden over hun onderzoek. Daarnaast liggen de onderzoekslijnen volgens de opleiding zo veel mogelijk in het verlengde van de afstudeerrichtingen en sluiten ze aan bij de artistieke praxis van de OP-leden, om zo het draagvlak voor de introductie van onderzoek binnen de opleiding te vergroten. De commissie apprecieert de academische gerichtheid in de visie van de opleiding, maar stelt vast dat in de praktijk nog geen echte integratie van het onderzoek binnen de artistieke praxis plaatsvindt. Onderzoekresultaten worden af en toe voorgesteld aan de studenten, maar niet geïntegreerd in de lessen. De commissie vraagt de opleiding om echte interactie tussen onderzoekers en praktijkdocenten tot stand te brengen in haar onderwijs.

De commissie is van mening dat de opleiding op artistiek vlak inhoudelijk goed uitgewerkt is. Maar door de sterke praktijkgerichtheid en de afwezigheid van verplichte theoretische opleidingsonderdelen, is volgens de commissie de academische gerichtheid in het programma niet gegarandeerd. Momenteel mist de commissie een correcte programmaomkadering. Ze vraagt de opleiding om het programma te hervormen opdat het zou passen bij een master-na-masteropleiding, of om een andere formule – zoals een postgraduaat – te hanteren die beter zou aansluiten bij de eigenlijke doelstellingen van de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer aandacht in het programma voor het ontwikkelen van cultureel ondernemerschap.

De commissie vraagt meer aandacht voor onderzoeksvaardigheden in het programma.

De commissie vraagt de opleiding om meer interactie tussen onderzoekers en praktijkdocenten tot stand te brengen in haar onderwijs.

Facet 2.3   Samenhang van het programma**Beoordelingscriterium:**

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende**De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:**

De opleiding stelt de ambachtelijk-artistische ontwikkeling centraal. Daaruit volgt dat de omringingsvakken ten dienste staan van de artistieke ontwikkeling.

De student kan, weliswaar in overleg met de hoofdvakdocent, het eigen studietraject afbakenen binnen de specialisatie actuele muziek. De opleiding geeft aan dat de hoofdvakdocent samen met de onderzoeksbegeleider, de trajectbegeleider en de opleidingscoördinator de samenhang van het programma bewaakt. Doordat de student dit persoonlijke programma weergeeft in een portfolio persoonlijk ontwikkelingsplan, vindt volgens de opleiding verantwoording voor de extracurriculaire studie plaats. De commissie waardeert deze procedure, maar vraagt erover te blijven waken dat de samenhang binnen ieder individueel traject gewaarborgd is.

De opleiding laat ook toe een deeltijds programma te volgen. Om de samenhang van het programma te waarborgen, gebeurt de samenstelling van een deeltijds programma in samenspraak met de trajectbegeleider, die de in het OER vastgelegde procedures volgt.

De commissie stelt vast dat voor geen enkel traject binnen de opleiding een programma is vastgelegd. Ze vraagt daarom duidelijke richtlijnen en criteria uit te schrijven, zodat voor iedere student inzichtelijk wordt wat op het vlak van de samenhang de mogelijkheden en beperkingen zijn bij het opstellen van het eigen programma.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt duidelijke richtlijnen en criteria uit te schrijven, zodat voor iedere student inzichtelijk wordt wat de mogelijkheden en beperkingen zijn bij het opstellen van het eigen programma.

Facet 2.4   Studieomvang

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang:

- bachelor: ten minste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: ok

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De master-na-masteropleiding bestaat uit 2 studiejaar van 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 120 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5   Studietijd

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding past individuele bevragingen toe om een zicht te krijgen op de studietijd en eventuele studiebelemmerende factoren. Hieruit blijkt volgens de opleiding geen al te grote studiebelasting. Uit de gesprekken blijkt dat studenten de zelfstudietijd die ze besteden, wel eens overschatten maar er niet over klagen. Vooral tijdens productieperiodes ervaren de studenten een piekbelasting, onder meer doordat veel studenten ook actief zijn in projecten buiten hun studie. De ambachtelijk-artistische vorming vereist de meeste studietijd. Hoewel de studietijd zeer individu- en instrumentafhankelijk is, gaat de opleiding uit van een gemiddelde zelfstandige studietijd van vier uur per dag, zes dagen per week voor het hoofdvak instrument/zang. De commissie moedigt de opleiding aan te blijven zoeken naar manieren om, vooral voor de omringingsvakken en de artistieke projecten, betrouwbare studietijdmetingen uit te voeren.

In overleg met de hoofdvakdocenten wordt gewaakt over een goede spreiding van de studietijd. Omdat het programma op maat van de individuele student wordt samengesteld, is het volgens de commissie belangrijk dat de studietijd van ieder programma afzonderlijk ingeschat wordt. De commissie vraagt de opleiding om systematisch per individueel programma de studietijd in te schatten en goed te keuren.

De commissie is van mening dat de opleiding een goed inzicht heeft in eventuele studiebelemmerende factoren en inspanningen doet om studiebevorderende maatregelen te nemen, waaronder investeringen in studiemiddelen, uitrusting en infrastructuur. Het elektronische leerplatform Dokeos wordt gebruikt om

leerinhouden te verdelen onder studenten. Er zijn individuele studielokalen uitgerust met pc's waarop professionele muzieksoftware geïnstalleerd is, studielokalen zijn tot 22 uur geopend voor zelfstudie, en alle studenten ontvangen bij de start van het jaar gratis syllabi. De commissie is positief over de vele inspanningen die de opleiding doet ter bevordering van de studie. Ze suggereert het gebruik van Dokeos nog meer ingang te doen vinden bij alle OP-leden. De commissie vraagt de studielokalen ook in het weekend open te stellen voor studenten om hen meer flexibiliteit te geven om aan zelfstudie te doen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om systematisch per individueel programma de studietijd in te schatten en goed te keuren.

De commissie vraagt de studielokalen in het weekend toegankelijk te maken voor studenten.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding geeft aan dat ze bij het uitdenken van het didactische concept niet is vertrokken vanuit een specifiek leertheoretisch kader, maar vanuit de beroepsrollen die de opleiding voor ogen heeft: solist in ensemble of orkest. Omdat de opleiding ruimte wil scheppen voor de ontwikkeling van de unieke artistieke persoonlijkheid van iedere student, hanteert ze een pragmatische en heterocliete benadering van haar didactische concept. De opleiding wil de student de vrijheid geven om eigen artistieke doelen te ontdekken, en in aansluiting hierop eigen accenten te leggen bij zijn individuele competentieontwikkeling. De commissie stelt vast dat het didactische concept zeer studentgericht is.

De opleiding kiest naar eigen zeggen voor onderwijsvormen die een sterke relatie hebben met de toekomstige beroepspraktijk. De opleiding hanteert bij uitstek probleemgestuurd onderwijs, waarbij de student uitgedaagd wordt om actief oplossingen te zoeken en om zelfstandig bij te scholen. Studenten worden individueel of in kleine groepen begeleid bij hun individuele artistieke ontwikkeling (instrument of zang). Andere opleidingsonderdelen, zoals concertpraktijk en de deelname aan workshops en lezingen, worden opgevolgd door studievoortgangsgesprekken aan de hand van logboeken en schriftelijke verslagen. De commissie vindt het aanbod aan werkvormen adequaat voor het muziekonderwijs en is positief over de praktijkgerichtheid ervan.

De opleiding maakt gebruik van elektronische werkmiddelen zoals muzieknotatie- en opnameprogramma's, pianolab, iTunes en digitaal filmmateriaal. De studenten kunnen voor partituren en wetenschappelijke werken terecht in de bibliotheek of op databases als JSTOR, Classical Music Library, RILM enzovoort. De commissie is van mening dat de studenten voldoende toegang hebben tot relevante muziekdatabases en literatuur.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.7   Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de competentiematrix zijn hyperlinks ingebouwd naar de studiefiches, zodat ook de evaluatievormen per opleidingsonderdeel gedetailleerd in kaart zijn gebracht. De OP-leden verschaffen de studenten per opleidingsonderdeel informatie over de doelstellingen en inhoud van de leerstof en de evaluatievorm. Ze duiden volgens de studenten tijdig aan wat tot de leerstof behoort en geven voorbeelden van de gehanteerde evaluatievorm.

De evaluatie van artistieke uitvoeringen gebeurt door een jury bestaande uit interne en externe juryleden. In sommige opleidingsonderdelen wordt, ter objectivering van de evaluatie, geëxperimenteerd met een lijst van criteria ter ondersteuning van het oordeel en de rapportage. De commissie is van mening dat een lijst van criteria naast de objectivering ook de transparantie van de evaluatie verhoogt, en moedigt aan dergelijke ondersteuning uit te breiden naar alle opleidingsonderdelen.

De organisatie van examens in de vorm van recitals en concerten gebeurt door het projectbureau en de pr-medewerker. De artistieke proeven zijn toegankelijk voor een extern publiek, dat actief wordt uitgenodigd.

Keuzeopleidingsonderdelen binnen de algemene culturele vorming worden met een kennistoets geëvalueerd, met uitzondering van muziekcritiek, waarvoor de studenten een recensie dienen te schrijven over drie bijgewoonde concerten. De opleidingsonderdelen 'concertpraktijk' en 'participatie workshops en lezingen' worden beoordeeld op basis van een portfolio, dat gejureerd wordt.

De beoordeling van de masterproef verschilt per onderdeel ervan. Een interne jury beoordeelt de scriptie. De commissie waardeert het dat de opleiding duidelijke afspraken heeft over de aspecten waarop de scriptie wordt beoordeeld, zoals het taalgebruik, de bronnen en de methodologie, alsook de weging van ieder aspect in het eindoordeel. Feedback gebeurt schriftelijk, maar kan aangevuld worden met mondelinge feedback op aanvraag. De scriptie wordt beoordeeld door de promotor en één of twee medewerkers van het onderzoeksteam. Het aandeel van het reflectieve luik in de punten van de masterproef is 20 procent. Een externe jury beoordeelt de artistieke prestatie. De commissie is positief over de organisatie van de beoordeling, meer bepaald over de betrokkenheid van hooggekwalificeerde personen uit het werkveld.

Uit de gesprekken met de docenten bleek dat in sommige opleidingsonderdelen ruimte is voor peer review en self assesment. Mits OP-leden dit goed opvolgen, biedt dit volgens de commissie een leerrijk alternatief voor meer traditionele vormen van evaluatie.

Hoewel de opleiding naar eigen zeggen competentiegericht toetsen voorstaat, bleek uit gesprekken met docenten dat het van de docent zelf afhangt of een checklijst met te beoordelen competenties is opgesteld. De commissie vraagt, gezien de onderwijsvisie van de opleiding, de opmaak van dergelijke checklijsten te stimuleren en hierbij aandacht te schenken aan meer generieke competenties.

De algemene examenregeling staat beschreven in de onderwijs- en examenregeling. Departementale aanvullingen hierop, praktische regelingen en de kalender zijn minimaal vijf weken voor de aanvang van de examenperiode te vinden op het intranet van de opleiding. Het Conservatorium richt tijdens de examenperiode een permanent examensecretariaat in als centrale meldings- en informatiecel. De opleiding hanteert volgens de

commissie duidelijke richtlijnen omtrent deliberatie en bekendmaking van de resultaten. Studenten met klachten kunnen bij de ombudsdienst terecht. Na iedere examenperiode krijgen de studenten gelegenheid tot een persoonlijke bespreking van de examens en inzage van de schriftelijke examens. De commissie waardeert de mogelijkheid voor studenten om feedback te vragen, maar suggereert voor de artistieke proeven al onmiddellijk na het jurymoment een feedbackmoment te voorzien om het leereffect ervan te verhogen.

De kwaliteit van toetsing wordt volgens de opleiding onder andere bewaakt door de opleidingscommissie en de examencommissie. Daarnaast is er zowel voor schriftelijke als mondelinge examens een vorm van openbaarheid, enerzijds door het inzagerecht, anderzijds doordat derden onder voorwaarden aanwezig mogen zijn. Daarnaast moeten OP-leden van muziektheoretische en algemeen vormende opleidingsonderdelen voor de aanvang van de examens hun examenvragen in een gesloten omslag aan het studentensecretariaat indienen. Studenten krijgen ook de mogelijkheid zich uit te spreken over de evaluatie in de studentenenquête. De commissie is over het algemeen tevreden over het toetsingsbeleid.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie moedigt aan binnen alle evaluaties aandacht te schenken aan competentiegericht toetsen.

Facet 2.8   Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijkt geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De studenten moeten volgens de opleiding in de masterproef aantonen dat ze volwaardige musici en specialisten in de hedendaagse muziek zijn. Ze moeten blijk geven van een creatief onderzoekende attitude en van eigen artistieke opvattingen, die ze kunnen beargumenteren en onderbouwen.

De masterproef bestaat uit twee onderdelen: een scriptie en een artistieke prestatie in de vorm van een recital.

Het onderwerp van de scriptie dient aan te sluiten bij de artistieke prestatie. In de scriptie moet de student de artistieke onderzoeksvragen formuleren, de artistieke beslissingen beschrijven, een reflectie op het artistieke zoekproces beschrijven, en worden de culturele en maatschappelijke context van de artistieke prestatie geduid. De commissie stelt echter vast dat het niveau van het reflectieve luik in de praktijk niet altijd overeenkomt met het niveau van het artistieke luik van de masterproef. Ze is van mening dat de inbreng en begeleiding van onderzoekers nog kunnen worden verhoogd. Dit zou volgens de commissie het artistieke onderzoek van de masterproeven ten goede komen en het niveau van de scripties doen stijgen. De aansluiting van de masterproeven bij lopende onderzoeken, en mogelijk ook onderzoeklijnen van de UGent, zou volgens de commissie de indaling van onderzoek in de onderwijspraktijk doen toenemen. Daarbij is de commissie van mening dat meer communicatie dient plaats te vinden tussen de hoofdvakdocent en de begeleiders van de scriptie. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dat door een gestage toename van het aantal

onderzoekers de interactie tussen de onderzoeksprojecten enerzijds, en de artistieke projecten en scripties van de studenten anderzijds gaandeweg intensiever zal worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de inbreng van onderzoekers bij het reflectieve luik van de masterproef en de begeleiding van het schrijven van de scriptie te verhogen.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Kandidaat-studenten moeten in het bezit zijn van een masterdiploma Muziek, afgestudeerd zijn met onderscheiding en slagen in een artistieke toelatingsproef.

De toelatingsproeven worden georganiseerd in mei, voorafgaand aan het academiejaar waarvoor men zich wenst in te schrijven. De kandidaat moet een programma voorstellen van dertig minuten hedendaagse muziek (uitgebreid repertoire, eigen werk of composities) waaruit het speltechnische en artistieke niveau blijkt. Het repertoire mag niet identiek zijn aan het repertoire dat men voorstelde tot het behalen van de graad van master in de Muziek.

De opleiding organiseert de toelatingsproeven op een gelijkaardige manier als de examens, omwille van het belang van de toelatingsproeven voor de kandidaat-studenten en ter garantie van een kwalitatieve instroom. Doelstellingen, inhoud en vorm staan beschreven in het DOER. Ook de samenstelling en werking van de jury's en examencommissies worden geregeld in het DOER. De examencommissie van de toelatingsproeven master-na-master bestaat uit het departementshoofd of zijn afgevaardigde als voorzitter en minstens twee juryleden van de betrokken vakgroep, aangevuld met een ander OP-lid of een externe specialist. De departementssecretaris of zijn afgevaardigde is belast met het examensecretariaat. De uitslagen worden openbaar geproclameerd, en de regelgeving voorziet feedback en mogelijkheid tot beroep. De beraadslagingen van de examencommissies resulteren in een puntenscore op twintig. Alle kandidaten worden gerangschikt op basis van hun puntenscore. De geslaagde artistieke toelatingsproef is voor twee aansluitende academiejaren in de Hogeschool Gent rechtsgeldig. De commissie is positief over de goede en duidelijke regelgeving omtrent de toelatingsproeven, meer bepaald over de motivering van de beoordeling en de beroepsmogelijkheid, zoals bij een echt examen.

Studenten kunnen een deeltijds programma of meerdere opleidingen volgen, opleidingsonderdelen van verschillende opleidingen volgen of gebruikmaken van de toegekende EVC's. De commissie stelt vast dat de opleiding nog geen uitgewerkte procedures heeft uitgewerkt omtrent het opstellen van flexibele leertrajecten. De studietrajectbegeleider maakt in samenspraak met de opleidingscoördinator studietrajecten op maat van studenten die dat wensen. De commissie raadt aan procedures uit te werken voor het opstellen van flexibele studietrajecten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt aan procedures uit te werken voor het opstellen van flexibele studietrajecten op maat.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	goed
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	onvoldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	voldoende
facet 2.4, studieomvang:	ok
facet 2.5, studietijd:	voldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	goed
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	goed
facet 2.8, masterproef:	voldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Door de sterke praktijkgerichtheid en de afwezigheid van verplichte theoretische opleidingsonderdelen, is volgens de commissie de academische gerichtheid in het programma momenteel niet gegarandeerd. De commissie mist een correcte programmaomkadering. Anderzijds stelt de commissie vast dat de opleiding voldoende potentieel in huis heeft om snel de nodige programmahervorming te realiseren. De opleiding zou een aantal tools die momenteel gebruikt worden in de masteropleiding Muziek binnen hetzelfde departement moeiteloos kunnen overnemen. Verder beschikt de opleiding over hooggekwalificeerde onderzoekers en praktijkdocenten, die volgens de commissie in staat zijn om relevante opleidingsonderdelen omtrent onderzoeksvaardigheden te ontwikkelen, en om meer interactie tussen onderzoekers en praktijkdocenten tot stand te brengen in het onderwijs. De commissie stelt vast dat deze interactie bij het onderdeel masterproef al positief evolueert. Op voorwaarde dat de opleiding uitdrukkelijk kiest voor het ontwikkelen van een master-na-masteropleiding, heeft de commissie het vertrouwen dat de juiste oriëntatie in het programma snel kan worden gerealiseerd.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding geeft aan docenten te rekruteren op basis van hun artistieke faam en hun expertise op het vlak van de hedendaagse muziek. Soms worden ze speciaal voor de master Solist: hedendaagse muziek gerekruteerd. Daarnaast stelt de commissie vast dat enkele topensembles, zoals Ictus en Spectra, betrokken zijn bij de opleiding. De commissie is van mening dat de kwaliteit en de gedrevenheid van de docenten zeer hoog zijn. Ook de studenten geven aan dat ze tevreden zijn over hun docenten.

De opleiding heeft formele procedures vastgelegd voor de werving, selectie, aanstelling en bevordering van onderwijzend en administratief-technisch personeel. Hierbij is volgens de commissie rekening gehouden met de verplichting tot personeelsformatieplanning, functie- en taakomschrijving, aspecten van interne en externe werving, de wijze van bekendmaking van vacatures en de modaliteiten van selectie. De departementsraad is belast met het personeelsbeleid. Aanwerving en taakbelasting van personeel worden overlegd met de vakgroepvoorzitters, de opleidingscoördinator Muziek, de optiecoördinator jazz/pop en met het departementaal onderhandelingscomité. Verder heeft de hogeschool een diversiteitsplan opgesteld met operationele doelstellingen omtrent personeelsbeleid.

De opleiding hanteert de ambten hoofddocent, docent, assistent en praktijkassistent. Praktijkassistenten staan docenten bij. Assistenten worden aangeworven om doctoraal of kortlopend onderzoek te doen. Vooral voor de opleidingspijler ambachtelijk-artistieke vorming stelt de commissie ook gastdocenten aan. Ze dienen gedurende enkele jaren te bewijzen dat ze succesvol zijn in het aantrekken en opleiden van studenten. Daarna kunnen ze kandideren voor het ambt docent indien dat vacant wordt verklaard. Recent is het aantal hoofddocenten gestegen als gevolg van het bevorderingsbeleid van de hogeschool.

De meeste personeelsleden hanteren een 'bijzondere weddeschaal', waarbij ze slechts 70 procent van het voltijdse loon ontvangen, maar de mogelijkheid krijgen om onbeperkt artistiek te cumuleren. Volgens wettelijke bepalingen kunnen deze personeelsleden niet belast worden met administratieve taken. Het departement heeft volgens de commissie geïnvesteerd in goed opgeleide administratieve medewerkers, om toch de nodige randvoorwaarden voor het organiseren van onderwijs en onderzoek te garanderen. De commissie is ook positief over de mogelijkheden voor het ATP om bijscholingen te volgen. Tijdens de gesprekken met de opleiding blijkt dat recent veel energie gestoken is in de organisatie van de interne communicatie. Verder geeft het ATP mee dat de afstemming met de centrale administratie soms moeizaam verloopt, en wordt begrip gevraagd voor de eigenheid van de opleiding.

De opleiding heeft functieprofielen opgemaakt waaraan nieuw aan te werven OP-leden dienen te voldoen. Voeling met de hedendaagse muziek speelt hierbij een belangrijke rol. De opleiding geeft aan om in de toekomst ook vereisten omtrent de artistieke onderzoeksattitude, en de ervaringen in het werkveld en in het onderwijs in het functieprofiel op te nemen. De commissie waardeert dit voornemen en moedigt aan hier werk van te maken. Het wervingsbeleid voorziet verder de mogelijkheid om personeelsleden zonder het vereiste diploma maar die blijken te geven van specifieke deskundigheid of nuttige beroepservaring, aan te werven. De aanwerving gebeurt via een

selectiecommissie, ingericht door het departement. Voorstellen worden ter beslissing voorgelegd aan de departementsraad, waarna de raad van bestuur van de hogeschool de beslissing bekrachtigt.

De commissie is van mening dat de opleiding een erg ambitieus plan ter professionalisering van het personeel wil invoeren. Het eerste luik bestaat uit de evaluatie van alle personeelsleden op basis van een zelfevaluatie die op voorhand is voorbereid. De evaluaties gebeuren conform de richtlijnen van de hogeschool en worden uitgevoerd door het departementshoofd. Bij de evaluaties wordt onder andere rekening gehouden met de resultaten van studentenbevragingen en, indien relevant, de adviezen van de voorzitter van de vakgroep, de voorzitter van de opleidingscommissie of de coördinator Jazz/pop en Muziekproductie. De onderwijsdirecteur volgt de evaluaties op in functioneringsgesprekken. De opleiding ziet de functioneringsgesprekken vooral als een vorm van coaching waarop medewerkers worden uitgenodigd indien problemen gesignaleerd worden. Bijgevolg worden de gesprekken in een informele sfeer gehouden zonder gebruik te maken van een op voorhand vastgelegde structuur. De commissie vraagt toch de waarde van formele en structurele functioneringsgesprekken niet te onderschatten. Ze vraagt de opleiding na te gaan hoe functioneringsgesprekken op een structurele manier georganiseerd kunnen worden, zonder dat het coachende aspect ervan verloren gaat.

Het tweede luik is de uitwerking van een traject ter professionalisering op basis van de evaluatie. Als vertrekpunt voor deze professionalisering heeft de opleiding een competentieprofiel opgesteld met aandacht voor didactische competenties. Dit moet ook de praktijkdocenten aanzetten om te reflecteren over onderwijs. Verder organiseert de hogeschool seminaries onderwijskunde waaraan alle OP-leden kunnen deelnemen. OP-leden die zes seminaries gevolgd hebben, krijgen een nascholingsattest. Specifiek voor onderzoek worden binnen de hogeschool opleidings sessies en workshops georganiseerd. Daarnaast krijgen OP-leden de mogelijkheid taallessen te volgen. Binnen het departement worden opleidingen over het gebruik van Dokeos en het portfolio georganiseerd. Een stafmedewerker Studiebegeleiding heeft een handleiding over het samenstellen van cursussen samengesteld. De commissie stelt vast dat de didactische professionalisering nog volop in ontwikkeling is, maar waardeert de ambities van de opleiding hieromtrent. Ze moedigt de opleiding aan deze ambities te realiseren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de functioneringsgesprekken op een meer formele en structurele manier te organiseren.

De commissie vraagt de opleiding haar didactische professionaliseringsbeleid verder vorm te geven.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding geeft aan dat de academisering van de muziekoopleidingen aanvankelijk niet vanzelfsprekend was, vermits het merendeel van de OP-leden een ambachtelijke achtergrond heeft. De commissie stelt vast dat vanuit de hogeschool ondersteuning ter academisering wordt gegeven in de vorm van een onderzoeksraad en een

onderzoeksfonds. Assistenten worden voltijds aangesteld en, worden voor maximaal 30 procent ingezet in onderwijs. Docenten die zich halftijds willen wijden aan de voorbereiding van een doctoraat, worden voor dat deel vrijgesteld van lesopdrachten. De commissie stelt vast dat het aantal onderzoeksactieve personeelsleden blijft groeien. Doctorandi krijgen aanvankelijk een tweejarig contract. Na een evaluatie, waarbij de onderzoeksraad nagaat of er voldoende indicaties zijn dat het onderzoek zal uitmonden in een doctoraat, kan tot tweemaal toe een verlenging van twee jaar worden toegekend. Om de prille onderzoeksgroepen te ondersteunen, zijn doctores aangetrokken. Zij zijn aangesteld met een contract voor drie jaar, dat eenmaal verlengd kan worden voor nog eens drie jaar. Daarnaast doet de hogeschool jaarlijks een oproep aan docenten om te starten met een doctoraatstraject. Het onderzoeksfonds stimuleert dit door de docenten te financieren voor het deel van de opdracht dat voorzien wordt voor de uitvoering van het onderzoeksproject. Onderzoeksprojecten worden geleid door een promotor van de Hogeschool Gent en een promotor van de Universiteit Gent.

Daarnaast wil de opleiding naar eigen zeggen de kritische massa van het onderzoek versterken door artistieke docenten actief te betrekken bij onderzoek. Andere voornemens zijn het aandacht hebben voor onderzoekskwaliteiten bij aanwervingen, samenwerking met andere departementen en instellingen aangaan, het aantrekken van externe onderzoeksgelden en het uitbouwen van de relatie tussen de masterproef en lopend onderzoek.

De opleiding heeft een steunpunt Onderzoek opgericht, dat instaat voor de coördinatie van het onderzoek aan het Conservatorium en bestaat uit medewerkers binnen het Conservatorium die ervaring hebben met onderzoek. Onder leiding van de voorzitter van het steunpunt Onderzoek komen alle onderzoekers enkele keren per jaar samen om te overleggen over hun projecten. De doctoraatsonderzoekers rapporteren daarnaast regelmatig aan de doctoraatsbegeleidingscommissie en aan de departementsraad. Iedere onderzoeker maakt ook deel uit van een associatieonderzoeksgroep (AOG), meestal de AOG Muziek. Voor een aantal projecten wordt samengewerkt met Stichting Logos (het centrum voor actuele, experimentele en elektronische muziek in Gent) of IPEM (het onderzoeksinstituut voor Psychoakoestica en Elektronische Muziek van de UGent). De commissie moedigt aan deze samenwerking uit te breiden. Verder worden enkele OP-leden in hun doctoraat begeleid door onderzoekers van buitenlandse onderwijsinstellingen. De commissie stelt vast dat onderzoekers binnen de opleiding deelnemen aan internationale congressen en publiceren in internationale tijdschriften.

Tijdens het academiejaar 2007-2008 werd het Kunsten Onderzoekforum (KOF) opgericht, om kennis te maken met de verschillende lopende onderzoeken in de kunst en het specifieke karakter van die onderzoeken. Het KOF is een samenwerking tussen de dienst Onderzoek van de hogeschool en de twee kunstdepartementen, het Conservatorium en de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten. Tijdens het onderzoeksforum stelt een onderzoeker lopend onderzoek voor, en wordt gediscussieerd over moeilijkheden en mogelijke oplossingen. De opleiding is ook actief in het Orpheus instituut.

Tijdens de gesprekken blijkt dat de opleiding wil inzetten op de uitbouw van kleine onderzoeksgroepen, waarbinnen aanverwante onderzoeken worden geclusterd. De commissie vindt het positief dat de opleiding het onderzoek probeert te stroomlijnen binnen een aantal onderzoekslijnen. Anderzijds blijft het de commissie onduidelijk hoe die onderzoekslijnen tot stand zijn gekomen. De commissie suggereert het concentreren van onderzoek binnen enkele succesvolle onderzoeksgroepen, die binnen een duidelijke onderzoekslijn werken. Ze is immers van mening dat dit de meeste garantie biedt voor succesvol onderzoek, hetgeen op zijn beurt bijdraagt aan de (internationale) profilering van de opleiding.

Verder zijn volgens de opleiding vele uitvoerende docenten voortdurend op een impliciete manier bezig met onderzoek in de kunsten. De meeste docenten voelen volgens de opleiding de drijfveer om bij te dragen aan de ontwikkeling van de kunsten. De commissie is van mening dat de meeste docenten een duidelijke en realistische visie hebben over academisering, en dat het merendeel van de docenten die visie draagt.

Hoewel de opleiding wel inspanningen doet om het lopende onderzoek tot bij de studenten te krijgen, stelt de commissie vast dat dit voor het merendeel beperkt blijft tot presentaties door de onderzoekers aan de studenten. Ook de begeleidingstaak die de onderzoekers opnemen, bijvoorbeeld bij de begeleiding van scripties, kan

volgens de commissie worden uitgebreid, zodat een echte indaling van onderzoek in het onderwijs tot stand komt. De commissie is van mening dat de studenten nog meer betrokken kunnen worden bij het lopende onderzoek, op zo een manier dat het onderzoek invloed heeft op het onderwijs zelf.

Het merendeel van het OP staat ook in het werkveld als actieve musicus, onder andere binnen gerenommeerde ensembles als Ictus en Spectra. De opleiding is van mening dat vakinhoudelijke professionalisering automatisch plaatsvindt bij een actieve musicus die zichzelf artistiek wil blijven verbeteren. Uit de gesprekken blijkt interesse van de docenten om zich vakinhoudelijk te professionaliseren. De commissie stelt vast dat de opleiding hiertoe ook de nodige ruimte biedt.

De commissie is van mening dat de internationale uitwisseling van docenten zou moeten verhogen. Ze stelt vast dat internationalisering momenteel te zeer docentafhankelijk is. De opleiding erkent dit en geeft aan recent meer inspanningen te doen om de docentmobiliteit te verhogen door de docenten beter te informeren, soepel te zijn indien lessen moeten worden verplaatst en ook kortdurende uitwisselingen te stimuleren. Dit jaar waren er acht uitgaande docenten en acht inkomende docenten. Verder valt het de commissie op dat weinig internationale (gast)docenten betrokken zijn bij de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie suggereert het concentreren van onderzoek binnen enkele succesvolle onderzoeksgroepen, die binnen een duidelijke onderzoekslijn werken.

De commissie stelt voor om de studenten nog meer te betrekken bij lopend onderzoek binnen de opleiding.

De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de internationale uitwisselingen bij docenten kunnen worden verhoogd.

Facet 3.3   Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Alle hoofdvakdocenten binnen de opleiding maken ook deel uit van het docententeam voor de bachelor- en masteropleiding, op een docent blokfluit na, die enkel voor de master-na-masteropleiding werd aangetrokken. Recent zijn ook de ensembles Ictus en Spectra geëngageerd. De omkaderende opleidingsonderdelen behoren tot het globale aanbod. Voor het opleidingsonderdeel 'instrument- of zang solopraktijk' wordt een uur per week voorzien per student die de hoofdvakdocent aanneemt.

Sinds enkele jaren is de omvang van het personeel gestaag gegroeid, gelijk oplopend met het stijgende aantal studenten. De commissie is van mening dat de opleiding over een voldoende aantal OP-leden beschikt. Dit wordt bevestigd tijdens de gesprekken met de opleiding, waarin niet wordt aangegeven dat de werkdruk te hoog is. Vooral het hoge aantal ATP-leden dat ter beschikking staat van de opleiding is volgens de commissie positief.

De commissie stelt vast dat een aanzienlijk aantal OP-leden is aangesteld in het statuut van gastprofessor. Ze voldoen niet aan de wettelijke voorwaarden om tewerkgesteld te worden in een statutair ambt, maar werden

aangetrokken omwille van hun artistieke faam. Het gastprofessoraat heeft echter het nadeel dat de anciënniteit na vijf jaar niet meer toeneemt. De commissie beseft dat de opleiding hier niets aan kan veranderen, maar vraagt de opleiding na te gaan hoe ze rekening kan houden met de nadelen van dit statuut.

Ongeveer de helft van de OP-leden is aangesteld met een deeltijdse betrekking, omdat ze gespecialiseerd zijn in een bepaald instrument en enkel dat instrument kunnen doceren (zie ook 5.3).

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding veel investeert in de aankoop en het onderhoud van instrumentarium. De opleiding stelt hedendaagse en historische toetsinstrumenten beschikbaar. In alle leslokalen staat een vleugel- of buffetpiano. Recent is het slagwerkinstrumentarium aangevuld, en is geïnvesteerd in elektronische instrumenten, alsook randapparatuur voor onderwijs en onderzoek in jazz en pop. De opleiding beschikt volgens de commissie over een mooie concertzaal, met daarin een concertorgel en drie kwaliteitsvolle concertvleugels. De zaal is verder uitgerust met professionele opname- en audioapparatuur. De commissie is van mening dat de kwaliteit van de instrumenten over het algemeen goed is. Verder beschikt de opleiding over meerdere studielokalen, waar studenten toegang hebben tot pc's met de muzieksoftware Sibelius, en een pianolab met digitale piano's. De commissie was onder de indruk van de hypermoderne opnamestudio, waarin continu geïnvesteerd wordt om over het modernste materiaal te beschikken.

De opleiding overweegt momenteel een herschikking van de verschillende diensten over de verschillende campussen. Tijdens de gesprekken met de opleiding kwam ook de overweging ter sprake om de gehele muziekopleiding in een nieuwbouw te plaatsen. De commissie is echter van mening dat de gebouwen en de lokalen waar de opleiding momenteel over beschikt, in een goede staat verkeren, dat ze goed gelegen zijn en dat voldoende ruimte voorhanden is. Ze waarschuwt dan ook voor te optimistische vooruitzichten naar een nieuwbouw, die veel kosten met zich mee zal brengen en waaraan ongetwijfeld ook nadelen verbonden zijn.

De bibliotheek van het Conservatorium van Gent is volgens de commissie een toonaangevende wetenschappelijke muziekbibliotheek. Het betreft een magazijnbibliotheek. De commissie stelde tijdens de rondgang echter vast dat de ruimte waarin de bibliotheek is ondergebracht, niet voldoet. De ruimte bevindt zich op de zolderverdieping van het hoofdgebouw en is te klein. De commissie waardeert wel de inspanningen om de catalogus te digitaliseren, en om het contact met de medewerkers omtrent ontlening en advies via de mail te organiseren. Een groot aantal kwetsbare stukken is in gescande vorm beschikbaar. Naast talrijke partituren en vakliteratuur zet de opleiding de laatste jaren volop in op de uitbreiding van virtuele bronnen. De bibliotheek werkt samen met tal van andere bibliotheken, musea en archieven, en staat ook open voor externen. Studenten hebben toegang tot alle bibliotheken binnen de hogeschool en de digitale diensten van de hogeschoolbibliotheek. De volledige collectie van alle bibliotheken van de Associatie Universiteit Gent is online raadpleegbaar via het managementsysteem Aleph. Binnen de Hogeschool Gent verzekert een interbibliotheecair leensysteem dat alle boeken uit eender welke bibliotheek van de hogeschool binnen de twee dagen beschikbaar zijn. Via Impala kunnen tijdschriftartikelen van een groot aantal instellingen opgevraagd worden. De digitale collectie is beschikbaar via de website van de hogeschool. Scripties worden digitaal gearchiveerd. Alle bibliotheken zijn voorzien van computers en een draadloos netwerk. Daarnaast stelt de commissie vast dat studenten kunnen scannen, printen en kopiëren tegen studentvriendelijke prijzen.

De opleiding maakt gebruik van het elektronische leerplatform Dokeos. OP-leden en de administratie communiceren via Dokeos. Iedere student beschikt over een e-mailadres van de opleiding en een eigen webruimte, die wordt beheerd door de opleiding.

De commissie vindt het positief dat de opleiding aparte lokalen met pc's, internet en telefoon voorziet voor de onderzoeksmedewerkers binnen de opleiding. Dit weerspiegelt volgens de commissie de waarde die de opleiding hecht aan het onderzoek en stimuleert het onderzoek zelf. De docenten beschikken over een docentenkamer met pc's en een kleine cafetaria.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding de bibliotheek in een aangepaste ruimte onder te brengen.

Facet 4.2   Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op jaarlijkse SID-inbeurzen en de afstudeerbeurs van de Associatie Universiteit Gent worden kandidaten geïnformeerd door de studietrajectbegeleider van de opleiding. De opleiding organiseert daarnaast nog drie infodagen en een opendeurdag. Tijdens de opendeurdag worden open lessen georganiseerd, en is contact mogelijk met studenten en medewerkers van de opleiding. De commissie is verder positief over de organisatie van Cons Live, een voorbereidingsdag op de toelatingsproeven. Kandidaten kunnen kennismaken met muziektheoretische vakken en krijgen een proefles instrument of muziekproductie.

Studenten in de master-na-masteropleiding hebben al een succesvol studietraject afgelegd, en hebben daardoor volgens de commissie minder behoefte aan proefexamens of hulp met studieplanning. Door de kleinschaligheid van de opleiding kunnen de hoofdvakdocenten de studievoortgang van iedere student opvolgen. De commissie vraagt de opleiding echter na te denken over begeleiding specifiek voor de master-na-masterstudent. De commissie is van mening dat master-na-masterstudenten begeleiding kunnen gebruiken bij bijvoorbeeld het bezoeken van buitenlandse ensembles, het werken aan publieksbereik, de eerste onderhandelingen met uitgeverijen omtrent rechten en opdrachten, en het werven van fondsen.

De studietrajectbegeleider helpt studenten bij het opstellen van een flexibel leertraject en volgt de studievoortgang ervan op. De commissie leidt uit de gesprekken met de studiebegeleiding af dat de studenten actief moeten meewerken aan het opstellen van het dossier. De trajectbegeleider behandelt ook de aanvragen voor studie- of examenfaciliteiten. De opleiding heeft een lijst met mogelijke faciliteiten, maar studenten worden in specifieke gevallen uitgenodigd zelf een voorstel omtrent faciliteiten te doen. De commissie waardeert de flexibiliteit in de toekenning van faciliteiten. Uit de gesprekken blijkt tevredenheid over de ondersteuning door en de bereikbaarheid van de studietrajectbegeleider.

De studenten kunnen indien nodig terecht bij meerdere ombudspersonen. Uit de gesprekken blijkt dat de meeste klachten met een gesprek kunnen worden opgelost. Het viel de commissie echter op dat niet alle ombudspersonen even studentgericht ingesteld waren. Bij een conflict over de artistieke visie tussen een docent en een student werd bijvoorbeeld aangegeven dat een mogelijke oplossing erin bestond dat de student zou veranderen van hogeschool. Een dergelijke houding is volgens de commissie niet in overeenstemming met het didactische concept van de opleiding, dat stelt 'ruimte te willen scheppen voor de ontwikkeling van de unieke

artistieke persoonlijkheid van iedere student'. De commissie vraagt de ombudsdienst om studentgericht te denken in het zoeken naar oplossingen bij conflicten.

Sociale voorzieningen worden door Sovoreg aangeboden. Voor psychotherapeutische zorg wordt doorverwezen naar Psynet. Verder baat Sovoreg studentenrestaurants uit, verhuurt het studentenkamers en fietsen, en stimuleert het sport- en cultuurparticipatie.

Uitwisselingsstudenten worden door de departementale coördinator Internationalisering en door de studietrajectbegeleider begeleid. Studenten die naar het buitenland willen, vullen onder begeleiding van de coördinator Internationalisering een aanvraagformulier en een leerovereenkomst in. De buitenlandse instelling en de trajectbegeleider hebben inspraak in de invulling van het leerovereenkomst. Als de departementsraad en de buitenlandse instelling de kandidatuur goedkeuren, helpt de coördinator Internationalisering met de verdere afhandeling en praktische regeling. De coördinator Internationalisering ontvangt ook het aanvraagformulier en de leerovereenkomst van inkomende studenten, en helpt met het op punt stellen van de leerovereenkomst en praktische regelingen. Eens gearriveerd in het Conservatorium ontvangt en informeert de coördinator Internationalisering de student. Op het einde van het verblijf geeft de coördinator Internationalisering het Transcript of Records mee, waarin de resultaten staan die de student aan het Conservatorium behaald heeft. De commissie is van mening dat de voorzieningen ter begeleiding van inkomende en uitgaande studenten adequaat zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de ombudsdienst om studentgericht te denken in het zoeken naar oplossingen bij conflicten.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	goed
facet 4.2, studiebegeleiding:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Tijdens de gesprekken wordt aangegeven dat de centraal aangestuurde kwaliteitszorg een gezamenlijk kwaliteitszorgbeleid nastreeft met respect voor de eigenheid van de opleiding. Beslissingen komen volgens de opleiding tot stand in overleg met alle departementale kwaliteitszorgcoördinatoren. De commissie stelt echter vast dat kwaliteitszorg sterk vanuit de hogeschool gestuurd wordt, weliswaar met ruimte voor overleg met de opleiding. Toch is de commissie van mening dat de kwaliteitszorg nog meer dient te worden afgestemd op de eigenheid van de opleiding. Ze stelt bijvoorbeeld vast dat de enquêtes die vanuit de hogeschool naar alle studenten worden gestuurd, te algemeen zijn. De opleiding erkent dit, en geeft aan in de nabije toekomst gebruik te willen maken van de mogelijkheid om eigen vragen toe te voegen aan de enquêtes.

Op opleidingsniveau is er een stuurgroep Kwaliteit, waarin onder leiding van de onderwijsdirecteur overleg plaatsvindt met de voorzitter van de opleidingscommissie, de coördinator Jazz/Lichte muziek en Muziekproductie, de voorzitter steunpunt Onderzoek, de kwaliteitszorgcoördinator, de kwaliteitszorgmedewerker en het departementshoofd. Alle medewerkers werden in het academiejaar 2007-2008 bevraagd in een departementale enquête. Resultaten uit enquêtes worden binnen de opleidingscommissie geëvalueerd, en verbeteringsdoelen worden opgesteld. De stuurgroep bespreekt het jaaractieplan Kwaliteit, waarna het ter goedkeuring wordt voorgelegd aan de departementsraad. De praktische organisatie van de maatregelen omtrent kwaliteitszorg is de verantwoordelijkheid van de voltijdse stafmedewerker Kwaliteitszorg. De commissie stelt vast dat recent gestart is met een kwaliteitszorgbeleid, en moedigt de opleiding aan hierin te blijven investeren.

De commissie stelt vast dat de opleiding de studenten en alumni niet opneemt in officiële bevestigingen. Door de kleinschaligheid van de opleiding en het nauwe contact met de studenten komt feedback volgens de opleiding gemakkelijker tot stand via informeel overleg. De commissie stelt vast dat de opleiding ook voor het werkveld geen formele bevestiging organiseert. Input vanuit het werkveld komt volgens de opleiding tot stand via de contacten die de medewerkers onderhouden, en door het uitnodigen van mensen uit het werkveld voor het geven van masterclasses of het deel uitmaken van jury's. De commissie is echter van mening dat ook anonieme enquêtes een waardevolle bron van informatie kunnen zijn. Ze vraagt daarom voor alle betrokkenen een formele enquête te organiseren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de kwaliteitszorg af te stemmen op de eigenheid van de opleiding.

De commissie vraagt te blijven investeren in het recente kwaliteitszorgbeleid.

De commissie vraagt voor alle betrokkenen een formele enquête op maat te organiseren en na te gaan hoe de participatie aan de enquêtes kan worden gestimuleerd.

Facet 5.2   Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding zich bewust is van de werkpunten en ze aanpakt. De commissie denkt hierbij aan de implementatie van het onderwijsontwikkelingsplan, het opentrekken van de lessen en de organisatie van proeflessen als onderdeel van de sollicitatieprocedure.

De opleiding heeft volgens de commissie een aantal aanbevelingen uit het visitatierapport van de bachelor- en masteropleiding (2003) ter harte genomen om ook de master-na-masteropleiding te verbeteren. De opleiding heeft de bibliotheek meer studentvriendelijk gemaakt, de producties geprofessionaliseerd en professionele ensembles betrokken bij de organisatie van de opleiding.

Andere verbeteringspunten zijn aangepakt, maar hebben volgens de commissie nog niet de gewenste resultaten opgeleverd. Ze denkt hierbij aan het verhogen van het aantal internationale uitwisselingen, formele bevraging van studenten, alumni en werkveld, en de ontwikkeling van een levend alumni beleid. De commissie vraagt de voorgenomen, alsook de al genomen maatregelen op te volgen binnen de PDCA-cyclus. Verder is ze van mening dat de opleiding erg ambitieus is, onder andere omtrent de didactische professionalisering (zie ook facet 3.1), en suggereert ze om realistische prioriteiten te stellen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt een verdere opvolging van de verbeteringspunten volgens de PDCA-cyclus.

De commissie vraagt realistische verbeteringsdoelen te formuleren en een haalbare planning te maken op basis van prioriteiten.

Facet 5.3   Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding organiseert het overleg binnen raden en vergaderingen. Een aantal raden heeft geen beslissingsbevoegdheid, zoals de cel Onderwijs of de productieraad, maar draagt volgens de opleiding bij aan de betrokkenheid van de medewerkers en de communicatie van de beslissingen. De verslagen van iedere vergadering liggen ter inzage voor alle medewerkers. De commissie is van mening dat er nogal veel raden en vergaderingen zijn, en dat bovendien vaak dezelfde mensen in verschillende raden participeren. Ze vraagt de

opleiding na te gaan hoe de participatie van de medewerkers meer gestroomlijnd kan worden. De opleiding erkent de moeilijkheid om de vele deeltijdse medewerkers te betrekken bij de algemene werking. De commissie stelt vast dat een aantal initiatieven wordt genomen. Zo worden resultaten van enquêtes doorgegeven en besproken, waarbij ook aandacht wordt geschonken aan de positieve resultaten. Verder vraagt de opleiding dat alle medewerkers het e-mailadres van de opleiding gebruiken, en stuurt ze consequent alle informatie enkel naar dat adres. Toch vraagt de commissie nog meer inspanningen te doen om alle medewerkers bij de algemene werking te betrekken.

Studenten zijn vertegenwoordigd in de departementale raad. De studentenvertegenwoordigers werden recent betrokken in een TRIS-enquête voor docenten en voor stafmedewerkers. Verder zijn de studenten vertegenwoordigd in een participatieraad, en hebben de studenten het gevoel ook gemakkelijk bij de docenten terecht te kunnen. De commissie waardeert verder het voornemen om focusgesprekken te organiseren in aanvulling op de enquêtes. Daarnaast vraagt de commissie ook de meerwaarde van een gestructureerde en anonieme enquête niet te onderschatten, en dus werk te maken van een aanpassing van de hogeschoolenquêtes op maat van de opleiding (zie ook facet 5.1).

De opleiding geeft zelf aan dat de communicatie met de studenten niet altijd vlot verloopt. De commissie is van mening dat de opleiding te veel verschillende communicatiekanalen hanteert, waardoor het voor de studenten onduidelijk is welke informatie ze waar kunnen vinden. De commissie suggereert een overzichtelijk communicatiesysteem uit te werken en dit consequent toe te passen.

De opleiding heeft een aantal professionele ensembles betrokken bij de organisatie van de opleiding. De commissie stelt vast dat deze ensembles een belangrijke rol spelen binnen de opleiding, en waardeert hun bijdrage.

Recent wordt werk gemaakt van een alumniwerking. De opleiding verspreidt een nieuwsbrief in twee talen en kondigt activiteiten aan op haar website. Verder werd een bevraging rondgestuurd per mail. De commissie vraagt de opleiding verder in te zetten op de uitbouw van een actieve alumniwerking.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer inspanningen te doen om alle medewerkers te betrekken bij het algemene beleid van de opleiding.

De commissie vraagt de opleiding verder in te zetten op de uitbouw van een actieve alumniwerking.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	voldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	voldoende
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat het artistieke niveau van de afgestudeerden overtuigend is. Dit blijkt uit het audiovisuele materiaal dat de commissie kon beoordelen en de tewerkstellingsprofielen van de afgestudeerden.

De alumni gaven tijdens de gesprekken de indruk een realistische kijk op het werkveld te hebben. Het werkveld gaf nog het belang van profilering en zelfpromotie mee, voor de opleiding als geheel maar ook voor de individuele studenten.

Hierbij aansluitend is de commissie van mening dat de opleiding te weinig bijdraagt aan de vorming van de marketingcompetenties. Gezien de specificiteit van de opleiding en het beperkte publiek voor hedendaagse muziek vraagt de commissie meer aangepaste uitstroombegeleiding, met aandacht voor marketingstrategieën en dergelijke.

De commissie is van mening dat binnen de opleiding geen adequate voortzetting van de vorming van academische competenties plaatsvindt, en niet getoetst wordt of alle studenten een aanvaardbare standaard bereiken met betrekking tot academisering. Hoewel de focus van de opleiding op omringingsvakken ter ondersteuning van het artistieke onderzoek volgens de commissie de eerste vruchten afwerpt, stelt ze vast dat het niveau van de schriftelijke weergave van het reflectieve luik in de masterproeven nog kan verbeteren (zie ook facet 2.8). De commissie vraagt de opleiding meer aandacht te schenken aan het bereiken van academische competenties.

Hoewel de opleiding steeds meer buitenlandse studenten aantrekt die de volledige opleiding willen volgen, lijkt een internationale uitwisseling tijdens de studie niet vanzelfsprekend. Tijdens de gesprekken blijkt dat studenten zeer bewust voor deze opleiding kiezen, en optimaal gebruik willen maken van de expertise en begeleiding binnen deze opleiding. De commissie heeft hier begrip voor, maar is van mening dat internationale ervaring belangrijk is voor de carrière van iemand met een specialistisch profiel in de hedendaagse muziek. De commissie vraagt meer werk te maken van een stimulerend beleid rond internationalisering. Dit zou kunnen door binnen de concertpraktijk ook internationale optredens te plannen of internationalisation@home verder uit te bouwen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding meer aandacht te schenken aan het bereiken van academische competenties.

De commissie vraagt de opleiding de uitstroombegeleiding verder uit te bouwen.

De commissie vraagt meer werk te maken van een stimulerend beleid rond internationale uitwisselingen en rond internationalisation@home.

Facet 6.2   Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding formuleert geen duidelijke streefcijfers. Ze maakt wel de analyse van de slaagcijfers.

De commissie stelt vast dat elf van de zeventien studenten slagen voor alle opgenomen studiepunten in het eerste masterjaar. De overige zes studenten hebben in de loop van het jaar afgehaakt. In het tweede jaar slagen zes van de zeven studenten die zich hebben ingeschreven binnen de voorziene tijd van twee jaar. Eén student heeft haar eindexamens uitgesteld en is een jaar later afgestudeerd. De commissie is van mening dat het studierendement van de studenten die deelnemen aan de examens hoog is. Ze stelt echter vast dat er veel uitval is tijdens het jaar.

De opleiding nodigt studenten die de studie stopzetten uit voor een gesprek om de redenen van afhaken te achterhalen. Hieruit blijkt dat de oorzaak vooral ligt bij een veranderende werksituatie, die de combinatie van een studie met een baan bemoeilijkt. Daarnaast geven studenten aan het niveau van de opleiding te hebben onderschat. De commissie waardeert de opvolging van afhakers, en suggereert om kandidaat-studenten duidelijk te informeren over het niveau van de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie suggereert om studenten goed te informeren over het niveau van de opleiding.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie is van mening dat het ZER eerder slordig was opgesteld. Zeer veel informatie is integraal overgenomen uit het ZER van de bachelor- en masteropleiding, dat gelijktijdig met dit ZER is tot stand gekomen, zonder de nodige kritische reflectie over de actuele situatie in de master-na-masteropleiding. Daarnaast wordt een aantal passages onnodig herhaald.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

In haar reactie op het opleidingsrapport eerste terugmelding bezorgde de opleiding op een aantal aanbevelingen van de commissie de volgende reeds ondernomen verbetertrajecten. De commissie waardeert de inspanningen van de opleiding ter verbetering van de kwaliteit.

Onderwerp 2, facet 2.2

De verdere uitbouw van de onderzoeksvaardigheden in het programma is een bekommernis en topprioriteit van de opleiding. Om de academische gerichtheid van de opleiding te borgen en verder te optimaliseren werd het programma van de opleiding hervormd. Het programma wordt bovendien vanaf het academiejaar 2011-2012 continu door een screeningsinstrument o.a. op haar academische gerichtheid gemonitord. Dit screeningsinstrument werd door de hogeschool in nauwe samenwerking met de opleiding ontwikkeld. De opleiding wenst bijkomend onder de aandacht te brengen dat er in de periode tussen het schrijven van het zelfevaluatierapport en de eigenlijke visitatie al verschillende initiatieven ter optimalisering van de academische gerichtheid werden genomen.

In het opleidingsonderdeel Persoonlijk ontwikkelingsplan en planning scriptie (M1) werd op een veel nadrukkelijker wijze aandacht voorzien voor de explicitering van het onderzoekstraject: studenten moeten een concrete omschrijving geven van hun onderzoekstraject. Via de begeleiding in het opleidingsonderdeel Scriptie wordt aansluitend daarbij aan de studenten opnieuw input gegeven.

De opleiding heeft voor het academiejaar 2011-2012 personeelsmiddelen vrijgemaakt om de begeleiding van het leer- en onderzoekstraject van de studenten verder vorm te geven naar het model van het bachelor-masterprogramma.

Sinds het betrekken van de ensembles Ictus & Spectra bij de opleiding is de directe medewerking van docenten met expliciete onderzoeksvaardigheden aan het onderzoeks- en leertraject van de studenten substantieel toegenomen. Ze hebben een veel directere impact op het onderwijsgebeuren. Wij denken hierbij concreet aan Tom Pauwels (laureaat Orpheus instituut), Filip Rathé (musicoloog en doctorandus) en Michael Schmid (doctorandus).

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	goed	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	goed	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	onvoldoende	
Facet 2.3: Samenhang	voldoende	
Facet 2.4: Studieomvang	ok	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	goed	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	goed	
Facet 2.8: Masterproef	voldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	goed	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	goed	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	goed	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	voldoende	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	goed	

De oordelen zijn van toepassing voor:

HoGent

Hogeschool Gent

- master-na-masteropleiding Solist: hedendaagse muziek

opleidingsrapport
Voortgezette studies muziek

Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

Algemene toelichting bij de master-na-masteropleiding Muziek aan de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

De opleiding behoort tot de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (W&K). De hogeschool werd in 1995 opgericht en groepeerde vier toonaangevende instellingen voor hoger onderwijs in Vlaanderen: campus Lemmensinstituut (Leuven), campus Narafi (Brussel), campus Sint-Lucas Architectuur (Brussel-Gent) en campus Sint-Lucas Beeldende Kunst (Gent). Op deze campussen worden professionele en academische opleidingen in de studiegebieden Architectuur, Audiovisuele en beeldende kunsten, Industriële wetenschappen en technologie en Muziek en podiumkunsten aangeboden. De hogeschool behoort tot de Associatie KUL.

Op het Lemmensinstituut worden, naast de master-na-masteropleiding voortgezette studies Muziek, de academische bachelor- en masteropleidingen Drama en Muziek aangeboden.

Het Lemmensinstituut werd in 1879 in Mechelen opgericht in opdracht van het Belgische episcopaat. Oorspronkelijk was de focus vooral op het orgel gericht. Al snel kwamen hier muziektheorie en compositie bij. Vanaf 1918 werd grote nadruk gelegd op koorzang en koordirectie. Vanaf 1962 was er aandacht voor de vorming van musici-pedagogen, hetgeen uniek was in de conservatoriumwereld van die dagen. Dit leidde in 1971 tot de oprichting van de eerste wettelijke muziekhogeschool van het land, hetgeen uitmondde in een volledig uitgebouwd muziekconservatorium. Deze professionele muziekhogeschool bood een voltijdse vijf jaar durende opleiding aan, die breed en algemeen-cultureel vormde. In 1968 verhuisde de opleiding van Mechelen naar Leuven, waar een volwaardige campus werd uitgebouwd.

De opleiding telt in het academiejaar 2010-2011 vijf studenten.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de master

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Met de master-na-masteropleiding in de voortgezette studies Muziek wil de opleiding verder bouwen op de competenties van de masteropleiding, en deze optillen tot op het niveau van een gevorderde kunstenaar. De opleiding wil excellente studenten vanuit iedere afstudeerrichting Muziek de kans geven zich nog verder te bekwamen. Ze stelt als doel dat de afgestudeerde kunst beoefent, gebaseerd op kennis en inzichten die verworven worden via de synergie van intensieve praktijk en disciplinegebonden onderzoek. Afhankelijk van de afstudeerrichting waaruit de studenten komen, werken ze op het terrein van de interpretatieve kunst, de compositie, de improvisatie, de muziekagogiek of de muziektherapie. De afgestudeerde dient volgens de opleiding in staat te zijn een practice-based onderzoek te ontwerpen dat ten dienste staat van een artistieke praxis op het niveau van een gevorderde kunstenaar. Nog meer dan de masterstudent dient de student binnen de master-na-masteropleiding een specifiek profiel te ontwikkelen.

De opleiding formuleert het volgende competentieprofiel: 'De afgestudeerde beschikt op een overtuigende manier over de algemene en de specifieke competenties, verbonden aan een opleiding master in de Muziek, en kan een bewuste en relevante keuze maken in zijn specialisatie: conventioneel concertrepertoire, hedendaags repertoire, compositie, directie, muziekagogiek of muziektherapie. De afgestudeerde beschikt over een virtuositeit en een opvallende artistieke binnen het eigen domein, heeft een kwalitatief en kwantitatief repertoire uitgebouwd

waarmee hij zich kan bewijzen op nationale/internationale podia of fora, en integreert het eigen onderzoek volledig in de artistieke of artistiek-agogische praktijk.’

De commissie stelt vast dat de opleiding haar doelstellingen heeft afgetoetst met het decreet. Ze is van mening dat de doelstellingen, hoewel zeer vaag geformuleerd (zie 1.2), een adequaat niveau en academische oriëntatie hebben. De commissie vraagt de doelstellingen concreter te formuleren.

De commissie stelt vast dat de opleiding geen doelstellingen omtrent internationalisering beschrijft. Ook uit de gesprekken met de opleiding bleek geen ambitie om een internationale component structureel in de opleiding in te richten. De commissie is van mening dat internationale componenten de opleiding kunnen verrijken, en vraagt om doelstellingen hieromtrent op te nemen in het competentieprofiel.

De visie van de opleiding op onderzoek is dat het artistieke onderzoek volledig ten dienste moet staan van de artistieke praxis. Uit de gesprekken met de docenten blijkt dat de aandacht voor het reflectieve luik voor de meesten als waardevol, en voor velen zelfs als noodzakelijk wordt beschouwd om een goed musicus te worden. Hoewel erkend wordt dat het reflectieve luik erg belastend is voor de goede instrumentalist, die meer praktisch dan theoretisch georiënteerd is, zijn de docenten van mening dat het voor de meeste studenten een verrijking is. Zo helpt het expliciteren van de eigen inbreng in een artistiek project volgens de docenten de vorming van het eigen profiel. Daarnaast heeft de integratie van het reflectieve met het artistieke volgens de docenten een positieve invloed op de mentaliteit van de muzikant. De commissie waardeert het dat de academisering van de opleiding breed gedragen wordt door de medewerkers.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de doelstellingen omtrent internationalisering in het competentieprofiel op te nemen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Bij het opstellen van de doelstellingen heeft de opleiding zich naar eigen zeggen op de volgende bronnen gebaseerd: Het decreet van de Vlaamse Gemeenschap op de structuur van het hoger onderwijs in Vlaanderen van 2003 en Tuning Educational Structures in Europe, The Polifonia Project, AEC (Association Européenne des Conservatoires).

De opleiding geeft aan dat de dienst Kwaliteitszorg de doelstellingen voorbereidde. Tijdens een vergadering werden de doelstellingen met het hele docentencorps besproken. Opmerkingen zijn vervolgens verwerkt in een aangepaste versie, die opnieuw ter inzage beschikbaar werd gesteld. De commissie kon tijdens de gesprekken

met de docenten vaststellen dat de visie en de doelstellingen van de opleiding over het algemeen breed gedragen worden door het docentenkorps. De opleiding biedt de studenten naar eigen zeggen de mogelijkheid om zich nog verder te bekwamen, waardoor ze een niveau zouden moeten bereiken dat toelaat mee te doen aan internationale wedstrijden. Tijdens de gesprekken blijkt dat de opleiding vooral een concertdiploma voor ogen heeft. De commissie waardeert het dat de opleiding wil voorbereiden op het concurrentiële werkveld, maar vraagt decretaal bepaalde doelstellingen die minder op de beroepspraktijk gericht zijn, daarbij niet uit het oog te verliezen. De doelstelling dat de afgestudeerde 'op een overtuigende manier over de algemene en de specifieke competenties, verbonden aan een opleiding master in de Muziek moet beschikken', komt de commissie te vrijblijvend voor.

De doelstellingen zijn volgens de commissie ook te algemeen geformuleerd. Zo zijn voor de verschillende trajecten binnen de master-na-masteropleiding (instrument, compositie, agogie of muziektherapie) geen aparte doelstellingen beschreven. De commissie is van mening dat een master-na-master Hedendaagse muziek geheel andere competenties beoogt dan die voor agogie. Gevraagd naar de doelstellingen binnen het traject agogie kwam immers naar voor dat de student wordt voorbereid op een doctoraat. De commissie vraagt per traject specifieke doelstellingen te formuleren.

De opleiding geeft zelf aan dat het beroepenveld niet systematisch betrokken is bij de ontwikkeling noch de actualisering van de doelstellingen. Ze ambieert het oprichten van een resonantieraad, waarin alumni en werkveld vertegenwoordigd zijn, die zich zou buigen over de doelstellingen van de opleiding. De commissie ondersteunt dit voornemen en vraagt in het overleg met het werkveld meer aandacht specifiek voor de master-na-masteropleiding, naast het overleg met betrekking tot de bachelor- en masteropleiding.

De opleiding heeft de doelstellingen op maat van de studenten vertaald in een tekst die gepubliceerd staat in de informatiebrochure en op de website. Daarnaast staan de te verwerven competenties per opleidingsonderdeel vermeld op de opleidingsfiches. Uit de gesprekken met de studenten bleek evenwel dat de studenten weinig geïnteresseerd waren in het competentieprofiel, en geen gedegen kennis van de opleidingsvisie hebben. De opleiding geeft zelf aan dat haar visie en doelstellingen beter gecommuniceerd dienen te worden naar de studenten. Dit wil ze doen door het uitbrengen van een vernieuwde website en een nieuwe brochure. De commissie suggereert de nagestreefde competenties aan het begin van ieder opleidingsonderdeel te overlopen. Dit zou de doelstellingen van de opleiding voor de student concreter maken.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt voor ieder traject domeinspecifieke competenties uit te werken.

De commissie suggereert de nagestreefde competenties aan het begin van ieder opleidingsonderdeel te overlopen.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	goed
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2   Programma

Facet 2.1   Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft geen competentiematrix opgesteld. De commissie waardeert het dat de opleiding wel per opleidingsonderdeel doelstellingen geformuleerd heeft op de opleidingsfiches.

Het programma is volgens de opleiding vooral gericht op verdieping. De student dient over een periode van twee jaar drie recitals van ieder een uur en een avondconcert van negentig minuten te spelen. De commissie stelt vast dat de opleiding zich voornamelijk wil profileren op hedendaagse muziek. Maar afhankelijk van de voorkeur van de student kan ook voor een conventioneel programma gekozen worden. De student wordt met andere woorden vrijgelaten in de keuze van zijn/haar programma. Volgens de opleiding keurt een comité van drie docenten het gekozen programma goed.

Daarnaast dienen studenten een aantal workshops en lezingen te volgen, deel te nemen aan een (inter)nationaal concours en binnen het reflectieve luik van de masterproef een paper te schrijven. Verder biedt de opleiding een aantal omkaderende opleidingsonderdelen aan: aspects of contemporary art music, microtonality in contemporary art music en advanced rhythmic. Deze omkaderende opleidingsonderdelen behoren echter niet tot het verplichte programma. Tijdens de gesprekken bleek dat de student heel veel vrijheid krijgt bij de concrete invulling van zijn/haar programma. De ene student was dagelijks aanwezig op het Lemmensinstituut, terwijl de andere student slechts een keer per week een les kwam volgen. In de praktijk volgt de master-na-masterstudent bovendien bijna altijd ook de master Kamermuziek (zie 2.9), waardoor er nog twee recitals en een heel aantal theoretische opleidingsonderdelen bijkomen. De commissie is van mening dat de potentie aanwezig is om een programma samen te stellen dat in lijn is met de visie van de opleiding, en dat de student toelaat de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken. De commissie vraagt erop toe te zien dat het programma niet te vrijblijvend wordt ingevuld.

In het academiejaar 2010-2011 werd ook een traject ingericht voor een student uit de afstudeerrichting Muziekpedagogie. Het programma bestaat uit een aantal academische opleidingsonderdelen die gevolgd worden aan de KUL, een aantal artistieke opleidingsonderdelen van het Lemmensinstituut en een luik agogische uitdieping. Tijdens de gesprekken met de opleiding bleek dat veel initiatief voor de samenstelling van het programma bij de student zelf ligt. Vooral de agogische uitdieping blijkt niet evident om in te vullen. De commissie stelt vast dat geen duidelijke criteria bepaald zijn voor de samenstelling van het programma binnen dit zeer specifieke traject. De commissie vraagt de opleiding voor dit traject een programma samen te stellen dat gedragen wordt door een visie en een duidelijk competentieprofiel (zie 1.2). De commissie stelt vast dat ook voor studenten uit de afstudeerrichting Muziektherapie de mogelijkheid bestaat om een master-na-masteropleiding te volgen. De commissie vraagt ook hier te waken over de samenstelling van een programma dat gebaseerd is op een weloverwogen visie en een duidelijk competentieprofiel.

De opleiding geeft aan dat de grote lijnen van veranderingen aan het programma worden uitgezet op septembervergaderingen en samenkomsten op de jaarlijkse Dies Natalis. Nieuwe inhoud wordt ontwikkeld op vergaderingen binnen de vakgroepen. Ontwikkelingen binnen de vakgroepen worden besproken op het overleg tussen het departementshoofd en de coördinatoren. De commissie stelt vast dat voeling met de noden van het werkveld wordt gerealiseerd via collega's die ook actief zijn in het werkveld, en via de contacten met externe juryleden bij de masterproeven. De commissie is echter van mening dat, naast de informele contacten, de betrokkenheid van het werkveld ook structureel georganiseerd dient te worden, bijvoorbeeld door het oprichten van een resonantiec commissie (zie ook facet 5.3). De studenten zijn betrokken via bevragingen en via de participatiecommissie.

De commissie stelt vast dat de opleiding weinig samenwerkt met andere conservatoria in Vlaanderen. Ze is van mening dat binnen Vlaanderen meer moet worden samengewerkt onder de conservatoria, en stimuleert de opleiding hiertoe initiatieven te nemen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie suggereert het opstellen van een competentiematrix, om een duidelijk overzicht te krijgen van welke competenties in ieder opleidingsonderdeel aan bod komen.

De commissie vraagt voor ieder traject een programma samen te stellen dat gebaseerd is op een echte visie en weloverdachte doelstellingen.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat het programma sterk gericht is op de verdere artistieke bekwaming van de student. De opleiding haalt aan dat er hierbij ook aandacht is voor de realiteit van het werkveld, onder andere doordat veel docenten een voet in het werkveld hebben en hun ervaringen delen met studenten. De studenten bevestigen dat het netwerk en de praktijkervaring van de docenten in grote mate bijdragen aan hun voorbereiding op het werkveld. Verder dienen studenten zich in te schrijven voor minstens één (inter)nationaal concours. De docent helpt bij de voorbereiding hierop. Niettemin mist de commissie een structureel ingebouwde werkplekervaring. Studenten doen wel al wat freelancerwerk of hebben projecten buiten de school, maar die worden niet structureel begeleid noch gevaloriseerd. De commissie is echter van mening dat zinvolle werkplekervaringen, op hoog niveau, van cruciaal belang zijn bij de vorming van musici die een solistencarrière of een carrière als orkestmuzikant ambiëren. De commissie vraagt daarom ruimte te maken voor echte werkplekervaringen binnen

de opleiding, bijvoorbeeld door de begeleiding en valorisatie van al bestaande projecten van studenten, en door naast orkesten vooral ook (hedendaagse) ensembles voor stages te benaderen.

De commissie is van mening dat de academische gerichtheid in het programma onvoldoende aanwezig is. Hoewel de opleiding vooropstelt dat de afgestudeerde in staat dient te zijn 'een practice-based onderzoek te ontwerpen dat ten dienste staat van de artistieke praxis op het niveau van een gevorderde kunstenaar', stelt de commissie vast dat er in het programma geen aandacht is voor het verwerven van onderzoeksvaardigheden. De docenten geven zelf aan dat ze de master-na-masteropleiding zien als een concertdiploma. Het reflectieve luik binnen deze opleiding staat daarom volledig ten dienste van de artistieke praxis. Het reflectieve luik kan volgens de docenten bestaan uit de verdieping in een element uit het repertoire dat de studenten studeren, waarbij een schriftelijke weergave niet noodzakelijk is. Ook de (niet verplichte) theoretische opleidingsonderdelen (zie 2.1) staan volgens de opleiding volledig in functie van het optimaal functioneren in de concertwereld. Toch is het volgens de opleiding ook mogelijk een traject af te leggen dat voorbereidt op een doctoraat. In dat geval zal het reflectieve luik van de student uitgebreid worden, bijvoorbeeld met een publicatie in het tijdschrift . De commissie stelt zich evenwel vragen bij de vrijblijvendheid waarmee het reflectieve luik binnen het programma wordt uitwerkt. Ze stelt vast dat niet verder wordt gewerkt aan het verwerven van de academische competenties die de studenten in de masteropleiding hebben meegekregen. De commissie is van mening dat een master-na-masteropleiding per definitie meer dient te omvatten dan een concertdiploma. Ze vraagt de opleiding om erover te waken dat alle studenten voldoende aandacht schenken aan het expliciteren van het reflectieve luik van hun artistieke prestaties, en aan het onderhouden of uitdiepen van hun academische competenties.

De commissie stelt vast dat binnen de opleiding te weinig internationale uitwisselingen plaatsvinden. Er is wel aanbod, maar dit is volgens de commissie niet specifiek voor de master-na-masterstudent. Ze vraagt de opleiding om de studenten aan te moedigen een zinvolle buitenlandervaring op te doen, en na te gaan hoe internationale componenten structureel in het programma kunnen worden ingebouwd.

De commissie is over het algemeen positief over de actualiteit en vormgeving van het studiemateriaal. De verwijzingen naar wetenschappelijke literatuur waren over het algemeen adequaat. De commissie is ook van mening dat voldoende literatuur aanwezig is in de bibliotheek om aan onderzoek te doen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding ruimte te maken voor werkplekervaringen binnen de opleiding.

De commissie vraagt erover te waken dat alle studenten voldoende aandacht schenken aan het expliciteren van het reflectieve luik van hun artistieke prestaties, en het onderhouden of uitdiepen van hun academische competenties.

De commissie vraagt een internationale component specifiek voor de opleiding structureel in het programma in te bouwen.

Facet 2.3   Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de programma's niet vastliggen, maar dat de studenten ze zelf invullen, weliswaar in samenspraak met de docenten. De opleiding geeft aan dat de samenhang binnen alle trajecten wordt bewaakt door het departementshoofd. In samenwerking met de relevante collega's onderzoekt hij welk traject tegemoetkomt aan de specifieke vragen van de student en tegelijk voldoet aan criteria zoals volgtijdelijkheid, praktische haalbaarheid en omvang van het curriculum. Dit geldt ook voor studenten die hun studie willen combineren met een baan of een andere studie. De opleiding geeft aan dat, waar mogelijk, voor de opleidingsonderdelen die een dergelijke combinatie bemoeilijken, alternatieven worden voorzien. De commissie waardeert de flexibiliteit die de studenten geboden wordt. Ze stelt echter tijdens de gesprekken vast dat in de praktijk studenten soms te weinig begeleidt worden in de samenstelling van hun programma. Hierdoor is de inhoudelijke samenhang niet steeds gegarandeerd. De commissie vraagt de opleiding te blijven nagaan hoe de samenhang binnen ieder individueel traject gewaarborgd kan worden.

De commissie stelt vast dat voor geen enkel traject binnen de opleiding een programma is vastgelegd. Ze vraagt daarom duidelijke richtlijnen en criteria uit te schrijven, zodat het voor iedere student inzichtelijk wordt wat de mogelijkheden en beperkingen zijn bij het opstellen van het eigen programma. Daarnaast vraagt ze de opleiding te blijven nagaan hoe de samenhang binnen ieder individueel traject gewaarborgd kan worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de samenhang binnen ieder individueel traject gewaarborgd kan worden.

De commissie vraagt duidelijke richtlijnen en criteria uit te schrijven omtrent de samenhang, zodat het voor iedere student inzichtelijk wordt wat de mogelijkheden en beperkingen zijn bij het opstellen van een flexibel traject.

Facet 2.4   Studieomvang

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang:

- bachelor: ten minste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: ok

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De master-na-masteropleiding omvat 60 studiepunten verspreid over 2 studiejaar. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master-na-masteropleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studietijd

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding organiseert geen structurele tijdsmetingen. Ze geeft aan momenteel te onderzoeken hoe studietijdmeting, aangepast aan de specificiteit van het hoger onderwijs kan worden ingevoerd. De commissie moedigt de opleiding aan te blijven zoeken naar manieren om, vooral voor de omringingsvakken en de artistieke projecten, betrouwbare studietijdsmetingen uit te voeren.

Tijdens de gesprekken met de studenten komen geen indicaties van structurele problemen naar voor. De studenten geven aan dat ze hard werken. De zestig studiepunten worden weliswaar verdeeld over twee academiejaren, maar in de praktijk wordt de opleiding bijna altijd gecombineerd met een master Kamermuziek (zie 2.9). Toch kiezen studenten bewust voor een programma dat toelaat om het maximum uit de opleiding te halen. In overleg met de hoofdvakdocenten wordt gewaakt over een goede spreiding van de studietijd. Omdat het programma op maat van de individuele student wordt samengesteld, is het volgens de commissie belangrijk dat de studietijd van ieder programma afzonderlijk ingeschat wordt. De commissie vraagt de opleiding om systematisch per individueel programma de studietijd in te schatten en goed te keuren.

De opleiding tracht de studietijd te beperken door een aantal studiebevorderende maatregelen te voorzien. Lessenroosters worden aangepast aan de examens, opdat contacturen optimaal kunnen worden benut. Opleidingsonderdelen worden per semester georganiseerd, zodat de leerinhouden overzichtelijk blijven. Het examenrooster wordt tijdig bekendgemaakt via het elektronische leerplatform en ad valvas. Tijdens de examenperiode kunnen studenten individuele contacturen met de docent afspreken. De continue aanwezig van studenten op één campus werkt volgens de commissie motiverend. Studielokalen en materiaal staan dagelijks ter beschikking van 7.30 tot 22 uur. De commissie is echter van mening dat de openingsuren van de bibliotheek te beperkt zijn om er optimaal gebruik van te maken (zie ook facet 4.1). Ze vraagt de opleiding daarom de openingsuren van de bibliotheek te verruimen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om systematisch per individueel programma de studietijd in te schatten en goed te keuren.

De commissie vraagt de opleiding om de openingsuren van de bibliotheek te verruimen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan een integraal en multidisciplinair onderwijsconcept voor ogen te hebben, waarbij de student bewust wordt van zijn/haar identiteit als veelzijdige musicus. De opleiding hanteert naar eigen zeggen het Angelsaksische opleidingsmodel, met aandacht voor het vocale element en voor basiskennis van een polyfoon instrument. De commissie stelt tijdens het bezoek echter vast dat binnen de master-na-masteropleiding dit didactische concept niet gehanteerd wordt. De commissie is van mening dat de opleiding eerder heel individueel gericht onderwijs aanbiedt. De commissie vraagt de opleiding om toch een duidelijk didactisch concept te formuleren.

Op de website wordt vermeld dat een solistische annex kamermuzikale opleiding vooropstaat. Door een veelheid aan repertoire te behandelen, wordt de student volgens de opleiding een breed praktijkinzicht geboden in de vele hedendaagse technieken. De commissie stelt echter vast dat de opleiding daartoe weinig aanbiedt. Ze vraagt de opleiding zich meer specifiek te richten op hedendaagse technieken en actiever een meer aangepast repertoire aan te bieden.

De commissie stelt vast dat de opleiding voldoende leermiddelen en degelijk studiemateriaal ter beschikking stelt. Geluidsdragers worden geselecteerd met zorg voor de kwaliteit van de uitgave. De opleiding stelt meerdere versies van een uitgave beschikbaar, zodat de student het inzicht in de partituur kan verruimen. Syllabi voor de hoorcolleges worden beschikbaar gesteld via een elektronisch leerplatform. De studenten kunnen voor partituren en wetenschappelijke werken terecht in de bibliotheek of op databases als JSTOR, Classical Music Library, RILM enzovoort. De commissie is echter van mening dat het elektronische leerplatform nog te zeer als communicatiekanaal en te weinig als leermiddel gebruikt wordt. De commissie vraagt meer gebruik te maken van digitale leermiddelen, bijvoorbeeld voor het bijhouden van een portfolio.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om een duidelijk didactisch concept te formuleren.

De commissie vraagt meer gebruik te maken van digitale leermiddelen, bijvoorbeeld voor het bijhouden van een portfolio.

Facet 2.7   Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Studenten dienen over een periode van twee jaar drie recitals en een avondvullend programma te spelen voor een jury. De beoordeling gebeurt door collega's, eventueel aangevuld door externen. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat er voldoende ruimte is voor feedback na de evaluatie. Daarnaast telt ook de permanente evaluatie mee in het eindcijfer. De hoofdvakdocent dient de permanente evaluatie schriftelijk bij te houden en te bespreken met de student. De commissie waardeert het dat zowel het proces als het product geëvalueerd worden. De commissie is van mening dat het voor deze opleiding cruciaal is om beoordeeld te worden door

hooggekwalificeerde externe musici. Ze vraagt daarom aan de opleiding inspanningen te doen om dergelijke externen altijd te betrekken in de evaluatie van de artistieke proeven.

De studenten gaven wel aan dat het hen niet voor alle opleidingsonderdelen duidelijk is aan de hand van welke criteria het dagelijks werk wordt beoordeeld, en voor hoeveel het meetelt. De commissie vraagt de ruimte voor subjectieve beoordelingen te verkleinen, door per opleidingsonderdeel duidelijke criteria omtrent de permanente beoordeling en het gewicht ervan op de eindbeoordeling in het examenreglement in te schrijven.

Bij de masterproef weegt geen permanente evaluatie mee. De masterproef wordt beoordeeld op verschillende elementen, die in de beoordelingscriteria zijn opgenomen: artistiek, inhoudelijk, onderzoeksmatig, voorstelling en communicatie. Bij de beoordeling van de masterproef zijn altijd externe juryleden betrokken. De opleiding heeft een handleiding voor externe juryleden opgesteld. De commissie is van mening dat de criteria ter beoordeling duidelijk zijn.

De examencommissie wordt voorgezeten door het departementshoofd of zijn gemandateerde. Tot het academiejaar 2009-2010 waren alle OP-leden automatisch lid van de examencommissie. Nu worden de OP-leden gevraagd zich kandidaat te stellen. Het voordeel van een kleinere examencommissie is dat ze sneller kan worden samengeroepen. In het geval van geschillen kunnen andere docenten om advies gevraagd worden, maar enkel de leden van de examencommissie hebben stemrecht. Bij de deliberaties worden wel nog alle docenten betrokken.

Aanpassingen aan het examenreglement komen tot stand in overleg met het OP, zodat het reglement door alle OP-leden gekend en gedragen wordt. Het examenreglement is beschikbaar voor studenten en docenten via het elektronische leerplatform. Bij het eerste onderwijscontact licht de betrokken docent de studenten in over wat en hoe geëxamineerd zal worden.

Het opstellen van de examenroosters gebeurt door het diensthoofd Onderwijsorganisatie. Door de vele flexibele leertrajecten en de vaak kleine opdrachten van de docenten is dit geen sinecure. Zowel docenten als studenten kunnen een eerste voorstel van examenrooster inkijken. De commissie waardeert het dat er in de mate van het mogelijke rekening wordt gehouden met eventuele opmerkingen.

Zowel tijdens het jaar als tijdens de examens kunnen de studenten terecht bij een ombudsdienst, die steeds beschikbaar is. De commissie stelde vast dat er opvallend weinig klachten omtrent de beoordeling geregistreerd waren, wat volgens haar indiceert dat de beoordeling over het algemeen als correct wordt ervaren.

Elke student heeft het recht zijn examens in te kijken. De beoordeling van de praktijkexamens komt tot stand via een consensus onder de juryleden. Doordat er altijd meerdere OP-leden als jurylid aanwezig zijn, vindt volgens de opleiding automatisch een interne controle op de jurering plaats. Het proces van jurering wordt bewaakt door de voorzitter van de jury's en het departementshoofd of zijn gemandateerde.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt om hooggekwalificeerde externe musici te betrekken in de evaluatie van de artistieke proeven.

De commissie vraagt de ruimte voor subjectieve beoordelingen te verkleinen, door per opleidingsonderdeel duidelijke criteria omtrent de permanente beoordeling en het gewicht ervan op de eindbeoordeling in het examenreglement in te schrijven.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masterproef bestaat uit dertig studiepunten, waarvan twintig voor het artistieke luik en tien voor het reflectieve luik. In het artistieke luik, een avondrecital van negentig minuten, dient de student zijn/haar artistieke kwaliteiten op het niveau van een gevorderde kunstenaar te bewijzen. De hoofdvakdocent begeleidt het artistieke luik tijdens de wekelijkse contactmomenten.

Daarnaast dient de student een reflectief luik te presenteren in de vorm van een paper, hetzij over een eigen, vrij gekozen onderwerp binnen zijn/haar studieveld, hetzij in functie van een verdere doctoraatsstudie. In het ZER heeft de opleiding het over een beknopte, geconcentreerde paper met een expliciete focus op een welomschreven aspect van het artistieke luik van de masterproef. Tijdens de gesprekken werd het de commissie duidelijk dat dit een soort programmaboekje of cd-hoesje betreft. De commissie is van mening dat het reflectieve luik te summier is uitgewerkt om te voldoen aan de criteria van een masterproef. De opleiding geeft aan dat het reflectieve luik ook impliciet tot stand kan komen. De commissie is het hiermee eens, maar vraagt ook aandacht voor de explicitering ervan, mede met het oog op het leerproces en de beoordeling ervan. Bovendien kan de explicitering volgens de commissie ook op andere wijzen dan enkel via schriftelijke neerslag. De commissie vraagt de opleiding de explicitering van het reflectieve luik van de masterproef meer vorm te geven.

Binnen het traject agogie zal de student wel een echte scriptie schrijven, eventueel ter voorbereiding op een doctoraatstraject. Op het elektronische leerplatform is een brochure beschikbaar met richtlijnen omtrent het schrijven van een scriptie. Tijdens de gesprekken bleek wel onduidelijkheid over wat het artistieke eindwerk zou moeten inhouden. De commissie vraagt voorafgaand aan de inrichting van een traject duidelijk te communiceren waaruit de masterproef dient te bestaan.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding het reflectieve luik van de masterproef uit te breiden en meer vorm te geven.

De commissie vraagt voorafgaand aan de inrichting van een traject duidelijk te communiceren waaruit de masterproef dient te bestaan.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Kandidaat-studenten dienen in het bezit te zijn van een masterdiploma in de Muziek. Verder selecteert de opleiding op basis van eerdere prestaties en de studieresultaten. De opleiding nodigt de beste studenten uit de masteropleiding uit zich in te schrijven voor de master-na-masteropleiding. Goede studenten uit andere masteropleidingen Muziek of uit het buitenland zijn ook welkom. Voor hen worden een intakegesprek en een artistieke toelatingsproef georganiseerd.

De commissie stelt vast dat de studenten wordt aangeboden zich gelijktijdig met de master-na-masteropleiding ook in te schrijven voor de masteropleiding Kamermuziek. De subsidies die de hogeschool ontvangt voor de inschrijving in de master Kamermuziek dekken de kosten voor de niet-gesubsidieerde master-na-masteropleiding, waardoor het inschrijvingsgeld dat de student moet betalen, wordt beperkt.

De opleiding voorziet ook in deeltijdse modeltrajecten, die vermeld staan bij de studieroosters. Daarnaast is een specifiek persoonlijk traject bespreekbaar met het departementshoofd. Dit kan de vorm aannemen van gecoachte zelfstudie tot flexibele leertrajecten voor werkstudenten. Waar mogelijk realiseert de opleiding aanpassingen voor studenten met een slechte gezondheid of een handicap.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 2, programma: onvoldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	voldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	onvoldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	voldoende
facet 2.4, studieomvang:	ok
facet 2.5, studietijd:	voldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	voldoende
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	voldoende
facet 2.8, masterproef:	onvoldoende
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De commissie stelt vast dat het programma er vooral op gericht is om de goede instrumentalisten de kans te geven zich verder artistiek te bekwamen. De commissie stelt echter vast dat de invulling van het programma in de praktijk te vrijblijvend is, en niet tegemoetkomt aan de eisen omtrent academisering. Ook het reflectieve luik van de masterproef is te weinig uitgewerkt. De commissie erkent dat de opleiding nog in een opstartfase zit maar vraagt een grondige curriculumherziening, die rekening houdt met de decretale vereisten voor het inrichten van een masteropleiding. De commissie vraagt de opleiding om het programma te hervormen opdat het zou passen bij een master-na-masteropleiding, of om een andere formule, zoals een postgraduaat, te hanteren, die beter zou aansluiten bij de eigenlijke doelstellingen van de opleiding.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelt vast dat de opleiding beschikt over een team gemotiveerde medewerkers, van wie een deel meer op zich neemt dan binnen zijn functieprofiel omschreven is. Docenten hebben het gevoel veel vertrouwen en vrijheid te krijgen om hun vak in te vullen. De commissie ziet de inrichting van een traject agogie rond een talentvolle student uit de master als een voorbeeld hiervan. Docenten geven aan dat er mogelijkheden zijn om bij te scholen. Ze vermelden tijdens de gesprekken met de commissie herhaaldelijk de goede werksfeer. De commissie stelt vast dat het campusgevoel ook onder docenten leeft. Tijdens de gesprekken met de studenten kon de commissie vaststellen dat ze over het algemeen tevreden zijn over hun docenten, die ze als een soort coach beschouwen. De commissie waardeert de studentgerichtheid van de docenten.

De commissie stelt zich evenwel vragen bij het ontbreken van OP specifiek voor het traject agogie. Gezien het ontbreken van een vooraf bepaald programma en een duidelijke invulling van de masterproef, is de commissie van mening dat de betrokkenheid van expertise op het vlak van agogie binnen de opleiding onontbeerlijk is voor de begeleiding van de student.

De opleiding geeft aan te worden geconfronteerd met een afkalvende basisfinanciering, wat ten koste gaat van een adequaat personeelsbeleid. Daarbij komt een historische erfenis van een groep vastbenoemde docenten die veel kost en daardoor de aanwerving van jonge mensen belemmert. Ook de regelgeving omtrent de bijzondere weddeschaal, die bepaalt dat geen andere dan onderwijstaken kunnen worden opgelegd, verhoogt de werklast voor de personeelsleden die wel (vrijwillig) andere taken opnemen. De commissie stelt vast dat de werklast voor enkele personeelsleden te hoog is.

De opleiding geeft aan te zoeken naar een efficiëntere organisatiestructuur. Door de vele kleine opdrachten verloopt de interne communicatie moeizaam, en worden veel omkaderende opdrachten ingevuld door steeds dezelfde geëngageerde collega's. De opleiding denkt aan de uitbouw van een middenkader en meer bevoegdheden voor vakvergaderingen en coördinatoren, waardoor het beleid breder gedragen wordt door het volledige personeelsbestand. De commissie stelt inderdaad een gebrekkige organisatiestructuur vast, waardoor de efficiëntie niet optimaal is. Tijdens de gesprekken wordt herhaaldelijk aangegeven dat het contact met het departementshoofd zeer laagdrempelig is, maar medewerkers erkennen ook de keerzijde van deze medaille, namelijk dat het departementshoofd te veel betrokken is bij de alledaagse werking. Blijkbaar is de installatie van een middenkader al jaren geleden aangekondigd. Momenteel zijn wel coördinatoren per vakgroep aangesteld, maar hun mandaat is nog niet omschreven. De commissie vraagt prioriteit te geven aan het opzetten van een organisatiestructuur waarin het departementshoofd meer kan delegeren en tijd kan vrijmaken voor het echte beleidswerk.

De opleiding houdt bij de aanwerving van nieuw personeel rekening met de artistieke, vakdeskundige en onderwijskundige noden. Voor specifieke opleidingsonderdelen tracht de opleiding voor de juiste expert te kiezen, vaak met een zeer specifieke en bijgevolg kleine opdracht. Doordat deze experts actief zijn in het beroepenveld is dat beroepenveld ook vertegenwoordigd binnen de opleiding. De commissie stelt vast dat de opleiding bij de

opmaak van het lessenrooster rekening houdt met de buitenschoolse activiteiten van de OP-leden, om hen toe te laten deze activiteiten verder te zetten.

Bij het aanwerven staan de competenties voorop. Dat betekent dat de opleiding een gelijkkansenbeleid hanteert, zoals ingeschreven in de diversiteitsverklaring van het hoger onderwijs.

Nieuwe personeelsleden bespreken tijdens een gesprek met het departementshoofd de invulling van hun opdracht. De opleiding stelt een onthaalbrochure ter beschikking. Het diensthoofd Communicatie of de personeelsadministratie maakt hen wegwijs in het gebouw en de structuur van het departement. De vakgroepverantwoordelijken staan in voor het informeren over en ondersteunen van de onderwijstaak. Daarnaast zijn er talrijke informele contacten met collega's. Voor alle administratieve vragen kunnen ze terecht bij de personeelsadministratie. De commissie is van mening dat voldoende initiatieven genomen worden om nieuwe personeelsleden te verwelkomen.

De opleiding geeft aan dat het OP om de vijf jaar wordt geëvalueerd. Ieder personeelslid vult op een individuele fiche, het 'dossier professionele activiteiten', zijn/haar persoonlijke initiatieven in verband met de beoefening en ontwikkeling van de kunsten, onderzoek in de kunsten, maatschappelijke dienstverlening en het engagement binnen de organisatie in. Deze en andere aspecten komen tijdens het functioneringsgesprek aan bod. Indien in de beoordeling het advies tot remediering uitgesproken wordt, volgt na drie maanden een evaluatie, die desgevallend gevolgd kan worden door een nieuwe remediëriingsperiode van drie maanden. Bij een beoordeling 'onvoldoende' wordt de procedure na een jaar herhaald. Tegen de onvoldoende kan beroep aangetekend worden binnen de vijftien kalenderdagen. De commissie is positief over het gedegen evaluatiesysteem.

De commissie waardeert het dat een ombudspersoon ter beschikking staat van de docenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt OP met expertise in agogie te betrekken bij de opleiding.

De commissie vraagt prioriteit te geven aan het concretiseren van een organisatiestructuur waarin het departementshoofd meer kan delegeren en tijd kan vrijmaken voor het echte beleidswerk.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hecht naast de artistieke en vakgebonden kwaliteiten veel belang aan de onderzoekscompetenties en -ambities van personeelsleden. Om het onderzoek en onderwijs met elkaar te verweven, geven doctorerende personeelsleden les. Anderzijds worden docenten die aan onderzoek willen doen, deels lesvrij gemaakt om ruimte te creëren voor dat onderzoek. De commissie betreurt het gegeven dat er momenteel geen financiële ruimte is voor een degelijk bevorderingsbeleid. Anderzijds stelt ze vast dat het academiseringsproces breed wordt

gedragen, en blijkt uit de gesprekken met de opleiding dat docenten een positieve invloed verwachten van hun doctorerende collega's. De commissie waardeert de inspanningen die geleverd zijn door het OP, en stelt vast dat het OP achter de visie op academisering van de opleiding staat. De commissie merkt ook op dat de resultaten uit onderzoek worden teruggekoppeld in het onderwijs.

De commissie stelt vast dat de opleiding waar mogelijk jonge mensen de kans geeft te doctoreren. De opleiding gaat ook actief op zoek naar expertise om onderzoeksgerichte opleidingsonderdelen mee in te vullen, bijvoorbeeld over bibliografisch onderzoek, paper leren schrijven en literatuurstudie uitvoeren. Anderzijds is de opleiding zich ervan bewust dat ze een goed evenwicht dient te bewaren tussen onderzoekskwaliteiten en artistieke en didactische kwaliteiten.

De opleiding geeft aan dat het onderzoek ten dienste van de artistieke praktijk gestaag groeit. Een aantal onderzoeksprojecten is op dit moment lopende in samenwerking met de KUL. Resultaten hiervan worden in het tijdschrift gepubliceerd. Een aantal docenten geeft internationale masterclasses in binnen- en buitenland. Hoofdvakdocenten worden gevraagd deel te nemen aan internationale jury's. De commissie stelt vast dat de opleiding een actieve politiek voert om onderzoek te stimuleren en te ondersteunen. In het 'dossier professionele activiteiten' wordt aan de hand van een meetsleutel de output per docent bijgehouden. Alle persoonlijke initiatieven in verband met de beoefening en ontwikkeling van de kunsten, onderzoek in de kunsten, maatschappelijke dienstverlening en het engagement binnen de organisatie worden mee in rekening gebracht. De commissie waardeert dit initiatief om personeelsleden te stimuleren in hun productiviteit, maar vraagt de opleiding te blijven waken over de juiste weging van verschillende professionele activiteiten. Momenteel telt een herhaalde uitvoering van een concert immers slechts voor één concert mee. De commissie vraagt te onderzoeken hoe herhaalde uitvoeringen ook kunnen worden gevaloriseerd.

Doordat een aantal docenten zelf ook actief is in het beroepenveld, is volgens de commissie de actuele link met het werkveld gewaarborgd. Docenten zijn onder meer actief in ensembles, orkesten, DKO's en de culturele sector.

Het ATP geeft in het gesprek met de commissie aan dat er voorzieningen zijn ter professionalisering, maar dat ze hier weinig gebruik van maken. Als een nieuw systeem wordt ingevoerd, gaat dit wel steeds gepaard met de nodige informatieverstrekking.

Docenten met een internationale reputatie onderhouden individuele internationale contacten, en participeren aan internationale congressen en colloquia. De commissie is echter van mening dat de opleiding de docenten nog meer zou kunnen stimuleren om aan internationale uitwisselingen te doen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om docenten nog meer te stimuleren aan internationale uitwisselingen te doen.

Facet 3.3   Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding bestaat uit achttien OP-leden, van wie een aantal hoofdvakdocenten dit academiejaar geen studenten heeft uit de master-na-masteropleiding. De opleiding wordt ondersteund door de veertien ATP-leden en drie HOP-leden (hulpopvoedend personeel), die departementaal zijn aangesteld. De commissie is van mening dat binnen de opleiding meer dan voldoende docenten aanwezig zijn.

Anderzijds is de commissie van mening dat het aantal ATP-leden voor het hele departement te weinig is. Tijdens gesprekken met het ATP werd aangegeven dat ze niet over een reserve beschikken voor het geval iemand zou wegvallen. Ook werd het ontbreken van een middenkader aangekaart. Hierdoor moet het ATP op drie niveaus tegelijk actief zijn. De commissie vraagt daarom een herstructurering en uitbouw van het ATP. Niettemin stelt de commissie vast dat de collegiale verstandhouding onder het ATP groot is.

De commissie stelt vast dat de opleiding recent veel geïnvesteerd heeft in personeelsleden die betrokken zijn in onderzoek. In 2009 is een aantal doctorandi aangesteld. De commissie waardeert de samenhang tussen het onderzoeksbeleid en de personeelsformatie.

De verhouding voltijdsen/deeltijdsen blijft stabiel rond één voltijdse per deeltijdse. De commissie is van mening dat het aantal deeltijdsen hoog is. Het hoge aantal deeltijdsen bemoeilijkt volgens de commissie de interne communicatie, en vermindert de betrokkenheid bij de algemene werking van de opleiding (zie ook facet 5.3).

Hierbij aansluitend blijkt uit de gesprekken met de docenten dat de hoge werklast in combinatie met een weinig efficiënt beleid, waarbij veranderingen moeizaam en langzaam gerealiseerd worden, demotiverend werkt (zie ook facet 3.1). De commissie vraagt de opleiding daarom erg waakzaam te zijn voor de verdeling van de werklast over de personeelsleden.

Door de onderfinanciering kunnen maar weinig nieuwe aanstellingen gebeuren. Hierdoor stijgt het aandeel vijftigplussers in het lerarenkorps jaar na jaar. De commissie deelt de bezorgdheid van de opleiding omtrent de veroudering van het lerarenkorps, en vraagt te onderzoeken hoe hiertegen maatregelen te nemen zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt meer ATP-leden aan te werven.

De commissie vraagt de opleiding waakzaam te zijn voor de verdeling van de werklast over de personeelsleden.

De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken hoe ze het aandeel vijftig plussers in het lerarenkorps kan verkleinen ten voordele van nieuwe aanwervingen.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De campus ligt in een groene omgeving net buiten de ring rond Leuven en is toegankelijk voor mindervaliden. De ruime openingsuren laten toe dat de campus een echte studie- en werkplek is. De opleiding beschikt volgens de commissie over een mooie bibliotheek, die ten dele is opengesteld voor de studenten en docenten. De commissie kon vaststellen dat de bibliotheek is uitgerust met veel banden. Een beschrijving van de collectie werd ondergebracht in de Libiscatalogus, zodat iedereen online opzoekingen kan doen. De commissie is echter van mening dat de openingsuren van de bibliotheek te beperkt zijn om er optimaal gebruik van te maken (zie ook facet 2.5).

De opleiding beschikt over een grote concertzaal met 750 zitplaatsen, een kamermuziekzaal met 350 plaatsen, een kapel met 250 plaatsen en een theaterzaal met 145 plaatsen. De commissie is positief over het opnamemateriaal dat ter beschikking staat in de zalen. De grote ruimtes worden tijdens de projectweken aan de verschillende projecten toebedeeld. Buiten deze momenten kunnen ook andere docenten via een onlinesysteem grote of kleine ruimtes reserveren, om hun studenten beter voor te bereiden op de concert- of examenperiode. De commissie stelt vast dat de studenten toegang hebben tot een ruim aantal studie- en leslokalen, waarvan sommigen zijn uitgerust met een geluidsinstallatie, een projector/beamer en audiovisueel materiaal. De opleiding heeft een aantal specifieke leslokalen: een slagwerklokaal, orgelklassen, een beiaardlokaal, een jazzlokaal, een muziekpedagogielokaal, een muziektherapielokaal, een klavecimbelklas en een pianoforteklas. De commissie merkt tijdens de rondgang het ontbreken van een elektronische studio op. Ze vraagt de opleiding te onderzoeken hoe de studenten kunnen kennismaken met elektronische muziek.

Docenten hebben inspraak in de uitbouw van de lokalen, waar naar vermogen aan wordt tegemoetgekomen. De opleiding beschikt over een pianoforte, een beiaardklavier, acht orgels, een harp, een klavecimbel en een arsenaal slagwerk. De commissie was onder de indruk van het ruime aanbod aan orgels en de investering die de opleiding hierin doet. Ze waardeert ook de mogelijkheid die de opleiding aan studenten biedt om instrumenten te huren. Verder beschikken de meeste lokalen over een piano. Tijdens de gesprekken met studenten en docenten komt herhaaldelijk de klacht naar voor dat de piano's niet gestemd zijn. De commissie vraagt maatregelen te nemen zodat de piano's met een grotere regelmaat gestemd worden.

In de inkomhal hangt een informatiescherm, en zijn de receptie en de drukkerij gelegen. In de cafetaria kunnen de studenten 's middags soep, broodjes en drank kopen. Na avondconcerten of producties wordt de bar van het cafetaria geopend. In de foyer staan computers ter beschikking. Wireless internet is beschikbaar in de foyer en de cafetaria. De studenten kunnen een individuele locker huren om instrumenten en materiaal in op te bergen.

De opleiding wil de ruimtes voor onderzoek, die nu verspreid liggen in het gebouw, centraliseren. De commissie vraagt de opleiding te blijven zoeken naar voorzieningen die het onderzoek zowel voor studenten als docenten kunnen faciliteren. Zo bleek uit gesprekken met studenten dat ze graag aanvullende licenties voor databases zoals JSTOR, RILM, RISM en RIPM ter beschikking zouden hebben. De commissie suggereert de opleiding meer licenties voor muziekdatabases aan te schaffen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie suggereert de opleiding meer licenties voor muziekdatabases aan te schaffen.

Facet 4.2   Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding verstrekt informatie via de website van het instituut, de SID-in beurzen, de opendeurdag en de infobrochure. In het begin van het eerste academiejaar worden studenten toegesproken door het departementshoofd, de ombudspersoon en de algemeen secretaris. Op het elektronische leerplatform staan de infobrochure en de studieroosters met gedetailleerde informatie over elk opleidingsonderdeel ter beschikking. Uurroosters hangen ook ad valvas.

De studenten kunnen bij het studentenloket terecht voor hun inschrijvingen, studiegelden, studiecontracten, huur van instrumenten, Kotnet en dergelijke. Met andere vragen kunnen de studenten terecht bij de studentenadministratie en de verschillende coördinatoren. Het departementshoofd heeft een wekelijks spreekuur, waar in principe alle studenten gebruik van kunnen maken. De commissie is echter van mening dat dit geen efficiënt systeem is, en suggereert een filter te installeren waar studenten met kleinere klachten terecht kunnen. Door het individuele onderwijs is er daarnaast veel laagdrempelig informeel contact met de hoofdvakdocent. De opleiding ziet het individuele onderwijs als een vorm van permanente studiebegeleiding.

De commissie kon tijdens de gesprekken vaststellen dat de dienst Studiebegeleiding een dossier bijhoudt per student die meer dan één contact heeft met de dienst. De meeste studenten volstaan met enkele contacten, enkele studenten worden regelmatig opgevolgd. Studenten met medische of psychische problemen worden doorverwezen naar professionele hulpverlening via de diensten van de KUL. De commissie is van mening dat de studiebegeleiding adequaat georganiseerd is.

Studenten in de master-na-masteropleiding hebben al een succesvol studietraject afgelegd, en hebben daardoor minder behoefte aan proefexamens of hulp met studieplanning. Door de kleinschaligheid van de opleiding kunnen de hoofdvakdocenten de studievoortgang van iedere student opvolgen. De commissie vraagt echter begeleiding specifiek voor de master-na-masterstudent. De commissie is van mening dat master-na-masterstudenten begeleiding kunnen gebruiken bij bijvoorbeeld het bezoeken van buitenlandse ensembles, het werken aan publieksbereik, de eerste onderhandelingen met uitgeverijen omtrent rechten en opdrachten, en het werven van fondsen.

De coördinator Internationalisering ontvangt eventuele inkomende studenten. De commissie is echter van mening dat te weinig initiatieven op maat van de master-na-masterstudent worden genomen om een buitenlandervaring aan te moedigen. Gezien de specificiteit van de opleiding is de commissie van mening dat een buitenlandervaring belangrijk is voor de vorming van de master-na-masterstudent. De commissie vraagt studenten sterker aan te moedigen een zinvolle internationale ervaring op te doen.

De commissie waardeert de beschikbaarheid van een ombudsdienst, ook buiten de examenperiode. Ze leidt uit de gesprekken met de opleiding en studenten af dat de ombudsdienst goed functioneert. De dienst is laagdrempelig, en het aantal casussen is de laatste jaren toegenomen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt begeleiding specifiek voor de master-na-masterstudent.

De commissie vraagt studenten sterker aan te moedigen een zinvolle internationale ervaring op te doen.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	goed
facet 4.2, studiebegeleiding:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De bevoegdheid voor interne kwaliteitszorg ligt volledig op het departementaal niveau. De opleiding vermeldt wel overleg op hogeschoolniveau binnen een werkgroep, maar verder is er geen ondersteuning vanuit de hogeschool naar de verschillende departementen toe. De commissie is echter van mening dat er te weinig expertise aanwezig is binnen het departement om zelfstandig de interne kwaliteitszorg te organiseren. De opleiding erkent dit, en geeft aan te streven naar een andere organisatie op hogeschoolniveau om expertise in verband met kwaliteitszorg te bundelen. Ze vermeldt ook al contact te zoeken met kwaliteitszorgmedewerkers van de andere conservatoria. De commissie moedigt de opleiding aan in het zoeken naar samenwerking rond interne kwaliteitszorg.

De opleiding verzamelt naar eigen zeggen veel informatie via informele contacten. De commissie stelt echter vast dat binnen de master-na-masteropleiding geen enquêtes worden georganiseerd. De commissie is van mening dat het noodzakelijk is om systematisch te bevragen naar de kwaliteit van cursussen, gebruik van werkvormen, de vakinhoudelijke kwaliteit van de docent en dergelijke meer om een goed beeld te krijgen van de kwaliteit van onderwijs binnen de opleiding. De commissie vraagt de opleiding om systematisch te bevragen naar de kwaliteit van de cursussen, het gebruik van werkvormen, de vakinhoudelijke kwaliteit van de docent en dergelijke meer.

De commissie mist de uitwerking van een structureel kwaliteitszorgbeleid met visie, waarin toetsbare streefdoelen worden geëxpliciteerd. De kwaliteitszorgmedewerkers geven blijk van engagement, maar geven tijdens een gesprek met de commissie zelf aan dat ze de juiste expertise missen om enquêtes op te stellen en te analyseren. De commissie stelt bovendien vast dat de werkdruk bij de medewerkers kwaliteitszorg te hoog ligt. Ze vraagt de opleiding dus niet enkel te investeren in professionalisering van de huidige medewerkers, maar ook in het binnenhalen van externe expertise. Dit laatste kan natuurlijk ook door schaalvergroting van de kwaliteitszorg op bijvoorbeeld hogeschoolniveau of in samenwerking met andere conservatoria. Recent heeft de opleiding een medewerker een deeltijdse opdracht gegeven te onderzoeken hoe kwaliteitszorg structureel kan worden geïmplementeerd. De commissie vraagt prioriteit te geven aan deze opdracht, en de nodige actie te ondernemen op het moment dat dit onderzoek duidelijke resultaten heeft opgeleverd.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om systematisch te bevragen naar de kwaliteit van de cursussen, het gebruik van werkvormen, de vakinhoudelijke kwaliteit van de docent en dergelijke meer.

De commissie vraagt de opleiding niet enkel te investeren in professionalisering van de huidige medewerkers, maar ook in het binnenhalen van externe expertise.

De commissie vraagt het al gestarte onderzoek naar hoe kwaliteitszorg structureel kan worden geïmplementeerd, verder op te volgen en de nodige acties te ondernemen zodra dit onderzoek is afgelopen.

Facet 5.2   Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding geeft aan op een systematische manier de kwaliteit van het onderwijs te willen bevorderen en te ontwikkelen. Ze hecht daarom aan de opvolging van de evaluaties. Tijdens de gesprekken met de commissie geeft ze echter zelf aan dat de opvolging door een tekort aan middelen en mankracht momenteel niet op punt staat. De commissie stelt inderdaad vast dat wel veel ad-hoc opvolging van (kleine) pijnpunten aanwezig is, maar dat systematische opvolging en planmatig beleid ontbreken. De organisatie van de interne kwaliteitszorg staat nog in de startblokken. De commissie ziet veel enthousiasme, maar er is volgens haar nood aan meer mankracht en expertise. De commissie is van mening dat door het gebrek aan systematiek de opvolging van verbeteringsacties aan de hand van een verbeteringscyclus niet gegarandeerd is.

De commissie is van mening dat er noch duidelijke streefdoelen, noch haalbare verbeteringsplannen klaarliggen. De opleiding toont zich zeer ambitieus, maar mist volgens de commissie een realistische visie op waar ze precies naartoe wil. De commissie mist ook transparantie over de plannen die gemaakt worden. Zo is sprake van de aankoop van nieuwe piano's, restauratie van orgels, aankoop van smartboards, restauratie van kleine oefenlokalen en dergelijke meer. Maar de commissie krijgt geen duidelijk beeld van de juiste aantallen van de geplande aankopen en de termijn waarop de opleiding die zal realiseren. De commissie vraagt om plannen zo concreet mogelijk voor te stellen en te zoeken naar een efficiënte manier van bekendmaking van de plannen, zodat iedereen hiervan op de hoogte is en erbij betrokken wordt.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de middelen en expertise van de dienst Interne kwaliteitszorg te verhogen, zodat de opvolging van verbeteringspunten systematisch en volgens een verbeteringscyclus kan plaatsvinden.

De commissie vraagt om plannen zo concreet mogelijk voor te stellen en te zoeken naar een efficiënte manier van bekendmaking van de plannen, zodat iedereen hiervan op de hoogte is.

Facet 5.3   Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hecht sterk aan het groepsgevoel. Dit wordt versterkt door de enigszins afgelegen campus, waar studenten meestal van 's ochtends tot 's avonds studeren en les volgen. Tijdens de gesprekken met zowel de

studenten als de medewerkers werd herhaaldelijk gesproken over een familiale sfeer. De commissie stelt vast dat als mensen betrokken willen worden bij de opleiding hiertoe kansen worden geboden. De studenten hebben over het algemeen het gevoel dat hun vragen en opmerkingen ernstig worden genomen. Het departementshoofd heeft een wekelijks spreekuur voor alle studenten, en heeft daarnaast wekelijks overleg met de participatieraad. De studenten waarderen ook het laagdrempelige contact met andere medewerkers binnen de opleiding. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de participatie van de studenten aan de opleiding erg verschilt van student tot student. Sommige studenten zijn slechts enkele uren per week aanwezig, waardoor ze weinig betrokken zijn bij de opleiding.

Structureel overleg met medewerkers is volgens de commissie nog volop in ontwikkeling. De opleiding geeft aan dat veel overleg heeft plaatsgevonden over de opmaak van het zelfevaluatie-rapport. Tegelijk erkent ze ook de moeilijkheden omtrent de interne communicatie. Het hoge aantal deeltijdsen bemoeilijkt de interne communicatie en vermindert de betrokkenheid bij de algemene werking van de opleiding. Hierdoor verlopen veel overleg en communicatie volgens de commissie nog te zeer informeel. Het formele overleg dient volgens de commissie transparanter te verlopen en er dienen duidelijke verslagen te worden opgemaakt, die voor iedereen beschikbaar zijn.

De commissie stelt vast dat geen structurele opvolging van de alumni voorzien is. De opleiding geeft zelf aan dat het contact met alumni te weinig systematisch is onderhouden. Alumni houden wel op individuele basis contact met hun voormalige hoofdvakdocent. Sporadisch verwijst de opleiding door naar een alumnus wanneer externen uit het werkveld op zoek zijn naar een specifiek profiel. De opleiding heeft recent de alumnibevinging omgezet naar een onlineversie, maar ook hierop is weinig respons gekomen. Momenteel speelt de opleiding met het idee om mensen die deel hebben uitgemaakt van de participatieraad te contacteren, omdat dit de meest gemotiveerde mensen zijn. De commissie vraagt daarnaast blijvend inspanningen te doen om ook de andere alumni te betrekken bij de opleiding, om een zo representatief mogelijke groep te bereiken.

Het ontbreekt volgens de commissie ook aan structureel overleg met het beroepenveld. Tijdens de gesprekken die de commissie had met het werkveld bleek een positieve houding tegenover de opleiding, maar werd gesteld dat de opleiding te weinig naar buiten treedt om zichzelf te verkopen. Volgens het werkveld worden interessante producties gerealiseerd binnen het Lemmensinstituut, maar is het werkveld hier zelden bij betrokken. De commissie mist structurele samenwerking tussen de opleiding en gespecialiseerde ensembles. Ze is van mening dat de betrokkenheid van het werkveld bij de opleiding belangrijk is voor de carrière van studenten, omwille van hun heel specialistische profiel. De commissie raadt daarom de oprichting van een resonantieraad aan, waarin dergelijke verbeteringspunten via een formele weg de opleiding kunnen bereiken.

Tijdens de gesprekken blijkt wel een goede samenwerking met de K.U.Leuven. Via de commissie Cultuur binnen de universiteit is er actieve participatie op beleidsniveau. De opleiding voorziet herhaaldelijk in het cultuuraanbod binnen de universiteit. Ook op het vlak van onderzoek is er een begin van samenwerking, onder andere met de faculteit Musicologie. De commissie waardeert deze samenwerking.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt dat het formele overleg binnen de opleiding transparanter zou verlopen.

De commissie vraagt blijvend inspanningen te doen om zo veel mogelijk alumni te betrekken bij de opleiding.

De commissie vraagt de opleiding een resonantieraad op te richten waarin verbeteringspunten via een formele weg de opleiding kunnen bereiken.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: onvoldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	onvoldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	onvoldoende
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	onvoldoende

De visitatiecommissie maakt een negatieve afweging, en stelt dat de opleiding onvoldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

De commissie is van mening dat structurele maatregelen noodzakelijk zijn om de interne kwaliteitszorg substantieel te verbeteren. De commissie stelt vast dat de medewerkers binnen de dienst Interne kwaliteitszorg hard werken, maar de nodige expertise missen om adequate bevragingen te ontwikkelen, resultaten hieruit te analyseren en om te zetten in concrete verbeteringsdoelen, die systematisch kunnen worden aangepakt. De weinig efficiënte organisatiestructuur, mede door het ontbreken van een middenkader, bemoeilijkt de implementatie van veranderingen, waardoor de (kwaliteitszorg)medewerkers gedemotiveerd raken. De commissie acht het noodzakelijk dat geïnvesteerd wordt in de professionalisering van de huidige medewerkers kwaliteitszorg, en in het binnenhalen van externe expertise ter ontlasting van de hoge werkdruk binnen de dienst Kwaliteitszorg.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Tijdens gesprekken met het werkveld en alumni bleek tevredenheid over het niveau van de afgestudeerden. Ook de studenten zelf waren tevreden over het gerealiseerde niveau. Een aantal studenten had succes op internationale wedstrijden, anderen hebben een succesvol ensemble.

De commissie is van mening dat het niveau van het artistieke luik van de masterproeven bevredigend is, maar stelt zich vragen bij het niveau van het reflectieve luik. De commissie vraagt het niveau van het reflectieve luik van de masterproef te verhogen.

De commissie stelt vast dat er te weinig internationale uitwisseling plaatsvindt. Gezien de internationale dimensie binnen de muziekwereld is ze van mening dat een internationale ervaring de carrière van de afgestudeerden ten goede zou komen. Ze vraagt daarom het aantal studenten dat jaarlijks op een internationale uitwisseling vertrekt, te verhogen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken hoe meer studenten een zinvolle buitenlandervaring kunnen opdoen.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding zichzelf geen streefcijfers oplegt. De commissie is echter van mening dat het opstellen van streefcijfers nodig is om het gerealiseerde onderwijsrendement te kunnen kaderen. De opleiding houdt wel het onderwijsrendement bij. Gezien de motivatie en het talent van de instroom is uitval een uitzondering. Indien er al uitval is, wordt die veroorzaakt door externe factoren, zoals een verhuizing. De commissie waardeert het dat de opleiding de studie-uitval bijhoudt.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie is van mening dat het ZER eerder slordig was opgesteld. Zeer veel informatie is integraal overgenomen uit het ZER van de bachelor- en masteropleiding, dat gelijktijdig met dit ZER tot stand is gekomen, zonder de nodige kritische reflectie over de actuele situatie in de master-na-masteropleiding. Daarnaast is te weinig informatie specifiek voor de master-na-masteropleiding in het ZER opgenomen. Verder wordt een aantal passages onnodig herhaald.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	onvoldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	onvoldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

In haar reactie op het opleidingsrapport eerste terugmelding bezorgde de opleiding op een aantal aanbevelingen van de commissie de volgende reeds ondernomen verbetertrajecten. De commissie waardeert de inspanningen van de opleiding ter verbetering van de kwaliteit.

Onderwerp 2, facet 2.2

De commissie vraagt de opleiding ruimte te maken voor werkplekervaringen binnen de opleiding.

De opleiding heeft een Academy for New Music opgericht waarin naast de studenten master na master ook studenten uit de basisopleiding master in de muziek kunnen musiceren. Dit ensemble is bezig een eigen plaats in het podiumlandschap te veroveren, onder meer via de realisatie van een eerste, commercieel uitgebrachte cd (Virtuoso Saxophone Music, gereleased bij Pavane Records) in 2011. Er is een tweede cd gepland in het voorjaar van 2012 (Le Marteau sans Maître van Pierre Boulez) en een derde in 2013 met onder meer muziek van Harrison Birtwistle. Dit eigen ensemble biedt het departement de unieke kans om studenten wél via studiepunten te engageren in een eigen stageproject en bovendien begaafde studenten uit de initiële masteropleiding muziek reeds in te wijden in een mogelijk vervolgtraject na het behalen van hun diploma master in de muziek.

Onderwerp 2, facet 2.8

De commissie vraagt voorafgaand aan de inrichting van een traject duidelijk te communiceren waaruit de masterproef dient te bestaan.

Ondertussen (juni 2011, enkele maanden na het bezoek van de visitatiecommissie, bij gelegenheid van de overgangsexamens van de betrokken student) is duidelijk geworden dat de student pedagogie samen met een aantal professionele musici een muzikale voorstelling zal concipiëren waarbij diverse groepen van kinderen uit het basisonderwijs zullen worden uitgedaagd om zowel als groep en als individu creatief te participeren aan het muzikale proces om op die manier de uiteindelijke richting die de voorstelling zal uitgaan mee te bepalen. De masterproef bestaat uiteindelijk niet enkel uit de perceptie en de uitwerking van de voorstelling an sich (een artistiek proces en product) maar ook en vooral uit de studie van de aard en de intensiteit van de creatieve reacties van de betrokken kinderen uit de doelgroep en van de relatie van die reacties met de manier waarop ze binnen de voorstelling worden opgeroepen (muziekagogische proces en de reflectie daarop). Het moge duidelijk

zijn dat deze eerste casus een voorbeeld kan zijn voor de manier waarop latere masterproeven gestalte kunnen of moeten krijgen zonder daarom de weg van het experimentele, muziekagogisch gedurfde denken uit te sluiten. De opleiding huivert dan ook van de gedachte een voorgekauwd format van de masterproef zonder meer aan dit soort studenten op te leggen aangezien dit moeilijk spoort met de geest van een virtuoos muziekagogisch denken en handelen, eigen aan deze master na master.

Onderwerp 5, facet 5.3

De commissie vraagt dat het formele overleg binnen de opleiding transparanter zou verlopen.

De opleiding vindt dat de commissie hier een punt heeft en zal dit verbeterpunt opvolgen via de oprichting van een permanente onderwijscommissie waarin naast opleidingscoördinatoren en docenten ook studenten, alumni en hopelijk ook vertegenwoordigers van het werkveld zullen zetelen.

De commissie vraagt blijvend inspanningen te doen om zo veel mogelijk alumni te betrekken bij de opleiding.

Waarvan akte. De opleiding hoopt onder andere via de oprichting van een permanente onderwijscommissie tegemoet te kunnen komen aan dit probleem.

De commissie vraagt de opleiding een resonantieraad op te richten waarin verbeteringspunten via een formele weg de opleiding kunnen bereiken.

De opleiding heeft in ieder geval het plan opgevat een resonantieraad op te richten voor alle opleidingen muziek binnen het departement en hoopt via de oprichting van een permanente onderwijscommissie directer te kunnen antwoorden op het gestelde probleem binnen de opleiding zelf.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	voldoende	
Onderwerp 2: Programma		onvoldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	onvoldoende	
Facet 2.3: Samenhang	voldoende	
Facet 2.4: Studieomvang	ok	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	voldoende	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	voldoende	
Facet 2.8: Masterproef	onvoldoende	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	goed	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	goed	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	voldoende	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		onvoldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	onvoldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	onvoldoende	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	onvoldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	goed	

De oordelen zijn van toepassing voor:

W&K Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

- master-na-masteropleiding Voortgezette studies muziek

bijlage 1 curriculum vitae van de commissieleden

Willem Elias

Willem Elias studeerde Klassieke Talen, Filosofie, Moraalwetenschappen, Vrijtijdsagogiek en Wetenschapsontwikkeling aan de Vrije Universiteit Brussel en Museologie en Andragologie aan de Universiteit Leiden. Hij behaalde een doctoraat in de Filosofie in 1989. Als gewoon hoogleraar doceert hij filosofie en actuele kunst in de vakgroep Agogische Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel en verricht hij onderzoek in deze domeinen, met als specialiteit kunsteducatie. Hij is tevens decaan van de faculteit Psychologie en Educatiewetenschappen (VUB). Hij is kunstcriticus en lid van de stuurgroep Hoger Kunstonderwijs (VLOR), voorzitter van het Hoger Instituut voor Schone Kunsten (HISK). In 2003 werd hij lid van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunst, waar hij nu uitdendend bestuurder is van de Klasse van de Kunsten.

Tammy Schellens

Tammy Schellens is doctor in de pedagogische wetenschappen en is sinds 1994 verbonden aan de Universiteit Gent. Sinds 2004 is zij doctor assistent aan de vakgroep onderwijskunde. Sinds 2008 heeft ze als docent een onderwijsopdracht voor de opleidingsonderdelen "didactische werkvormen" (derde bachelorjaar) en "Onderwijstechnologie" (eerste masterjaar). Haar onderzoek richt zich vooral op de effecten van computerondersteund samenwerkend leren (CSCL) en de randvoorwaarden die de positieve impact ondersteunen. In het bijzonder gaat de aandacht uit naar de invloed van studenten-, groeps- en taakkenmerken op de interacties binnen een CSCL-setting.

Michiel Schuijjer

Michiel Schuijjer studeerde Muziekwetenschap aan de Universiteit Utrecht, waar hij in 2005 promoveerde, en Muziektheorie aan het Koninklijk Conservatorium van Den Haag. Aan beide instituten was hij ook verbonden als docent. Van 2002 tot 2009 doceerde hij aan de Universiteit van Amsterdam. Momenteel is hij lector aan het Conservatorium van Amsterdam. Hij vervulde gastdocentschappen aan ondermeer de Staatliche Musikhochschule in Freiburg, het Orpheus Instituut te Gent, de Universiteit van Maastricht en de Royal Academy of Art in Den Haag. In 1999 richtte hij met enkele collega's de Vereniging voor Muziektheorie op, waarvan hij tot 2006 voorzitter was. Michiel Schuijjer is buitenlands lid van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, lid van de bestuursraad van DocARTES, afgevaardigde voor MIDAS, Redacteur van het Tijdschrift voor Muziektheorie en Music Theory Spectrum, en lid van de adviesraad van de Orpheus Academie voor Muziek en Theorie. In 2008 verscheen zijn boek *Analyzing Atonal Music : Pitch-Class Set Theory and Its Contexts* (University of Rochester Press 2008).

Rineke Smilde

Rineke Smilde is lector aan het Prins Claus Conservatorium in Groningen en het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Ze studeerde af als uitvoerend musicus met als hoofdvak Fluit aan het Noord-Nederlands (nu Prins Claus) Conservatorium in Groningen, studeerde Muziekwetenschappen (20ste Eeuwse muziek) aan de Universiteit van Amsterdam en promoveerde in de sociale wetenschappen aan de Universiteit van Göttingen, te Duitsland. Ze was jarenlang uitvoerend musicus. Daarnaast was ze docent Fluit aan het Conservatorium in Alkmaar en docent Muziekgeschiedenis aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Van 1994 tot 1998 was ze directeur van de afdeling Klassieke Muziek van het Prins Claus Conservatorium en van 1998 tot 2004 directeur. In 1997 zette ze het Peter de Grote Festival op, een jaarlijks festival in de stad en provincie Groningen. Tot 2006 was ze artistiek directeur van dit festival. Vanaf 1995 is Rineke Smilde actief in de European Association of Conservatoires (AEC) als bestuurslid en van 2002 tot 2005 was ze vice president. Ze leidde ook verschillende onderzoeksgroepen op het gebied van lifelong learning. In 2001 werd ze benoemd als Honorary Fellow van de Guildhall School of Music & Drama (HonFGS). Van 2005 tot 2008 was Rineke Smilde bestuurslid van de European Association of Music in Schools.

Herlinde Van den Bossche

Herlinde Van den Bossche is student Klassieke Zang aan het Koninklijk Conservatorium Antwerpen, Artesis Hogeschool Antwerpen. Ze volgde jarenlang deeltijds muziekonderwijs in de Muziek Academie van het Gemeenschapsonderwijs (MAGO) te Antwerpen. Sinds 2000 participeert ze in uiteenlopende projecten: concerten van het Koninklijk Conservatorium Antwerpen, van het Octopus kamerkoor, van theater Malpertuis. In 2009 nam ze deel aan het Young artists program 'Intermezzo foundations'.

Wouter Vander Veken

Wouter Vander Veken is student Muziekproductie aan het Conservatorium Gent, Hogeschool Gent. Hij volgde in het deeltijds kunstonderwijs Woordkunst/Drama aan dé Kunsthumaniora te Antwerpen. Hij was studentenvertegenwoordiger in de opleidingscommissie muziek aan het Conservatorium Gent. Momenteel volgt hij extra scholing elektrische bas en jazzcombo aan de muziekacademie te Gent. Hij geeft les in opnametechniek en gitaar, is freelance geluidstechniker en bassist, en sinds 2010 vaste producer/engineer bij Floyd Records.

Wim Vos

Wim Vos studeerde slagwerk aan het Koninklijk Conservatorium bij Frans van der Kraan. Daarna volgden cursussen bij o.a. Bob Becker (USA), Abraham Adzenyah (Ghana), Aly NDiaye Rose (Senegal) en Venancio Mbande (Mozambique). Hij richtte de Slagwerkgroep Den Haag op, waarmee hij op vele nieuwe muziek festivals optrad (Donaueschingen, Baden Baden, Holland Festival, Parijs). Bij het RO trad hij enkele malen als solist op in werken van HK Gruber, Maki Ishii, Toru Takemitsu, en Gerard Brophy. Behalve westerse gecomponeerde muziek heeft Afrikaanse traditionele muziek zijn grote belangstelling. Al vanaf het begin van zijn carrière was Wim Vos actief als docent aan het Koninklijk Conservatorium. Hij is ook regelmatig werkzaam in diverse beoordelingscommissies, zoals het Fonds voor de Scheppende Toonkunst en het Prinses Christina Concours.

Albert Wastiaux

Albert Wastiaux studeerde musicologie aan de Vrije Universiteit van Brussel (1980-1984). Hij werkte onder meer voor de Raad van Muziek van de Franstalige Gemeenschap, was bestuurder bij het Symfonisch Orkest van de RTBF, en was hij adjunct bij de directie Radio van de RTBF en directeur van Musique 3 van 1993 tot 1998. Sindsdien is hij intendant bij het Nationaal Orkest van België. Verder maakt hij deel uit van de Raad van Bestuur van verscheidene instellingen en verenigingen: Muziekkapel en Stichting Koningin Elisabeth, het Festival Ars Musica, en de Raad voor Muziek.

Erkenningscommissie Hoger Onderwijs

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de samenstelling van de visitatiecommissie voor de academische bacheloropleiding en de masteropleiding in de muziek, studiegebied Muziek en podiumkunsten.

1. Algemeen

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 8 september 2010 (volledig dossier met bijkomende inlichtingen) elektronisch vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, gedateerd op 7 juli 2010, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de academische bacheloropleiding en de masteropleiding in de muziek in het studiegebied Muziek en podiumkunsten.

De Erkenningscommissie dient zich voor dergelijke aanvragen uit te spreken binnen een termijn van 30 dagen na ontvangst van alle relevante stukken. De beoordeling van de aanvraag en de bekrachtiging van de samenstelling betreffen enkel de onafhankelijkheid van de visitatiecommissie.

Het voorgelegde dossier omvat alle nodige informatie.

Bij de visitatie van de opleiding zijn de volgende hogescholen betrokken: Artesis Hogeschool Antwerpen, Erasmushogeschool Brussel, Hogeschool Gent, Hogeschool voor Wetenschappen & Kunst.

2. Nazicht van de criteria van onafhankelijkheid, vervat in het besluit van de Erkenningscommissie van 20 oktober 2004.

2.1. Art. 2 – Algemene onafhankelijkheid van de visitatiecommissies

De regels vastgesteld in de “Handleiding onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA” die geldt als protocol voor de onderwijsvisitaties georganiseerd ten behoeve van universiteiten en hogescholen, garanderen in voldoende mate de onafhankelijkheid van de werking van de visitatiecommissies tegenover de VLHORA en tegenover de betrokken hogescholen en de opleidingsverantwoordelijken in de verschillende stadia van de visitatie en in de redactie van het verslag.

Art. 3 – Procedurele regels voor de samenstelling van de visitatiecommissie

De procedure voor de samenstelling van visitatiecommissies vastgesteld in de vermelde handleiding voldoet aan de voorwaarden gesteld in het vermelde besluit van de Erkenningscommissie.

Uit de meegedeelde documenten met betrekking tot de raadpleging van de opleidingsverantwoordelijken, de samenstelling van de lijsten van kandidaat-voorzitters, van kandidaat-vakdeskundige leden en van kandidaat-onderwijsdeskundige leden, blijkt dat een ruime raadpleging omtrent mogelijke leden van de visitatiecommissie plaatsvond.

De toelichtingsnota bij het dossier vermeldt:

“In het kader van de schriftelijke procedure formuleerde de K.U.Leuven een opmerking met betrekking tot de kandidaat vakdeskundige met academisch profiel prof. dr. Willem Elias. De vraag werd gesteld of de kandidatuur van prof. Elias opportuun is en *“geen aanleiding zou geven tot kritiek wegens banden met de academisering van de muziek in bepaalde instellingen. Overigens kunnen er in die hypothese andere namen aan de lijst toegevoegd worden van hoogleraren die deskundig zijn op het vlak van de muziek, zoals, wat de K.U.Leuven betreft, Prof. dr. em. I. Bossuyt of de professoren M. Delaere, D. Burn en P. Bergé.”*

De Cel Kwaliteitszorg van de VLIR heeft deze bemerking overgemaakt aan de Cel Kwaliteitszorg van de VLHORA. Daarbij werd aangeraden prof. dr. Elias niet op te nemen bij de verdere samenstelling van de commissie.

De voorzitter van de commissie en de Cel Kwaliteitszorg van de VLHORA oordeelden dat de kandidatuur van prof. dr. Elias geen probleem stelt.”

De Erkenningscommissie heeft hierover op 8 juli 2010 bij VLHORA uitleg gevraagd.

Op 8 september 2010 kreeg de Erkenningscommissie antwoord op deze vraag.

Uit dit antwoord blijkt dat de heer Bossuyt met geen enkele van de te visiteren instellingen banden heeft, ook niet wat het academiseringsproces betreft.

Bijgevolg blijft de onafhankelijkheid gevrijwaard.

Mevrouw Schellens vermeldt bij de Arteveldehogeschool, de Hogeschool Gent en de Hogeschool West-Vlaanderen: ‘Lid van de associatieonderzoeksgroep lerarenopleiding (samenwerking met HoGent, Howest en UGent)’.

Deze bezigheid houdt onderzoek in van een elektronische leeromgeving in secundair onderwijs.

De onafhankelijkheid komt bijgevolg op geen enkele wijze in het gedrang.

De Erkenningscommissie stelt vast dat er geen kandidaat-studentlid in de visitatiecommissie werd opgenomen.

Het dossier vermeldt dat de VVS nog geen kandidaten heeft voorgedragen.

Wanneer dit gebeurd is, kan de VLHORA een voorstel tot wijziging van de samenstelling van de visitatiecommissie voorleggen.

Aangezien de “Handleiding onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA uitdrukkelijk stipuleert:

“Indien om praktische redenen geen student wordt gevonden die voldoet aan de criteria en bereid is deel te nemen aan de visitatie kan de betreffende visitatiecommissie wel functioneren en haar taak uitvoeren.”, meent de Erkenningscommissie het voorliggende voorstel toch te kunnen bekrachtigen.

Wel formuleert de Commissie de aanbeveling ernstige pogingen te ondernemen een studentlid te vinden en op te nemen in de visitatiecommissie.

2.2. Art. 4 – Onverenigbaarheden of andere bindingen met te visiteren opleidingen

Er blijken geen eigenlijke onverenigbaarheden aanwezig te zijn in hoofde van de aangeduide leden van de visitatiecommissie.

2.3. Art. 5 – Onafhankelijkheidsverklaringen

Alle leden hebben de onafhankelijkheidsverklaring ondertekend.

De ondertekende onafhankelijkheidsverklaringen zijn aan het dossier toegevoegd.

Conclusie

De Erkenningscommissie bekrachtigt de samenstelling van de visitatiecommissie voor de academische bacheloropleiding en de masteropleiding in de muziek in het studiegebied Muziek en podiumkunsten:

De commissie is als volgt samengesteld:

Voorzitter:

Catharina (Rineke) Smilde

Leden:

Willem Elias, domeindeskundige met academisch profiel
Arend Willem Vos, domeindeskundige met professioneel profiel
Albert Wastiaux, domeindeskundige met professioneel profiel
Tammy Schellens, onderwijsdeskundige

Brussel, 16 september 2010

C.O. Jaap van Marle

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

Erkenningscommissie Hoger Onderwijs

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie voor de academische bacheloropleiding en de masteropleiding in de muziek, studiegebied Muziek en podiumkunsten.

1. Situering

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 8 september 2010 (volledig dossier met bijkomende inlichtingen) elektronisch vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, gedateerd op 7 juli 2010, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de academische bacheloropleiding en de masteropleiding in de muziek in het studiegebied Muziek en podiumkunsten.

Bij de visitatie van de opleiding zijn de volgende hogescholen betrokken: Artesis Hogeschool Antwerpen, Erasmushogeschool Brussel, Hogeschool Gent, Hogeschool voor Wetenschappen & Kunst.

De Erkenningscommissie bekrachtigde de samenstelling van deze visitatiecommissie op 16 september 2010.

2. Wijziging samenstelling

Op 16 november 2010 ontving de Erkenningscommissie een verzoek tot wijziging van de samenstelling. Het betreft de opname van twee studentleden in de commissie: mevrouw Herlinde Van den Bossche, student zang aan de Artesis Hogeschool Antwerpen en de heer Wouter Vander Veken, student scheppende muziek/muziekproductie aan de Hogeschool Gent. De studenten zullen niet deelnemen aan de visitatie van hun instelling.

Op 22 november 2010 ontving de Erkenningscommissie opnieuw een aanvraag tot wijziging. Het betreft de vervanging van de voorzitter, mevrouw Rineke Smilde door de heer Willem Elias (reeds gewoon commissielid). Mevrouw Smilde zal het bezoek aan de Erasmushogeschool wel nog uitvoeren als gewoon commissielid. Vervolgens wordt zij als gewoon commissielid vervangen door de heer Michiel Shuijter.

Op 23 november werd door de verantwoordelijke van VLHORA verzekerd dat er geen negatieve reacties uit de schriftelijke procedure zijn gekomen. De Raad van Bestuur zou dit op 3 december bevestigen. De voorliggende bekrachtiging gebeurt bijgevolg onder voorbehoud van de goedkeuring door de Raad van Bestuur van VLHORA.

De ondertekende onafhankelijkheidsverklaringen en de curricula vitae werden aan het dossier toegevoegd.

3. Conclusie

Erkenningscommissie Hoger Onderwijs – 2 wijzigingen ABA en MA MUZIEK–
29/11/2010

1

De Erkenningscommissie bekrachtigt de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie voor de academische bacheloropleiding en de masteropleiding in de muziek in het studiegebied Muziek en podiumkunsten:

De commissie is als volgt samengesteld:

Voorzitter:

Willem Elias, domeindeskundige met academisch profiel

Leden:

Catharina (Rineke) Smilde, domeindeskundige (voor bezoek Erasmushogeschool)

Michiel Schuijjer, domeindeskundige (voor bezoek Hogeschool Gent, Hogeschool voor Wetenschap & Kunst en Artesishogeschool Antwerpen).

Arend Willem Vos, domeindeskundige met professioneel profiel

Albert Wastiaux, domeindeskundige met professioneel profiel

Tammy Schellens, onderwijsdeskundige

Herlinde Van den Bossche, student (voor Erasmushogeschool Brussel, Hogeschool Gent en Hogeschool voor Wetenschap en Kunst)

Wouter Vander Veken, student (voor Artesis Hogeschool Antwerpen): onder voorbehoud van goedkeuring op Raad van Bestuur van VLHORA.

Brussel, 29 november 2010

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

bijlage 3   onafhankelijkheidsverklaringen van de commissieleden

binnengekomen op	22 JUNI 2010
Inschrijvingsnummer	000793
bestemming	
opvolging	Ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van

- de academische bachelor- en masteropleiding in de Muziek van de Artesis Hogeschool Antwerpen, de Erasmushogeschool Brussel, de Hogeschool Gent en de Hogeschool voor Wetenschappen en Kunst
- de master-na-masteropleiding solist: hedendaagse muziek van de Hogeschool Gent
- de master-na-masteropleiding voortgezette studies muziek van de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst.

van de heer **Willem Elias**

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
 .....
 .....

Prof. Dr. Willem Elias
 Vandenhovenstraat 54

naam: 1150 Brussel

datum: 17/6/10

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academisch gerichte bacheloropleiding/masteropleiding Muziek aan de

- Erasmus Hogeschool Brussel
- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst
- Artesis Hogeschool Antwerpen

visitatie van de academisch gerichte master-na-masteropleiding Muziek aan de

- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst

van de heer Willem Elias

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Willem Elias

datum: 3/10/11

handtekening:

Onafhankelijkheidsverklaring_na_bezoek

k.a.v. Floris Lommens

Vlaamse Hogescholenraad

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van

- de academische bachelor- en masteropleiding in de Muziek van de Artesis Hogeschool Antwerpen, de Erasmushogeschool Brussel, de Hogeschool Gent en de Hogeschool voor Wetenschappen en Kunst
- de master-na-masteropleiding solist: hedendaagse muziek van de Hogeschool Gent
- de master-na-masteropleiding voortgezette studies muziek van de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst.

van mevrouw Tammy Schellens

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
.....
.....

naam:

Tammy Schellens

datum:

31.05.1.2010

handtekening:

ingekomen op	1 - JUNI 2010
inschrijvingsnummer	000704
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academisch gerichte bacheloropleiding/masteropleiding Muziek aan de

- Erasmus Hogeschool Brussel
- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst
- Artesis Hogeschool Antwerpen

visitatie van de academisch gerichte master-na-masteropleiding Muziek aan de

- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst

van mevrouw, Tammy Schellens,

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

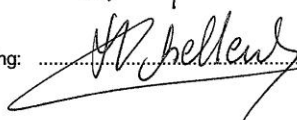
naam:

Tammy Schellens

datum:

3/10/11

handtekening:

Onafhankelijkheidsverklaring_na_bezoek

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van

- de academische bachelor- en masteropleiding in de Muziek van de Artesis Hogeschool Antwerpen, de Erasmushogeschool Brussel, de Hogeschool Gent en de Hogeschool voor Wetenschappen en Kunst
- de master-na-masteropleiding solist: hedendaagse muziek van de Hogeschool Gent
- de master-na-masteropleiding voortgezette studies muziek van de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst.

van de heer **Michiel Schuijjer**

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

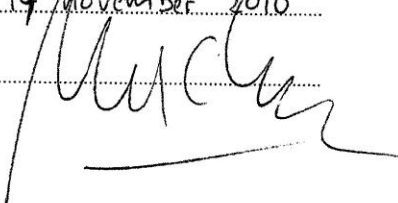
Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
 .....
 .....

naam: Michiel Schuijjer

datum: 19 November 2010

handtekening:

binnengekomen op	22 NOV 2010
inschrijvingsnummer	001483
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academisch gerichte bacheloropleiding/masteropleiding Muziek aan de

- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst
- Artesis Hogeschool Antwerpen

visitatie van de academisch gerichte master-na-masteropleiding Muziek aan de

- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst

van de heer Michiel Schuijjer,

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Michiel Schuijjer

datum: 3 oktober 20

handtekening:

Onafhankelijkheidsverklaring_na_bezoek

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van

- de academische bachelor- en masteropleiding in de Muziek van de Artesis Hogeschool Antwerpen, de Erasmushogeschool Brussel, de Hogeschool Gent en de Hogeschool voor Wetenschappen en Kunst
- de master-na-masteropleiding solist: hedendaagse muziek van de Hogeschool Gent
- de master-na-masteropleiding voortgezette studies muziek van de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst.

van mevrouw **Catharina (Rineke) Smilde**

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
 .....
 .....

naam: Rineke Smilde
 datum: 26 maart 2010
 handtekening:

binnengekomen op	26 MAART 2010
inschrijvingsnummer	000417
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academisch gerichte bacheloropleiding/masteropleiding Muziek aan de
- Erasmus Hogeschool Brussel

van mevrouw Rineke Smilde,

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Rineke Smilde

datum: 17 oktober 2011

handtekening:

Onafhankelijkheidsverklaring_na_bezoek_RS

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van

- de academische bachelor- en masteropleiding in de Muziek van de Artesis Hogeschool Antwerpen, de Erasmushogeschool Brussel, de Hogeschool Gent en de Hogeschool voor Wetenschappen en Kunst
- de master-na-masteropleiding solist: hedendaagse muziek van de Hogeschool Gent
- de master-na-masteropleiding voortgezette studies muziek van de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst.

van mevrouw **Herlinda Van den Bossche**

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

Ik ben zelf student aan de hogeschool van antenis.

.....

.....

naam: *Herlinda Van den Bossche*

datum: *24/09/2010*

handtekening: *[Handwritten signature]*

binnengekomen op	C - OKT. 2010
inschrijvingsnummer	001196
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academisch gerichte bacheloropleiding/masteropleiding Muziek aan de

- Erasmus Hogeschool Brussel
- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst

visitatie van de academisch gerichte master-na-masteropleiding Muziek aan de

- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst

van mevrouw Herlinde Van den Bossche,

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Herlinde Van den Bossche

datum: 03/10/2011

handtekening:

Onafhankelijkheidsverklaring_na_bezoek

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van

- de academische bachelor- en masteropleiding in de Muziek van de Artesis Hogeschool Antwerpen, de Erasmushogeschool Brussel, de Hogeschool Gent en de Hogeschool voor Wetenschappen en Kunst
- de master-na-masteropleiding solist: hedendaagse muziek van de Hogeschool Gent
- de master-na-masteropleiding voortgezette studies muziek van de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst.

van de heer **Wouter Vander Veken**

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te bezoeken opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te bezoeken opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te bezoeken opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

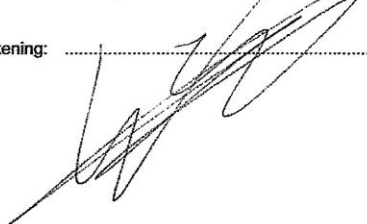
Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

Hogeschool Gent.....
 .....
 .....

naam: VAN DER VEKEN Wouter

datum: 10/11/10

handtekening:

binnengekomen op	10 NOV. 2010
inschrijvingsnummer	001435
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academisch gerichte bacheloropleiding/masteropleiding Muziek aan de
- Artesis Hogeschool Antwerpen

van de heer Wouter Vander Veken,

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

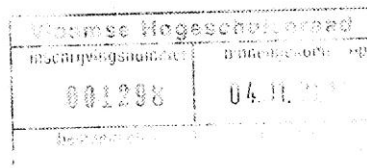
Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: VANDER VEKEN Wouter

datum: 11/10/11

handtekening:

Onafhankelijkheidsverklaring_na_bezoek_WV.pages

f.a.v.
Floris Rammens

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van

- de academische bachelor- en masteropleiding in de Muziek van de Artesis Hogeschool Antwerpen, de Erasmushogeschool Brussel, de Hogeschool Gent en de Hogeschool voor Wetenschappen en Kunst
- de master-na-masteropleiding solist: hedendaagse muziek van de Hogeschool Gent
- de master-na-masteropleiding voortgezette studies muziek van de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst.

van de heer Wim Vos

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

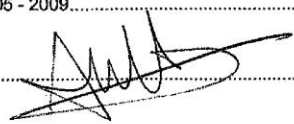
Geen .....

.....

.....

naam: Wim Vos.....

datum: 28 - 05 - 2009.....

handtekening: .....

binnengekomen op	07 JULI 2009
inschrijvingsnummer	000870
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academisch gerichte bacheloropleiding/masteropleiding Muziek aan de

- Erasmus Hogeschool Brussel
- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst
- Artesis Hogeschool Antwerpen

visitatie van de academisch gerichte master-na-masteropleiding Muziek aan de

- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst

van de heer Wim Vos

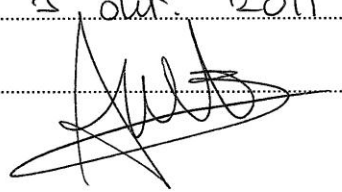
Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: ..... Wim Vos .....

datum: ..... 3 okt. 2011 .....

handtekening: ....

Onafhankelijkheidsverklaring_na_bezoek

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van

- de academische bachelor- en masteropleiding in de Muziek van de Artesis Hogeschool Antwerpen, de Erasmushogeschool Brussel, de Hogeschool Gent en de Hogeschool voor Wetenschappen en Kunst
- de master-na-masteropleiding solist: hedendaagse muziek van de Hogeschool Gent
- de master-na-masteropleiding voortgezette studies muziek van de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst.

van de heer Albert Wastiaux

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissieel verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissieel aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissieel op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissieel in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissieel toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
 .....
 .....

naam: ALBERT WASTIAUX

datum: 11.6.2010

handtekening:

binnengekomen op	13 JUNI 2010
inschrijvingsnummer	000768
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academisch gerichte bacheloropleiding/masteropleiding Muziek aan de

- Erasmus Hogeschool Brussel
- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst
- Artesis Hogeschool Antwerpen

visitatie van de academisch gerichte master-na-masteropleiding Muziek aan de

- Hogeschool Gent
- Hogeschool voor Wetenschap en Kunst

van de heer Albert Wastiaux,

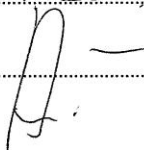
Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Albert WASTIAUX

datum: 04.10.2011

handtekening:

Onafhankelijkheidsverklaring_na_bezoek

bijlage 4 bezoekschema's

bezoekschema aan de Artesis Hogeschool Antwerpen en aan de Erasmushogeschool Brussel

dag 1

08.30 – 12.30	voorbereidende vergadering en inzage bijlagen en werkdocumenten
12.30 – 13.30	lunch voor de commissie
13.30 – 13.45	intern werkoverleg
13.45 – 14.15	kennismaking algemene directeur, departementshoofd
14.15 – 16.15	opleidingsverantwoordelijken bacheloropleiding en masteropleidingen, opstellers ZER en tenminste één studenten betrokken bij het onderwijskundig overleg (onder meer bespreking referentiekader en academisering)
16.15 – 16.45	intern werkoverleg
16.45 – 17.30	kwaliteitsverantwoordelijke(n) en verantwoordelijke(n) onderwijsontwikkeling (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
17.30 – 17.45	intern werkoverleg
17.45 – 18.15	verantwoordelijke internationalisering (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
18.15 – 19.00	informeel ontmoetingsmoment
19.00	avondmaal voor de commissie

dag 2

08.30 – 09.00	intern werkoverleg
09.00 – 10.00	studenten bachelor (max 12, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en inclusief de studentenvertegenwoordigers)
10.00 – 10.15	intern werkoverleg
10.15 – 11.15	studenten master (max 12, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en inclusief de studentenvertegenwoordigers)
11.15 – 11.30	intern werkoverleg
11.30 – 12.15	docenten bacheloropleiding (max. 12 representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en uit de theoretische dan wel praktijkgerichte opleidingsonderdelen, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsmatig overleg)
12.15 – 13.15	lunch voor de commissie (op locatie)
13.15 – 14.00	docenten masteropleidingen (max. 12 representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en uit de theoretische dan wel praktijkgerichte opleidingsonderdelen, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsmatig overleg)
14.00 – 16.00	bezoek aan de campus(sen) (inclusief vervoer) en eventueel toonmoment van de opleiding
16.00 – 17.30	intern werkoverleg, (bekijken en) bespreking masterproeven
17.30 – 18.15	vertegenwoordigers werkveld (max. 12, gedifferentieerd samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen, personen die afgestudeerden in dienst hebben of fungeren als stagementoren, eindwerkbegeleiders of promotoren van masterproeven en die niet ingeschakeld zijn in het opleidingsprogramma)
18.15 – 19.00	afgestudeerden (max. 12 uit de drie laatste afstudeerjaren, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen)
19.00 – 19.30	intern werkoverleg
19.30	avondmaal voor de commissie

dag 3

08.30 – 09.00	administratief en technisch personeel
09.00 – 09.15	intern werkoverleg
09.15 – 10.00	ombudspers(o)n(en), verantwoordelijken studieadvies en –begeleiding
10.00 – 10.15	intern werkoverleg

10.15 – 11.00	begeleiders stages, bachelorproeven en masterproeven (max. 12, representatief samengesteld uit de opleidingen met hun afstudeerrichtingen)
11.00 – 12.00	vrij spreekuur
12.00 – 13.00	lunch voor de commissie
13.00 – 13.30	opleidingsverantwoordelijke(n)
13.30 – 18.00	voorbereiding mondelinge rapportering
18.00	mondelinge rapportering

bezoekschema aan de Hogeschool Gent en aan de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

vooravond

16.30 – 19.30	voorbereidende vergadering en inzage bijlagen en werkdocumenten
19.30	avondmaal voor de commissie

dag 1

08.30 – 09.00	intern werkoverleg
09.00 – 09.30	kennismaking algemene directeur, departementshoofd
09.45 – 11.45	opleidingsverantwoordelijken van bacheloropleiding, masteropleiding en master-na-masteropleiding, opstellers ZER en ten minste één student betrokken bij het onderwijskundig overleg (onder meer bespreking referentiekader en academisering)
11.45 – 12.30	intern werkoverleg en inzage bijlagen en werkdocumenten
12.30 – 13.30	lunch voor de commissie
13.30 – 15.30	bezoek aan de campus(sen) (inclusief vervoer) en toonmoment van de opleiding
15.30 – 17.00	intern werkoverleg en bekijken en bespreken van masterproeven
17.00 – 17.45	kwaliteitsverantwoordelijke(n) en verantwoordelijke(n) onderwijsontwikkeling (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
17.45 – 18.15	verantwoordelijke internationalisering (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
18.15 – 18.45	intern overlegmoment en inzage bijlagen en werkdocumenten
18.45 – 19.30	informeel ontmoetingsmoment
19.30	avondmaal voor de commissie

dag 2

08.30 – 09.00	intern werkoverleg
09.00 – 10.00	studenten bacheloropleiding (max 12, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en inclusief de studentenvertegenwoordigers)
10.00 – 10.15	intern werkoverleg
10.15 – 11.00	studenten masteropleiding, (max 12, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en inclusief de studentenvertegenwoordigers)
11.00 – 11.15	intern werkoverleg
11.15 – 12.00	studenten master-na-masteropleiding (max 12, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en inclusief de studentenvertegenwoordigers)
12.00 – 13.00	lunch voor de commissie
13.00 – 13.30	intern werkoverleg
13.30 – 14.30	docenten bacheloropleiding (max. 12 representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen/trajecten en uit de theoretische dan wel praktijkgerichte opleidingsonderdelen, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsmatig overleg)
14.30 – 14.45	intern werkoverleg
14.45 – 15.30	docenten masteropleiding, (max. 12 representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen en uit de theoretische dan wel praktijkgerichte opleidingsonderdelen, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsmatig overleg)
15.30 – 15.45	intern werkoverleg

- 15.45 – 16.30 docenten master-na-masteropleiding (max. 12 representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen)
- 16.30 – 17.30 intern werkoverleg
- 17.30 – 18.15 vertegenwoordigers werkveld (max. 12, gedifferentieerd samengesteld uit de afstudeerrichtingen, personen die afgestudeerden in dienst hebben of fungeren als stagementoren, eindwerkbegeleiders of promotoren van masterproeven en die niet ingeschakeld zijn in het opleidingsprogramma)
- 18.15 – 18.30 intern werkoverleg
- 18.30 – 19.15 afgestudeerden uit zowel de masteropleiding als de master-na-masteropleiding (max. 12 uit de drie laatste afstudeerjaren, representatief samengesteld uit de verschillende opleidingen met hun afstudeerrichtingen)
- 19.15 – 19.30 intern werkoverleg
- 19.30 avondmaal voor de commissie

dag 3

- 08.30 – 09.00 administratief en technisch personeel
- 09.00 – 09.15 intern werkoverleg
- 09.15 – 10.00 ombudsperso(n)(en), verantwoordelijken studieadvies en –begeleiding
- 10.00 – 10.15 intern werkoverleg
- 10.15 – 11.00 begeleiders stages, bachelorproeven en masterproeven (max. 12, representatief samengesteld uit de opleidingen met hun afstudeerrichtingen, inclusief de master-na-masteropleiding)
- 11.00 – 12.00 vrij spreekuur
- 12.00 – 13.00 lunch voor de commissie
- 13.00 – 13.30 opleidingsverantwoordelijke(n)
- 13.30 – 18.00 voorbereiding mondelinge rapportering
- 18.00 mondelinge rapportering

bijlage 5   **lijst van afkortingen en letterwoorden**

AOR	onderwijs en examenreglement
ATP	Administratief en technisch personeel
DOER	departementaal onderwijs en examenreglement
ECTS	European Credit Transfer System
EFQM	European Foundation for Quality Management
EHB	Erasmushogeschool Brussel
Erasmus	uitwisselingsprogramma voor studenten in het hoger onderwijs, onderdeel van het Project Socrates van de Europese commissie
EVC	elders verworven competenties
EVK	eerder verworven kwalificaties
IKZ	interne kwaliteitszorg
KSO	Kunstsecundair onderwijs
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
NVAO	Nederlands Vlaamse Accreditatieorganisatie
OER	onderwijs en examenreglement
OP	onderwijzend personeel
PDCA	letterwoord voor: 'Plan Do Check Act'
SID-in	studie- informatiedagen
TRIS	Transnationale Institutionele Samenwerking (een Instrument van kwaliteitszorg)
TSO	Technisch secundair onderwijs
UGent	Universiteit Gent
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VLOR	Vlaamse Onderwijsraad
VTE	voltijds equivalenten
WENK	Hogeschool voor Wetenschap & Kunst
ZER	Zelfevaluatie rapport